EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Reprezentant al unei literaturi care l-a dat pe Franz Kafka, Robert Musil şi Hermann Broch, austriacul Heimito von Doderer (1896-1966) este considerat unul dintre prozatorii mari ai lumii, fiind comparat adesea cu Thomas Mann şi Proust.

În general, universul înfăţişat de el este Austria, dinaintea primului război mondial şi din perioada care a urmat îndată după aceea. În micul roman DRUM COTIT, Doderer reconstituie însă un alt veac, al XVII-lea, într-o povestire barocă, plină de culoare.

5 lei

27

1967

HEIMITO VON DODERER • DRUM COTIT

CM

HEIMITO VON DODERER

DRUM COTIT

COLECŢIA MERIDIANE

CM

Desenul copertei : C. *Popovici*

Heimito von Doderer
EIN UMWEG
Roman
Biederstein Verlag München

Heimito von Doderer

Drum cotit

În româneşte de *Mara Giurgiuca*
Prefaţă de *Dieter Schlesak*

Editura pentru Literatură Universală

Bucureşti, 1967

PREFAȚĂ

Atitudinea față de propria biografie ne face cunoscută în mod evident personalitatea ciudată a lui Heimito von Doderer ; autorul își apără aproape cu încăpățînare actul scrisului conceput ca o activitate etică și axiologică, refuzînd încadrarea existenței sale în tiparele unei biografii : „Viața mea este o cutie în care am fost ambalat și din care am reușit să ies“ [1], își definește autorul austriac, în ultima sa carte apărută omagial la aniversarea a 70 de ani de la naștere, distanțarea tăioasă față de orice fapt biografic și biologic nud.

Nimic nu-i este mai străin lui Doderer decît brutalitatea, grosolănia și lipsa de răbdare, legitimîndu-se astfel ca urmaș al unei tradiții renumite din vechea Austrie, ai cărei reprezentanți ca : Stifter, Grillparzer, Hofmannsthal, cît și generația lui Kafka și Musil, sînt sortiți să fie cunoscuți și recunoscuți foarte tîrziu, Adalbert Stifter fiind descoperit abia după moarte de către Nietzsche, Johann Nestroy de către Thornton Wilder, Kafka, Musil și Broch abia după 1945, prin filiera franceză și americană. Semnificația întîrzierii și a timpului în literatura austriacă a fost formulată de Musil prin „înțelepciunea bătrînului animal Austria“, care știe ce în-

---

[1] *H. von Doderer : Meine 19 Lebensläufe und andere Geschichten (Cele 19 biografii ale mele și alte povestiri)*, München, 1966, pg. 24.

seamnă mileniile, avînd la dispoziţie o rezervă enormă de timp, nefiind forţat în nici o împrejurare să anticipeze. Şi marii săi creatori cunosc binefacerea dimensiunii „timp" şi a celei de „trecut".

O serie de scriitori mari ai literaturii de limbă germană din secolul nostru provin din Austria. Nu provincia, ci un univers de viaţă spirituală şi contradicţiile puternice ale existenţei istorice de tip austriac erau solul şi în mod paradoxal „abisul" generator al unor valori care aparţin literaturii universale şi fără de care cultura europeană ar fi mult mai săracă. Doderer îi aparţine cu biografia sa intelectuală, care demonstrează contribuţia favorabilă a întîrzierii şi a dezvoltării lente. Şi-a publicat prima operă, *Gassen und Landschaften (Uliţe şi peisaje)*, încă în 1923, dar abia în jurul anului 1954 şi-a cîştigat renumele european, început prin amplul studiu al lui J. F. Angelloz, apărut în revista franceză *Mercure de France*. Scriitorul austriac a găsit un răsunet mai mare în Franţa decît în Germania, deşi atrăsese şi aici, încă din 1938, atenţia criticilor prin opere ca : *Ein Mord, den jeder begeht (O crimă pe care o comite oricine)* şi apoi prin romanul *Die Strudlhofstiege* (1951). Cauza o găsim în afinităţile sufleteşti profunde care îl leagă de Franţa ; de altfel nu şi-a negat niciodată trăsătura latină. Şi nu e de loc întîmplător faptul că prima traducere din opera sa, *Ein Umweg (Drum cotit)*, a văzut lumina tiparului la Paris (1943). Opera principală *Die Dämonen (Demonii)* apare însă abia în 1965 într-o versiune franceză, după traducerea în italiană şi engleză.

Doderer preţuia timpul şi deci nu-l risipea. Romanele sale sînt pilde de răbdare în muncă şi tenacitate de-a lungul cîtorva decenii ; de exemplu, romanul *Demonii*, început în 1935, a fost terminat abia în 1956 şi însumează peste 1 400

de pagini, iar *Die Strudlhofstiege* (1951) cuprinde circa 900 de pagini. O serie de trăsături se întrepătrund : fidelitatea, răbdarea, voinţă neverosimil de puternică de a rezista, spirit ascetic, o înclinaţie spre autojertfire, pentru a recepta într-un sens mai înalt viaţa, alcătuiesc miezul unei forţe creatoare, alimentată de conştiinţa ajunsă la maturitate, că este imposibil să sari peste tine însuţi, şi de convingerea în valabilitatea legilor severe ale dezvoltării interioare. Nietzsche vorbea despre „caracterul pur al procesului de devenire" *(„Unschuld des Werdens")* ; credinţa în „caracterul pur" al evoluţiei umane va ocupa un loc central în creaţia lui Doderer şi în concepţia sa despre artă şi realitate. Chiar şi ideea unei „biografii" îi pare o prejudecată, în ordinea ei lineară, o existenţă legată de un chestionar şi de o autoconstrucţie neautentică, devenind utilizabilă pentru un scriitor abia atunci „cînd biografia îşi desface" cătuşele în care a fost pusă, ba chiar clasată de către noi şi totul ţîşneşte de la o distanţă ce conferă lucrurilor transparenţă. Numai în sensul acesta se poate vorbi de semnificaţia detaliilor biografice la Doderer.

S-a născut în 1896, ca fiu al unui arhitect din aristocraţia administrativă austriacă, şi este un descendent al lui Nikolaus Lenau. La vîrsta de nouăsprezece ani participă, ca ofiţer, la primul război mondial, e luat prizonier şi stă patru ani în Siberia. Studiază apoi istoria la Viena, dîndu-şi doctoratul în 1925 cu o disertaţie despre studiul izvoarelor istoriei medievale. Trăieşte apoi din meseria de scriitor pînă în 1940. Între 1940—1945 ia parte la al doilea război mondial. În 1946, revine la Viena. În 1950 e ales membru al Institutului de ştiinţe istorice din Viena. Cariera de ofiţer, războiul, evenimentele din timpul prizonieratului şi studiile cu privire la istoria evului mediu au intrat în substanţa de viaţă a operei sale.

Romanele scrise pînă în 1938 sînt de mai mică importanță : *Die Bresche (Breșa-1924), Das Geheimnis des Reiches (Secretul imperiului-1930).* O cotitură în creația lui Doderer o marchează întîlnirea cu pictorul și poetul austriac Albert Paris Gütersloh, căruia îi dedică o carte *Der Fall Gütersloh (Cazul Gütersloh—1930),* reeditată în 1960, cu o nouă prefață.

Gütersloh folosește în opera sa ca punct de plecare încordarea dintre existența propriu-zisă, nelimitată, și ordinea spirituală, încordare care atinge punctul culminant în erotism — „ca anxietate masculină față de varietatea lipsită de contur, periclitînd orice chip uman". Gütersloh se opune, cu ajutorul cuvîntului, neființei, existenței fără de „chip". Tocmai această încredere în efectul tămăduitor al cuvîntului l-a atras pe Doderer : concepția despre limbaj ca organism al unei structuri spirituale alimentată de nenumărate tradiții, potență latentă, activînd în momentul contactului cu viața. (De fapt Doderer a devenit cunoscut în străinătate mai întîi prin teoria sa asupra romanului și abia mai tîrziu prin opera propriu-zisă, punctul de plecare al faimei sale constituindu-l conferința despre *Bazele și funcția romanului* (1959), tradusă în mai multe limbi. Contrar teoriei avangardismului, el cutezase să afirme că ar mai fi posibil un roman care să cuprindă întreaga realitate umană, cutezase să apere ideea unui „roman total" : o schemă structurală spirituală lingvistică ca forță eficientă, ca generatoare de substanță, ca „entelehie a conținutului" ; aceste conținuturi au trecut, în sens proustian, prin *memorie,* ele sînt fapte care devin apte de a fi subiect abia în calitatea lor de material al amintirii. Astfel, în textul literar se oglindește și se reflectă în mii de răsfrîngeri experiența personală. Doderer respinge mișcarea exclusiv interioară în sensul lui Joyce, Proust și Musil, și orientarea pur exterioară și superficială a romanului-reportaj, tinzînd spre o „reînviere a lumii exterioare" cu ajutorul limbajului, enunțînd într-o formă aforistică paradoxul : „profunzimea exterioară". Această teorie e, ce-i drept, eclectică, dar nespus de fascinantă.)

Noua perioadă de creație a lui Doderer este însă importantă și din alt punct de vedere : noțiunea de timp, de răgaz, apare ca o parte componentă a însăși materiei romanelor sale, iar titlul operei, pe care cititorii români au ocazia să o cunoască în traducerea de față, *Drum cotit,* atinge centrul fanteziei creatoare a autorului austriac : „...să aparții în întregime vieții, care nu cunoaște linii drepte ci numai curbe, de-a lungul cărora zbori, rîzînd cu un ochi și plîngînd cu celălalt... Orice linie ascendentă dreaptă, deci nu numai ortodoxia literară, ci și cea reală, este învăluită de scriitor cu rotunjimile vieții, întocmai cum șarpele lui Esculap se încolăcește în jurul toiagului" [1]. Această convingere artistică și existențială transpare aici în forma ei cea mai matură, ea s-a dezvoltat înainte însă în conștiința autorului fără întrerupere, de la primele începuturi, de-a lungul tuturor experiențelor amare ale vieții. Abia ulterior, după ce materia vieții s-a acumulat în noi crescînd în jur, ajungem, ocolind pe o cale lungă, să ne dăm seama cine sîntem.

Doderer ne dezvăluie tema sa principală chiar din primele romane : *O crimă pe care o comite oricine* (1938) și *Drum cotit* (1940) drumul ocolit care circumscrie imposibilitatea omului de a sări peste viața dată, peste propriul său destin ; și laolaltă cu aceasta, experiența sumbră, dar nefatalistă, marea temă a literaturii : fluxul puternic și înfricoșător al timpului enigmatic și mortal ca un sfinx, și teama de-a trece pe lîngă propria viață. Caracterul ireversibil al unor *tempi*

---

[1] *H. von Doderer : Cele 19 biografii ale mele și alte povestiri,* pg. 71.

passati are în Austria o notă de melancolie. Simbolizat încă din evul mediu prin oglinda convexă neagră în care lucrurile pămîntești se reflectă în toată micimea și efemeritatea lor, de pildă la Hans Baldung și Lucas Cranach, oglinda aceasta o întîlnim adeseori în proza austriacului Stifter [1], fiind unul din laitmotivele creației lui ; ea luminează cînd inima trece prin momente de plenitudine și se stinge în neantul negru, cînd euforia se transformă într-un vid înfiorător al simțămintelor.

În Franța este răspîndită părerea că Doderer nu ar fi preluat nimic din acea *mélancolie* și *décadence* specifice imperiului austro-ungar [2]. Totuși acestea există din belșug și cu o mare bogăție de nuanțe cel puțin în romanul său din epoca barocului *Drum cotit* (timpul acțiunii : 1650—1655) și în povestirea *Das letzte Abenteuer (Ultima aventură).*

Se poate găsi o explicație seducător de verosimilă pentru *melancholia austriae,* considerată ca simptom patologic al unei orînduiri statale bolnave, în care totul este suspendat, în mod nepămîntesc și ireal, în aer, fiind numai tradiție pură, doar ca un trecut, o supraviețuire după moarte : un imperiu șubred, care nu s-a menținut și nu a reușit să închege substanța clocotitoare a unui stat multinațional eterogen decît cu ajutorul unui uriaș aparat birocratic, cu dispoziții și paragrafe încîlcite. Este inevitabilă senzația că orice atingere mai violentă ar transforma această mumie sensibilă în praf și pulbere. De aici izolarea totală și incompatibilă cu mersul istoriei, teama de fluxul neîntrerupt al timpului, căci cea mai mică breșă în artificialitatea acestei realități incomensurabile

[1] *Walter Muschg : Die schwarze Sonne. Ein Sinnbild des jungen Stifter (Soarele negru. Un simbol al tînărului Stifter).* In *Stationen,* Piper-Almanach 1904—1964, pg. 297 și urm.

[2] *Ernst von Noth : H. von Doderer,* în : *Cahiers du Sud,* nr. 380.

ar putea duce la catastrofă. Aveai impresia că trăiești într-o lume organizată pînă în cele mai mici amănunte, pe un vulcan gata să erupă în orice clipă, într-un infern colorat viu și orînduit în forme hazlii, nelipsit de o doză de tihnă și bonomie. Astfel, în literatura austriacă satira, umorul fantomatic se îmbină cu anxietatea, teama de moarte cu grotescul și apocalipsa medievală. Autori extrem de diferiți au crescut pe acest sol : Hofmannsthal, Meyrink și Kafka, viziunile negre ale declinului la Trakl, și visele macabre la Alfred Kubin. Austria devenise simbolul unui provizorat în care se presimțeau germenii viitoarei schimbări, deși era încă încătușată în orînduiri severe, aparent legitime ; dar tocmai această iminență a declinului, care se strecoară prin spărturile ordinei și a hiperordinei, transformă elementele cele mai ridicole și banal-cotidiene în viziuni și în metafizica lucrurilor obișnuite — iar instabilitatea își arată fața, în ciuda formelor rigide de existență, în mantia pestriță și multicoloră a „Kakaniei", (Musil). Mulți poeți au sezisat în această atmosferă de sfîrșit prăpastia dintre sens și existență, Austria devenind simbolul ei, anticipînd în mod prematur tendințe de mai tîrziu ale literaturii europene.

Evul mediu era omniprezent în acest imperiu, materializîndu-se încă o dată, întîrziat și dureros, în cele prezente, întocmai ca o stafie invocată de un ocultist ; pretutindeni apărea trecutul, o continuitate istorică care vibra în elementul viu. „Vechiul și noul coexistă unul lîngă altul, le întîlnim într-adevăr în măsură ceva mai mare la noi decît aiurea", spunea Hofmannsthal. Găsim nu numai vestigii romane, amintirea limesului din fața porților Vienei sau a unor datini din timpuri preistorice, care au continuat să fie practicate pînă prin anii 1930, ci, înainte de toate : barocul austriac care și-a lăsat peste tot amprentele și avînd o prezență nemijlocită în

birocraţie, într-o serie de instituţii, în dragostea pentru pompă şi pentru caracterul teatral al ceremonialului şi al reprezentării exagerate, precum şi într-un catolicism cu o notă contrareformatoare. Dar în spatele „exteriorului strălucitor" se adună nebunia abisală, isteria şi superstiţia [1], se arată primele simptome ale maladiilor sufletului modern. Psihiatrul Freud, care a coborît cel mai adînc în acest infern clocotitor, este austriac. Dacă ne gîndim la aspectele demonice ale barocului, pe care eminentul eseist austriac Friedrich Heer îl numeşte „baroc decadent" [2], nu putem trece cu vederea studiul lui Freud O *nevroză diabolică din secolul al XVII-lea,* în care sînt analizate halucinaţiile unui pictor din acea epocă, care a încheiat un pact cu diavolul ; dar nu din sete de putere sau din dorinţa de cunoaştere, ci pentru a scăpa de stările depresive, avînd neîndoielnic semnalmentele unui Faust austriac.

Heimito von Doderer este în măsură considerabilă tributar acestei tradiţii şi acestui sentiment de viaţă : specialistul în istorie medievală, cronicarul societăţii vieneze, care, asemenea lui Proust, găseşte plenitudinea momentelor prezente în profunzimile anilor trecuţi, considerînd trecutul drept prezent, drept unul din modelele sale, căci „există momente cînd ni se pare că doar un perete foarte subţire ne desparte de cele ce au fost, un perete, pe care uşor îl putem dărîma" *(Demonii).* Şi omul este prezenţa mileniilor, a forţelor arhaice, care sînt gata oricînd să izbucnească ; iar spaima îşi poate croi în orice

---

1 Vezi : *Gustav René Hocke : Die Welt als Labyrinth, Manie und Manier in der europäischen Kunst (Lumea ca labirint, manie şi manieră în arta europeană),* Hamburg, 1957.

2 *Friedrich Heer: Perspektiven österreichischer Gegenwartsdichtung (Perspective ale literaturii austriece contemporane)* în: *Deutsche Literatur in Unserer Zeit,* Göttingen, 1961, pg. 131.

clipă drum prin peretele despărţitor extrem de subţire ; realitatea obişnuită este aparenţa unei suprafeţe stabile care se poate dezmembra şi frînge în orice moment ; omul însuşi, în ciuda iluziei unui sentiment al identităţii eului, este separat doar printr-o foaie de hîrtie de o existenţă monstruoasă, de o viaţă de insectă — Kafka a tras doar ultimele consecinţe ale acestei idei în *Metamorfoza* şi în alte povestiri [1]. „Realitatea" era pentru mulţi autori moderni doar o schemă, în spatele căreia stăteau la pîndă groaza şi moartea.

Această teamă în faţa unei existenţe abisale este însă la mulţi autori austrieci şi protestatară. O găsim la Rilke, Hofmannsthal, Broch şi Canetti, iar la Doderer găsim protestul antimoarte, ca formă a crezului în durată, opusă efemerităţii ; durata generează existenţă ; continuitatea este asigurată prin *memorie,* iar amintirea vieţii trăite este demnitatea şi nobleţea ei ; găsim la acest autor o conştiinţă evident conservativă [2] a tradiţiei, în sensul conservării vieţii, ca „necesitate a omului de a avea o continuitate, o origine legitimă năzuind fidelitatea faţă de tine însuţi".

Această „memorie" se confirmă în viaţa personală prin actul regăsirii de sine. *Menschwerdung („umanizarea")* are la Doderer o accepţie asemănătoare : un moment dramatic, în care „persoana" străpunge toate convenţiile şi măştile, determinîndu-şi imaginea propriei existenţe. A fi sănătos din punct de vedere al „destinului" înseamnă a-ţi fi acceptat propria viaţă, recunoscînd şi admiţînd caracterul ei implacabil, în sensul stoicilor şi al vechii înţelepciuni asiatice. „Orice situaţie adevărată este nerectificabilă", scrie Doderer în jurnalul

---

1 *H. Politzer : Franz Kafka der Künstler (Franz Kafka, artistul),* Frankfurt am Main, 1965, pg. 118, 125.

2 Compară : *K. Mannheim, Wissenssoziologie (Sociologia cunoaşterii),* Berlin şi Neuwied, 1964, pg. 50, 437—438.

lui şi anume ea nu poate fi îndreptată în sens dublu : nu trebuie şi nu poate fi schimbată. Am putea trage de aici concluzia că „tot ce poate fi îndreptat este de calitatea a doua, aşa cum tot ce se însuşeşe numai învăţînd e de rangul al doilea." [1] Viaţa nu se poate sări, aşa cum nu se poate trece peste propria umbră, viaţa nefiind niciodată de rangul al doilea, dar poate fi degradată. Doderer este mereu în căutarea şi descoperirea simptomelor acestei boli considerată de el contemporană.

Tema „regăsirii de sine" apare, în acest sens, pentru prima oară în romanul *O crimă pe care o comite oricine*, o istorioară criminal-psihologică inspirată în oarecare măsură de Dostoievski. Şi drept concluzie Doderer scrie : „Fiecăruia i se răstoarnă peste cap copilăria, ca o găleată întoarsă. Abia mai tîrziu apare conţinutul ei. Dar o viaţă întreagă se prelinge ceva din ea de-a lungul trupului, oricît de des ai schimba hainele." Al doilea roman care încearcă să dezvăluie destinul personal de care omul nu poate scăpa este *Drum cotit* ; atmosfera acestuia nu mai aminteşte de Dostoievski, ci mai degrabă de impresionismul vienez. Numai limbajul, cu bogăţia lui lexicală şi de nuanţe, cu supraabundenţa de forme baroce şi manieriste, trădează o caracteristică a lui Doderer care se îmbină cu alta, opusă, şi anume cu claritatea şi sobrietatea lucidă (asemenea lui Musil şi Broch), cu şcoala unui „nou obiectivism" şi cu o artă a cuvîntului influenţată de stilul ştiinţific şi cronicăresc. După cum în literatura austriacă, în genere — să ne gîndim la Hofmannsthal şi mai ales la Karl Kraus, limbajul şi etosul lui erau augmentate aproape pînă la un crez religios, dar cu toate acestea lucid — tot aşa, organismul ei sobru, dar profund, apare şi la Doderer ca instrument al „ştiinţei despre viaţă". Trebuie să subliniem însă că o asemenea artă pretenţioasă a cuvîntului, a creaţiei de neologisme şi a efectelor sonore, în care se întrezăreşte conţinutul unui fond lexical baroc cu toate posibilităţile sale, combinat cu coloritul dialectal vienez şi cu stilul de cancelarie încîlcit — cu un cuvînt, că o proză care se individualizează în asemenea măsură prin limbaj este aproape intraductibilă.

[1] *H. von Doderer : Tangenten. Tagebuch eines Schriftstellers 1940 bis 1950 (Tangenţe. Jurnal al unui scriitor)*, München, 1964, pg. 253.

Conceptul *drumului cotit* care stă de fapt la baza întregii opere nu apare nicăieri atît de clar şi într-o formă atît de pură ca în această tragică poveste de dragoste din vremuri de mult apuse, care devine însă abia aici, în adevăratul sens al cuvîntului, o realitate prezentă nu numai din punct de vedere plastic-literar, ci şi istoric.

Este epoca viziunilor apocaliptice, a cruzimilor, a proceselor contra vrăjitoarelor, a maşinilor infernale şi a cabinetelor magice. Ea stă încă sub semnul metaforei lui Dürer *Cavalerul, Moartea* şi *Diavolul.*

Dezordinea exterioară aprinde în om lumini rătăcitoare, ducînd la izbucnirea brutalităţii şi a forţei nude, care iau forma unei psihoze de masă ; iar acolo unde legile nu mai sînt recunoscute, sau unde arbitrarul şi anarhia sînt ridicate la rangul de lege, nici nebunia nu este departe : ea cufundă tot ce odinioară era real şi precis conturat în întunericul unui infern fantomatic. Ies la suprafaţă substraturi arhaice, atavisme, magie, o existenţă hipnotică şi demoniacă.

Romanul *Drum cotit* nu apare întîmplător în anul 1940, cu puţin după izbucnirea celui de al doilea război mondial şi în plină existenţă istorică a nebuniei naziste. Teama resimţită de scriitorii austrieci încă din secolul trecut — teama lui Feuchtersleben, părintele psihanalizei, şi teama lui Grillparzer de „germenele de nebunie", care zace în orice om — se adeve-

rise în mod distrugător pentru Europa în persoana lui Hitler, „cel mai cunoscut austriac al epocii noastre“ [1].

Romanul este încadrat în zona periculoasă a secolului al XVII-lea, care, din punct de vedere spiritual, istoric şi ca atmosferă prezintă multe asemănări cu secolul al XX-lea. Cabinete şi cămăruţe prăfuite, palate cu aripi întortocheate, cu unghere şi camere ascunse, erau locul cel mai potrivit pentru intrigi, spionaj, bîrfeli şi prefăcătorie, pentru dezvoltarea instinctelor de ură şi invidie şi a setei de putere. Acest mediu generează şi germenele răului care duce la pierzanie pe cei doi eroi principali ai romanului. Doderer metaforizează acest rău într-o figură de balaur foarte frecventă la el, legendarul *Tatzelwurm* (Vierme îngherat), produs al superstiţiilor populare. O scenă-cheie a cărţii este vizita contelui Manuel Cuendias, una din cele două figuri principale, la savantul iezuit Athanasius Kircher, constructor de maşini complicate, şi o celebritate a epocii, mentorul „sacrei maiestăţi a Sfîntului imperiu roman“, care crede în zmei şi este autorul unui tratat savant despre o specie deosebită a acestor monştri. Una dintre maşinile născocite de Kircher este „urechea de spionaj“ — un simbol al intrigilor de la curte şi a intrigilor timpului : întruchiparea, în aceeaşi imagine, a groazei şi a curiozităţii. Tiranul precaut putea să-şi construiască, în conformitate cu indicaţiile lui Kircher, trei „urechi de spionaj“ în zidurile palatului, pentru a afla tot ce se vorbeşte, toate părerile care se schimbă, punîndu-şi la adăpost faţă de lumea exterioară propriile sale planuri secrete. Prefăcătoria, prejudecăţile şi „gura lumii“ se întind peste realitate ca o pînză de păianjen. Cine era prins în ea se zbătea pînă-şi găsea

---

[1] *Friedrich Heer : Perspektiven österreichischer Gegenwartsdichtung (Perspective ale literaturii austriece contemporane)* în : *Deutsche Literatur in unserer Zeit*, Göttingen, 1961, pg. 130.

sfîrşitul. Doderer simbolizează acest pericol extrem prin figurile de zmei ale lui Kircher, himere concretizate ale ideologului şi „mentorului“ secret al împăratului. „Doxa“, opinia, erau creatoare de realitate. Nimic nu-şi mai putea urma calea dreaptă şi normală, totul era abătut din drum, într-o a doua realitate.

Germenele morţii era însămînţat în cele două figuri principale. Caporalul Paul Brandter, infectat de „principiile“ războiului (de treizeci de ani), consideră că totul este permis : jefuieşte, ucide, incendiază, siluieşte şi este condamnat de către justiţie la moarte prin spînzurătoare şi salvat în ultima clipă de către slujnica Hanna, care, în virtutea unei datini valabile în acea vreme, se căsătoreşte sub ştreang cu tînărul chipeş. Contele Manuel Cuendias o cunoscuse pe Hanna cu cîtva timp înainte în casa unui nobil, unde aceasta era angajată ca servitoare, şi fusese cuprins de o pasiune bolnăvicioasă pentru ea. Această poveste neobişnuită, trecînd prin „gura lumii“, este denaturată ; şi atmosfera creată astfel grăbeşte deznodămîntul fatal : se zvoneşte despre Cuendias că ar fi mituit perechea să încheie tîrgul şi să se căsătorească, fiindcă nobilul ar fi lăsat-o însărcinată pe Hanna şi ar fi vrut să se descotorosească de ea pe această cale.

Salvarea lui Brandter se dovedeşte a fi un „drum cotit“ ; el nu poate scăpa de destin : imaginea falsă a oamenilor despre căsătoria lui, intervenţia zvonurilor care îi periclitează căsnicia, făcînd-o aproape imposibilă — deşi cei doi s-au retras într-un sat izolat, unde nu-i cunoaşte nimeni — demonica „doxă“ îi urmăreşte şi aici şi într-o bună zi zvonul despre povestea lor circulă pe şoptite din gură în gură. Se nasc cele mai chinuitoare complicaţii psihologice între cei doi soţi, şi situaţia dificilă a lui Brandter — viaţa îi fusese dăruită de soţia sa — îl împinge tot mai mult în braţele unei însingurări stranii. Dar şi infecţia inoculată pentru totdeauna de un sen-

timent distrugător, neînfrînat al falsei libertăţi, un întreg infern de instincte pustiitoare, care îi creează iluzia că şi-ar putea trăi viaţa mai direct, fără căi ocolite, în toată plenitudinea ei, izbucneşte iarăşi ; germenele nebuniei, care îl adusese o dată pînă sub ştreang, cu greu poate fi înăbuşit.

Doderer nu caută „destinul" nici în exterior, nici în interior, ci în alternanţa lor. De aceea, pînă cînd Brandter ajunge la ora hotărîtoare în care află definitiv cine este, în care ia cunoştinţă de sine însuşi ca „persoană", dar ca de o persoană distrusă, condamnată la pieire, este necesar un „drum cotit", o istorie. Moartea sa este de fapt exterioară, ea radiază prin cele mai groase ziduri, întocmai ca radiumul. Căminul, pe care a căutat cu multă răbdare să-l consolideze în mijlocul acestor forţe iraţionale, nu-i oferă siguranţă, zidurile se dărîmă şi el este tot mai mult împins în afară, scos din echilibru, căzînd pradă dezordinii, care izbucneşte în cele din urmă din nou în el : întocmai ca Woyzek al lui Büchner, el îşi ucide femeia necredincioasă — Hanna căzuse în mrejele unei vechi slăbiciuni pentru uniforma militară şi se încurcase cu un trompet ; Brandter îl omoară din greşeală şi pe Cuendias, crezînd că acesta este rivalul său, apoi se lasă arestat, acceptîndu-şi destinul.

Cuendias, la rîndul lui, este într-alt sens sortit morţii. În el s-a acumulat toată oboseala şi povara generaţiilor : melancolic, palid şi chinuit de o demonică ciudăţenie şi însingurare, el poartă în sine germenele pieirii unei seminţii şi a unei caste. O tristeţe mîndră, care îşi aruncă umbrele peste acea epocă, iar mai tîrziu peste declinul imperiului, sălăşluiesc în sîngele lui, un sînge străvechi, spaniol, italian, care apasă greu asupra vieţii sale, grandoarea şi nobleţea unei intuiţii aproape supraomeneşti a sfîrşitului : heraldică hipercultivată şi suprasensibilă a unui suflet obosit. Pasiunea sumbră pentru slujnica Hanna este mai apropiată de moarte decît de viaţă. Sexualitatea refulată este un derivat posibil al cruzimii şi brutalităţii ; ca o cauză a lor, ca zonă periculoasă, voise austriacul Freud să o vindece. Dacă graniţele cad, dacă se sare peste ceea ce este echitabil pentru viaţă, dacă ordinea este încălcată, aceşti demoni constituie o forţă de temut : „Nu libertatea nelimitată de a te aventura în toate direcţiile, spune Cuendias, te face să simţi din plin viaţa... omul trebuie să ridice odată pentru totdeauna anumite ziduri în jurul lui, ca să poată trăi, şi să nu moară sau să piară... Trebuie să se comporte ca un întemniţat care nu străbate niciodată pe de-a-ntregul în lung şi în lat temniţa în care e închis, care, cu bună ştiinţă, nu uzează de tot spaţiul îngăduit... Cînd m-am referit la zid, cam la asta mă gîndeam. Sau, cu alte cuvinte la principiile fundamentale... Cine a ridicat odată zidul nu trebuie să-l mai doboare. Dincolo de el te aşteaptă — aş zice — într-un fel sau altul, moartea."

Drum cotit conţine în forme preliminare concepţia artistică a lui Doderer, „umanizarea", autocunoaşterea, pe un drum lung şi cotit, cu multe obstacole ; cel mai mare duşman al cunoaşterii sînt străpungerile, liniile drepte, fiind echivalente cu forţa şi brutalitatea, încercări de a se sustrage de la desfăşurarea vîscoasă, lentă şi indirectă a vieţii.

Cea mai puternică operă a lui Doderer despre paranoia, o parodie a grosolăniei şi a prostiei, este romanul grotesc *Die Merowinger oder die totale Familie (Merovingienii sau familia totală* — 1962), un adevărat muzeu de acrobaţii lingvistice şi de umor negru. Childerich al III-lea (un contemporan !) vrea să acapareze întreaga putere şi forţă, toţi banii familiei sale, multiplu ramificată, prin cele mai ocolite căsătorii, vrînd în acelaşi timp să reunească în persoana lui şi cît mai mult prestigiu, pentru a-şi fundamenta în felul acesta oarecum ideologic puterea, şi a cumula toate „rangurile", spre a-şi fi

în același timp tată, bunic, ginere etc. Doderer recurge aici la cel mai dur umor : bătăile, violențele înlocuiesc relațiile interumane normale, „ocolite". Furia, forța, mînia sînt consecințe firești în lumea sa, o lume care și-a pierdut echilibrul : interiorul și exteriorul nu se mai suprapun ; afectele, lucrurile și rațiunea și-au pierdut raportul normal unul față de altul. Acest dezacord duce la dispariția realității : fiindcă „nu toate fenomenele din lumea exterioară au același grad de realitate, neavînd o fîșie egală de suprapunere între interior și exterior... Ezitările sentimentului nostru subiectiv despre realitate" au scos la iveală „tot mai mult și un *status* ireal al lumii obiectelor, pînă la lumina ciudată și sărăcăcioasă radiată de un perete văruit într-o realitate diminuată..." [1].

Realitatea exterioară se reduce la un fel de aparat fantomatic și abstract, mișcîndu-se cu o precizie care funcționează pînă în cele mai mici amănunte, cu o înspăimîntătoare artificialitate, creînd o realitate dublă, în care nu mai poate pătrunde nici spontaneitate și nici fantezie umană. În această existență anonimă, unde minutul organizat înăbușă tot ce este omenesc, viața se transformă într-o succesiune mecanică, anistorică, lipsită de trecut, de memorie și de organicitate. Modelul cel mai consecvent al acestei forme de existență ar fi, după sociologul american Hanna Arendt, lagărul de concentrare, iar Huxley a descris utopia unei astfel de lumi hiperorganizate — în deceniul al treilea încă o utopie — în romanul său *Brave new world.*

Problema principală din cele trei romane ale lui Doderer care pot fi considerate drept nucleul operei sale — și anume *Die Strudlhofstiege, Die erleuchteten Fenster (Ferestrele luminate)* și *Demonii* — este „umanizarea" omului, prin procesul

---

[1] Vezi : *Grundlagen und Funktion des Romans (Bazele și funcția romanului)* pg. 32 și urm.

de angrenare a interiorului cu exteriorul, ca rezultat al unui proces de cunoaștere numit „apercepție" *(Apperzeption)* ; „o percepție care modifică existențial", care „percepe deschis", spre deosebire de „respingerea apercepției" *(Apperzeptionsverweigerung)* — principala maladie a secolului, în loc de cunoaștere profundă, o „formală luare la cunoștință", care „nu pătrunde în inimă și nu ne mai transformă" ; lucrurile sînt și astăzi, ce-i drept, percepute, dar abstract, fără participare personală : „...știm ce este și ce trebuie să fie în spatele lor, dar lipsește plasticitatea" [1]. Ontologia și antropologia sînt indisolubil legate una de alta la Doderer. Principala „poartă de intrare" a „apercepției" este iubirea, cunoașterea care leagă, perceperea transformînd persoana pînă în adîncul ei. Eul izolat nu înseamnă nimic ; devine eu abia prin intermediul celorlalte euri ; în concepția lui Doderer, *el* este în permanentă dependență de *ei* ; și anume, fie în dependență exterioară prin „apropiere" (cel mai important element al vieții omenești), fie în dependență interioară, datorită prezenței celorlalte euri în propriile noastre idei, reprezentări și speranțe, precum și datorită prezenței diferitelor imagini ale propriului nostru eu în reprezentările altor oameni. Această întrepătrundere generează acțiunea labirintică a romanelor, care culminează fie într-o rezolvare pozitivă a conflictelor — de cele mai multe ori printr-o iubire împlinită — fie într-o catastrofă, cînd împletirea eului cu celelalte euri, cu părerile, reprezentările și sentimentele lor induse în eroare cauzează moartea cîtorva personaje, ca, de pildă, în *Drum cotit* sau în *Demonii.* Nu este posibilă „umanizarea" decît trecînd prin

---

[1] Amănunte despre noțiunea de „apercepție" se găsesc în lucrarea lui Doderer : *Tangenten. Tagebuch eines Schriftstellers (Tangențe. Jurnal al unui scriitor)*, München, 1964. Citatele de mai sus la pg. 264—265.

pericole și suferințe. Cea mai primejdioasă sabie cu două tăișuri sînt pornirile sexuale, iubirea, în același timp însă, și cea mai mare șansă a noastră de a trăi cu adevărat viața.

În micul roman *Die erleuchteten Fenster oder die Menschwerdung des Amtsrats Zihal (Ferestrele luminate sau umanizarea consilierului Zihal)* — o nocturnă bizară în genul lui Hoffmann, de un rar farmec al limbajului și de o deosebită vervă satirică — fostul consilier Zihal urmărește cu un binoclu îndeletnicirile intime ale cucoanelor din vecinătate, clasificîndu-le, numerotîndu-le, trecîndu-le în carnetul său ca „obiecte" care apar în constelații diferite și la diferite ore — întocmai cum proceda mai demult cu taxele clienților, în formulare. Raporturi abstracte, lumea văzută prin lentile, distanțare rece față de ceea ce este viu, față de „concret" — căci ce altceva poate fi mai viu și mai concret decît o femeie — leagă această carte de problema „respingerii apercepției", care apare absurdă în această inversare, și exacerbată la maximum. Consilierul este închistat oarecum într-o găoace, într-o carapace (carapacea este comodă !) ; Doderer îl numește un „troglodit" care la început crede în zidul și în masca „minciunii vieții" sale. Cînd zidurile se năruiesc, apare iubirea, „trogloditul" cel mort este atins de „curentul de înaltă tensiune al vieții" și funcționarul public anonim primește un nume personal...

În romanul *Die Strudlhofstiege* această luptă pentru un prenume este descrisă și mai amplu : „umanizarea" unui funcționar prin dărîmarea straturilor izolatoare dintre interior și exterior — de data aceasta personajul fiind un ofițer, fostul maior din armata austro-ungară Melzer, în prezent consilier al republicii. Și aici este vorba de atitudini vechi și de depășirea unui stil de viață preluat. Melzer va deveni „civil", persoană, în loc de instituție. *Strudlhofstiege* — o scară publică din Viena — simbolizează „profunzimea anilor", pregătirea „mersului destinului" prin „rampe cu urcare lină" : o imagine a realității care se condensează pe măsură ce se scurge o viață trăită în mod personal. Vom urca aceste trepte, nu putem sări peste ele în mod forțat ; și nu trebuie să ne grăbim ; adevăratele trepte ale vieții reprezintă un drum cotit și nu o „scară ce duce în cotețul de păsări", ele sînt un drum trăit, pe care nu îl străbați „cu picioarele în zale, ci pe care alergi cu piciorușele, cu minusculele piciorușe goale ale inimii... și ele nu încetează să ne spună că fiecare drum își are demnitatea sa proprie și că valorează totdeauna mai mult decît țelul". Trebuie să ne abandonăm acestor scări, goi, fără carapace și fără „cheratinizări". Un alt simbol al creșterii organice pînă în clipa cînd te transformi în „persoană" sînt așa-numiții „tropoi", momente care apar brusc, ca o străfulgerare, și îți deschid ochii [1], pornind de la un oarecare obiect exterior, poate esențial — momente ale realității și în sensul vechii uimiri filozofice, uimire care nu era provocată de lumea exterioară, ci de suprapunerea dintre mecanica interioară și exterioară a evenimentelor, ce străpunge deodată, ca un fulger, vălul dintre om și obiect. Sînt momente „ale goanei noastre pe lîngă noi înșine". După Doderer, suprema „apercepție" are loc atunci cînd sufletul și realitatea se suprapun, cînd ia naștere un sentiment de reconciliere, de armonie și persoanele simt o puternică senzație de fericire — senzație atît de rar întîlnită în literatura modernă — corespunzînd misterelor trăirii muzicale a identității, pe care Goethe o numește „moment împlinit".

---

[1] *Karl August Horst: Situation und Totalität bei Heimito von Doderer (Situație și totalitate la Heimito von Doderer).* În : *Spektrum des modernen Romans (Spectrul romanului modern),* München, 1964, pg. 155—156.

Pentru cei mai mulți scriitori austrieci cu renume din secolul nostru, vechea monarhie — acest organism greoi și prăfuit — reprezenta un simbol al unei epoci de ordine și de siguranță, care nu va mai reînvia niciodată. Chiar dacă satira lor este adîncă, ca la Kafka, tăioasă, ca la Herzmanovsky, melancolică, ca la Joseph Roth, intelectuală și spirituală, pătrunzînd pînă la rădăcinile răului, ca la Musil și Broch, sau alternînd într-o combinație ciudată calmul cu amenințarea, ca la Doderer, acești autori privesc de fiecare dată cu melancolie spre trecut, niciodată cu mînie. De cele mai multe ori, pentru ei, o dată cu monarhia, s-a prăbușit lumea, aproape am putea spune că adeseori s-au prăbușit chiar și ei înșiși, ca Stefan Zweig, care în cartea sa *Die Welt von gestern (Lumea de ieri)* ridică un monument acelei epoci liniștite de dinainte de război, sau Joseph Roth, care gonea ca apucat dintr-o capitală europeană într-alta, căzut pradă beției, bolilor și amărăciunii și negăsindu-și nicăieri o patrie.

Sentimentul de viață austriac este cel al armoniei și echilibrului, în ciuda unor fisuri, în ciuda contradicțiilor interioare. Haydn și Mozart, apoi Strauss reprezintă — transpus în muzică — ceea ce se putea înțelege prin această concepție de viață, dacă i se mai adaugă acel sentiment hipertrofiat pentru moarte și declin. Tensiunea este extrem de mare, aproape tăioasă. Și totuși, unul dintre principiile politicii austriece — adică o necesitate stringentă în imperiul multinațional, plin de încordări — era cel de a căuta un compromis, de a lăsa lucrurile așa cum sînt, de a lăsa viața să se scurgă în virtutea inerției (pe de altă parte însă și de a oprima un popor prin altul) : totul tindea spre menținerea echilibrului cu orice preț.

Acest echilibru, în concepția lui Doderer, această cramponare de imaginea clasică despre om și lume, în care ideea pierderii este clară, în schimb cea a redobîndirii problematică,

face impresia unei rezolvări extraistorice ; credința într-o armonie în spatele catastrofelor ne pare în ziua de azi puțin cam ciudată, nobilă, dar nu prea realistă. Problema este delicată, dificilă, și cu greu ar putea fi rezolvată în cadrul acestui studiu. Doderer propune iubirea ca soluție spre armonie, ca punct final împotriva „respingerii apercepției" (Melzer, Zihal), ca început al unei noi existențe ; ea ar pătrunde pînă la esența oricărei existențe umane și filozofia lui Doderer sfîrșește cu această convingere. Dar cum este posibilă iubirea în ziua de astăzi ? Aici e punctul nevralgic : Doderer nu arată toate obstacolele în calea învingerii însingurării ; „umanizarea" personajelor din romanele sale pare să țină uneori de domeniul basmelor. Cîteva romane au un final conciliant. În privința poziției lor sociale, figurile principale nu se deosebesc esențial, de pildă, de cele ale lui Kafka ; din cînd în cînd funcționari, antieroi, care, ca Melzer, „nu s-au îndreptat niciodată prin proprie voință într-un anumit loc, ci viața i-a dus pur și simplu undeva" ; totuși, în comparație cu coșmarurile praghezului, romanele și frescele sociale ale vienezului sînt de-a dreptul tihnite și pașnice, încadrate într-o atmosferă de relativă securitate. S-ar putea presupune că ele se petrec în epoca dinaintea războiului, deși, în cele mai multe cazuri, sînt situate în deceniul al treilea și ajung numai cu ajutorul obiectivului retrospectiv pînă în această perioadă. Eroii își găsesc, de cele mai multe ori, fericirea într-o căsătorie ; ei sînt de-a dreptul siliți de autor să ajungă la armonie și să devină „persoane", adeseori în afara cadrului istoric, în sfera intimă, în ciuda lumii schizofrenice, lipsite de armonie. Această încredere într-o soluție armonioasă neașteptată, posibilă la acest nivel, și în spatele evenimentelor, reprezintă nota metafizică și depășită a creației lui Doderer ; ea are drept rezultat o abundență, adeseori plictisitoare, a materialului și o fidelitate a detaliu-

lui aproape naturaliste în „romanul total" (al unei societăți întregi) : cei mai mulți scriitori moderni și-au pierdut speranța că ar putea cuprinde totalitatea în cadrul romanului și nu mai au curajul s-o atace.

Arta lui Doderer se dovedește de înaltă calitate atunci cînd dezvăluie maladiile și infirmitățile sufletești ale societății vieneze din deceniul al treilea, și nu cînd are iluzia că ar putea să vindece aceste maladii. Iar topografia sufletească a orașului Viena, stăpînit de „demoni", de duhuri abisale și de pericole a isteriilor politice, o prezintă inegalabil în opera sa principală *Demonii*. Aparențele ne arată și aici o Austrie aproape senină, o Vienă veselă și superficială, o harababură de acțiuni și motive care pătrund în toate păturile sociale ale orașului și în toate cotloanele ei, de la hotelul cu ora, de la tavernă, de la cafenele și pînă la vilele marii burghezii și ale nobilimii. Acest plan sufletesc și social al orașului din anii 1925—27, trasat parcă pe o planșă, ne lasă însă să presimțim existența unui focar de incendiu, o atmosferă înecăcioasă, arzătoare și apăsătoare ca într-un hambar prăfuit, amenințat mereu de foc. Romanul culminează prin incendierea Palatului de Justiție, în 15 iulie 1927, considerat de autor drept început al epocii haosului și inculturii, ce va duce la nimicirea definitivă a oricărui sentiment de securitate.

Una dintre consecințele dezvoltării istorice de după eșecul revoluției din 1848 a fost creșterea celor mai variate ideologii : „Moduri eronate de gîndire au fost cuprinse de isterie și s-au pus politic în mișcare... straturile inferioare ale unei debilități mintale din regiunile alpine au ajuns la suprafață", scrie literatul american Erich Heller într-un eseu despre Karl Kraus, „...voiajori comerciali au ajuns în relații de intimitate cu spiritul, preoții cu gazetărașii de duzină, bancherii cu mîntuitorii poporului și agenții de mică publicitate cu artiștii. În

acest pandemoniu s-au descompus pînă și ultimele resturi ale culturii austriece..." [1] Cîteva cuvinte lucide rezumă aici ceea ce Musil, Broch, Canetti, chiar și Doderer, prezintă în operele lor. Definiția aceasta a descompunerii culturii austriece și a demonizării ei sună ca o notă de subsol la uriașul roman al lui Musil *Der Mann ohne Eigenschaften (Omul fără însușiri)*, și ca o explicație istorică la opera principală a lui Doderer. Eticheta epocii lor este demonia mediocrității ; nu geniul, ci mediocritatea precară, filistinul, pare să fie partenerul potrivit al lui Mefisto. Karl Kraus, marele critic austriac, pe care Heller îl analizează cu multă simpatie, arătase „ce măiestrie satanică poate atinge mediocritatea" — într-o realitate „care a jefuit și asasinat fantezia". Răul este redus la proporțiile precarului. De fapt încă la Dostoievski diavolul i se arătase lui Ivan Karamazov cu o mutră de filfizon. Nu încheie și Adrian Leverkühn pactul drăcesc cu un vagabond soios ? Mediocritatea și cotidianul sînt o nouă formă a răului. În *Demonii* Doderer spune : „Tot ceea ce se înțelege de la sine este un monstru care a dormit alături de noi. Acum dihania se trezește, se mișcă. Am recunoscut-o." În *Demonii*, aluzie la romanul *Posedații* al lui Dostoievski, Doderer urmărește tocmai recunoașterea unor astfel de dihănii în sufletul personajelor sale ; el este convins că adîncurile degenerate ale psihicului mic-burghezului închistat și refulat pot să fie mai incomensurabile decît „chiar și ale celui mai profund și misterios geniu". Aceste suflete ratate sînt pline de „inimaginabile vecinătăți, de complicații limitrofe, de zone de presiune invadante, de *vacuum*-uri aspiratoare". Paranoia și isteria, tendința de a face „breșe", și violența, preamărirea prostiei și a brutalității — ele reprezentînd în cazurile acestea înguste

[1] Erich Heller: *Studien zur modernen Literatur (Studii despre literatura modernă)*, Frankfurt am Main, 1963, pg. 64—65.

„viața" — sînt aici în elementul lor. Există în romanul lui Doderer o mare discuție între „ai noștri" (inspirată de o discuție din romanul *Posedații* al lui Dostoievski), prin care răzbate foarte vag un spirit fascizant [1]. Din acest cerc de cunoscuți și prieteni „ai noștri" fac parte aproape toate personajele principale : René Stangeler, doctor și istoric, teoreticianul celei de-a „doua realități", al împietririi și îndoctrinării, mai perspicace decît ceilalți, avînd un pătrunzător spirit critic și posibilitatea de a se distanța ; Stangeler descoperă un manuscris vechi și interesant din secolul al XVII-lea, un fel de memoriu despre procesele cu vrăjitoare ; el îl comentează și găsește asemănări cu spiritul epocii, făcînd o comparație între atitudinea lui Achaz, castelanul de odinioară din Neudegg, față de femeile acuzate — acuzate numai pentru a le avea la dispoziția sa — adică între caracterul direct, brutal al sexualității, și actele de violență comise în epoca noastră atît în viața politică, cît și față de oameni : iei ce nu ți se cuvine, și de aceea nu ajungi să posezi lucrurile în esența lor.

Cel mai vorbăreț dintre toți este Gyurkicz, fost ofițer, participant la contrarevoluția îndreptată împotriva Sovietelor din Ungaria, în 1919. Gyurkicz este adevăratul reprezentant al anarhiei ; și ne frapează în mod neplăcut prin lipsa lui de cultură și primitivismul limbajului. Majoritatea celorlalte personaje principale se distanțează în tăcere de acest palavragiu incult și periculos.

În *Demonii*, lumea subconștientă a libido-ului, analizată de Freud, se îmbină cu politica irațională și cu prostia omenească. Prostia — în oarecare măsură reversul ideologic al brutalității — este încă de la Flaubert încoace un domeniu preferat al filozofiei culturii : pentru marele francez ea reprezintă o noțiune stabilă, nu numai în *Bouvard și Pécuchet*, ci în primul rînd în *Dictionnaire des idées reçues*, în *Dicționarul de locuri comune*. Pentru Karl Kraus depistarea prostiilor din limbaj era principala preocupare, el a ridicat locurile comune la rangul de simptome ale apocalipsei, iar împlîntarea lor în creierul omenesc o consideră un mijloc diavolesc de ispitire. O varietate periculoasă a prostiei este, după Doderer, și intoleranța oarbă față de realitate, în urma înrădăcinării într-o părere, într-o „carapace", într-un strat izolator ideologic. Gyurkicz, care strălucește în cercul „alor noștri" prin profesiunea sa de credință plată și directă pentru lumea interlopă și brutalitate, se transformă la sfîrșitul romanului într-un vrăjitor, demagog și seducător de mase și se bucură de un domeniu de activitate ideal în 1927, în timpul mișcărilor politice din Viena și al incendierii Palatului de Justiție. Acest personaj este atît de orbit de acea a „doua realitate", de „respingerea apercepției", încît Doderer îl lasă, în mod simbolic, să moară în plină anarhie și dezordine, lovit de „curentul de înaltă tensiune al vieții" ; comentînd acest sfîrșit brusc cu următoarele cuvinte : „...contactul neașteptat cu «concretețea» pură și directă, care nu este luată într-un sens oarecare, ci în sensul ei propriu-zis, este mortală. Minciunile învechite, care joacă un rol necesar în economia sufletească, nu pot fi înlocuite deodată prin adevăr. A doua realitate nu duce niciodată la prima, dacă este înlăturată brusc, ci la moarte" [1].

Toate elementele din *Demonii* tind spre o „respingere a anarhiei", aceasta fiind o încercare de a sări peste procesul organic, peste realitatea propriu-zisă, prin sisteme filozofice intolerante, breșe mistice și isterii medievale de masă. Dode-

[1] Compară și : *Helmut Olles, Die Sachen sind wir selbst. Der Romancier H. von Doderer (Lucrurile sîntem noi înșine. Romancierul H. von Doderer).* In : *Frankfurter Hefte*, 5—6/1965.

[1] *H. von Doderer: Die Dämonen*, München, 1956, pg. 1248.

rer vede, întocmai ca Friedrich Reck-Malleczewen — care a scris cîteva cărţi extraordinare despre istoria spirituală a fascismului — în gloata declasată un deşeu istoric al burgheziei, care „simţindu-şi baza existenţei periclitată, începe să acţioneze disperat". În cartea devenită istorică : *Bockelson. Geschichte eines Massenwahns (Bockelson. Istoria unei psihoze de masă* — 1937), Reck Malleczewen defineşte, asemenea lui Doderer, sfîrşitul evului mediu ca început al acestei perioade de criză a burgheziei, care durează de aproape patru sute de ani. (În *Demonii* lui Doderer nucleul romanului îl formează o cronică a vrăjitoarelor, iar *Drum cotit* se petrece în epoca barocului.) În lucrarea sa *Tagenbuch eines Verzweifelten (Jurnalul unui disperat)* Malleczewen face comparaţii între statul nazist şi anabaptiştii din Münster în secolul al XVI-lea : „...Întocmai ca la noi, pilonii principali ai acestui regim sînt femei isterice, învăţători stigmatizaţi, preoţi răspopiţi, proxeneţi parveniţi, diletanţi de toate profesiunile... O uşoară mantie de ideologie învăluie la Münster, ca la noi, adevăratele mobiluri care sînt desfrînarea, voracitatea, sadismul şi ambiţia nemăsurată de a se afirma ; iar cel ce se îndoieşte de noua învăţătură sau o critică, este dat pe mîna călăului" [1]. Pornind de la exemplul Vienei, Doderer analizează procesul care duce la catastrofa existentă de mult în formă latentă. Marele său roman schiţează în ce măsură fiecare personaj în parte este într-un fel sau altul vinovat de acest eveniment ; vinovăţia nonactivităţii ia aici aproape aceleaşi proporţii ca în trilogia lui Hermann Broch *Die Schuldlosen (Nevinovaţii)*, în care indiferentismul faţă de evenimentele vremii este considerat drept cea mai mare crimă, deoarece el a făcut în primul rînd posibilă instaurarea „imperiului demonilor inferiori". Opera lui

[1] *Friedrich Percyval Reck-Malleczewen, Tagebuch eines Verzweifelten*, Stuttgart, 1947.

Doderer se îndreaptă printr-un labirint spre evenimentul central, spre incendiu. *Demonii*, cei ce nu vor să vadă realitatea, sînt căutaţi în gangurile întortocheate, pe stradelele, străzile şi pieţele Vienei ; în cronica lui Geyerhoff, oraşul pare să fie o fiinţă vie, o proiecţie a sufletelor acestor ganguri, stradele etc. Nişele şi grotele labirintului sînt cafenelele, tavernele şi gările Vienei — iar minotaurul un mare concern de ziare, un simbol al ipocriziei opiniilor.

Doderer este încrezător în adevăr şi în realitate, el încearcă să depisteze toate falsificările conştiinţei, urmăreşte toate improbităţile psihologice şi le dă pe faţă. Limbajul primitiv, gîndirea primitivă duc la un mod de a acţiona primitiv ; limbajul îl scoate la iveală. Cea mai pozitivă figură din *Demonii*, muncitorul Leonhard Kakabsa, învaţă, în adevăratul sens al cuvîntului, mai întîi să vorbească corect pentru a gîndi corect, răzbind astfel prin toate măştile şi convenţiile, prin toate prostiile timpului. Şi cum asupra lui nu grevează tarele şi denaturările societăţii, el îşi poate dezvolta personalitatea pornind de la originea pură a existenţei sale umane nealterate.

Doderer crede — şi sînt puţini scriitori din ziua de azi care îi împărtăşesc credinţa — în forţa tămăduitoare a artei, în misiunea ei de a fi „ştiinţă despre viaţă" ; Leonhard rămîne necontaminat de toate bolile psihologice şi ideologice ale unei epoci funeste şi se ocupă de „gramatică" — ajungînd astfel să cunoască şi să vorbească mai bine limba maternă, pentru a pătrunde în profunzimile „comunicării" — în sensul uriaşelor rezerve spirituale şi a experienţelor generaţiilor, înmagazinate în limbă.

Limbajul şi compoziţia sînt, după filozofia dodeeriană, „ca un recipient gol pe care îl cufunzi în apă : conţinutul îl umple fără întîrziere". Pornind de aici, universalitatea existentă încă

la Goethe, dar în pericol de dispariţie, poate fi reconstituită din nou prin „gramatică", prin profunzimea latentă a conexiunilor depozitate în limbă, puse în mişcare de către actul scriitoricesc, pentru întemeierea unei „ştiinţe despre viaţă" — o totalitate şi armonie vibrantă, asemănătoare celei din muzică — în „romanul total" al lui Doderer.

Este o profesiune de credinţă emoţionantă pentru forţa culturii ca antidot al brutalităţii şi al violenţei unei epoci care a reuşit să distrugă realitatea umană. Increderea în existenţa împlinită şi în posibilitatea relaţiilor interumane ne asigură că opera lui Doderer nu este cîtuşi de puţin „demonică", ci un mesaj pozitiv către integritatea unei realităţi recîştigate.[1]

Heimito von Doderer nu şi-a putut termina opera vieţii. A murit la 23 decembrie 1966, în timpul pregătirii acestei ediţii.

Dieter Schlesak

---

[1] *H. von Doderer: Grundlagen und Funktion des Romans (Bazele şi funcţia romanului)*, 1959, pg. 32 şi urm.

I

În ultimele zile de temniţă, fostul caporal Paul Brandter se simţi împăcat în sinea lui cu ceea ce-l aştepta. Recunoştea că i se cuvine cu adevărat moartea prin ştreang. Dar numai această simplă recunoaştere a faptului că fusese osîndit pe drept n-ar fi fost de ajuns pentru a-i da liniştea sufletească. În primul rînd ceea ce-i apărea acum limpede, privind îndărăt, era drumul pe care-l urmase toată viaţa : un drum cotit spre spînzurătoare ; atît şi nimic mai mult. I se părea chiar că simţise acest lucru de mai multe ori. Văzuse cu ştreangul de gît oameni care n-aveau trecute pe răboj nici jumătate din cîte ar fi putut înşira el ; şi le şi înşirase la cîte o beţie faţă de ostaşi de o teapă cu el, anume ca să se fălească. Printre altele se lăuda mai cu seamă cu povestea aceea din Rheingau[1], care le întrecea pe toate, cînd poruncise să fie spînzuraţi în şir de căpriorii acoperişului şapte ţărani. Că la început afurisiţii juraseră cu mîna pe inimă că n-au de unde să le dea de nici unele, chiar de i-ar omorî, nici de mîncare, nici de băutură ; şi cînd colo, ostaşii

---

[1] Regiune din Germania, în ţinutul Rinului.

repede au dibuit o bute de vin îngropată în pămînt, şi bucăţi de caş zidite în perete. Aşa că, fireşte, a poruncit : în ştreang cu procleţii !

Dar acum războiul se sfîrşise de doi ani de zile, căci era în 1650 şi, după Tratatele de la Münster şi de la Osnabrück [1], viaţa intrase şi în ţinuturile austriece de baştină pe un făgaş neprielnic, cel puţin din punctul de vedere al caporalului Brandter. Erai luat la ochi pentru orice fleac şi ştreangul se legăna în văzduh deasupra spînzurătorii, în urma unor întîmplări de care, cu patru ani înainte, în timpul războiului, nu s-ar fi sinchisit nimeni. Nu demult, Brandter cu un camarad de-al său culcaseră la pămînt două fete, două ţărănci, ca să facă din ele „lalele", cum se spunea în glumă. Era de mai mare hazul să faci o lalea din aceasta, să-i legi unei muieri poalele deasupra capului şi să o laşi apoi să fugă aşa, ruşinos de goală. Nişte flăcăi din sat, care treceau prin pădure, văzînd soldaţii cu prada înşfăcată, au scos cuţitele. Asta i-a costat pe trei dintre ei viaţa, dar, ce-i drept, şi pe învingători, numai că ceva mai tîrziu.

Brandter abia de împlinise douăzeci şi cinci de ani, părul îi era bălai, creţ şi avea de altfel o fire deschisă, fără ascunzişuri, dar nu se putea lăsa pentru nimic în lume de furtişaguri. Deprinsese repede acest obicei cu ani înainte, în război, iar după aceea i-a fost greu să se dezbare de el. Acum nu mai voia să arunce însă vina pe război. Şi de cînd luase această hotărîre îşi simţea inima mai uşoară. Unele

[1] Se referă la Războiul de treizeci de ani (1618—1648), care s-a încheiat prin tratatele de la Münster şi Osnabrück.

întîmplări de pe vremea cînd era flăcău în sat i se păreau plămădite din acelaşi aluat blestemat cu isprăvile de mai tîrziu, ca aceea din Rheingau, de pildă. La optsprezece ani cîştigase bunăvoinţa unei tinere neveste de bogătan. Bărbatul îi stînjenea, nu prea zăbovea seara la cîrciumă. Brandter a tăbărît într-o seară asupra lui pe cînd trecea prin pădurea întunecoasă, l-a pălit mai să-l omoare, l-a legat fedeleş de cel mai apropiat copac, apoi s-a dus la femeie şi a stat calm, fără să sufle o vorbă despre adevărata pricină a liniştii şi nepăsării sale. Şi nu i-o spuse decît la plecare.

Cînd de altfel părăsi şi satul. Generalul suedez Torstenson, despre care se povestea că nu e în stare să facă un pas pe picioarele lui, că e purtat în litieră, şi cu toate acestea înaintează în marş mai abitir decît Scaraoschi călare — suedezul acesta tocmai ameninţa pe atunci cu oştile sale Viena ; oricine putea prin urmare să fie recrutat de pe o zi pe alta şi să-şi ia lumea în cap. Aşa şi-a început şi Brandter, în anii aceia, '43, viaţa de ostaş. Şi acum, iacă, zăcea în temniţă cu lanţuri grele de picioare.

Dar de vină nu era războiul.

O dîră de lumină se strecura printre gratiile ferestruicii, şi Brandter, care avea braţe puternice, se săltă aşa cum era, cu lanţuri grele de picioare, pînă sus, ca să-i cadă pe faţă razele acelea plăpînde şi să tragă pe nări o adiere proaspătă, căci aerul din bîrlog era stătut. Apoi se mai simţea şi dogoarea apăsătoare de iulie. Chiar sub ferestruică, stătea de pază în faţa închisorii garnizoanei un ulan. „Nu, războiul n-are nici o vină", îşi spuse Brandter şi, ca o pecetluire a acestui gînd, îl scuipă pe ostaşul

din Boemia drept pe cuşmă, apoi rîse, văzînd că nătăfleţul nici nu băgase de seamă.

Peste două zile fu dus la spînzurătoare. Cînd îl porniră de la închisoare îi era înfiorător de rău, iar cerul palid al zilei aceleia din toiul verii, străzile desfăşurîndu-se în plin soare îl siliră să se tragă şi mai adînc în el, în întunericul fiinţei sale, unde groaza se învîrtejea tot mai ameţitor. Acum, acoperişurile însorite din depărtare, de care se despărţea, îl făceau să-şi simtă inima grea, iar cerul înalt, vîntul care-i trecea peste faţă îi păreau o ameninţare. Îl părăsiră de tot puterile. Cotiga înaltă, pe două roţi, a călăului se hurduca, şi fiecare zdruncinătură îl înjunghia în inimă. O grămadă de oameni, din ce în ce mai mulţi, se îndreptau şi ei spre Kärtnertor [1]. Cum trecu de turnul porţii şi văzu cu ochii spînzurătoarea — o linie frîntă de culoarea lemnului proaspăt descojit — Brandter uită cu totul ceea ce ştia în ajun şi anume că drumul vieţii lui intrase în sfîrşit pe făgaşul cel adevărat. Acum se simţea mai degrabă victima unei întîmplări afurisite. Într-o clipă i se întunecă într-atît mintea, încît încercă pe ascuns să-şi rupă lanţurile, dar cu multă fereală, ca să nu bage de seamă vreun paznic sau careva din mulţime. De-a dreapta şi de-a stînga cotigii alergau cete de băieţi fără căpătîi. Şi lui Brandter tare îi era ruşine, fiindcă de groază curgeau sudorile pe el.

Cum s-au petrecut anume lucrurile cînd a venit vremea să fie spînzurat, povesteşte cu de-amănuntul un cronicar de pe atunci, care se afla de faţă. Iată ce scrie :

[1] Una dintre porţile ce străjuiau cetatea Vienei.

„Mai sus-pomenitul Brandter era un om în floarea tinereţii, de abia împlinise douăzeci şi cinci de ani, şi nu numai atît, dar şi frumos la chip, cu păr bălai şi creţ. Cînd s-a urcat pe podeaua spînzurătorii a strigat : «Nu-i e milă nimănui de tinereţea mea ?» Atunci a alergat o slujnică şi a grăit cu glas mare către el : «Vai, băiete, te-aş lua eu pe chezăşie, să te mîntui de moarte !» Iar el răspunse : «Bine, puică, nu zic nu !» Şi fata căzu în genunchi, înălţă mîinile şi se rugă să nu fie spînzurat. Că ea va da fuga la maiestatea-sa împăratul romanilor [1]...“

Călăul se opri. Dar fata nu putea fi prea mult încurajată. Ferdinand al III-lea nu era un domnitor căruia să-i placă astfel de drepturi speciale ale poporului, medievale. S-ar putea chiar ca, în această privinţă, Brandter să fi fost pricina care a dus la interzicerea categorică a oricărei „intervenţii“ înainte de executarea osîndei la spînzurătoare, interzicere care a apărut peste şase ani în articolul cincizeci şi unu din noua jurisprudenţă a ţării. Cînd s-a mai auzit apoi şi că maiestatea-sa plecase încă din zori cu careta către Laxenburg, călăul i-a petrecut osînditului ştreangul pe după gît. Dar logodnica lui a început atunci să ţipe sfîşietor şi să bată din picioare pe podeaua spînzurătorii, iar ca un acompaniament de bas sumbru la glasul ei înalt s-a ridicat apoi murmurul mulţimii. Un locotenent spaniol, care avea în seama sa păstrarea ordinii, porunci călăului şi ajutorului său să se oprească. Fără să ştie prea bine limba germană, ofiţerul acesta avu im-

[1] Titulatură dată monarhilor austrieci care erau şi capii Sfîntului imperiu roman de naţiune germană (800—1806).

presia că înţelege despre ce este vorba. Puse doi ostaşi cu flintă şi un vagmistru să se urce pe eşafod şi le porunci în limba lui să-l păzească pe osîndit acolo, pe loc, orice s-ar întîmpla, pînă se va întoarce el. După aceea o făcu pe logodnica osînditului să înţeleagă că trebuia să se salte în şa, dinaintea ordonanţei sale. Fata se căţără repede şi, avînd în vedere înfăţişarea ei, dragonul o cuprinse, nu fără plăcere, strîns şi tare pe după mijloc. Apoi încălecă şi ofiţerul.

Porniră îndată în galop, de-a lungul fortificaţiilor, către Widmertor [1]. Orologiul din turnul bisericii St. Theobald din Laimgrube răsună limpede. Vîntul îi vîjîia Hannei — aşa se numea fata — ca o furtună pe la urechi şi o cuprinse ameţeala, sus, pe calul înalt, ale cărui mişcări repezi şi violente o zguduiau. Închise ochii, se încleştă cu amîndouă mîinile de călăreţ şi îşi lipi strîns capul de umărul lui. Prin rochia subţire îi simţea platoşa răcoroasă. Cînd ajunseră la Widmertor, trapul apăsat al calului, fiindcă acum schimbaseră pasul, o făcu să-şi vină în simţiri. Locotenentul chemă paza, care ieşise din gheretă şi îi prezenta onorul cu muscheta. Da, spuse ostaşul, convoiul Curţii trecuse pe acolo şi acum, judecînd după cît timp se scursese, trebuie să fi ajuns sus, pe Wienerberg [2].

Porniră din nou în galop. Hannei parcă i se luă o piatră de pe inimă. Căută să-şi ţină firea. Dar abia acum simţi cum îi zvîcneau tîmplele, cum, de emoţie, i se tăia răsuflarea. Închise din nou ochii.

---

[1] Altă poartă care străjuia cetatea Vienei.
[2] Şir de dealuri din apropierea Vienei.

Calul alerga ca o furtună. Trecerea rapidă, bruscă, de la încetineala cu care se îndreptase spre locul de execuţie, de la felul cum aşteptase şi privise fără noimă în jur, la goana aceasta nebună, o resimţea ca pe o durere fizică puternică, era ca un nimb în jurul unui cap bălai şi creţ care cînd se ivea, cînd pierea printre petele roşii ce se aprindeau şi se stingeau îndărătul pleoapelor.

Începură să coboare dealul. După o goană de mai bine de o jumătate de oră trecură de obcina Räderkreuz. Tropotul se potoli, răsună o exclamaţie, stătură locului. Locotenentul le făcu semn să privească înainte.

Jos, unde şoseaua se întindea pe cîmpia netedă, un alai de carete şi călăreţi lăsa ca o dîră în urma lui nori de praf ce se învolburau atît de tare şi erau atît de groşi, de parcă ar fi ars pămîntul sub roţile înalte şi sub copitele cailor. Geamurile şlefuite ale ferestrelor unei caleşti galbene scînteiară. Cîmpia largă, pe care se vedeau ca pe o tablă de şah ogoare, pîlcuri de copaci, case, drumul prin luncă, se pierdea în abur către stîncile dinspre Mödling. Porniră din nou în galop. Hanna simţi că îi bate inima să se spargă. Îndoiala creştea, nădejdea dădea înapoi.

Cînd deschise iar ochii, ajunseseră la numai o sută de paşi de lăncierii călare, care încheiau alaiul împărătesc. Locotenentul îi porunci ordonanţei să rămînă pe loc.

El porni mai departe, şi din clipa aceea Hanna nu-l slăbi din ochi. Îl văzu cum galopează mai încet, cum scoate sabia din teacă, cum o pleacă în jos şi vorbeşte, desigur, cu o căpetenie a lăncierilor. Din

ceata acestora se desprinseră apoi doi inşi în uniforme strălucitoare şi călăriră împreună cu protectorul ei de-a lungul alaiului, prin vîrtejul de praf. Ce se întîmplă acolo nu mai putu să vadă. Dar cînd răsună o comandă şi întregul convoi stătu locului, Hanna simţi că inima încetează să-i bată.

Praful se mai aşeză. Acum îl văzu din nou pe locotenent, dar la mare depărtare. Se afla dinaintea unei carete, cu un genunchi la pămînt, în pulbere, cu trunchiul aplecat şi, după cum se părea, vorbea cu cineva din caretă.

Împăratul ! Hanna simţi că se înăbuşe. Şi ea, şi ostaşul din spatele ei, care se săltase în şa, priveau ţintă, cu ochii holbaţi.

Multă vreme nu se întîmplă nimic. Ofiţerul stătea cu un genunchi în praf.

Deodată se văzu ceva alb. Îşi dădură seama că se deschisese portiera caretei şi că, prin crăpătura ei, apăruse o mînă. În lumina soarelui se desluşea bine o mănuşă alburie. Locotenentul se ridică, se aplecă adînc şi sărută mîna. Apoi mănuşa alburie făcu deasupra capului său semnul crucii.

II

Unzmarkt din Stiria [1], de pe malul drept al Murului superior, era pe vremea aceea doar o mică aşezare. În ce împrejurări ajunsese acolo tînăra pereche care venise de o bună bucată de vreme şi

[1] Provincie în sud-estul Austriei.

luase în stăpînire o casă modestă, destul de dărăpănată, din capul satului, nimeni nu ştia prea bine. Cu toate acestea se pare că pe atunci tinerii soţi erau priviţi cu oarecare interes de săteni, şi anume fiindcă aveau nevoie de ei ; bărbatul era în acelaşi timp rotar şi şelar iscusit, iar femeia se dovedi în curînd harnică şi pricepută într-ale cusutului. Dar mai ales cele două îndeletniciri ale lui Paul Brandter veneau să împlinească o lipsă, fiindcă înainte, pentru orice trebuinţă legată de aceste meşteşuguri, sătenii erau nevoiţi să se ducă la Judenburg. Pe vremuri, fireşte, se aflaseră şi în sat meşteri. Dar cînd s-a dezlănţuit Contrareforma [1], cu călăreţi împlătoşaţi, meşteşugarilor le-a fost mai uşor să se dovedească luterani neînduplecaţi, să urmeze glasul conştiinţei şi să pornească în pribegie ; ţăranul de rînd însă mai rămăsese de atîtea ori sub cîrja episcopală şi nici de data aceasta, fireşte, nu putea face altfel.

De aceea sătenii nu-i prea ispiteau pe soţii Brandter ca să afle cum şi de unde au venit. Erau bun bucuroşi că au pe aproape un meşter. Ei se declaraseră la preot ca soţi cununaţi după legea catolică şi cu asta basta. Umbla vorba că el fusese ostaş şi ieşise din armată, iar ea „slujnică la Viena".

Lui Brandter, aşadar, îi prinse cît se poate de bine iscusinţa sa în meşteşugurile amintite, iscusinţă dobîndită în război şi, prin urmare, datorată în oarecare măsură războiului. Un călăreţ suedez îl

[1] Mişcarea iniţiată la mijlocul secolului al XVI-lea de biserica catolică şi de reacţiunea feudală şi sprijinită de statele feudale din Europa apuseană şi centrală, cu scopul de a înăbuşi Reforma şi ideile progresiste din vremea aceea.

croise o dată cu atîta sete pe caporal cu sabia peste cap şi peste umeri, încît Brandter, nemaifiind bun de luptă, a trebuit să se mulţumească timp de un an şi jumătate să facă parte din trenul regimentar. Acolo a învăţat el cele două meşteşuguri de şelar şi de rotar. S-ar putea spune deci că suedezul acela a contribuit la întemeierea noii existenţe a lui Paul Brandter.

Şi, de altfel, nu numai el, ci şi alţii. În primul rînd Ferdinand al III-lea, care i-a dăruit Hannei o zestre în valoare de cincizeci de ducaţi. Apoi o sumedenie de necunoscuţi, căci vagmistrul, care se afla pe eşafod, îndată după primirea veştii de graţiere a socotit că e momentul potrivit să trimită doi ostaşi de-ai lui prin mulţimea fremătătoare, să strîngă un obol pentru tînăra pereche ; şi rezultatul n-a fost de lepădat, întrucît au adunat o pălărie plină cu bani de argint. În afară de aceasta cîţiva cetăţeni de vază au dăruit o sumă care s-a ridicat în totul cam la şaizeci de guldeni. La înălţime s-a dovedit şi locotenentul spaniol, care i-a trimis protejatei sale, Hanna, prin ordonanţă, o pungă de piele plină cu bani de aur.

★

La acest tînăr ofiţer se gîndea Hanna adesea. Era un conte, contele Manuel Cuendias, a cărui avere relativ modestă nu se prea potrivea cu originea sa distinsă. Pentru a-şi îmbunătăţi aşadar situaţia pe măsura numelui său, între altele şi prin dobîndirea unei scutiri totale de dări, contele acceptase să intre ca ofiţer în Regimentul de dragoni Coltuzzi şi făcea

serviciu ca oricare altul de obîrşie mai puţin strălucită decît a sa. Aşa se explică faptul că un nobil de rangul său fusese însărcinat cu paza într-o împrejurare atît de neplăcută cum e o execuţie. Regimentul staţiona la Viena, fusese adus pentru menţinerea ordinei publice şi de data aceasta îi venise rîndul plutonului comandat de conte.

Cînd bărbatul Hannei îşi vedea de treabă în atelierul din fundul curţii, de unde răzbăteau slab loviturile, iar ea stătea aplecată peste cusături, ascultînd cîrîitul găinilor de afară, se întîmpla uneori — cu puţin înainte de a trece un nou fir de aţă prin ac — să-i cadă mîinile-n poală şi să se înalţe din trecut amintirile, să izbucnească din ruptura aceea a vieţii sale, aşa cum izbucnesc aburii dintr-o crăpătură a pămîntului, imaginile de neuitat, vii, de parcă le-ar fi avut încă înaintea ochilor. Cum a ajuns atunci să întoarcă ea, cu totul pe neaşteptate, aproape dintr-o dată, cîrma micii sale corăbii cu care trecea prin viaţă, ce s-a petrecut înainte de clipa cînd şi-a făcut loc prin mulţime şi a strigat în sus, către spînzurătoare erau lucruri cu care nu-şi mai frămînta mintea. Aşa fusese voia Domnului ; şi i se părea firesc că din clipa aceea tremurase de grija lui Brandter, de parcă ar fi fost cu adevărat alesul inimii ei, şi încă unul pe care îl cunoştea şi îl iubea de mult. Dintr-o dată, viaţa dinainte pierise cu totul, şi simţea că acesta e adevăratul ei rost. De altfel ceea ce au caracterizat-o mai ales pe Hanna au fost calmul şi hotărîrea cu care a plecat de la locul spînzurătorii şi cu care apoi, după cununia făcută la repezeală, a păşit în noua ei exis-

tentă, spre deosebire de Brandter, care încă multe zile după aceea a plutit, fără nici o cîrmă, pe valurile zbuciumate ale vieţii ce-i fusese dăruită din nou.

Cu locotenentul era însă altceva. Povestea cu el o chinuia. Dintre toate amintirile, aceasta era mai limpede, mai precisă, mai conturată şi mai vie, deşi totodată atît de dureroasă încît, ori de cîte ori zăbovea cu gîndul asupra ei, îi scăpa cîte un suspin uşor, un murmur sau vreun cuvînt şuierat printre dinţi. L-a zărit pe locotenent în faţa ei, pe cal, chiar în clipa cînd izbutise să scape de felicitările oamenilor de rînd care, cu sinceritatea lor brutală, îi copleşea pe ea şi pe Brandter cu o ploaie de ghionturi şi de pumni prieteneşti. S-a apropiat din dreapta de calul contelui, a alergat trei paşi spre el ca să-i prindă mîna dreaptă înmănuşată, care îi atîrna în voie, şi să i-o sărute.

Ofiţerul n-a învrednicit-o nici măcar cu o aruncătură de ochi. S-a uitat, ce-i drept, în direcţia din care venea ea, dar n-a întîmpinat-o cel puţin cu privirea. Căta pierdut, parcă dincolo de ea sau prin ea, ca şi cînd în locul fiinţei ei ar fi fost aer, sau geam străveziu. Iar cînd a întors într-o doară capul şi s-a îndepărtat încet — nici n-a lăsat impresia că o făcea din pricina apropierii ei, pentru a o evita, ci numai fiindcă aşa i se năzărise lui atunci. Se purtase de parcă n-ar fi recunoscut-o, ori nici n-ar fi observat-o.

Ea însă tocmai în clipa aceea l-a recunoscut, destul de tîrziu, dar brusc, şi chipul lui îi apăru în cadrul în care îl mai văzuse: în casa nobililor ei stăpîni. Coiful de pe cap îl schimba mult. Dar Hanna ştia acum că îi ţinuse omului acestuia de

nenumărate ori mantaua să se îmbrace, că îi întinsese mănuşile şi că el îi zîmbise întotdeauna amabil. Apoi găsea îndesată în mîna ei cam aspră şi fierbinte un florin de argint.

Abia în clipa aceea deveni conştientă Hanna de pasul înapoi pe care îl făcuse şi atunci o cuprinse scîrba faţă de gloata gălăgioasă care o înconjura, îi simţi deodată mirosul înăbuşitor pe care înainte nici nu-l luase în seamă. În clipa aceea îşi aminti fulgerător şi de părinţii ei, care, acolo, departe, pe valea rîului Gail, trăiau în cinste, măcar că săraci. Şi atunci simţi parcă un fel de tăietură de cuţit tranşantă, dureroasă şi definitivă.

Imaginea contelui Manuel însă — parcă îl vedea întorcîndu-şi calul cu puţin înainte de a izbuti să-i cuprindă mîna — imaginea aceea îi stîrnea un sentiment ciudat, ambiguu, un amestec de recunoştinţă şi de ură. Oare să nu fi fost ea într-adevăr pentru acest om decît un fuştel al scării pe care o urca pentru propria-i mîntuire sufletească ? Tocmai faptul acesta o întărîta peste măsură. Desigur, domnia-sa nu văzuse în ea decît o „slujnică" de rînd, care, pe deasupra, îşi făcuse rost de un flăcău, scoţîndu-l din ştreangul spînzurătorii, aşadar mai puţin decît o femeie de nimic.

Ordonanţa s-a purtat mai bine decît nobilul cavaler, aşa îşi încheia întotdeauna Hanna considerentele asupra acestei chestiuni. Căci dacă, de la început pînă la sfîrşit, locotenentul n-o privise măcar o dată (hainul, craiul înfumurat !), în schimb călăreţul de rînd a onorat-o cu respectul cuvenit unei femei tinere şi drăguţe.

*

Tinerii n-au fost binecuvîntaţi cu copii, aşa că, o dată cu trecerea anilor, s-a stins pe încetul în sufletul lor această nădejde. Trăiau singuratici, retraşi şi bizuindu-se doar unul pe celălalt. Bărbatului i se părea de altfel lipsa copiilor aproape o fericire, chiar şi după ce gospodăria se mai pusese pe picioare şi, scăpaţi de griji, începuseră oarecum să se chivernisească. În glumă — ciudată glumă ! — spusese o dată că e poate mai bine aşa, altfel ar fi adus pe lume cine ştie ce căpcăun sau spînzurat. Femeia îl mustră tare pentru această glumă, zicînd că nu era cîtuşi de puţin nevoie să hulească în asemenea hal şi să-i mai şi amintească ce şi-a atras ea asupra ei din pricina lui. Bărbatul tăcu şi ieşi din încăpere cu faţa întunecată, ducîndu-se la treburile lui.

Soţii trăiau într-adevăr într-o mare singurătate. Brandter nu trecea pe la cîrciumă, deşi, un chef în lege, cum obişnuia să tragă pe vremuri, i-ar fi fost tare pe plac — dar se sfia. Nevastă-sa privea cu inima îndoită această purtare, ca şi faptul că tăndălea veşnic pe vatră în timpul liber, ferindu-se să se arate printre oameni, atunci cînd nu-i cerea meseria lui. Sătenii ar fi putut să creadă că au ceva de ascuns, că nu în zadar stau temători în bîrlogul lor ! Dar pe de altă parte, nici nu i-ar fi îngăduit, fireşte, nu i-ar fi îngăduit în ruptul capului, să facă un chef cît de mic, să umble haihui sau să vină cît de cît afumat acasă sîmbătă seara. Şi acesta ar fi fost, desigur — după toate cîte se petrecuseră — cel mai mic lucru pe care ar fi putut să i-l pretindă. Poate că la urma urmelor pricina pentru care Brandter ducea o viaţă atît de searbădă şi pustie era tocmai groaza de a nu întrece nici cît negru sub unghie măsura şi de a-i da nevestei sale prilejul să-l învinovăţească pe drept.

Uneori Hanna cam avea obiceiul să ardă mîncarea, mai ales în zilele cînd, cu broboane de sudoare pe piept, sta aplecată peste albie şi nu prididea să alerge de la rufe, la plită şi la grajdul de vaci. Brandter mînca şi tăcea. Poate că ar fi putut fără teamă să-şi arate nemulţumirea, de vreo două ori chiar ea singură se învinuise. Dar nu mai cuteza (mai ales de cînd cu nefericita aceea de glumă cu spînzuratul), era încredinţat că Hanna, drept răspuns, îi va arunca în faţă nişte cuvinte care ei poate nici nu i-ar fi trecut prin minte şi cu atît mai puţin nu le-ar fi rostit, ca de pildă : dacă ar fi fost numai după tine, Paul Brandter, acum n-ai mai fi mîncat de mult nici un fel de supă, nici chiar afumată.

Şi aşa anii treceau în pustiu (la urma urmei nu erau pustii ?), fără să se deosebească întru nimic unul de altul.

Prin părţile acelea din Stiria, munţii au forme rotunde sau seamănă cu nişte căpiţe. Brandter era de felul lui din Alpii calcaroşi ai Austriei unde, după ce treci de zona păduroasă şi de brîul de jnepeni, de îndată ce ajungi la grohotiş, vezi deasupra ta, în depărtare, turnuri bizare şi uneori creste dinţate, iar pe peretele cel mai apropiat al masivului sute de chipuri şi de figuri. Aici însă priveliştea i se părea lui Brandter aproape înfiorător de liniştită. Un şir de munţi se răsucea cumva într-un loc şi, încovoindu-se ca o pisică, se pierdea în depărtare, către cerul palid. Era cît se poate de firesc ca Brand-

ter să-l compare cu ţinutul său de baştină, deşi în viaţa lui mai văzuse şi alte meleaguri. Totuşi aici trebuia pentru prima oară să se simtă iar acasă, adică într-un loc unde picioarele se odihnesc şi doar ochii colindă, dar, oricum, numai printre lucruri cunoscute, într-un fel, ca în propriul tău cămin. Cînd ieşea însă din atelier şi îşi ştergea cu mîneca sudoarea de pe frunte, vedea ca prin vis, dincolo de lunca îngustă, Murul, apoi culmile acelea cărora pînă şi astăzi li se spune „Böcksrücken“ [1], şi, în ciuda timpului care se scursese, nu contenea să se minuneze.

III

Maestrul de ceremonii bătu cu bastonul în podea şi strigă către sală numele baronului Manuel Cuendias, ceea ce ţinu destul de mult, fiindcă nu se putea să nu înşire toate titlurile principale şi secundare, ca şi toate atributele familiei sale. După prezentare, cînd se retrase din cercul principesei gazdă şi intră în vîltoarea sutelor de oaspeţi, trecînd încet prin şirul de camere şi de saloane, salutînd ici şi colo, salutat şi întîmpinat cu cîte o vorbă cînd şi cînd — aşadar în mijlocul acestei foarte variate şi poate cam stridente desfăşurări de ranguri şi putere, ori de tinereţe şi descendenţă nobilă, Manuel avu din nou impresia că aura aceea de interes care îi învăluia persoana de multă vreme — şi anume de cînd

[1] Spinarea ţapului (germ.).

l-a scăpat de la moarte pe Paul Brandter — nu se risipise încă de tot. Un ochi versat îşi dă uşor seama de acest lucru din mişcarea lornietelor, din gesturile care, deşi măsurate şi politicoase, ascund cel puţin curiozitate, dacă nu o poftă grozavă de bîrfeală. În prima iarnă după întîmplarea aceea furtunoasă de lîngă Kärtnertor, contele Manuel avusese mult de îndurat în cercul spaniolilor, trecuse prin suferinţe aproape insuportabile. Iar cînd nişte limbi veninoase au răspîndit apoi zvonuri revoltătoare despre o pretinsă legătură dintre el şi logodnica spînzuratului, ca şi despre pretinsele urmări ale acestei legături — zvonuri care l-au silit pînă la urmă să se bată de două ori în duel — Manuel şi-a luat concediu pentru un timp şi, pretextînd că e bolnav, s-a retras aproape o jumătate de an la o familie înrudită, cu care era bun prieten, în castelul ei seniorial de la ţară.

Toate acestea erau numai potrivite să-i readucă mereu în minte cele întîmplate, şi amintirea lor — îşi dădea bine seama şi recunoştea deschis în sinea lui — era dominată de prezenţa Hannei.

În seara aceea însă se mai adaugă ceva la cele petrecute înainte. O tînără domnişoară din nobilimea de la ţară, o fată drăgălaşă de nici douăzeci de ani, cu părul bălai ca spicul de grîu, îi vorbi despre întîmplarea din luna iulie a anului '50, dar cu toată nevinovăţia, fără să ştie exact cu cine discută ; abia mai tîrziu, în timpul convorbirii, îşi dădu seama. Atît de departe era de orice bănuială, încît nici nu observă cum se schimbară de îndată cu toţii la faţă. Un cavaler, înălţînd din sprînceană, trase o priză de tabac, iar o doamnă de lîngă el, contesa

Partsch — originară din Wallis [1] şi denumită din pricina aceasta, desigur, dar şi a corpolenţei sale, „elveţianul" [2] — se simţi îndemnată să folosească lornionul, deşi se afla doar la o distanţă de un braţ de fată ; ceva de soiul ăsta însă, o necioplită ca asta, ce punea cu atîta naivitate întrebări despre lucruri care pe cînd ea, contesa, mai locuia încă în permanenţă la Viena şi ţinea casă deschisă, nu se discutau decît în şoaptă, pe la colţuri, un atare caz era într-adevăr *éclatant* [3] şi trebuia cercetat cu atenţie. Contesa părea chiar că priveşte pe fată cu lupa, ca pe o vietate ciudată, cum nu s-a mai aflat. Manuel însă, pe care domnişoara îl întrebase (da, îl întrebase de-a dreptul !), şi anume în limba franceză, dacă nu e de părere că Hanna aceea trebuie să fie un om minunat, un adevărat caracter, o femeie foarte hotărîtă *(„d'une force de résolution éxigeante")* şi de o tenacitate feroce *(„et d'une ténacité presque féroce")*, Manuel descoperi în clipa aceea că, oricît ar fi fost de surprinzător, asemenea întrebări nu i se mai păreau chinuitoare, se simţi deodată deasupra a tot ceea ce era supărător în această poveste ; şi poate tocmai datorită purităţii şi nevinovăţiei oglinzii care o reflectase. În timp ce privirea îi luneca prin fereastra înaltă a camerei mici, încărcată cu aurării, din aripa laterală a casei, unde avea loc convorbirea, oprindu-se asupra

[1] Canton din Elveţia.
[2] *„Der Schweizer"*, are, în limba germană, mai multe accepţii, printre care : a) elveţian ; b) mercenar în solda unui principe ; c) văcar. Referitor la contesa Partsch, în cursul romanului se face aluzie la toate aceste trei accepţii.
[3] Izbitor (fr.).

acoperişurilor ţuguiate şi a turnului verde şi ascuţit ca o suliţă al bisericii Sankt Michael, vorbi cît se poate de calm şi confirmă într-adevăr părerea tinerei domnişoare *(„c'est ça, et je suis bien de votre avis, mademoiselle"* [1]*)*, iar sinceritatea lui făcu să treacă adevărate valuri de uimire peste feţele celorlalţi.

— Cine ştie ce o fi determinat-o, de fapt, pe amărîta aceea să fie atît de hotărîtă şi de impetuoasă, spuse o baroneasă, baroneasa von Doxat, dîndu-i contesei prilejul atît de dorit să intervină.

— Căile sufletului sînt neguroase, replică ea îndată. Numai Domnul Dumnezeu le cunoaşte. Dar cu atît mai bine ; poate că de le-am cerceta mai îndeaproape n-am avea nici o bucurie. Şi unele lucruri care par cu adevărat nobile nu ni s-ar mai prezenta de loc atît de frumos. Poate că nici chiar *cette pauvre sotte* [2] nu le cunoaşte, ori, cine ştie, le cunoaşte prea bine. Şi chiar dumneavoastră, conte Manuel, n-aţi putea spune, desigur, cu toată siguranţa ce v-a determinat să plecaţi urechea la rugămintea logodnicei osînditului la spînzurătoare, şi, cum aveaţi posibilitatea, în calitate de comandant al gărzii însărcinate cu supravegherea execuţiei, să-l scăpaţi pe bandit de la moarte. Şi dumneavoastră sînteţi un om priceput, *qui s'y connait bien dans ces choses-là* [3]. De altfel această fetişcană drăgălaşă a servit — după cum se credea, cu cinste — multă vreme în casa marchizului de Aranda.

[1] Aşa-i, şi sînt de părerea dumneavoastră, domnişoară (fr.).
[2] Această biată neghioabă (fr.).
[3] Care se pricepe bine în treburi de-astea (fr.).

Manuel tăcu, fără să fie nevoie să se stăpînească. Nu-i veni nici un răspuns pe limbă, ca să trebuie să-l înăbuşe. În momentul acela simţi că a îmbătrînit mult şi îşi dădu limpede seama că schimbarea se petrecuse în jumătatea de an cît locuise la ţară ; sau, dacă s-ar impune neapărat o expresie mai blîndă, s-ar mai putea spune că s-a maturizat. În sîngele vechi, nobil se produc procese ciudate, şi îmbătrînirea, o îmbătrînire bruscă şi peste măsură de intensă stagnează în acest sînge, aşa cum stagnează şi îngheţarea în apă, care uneori e rece ca gheaţa, deşi cristalele nu s-au format încă ; e de ajuns însă o cît de mică zguduire ca să iasă din această stare de echilibru şi să îngheţe într-o clipă. Cei care cunosc tainele naturii sînt obişnuiţi cu acest fenomen. Iar cei care-i cunosc pe nobili, cu celălalt, asemănător. Imaginea Hannei plutea în faţa ochilor contelui Manuel, care privea pe fereastră liniştit, adîncit în gînduri — da, celor din jur nu le mai dădea nici o atenţie — aşadar imaginea Hannei plutea acum între el şi turnul verde şi ascuţit ca o suliţă a bisericii din depărtare. O vedea din nou pe podeaua spînzurătorii, furioasă, strigînd, implorînd, tropăind din picioare — o adevărată tigroaică, de o măreţie regească, da (în comparaţie cu cei care-l înconjurau), aproape o zeiţă !

Manuel recunoştea acum pur şi simplu că o iubeşte, fără să se mai revolte cîtuşi de puţin împotriva acestui sentiment. Dacă însă ar fi fost şi el asemenea celorlalţi îndrăgostiţi fără noroc, care se zbat ca şoarecele în cursă, hărţuiţi într-una de noi şi mereu mai fantastice speranţe clădite pe un dram de noroc — speranţe ce nu pot tulbura aproape de

loc mersul lumii — atunci dragostea contelui Cuendias ar fi îngheţat imediat, cuprinsă de blocul de gheaţă al indignării, unde ar fi fost păstrată ca insectele preistorice în chihlimbarul tare ; aşa s-ar fi întîmplat dacă l-ar fi încercat cea mai mică speranţă, cea mai mică dorinţă. Aceasta era situaţia în care se afla atunci. O iubea pe Hanna, îşi dădea seama şi accepta acest sentiment, ca atare. Căci nu înţelegea nici să abuzeze de raţiune pentru a-l strivi şi a-şi lipsi viaţa de o nebunie plină de speranţe.

IV

La sud de Viena, cam în direcţia în care alergase Hanna în fuga calului să-şi întîmpine noua viaţă, se întinde, dincolo de aşa-numitul Steinfeld [1] — denumirea vine de la pămîntul sărăcăcios al ogoarelor din partea locului — o regiune fermecătoare care ţine pînă la versantul albăstrui al unui masiv numit azi, ca şi odinioară, „Schneeberg“ [2]. În ţinutul acela praful şoselelor şi al drumurilor e alb şi o singură fereastră de la o gospodărie — aprinzîndu-se brusc — adună în geamul ei aproape toată strălucirea soarelui, aruncînd-o pieziş dincolo de porumbişti şi ogoare, peste întreaga cîmpie şi peste coline, pînă la poalele muntelui, care se avîntă în sus, cu piscurile înnegurate. Căci prin locurile unde curg Thiesting şi Piesting, două rîuri mici, călătorul a

[1] Cîmp pietros (germ.).
[2] Muntele de zăpadă (germ.).

şi ajuns aproape de primul şir de munţi mai însemnaţi ale căror coaste drepte, împădurite cu copaci înalţi, îi închid orizontul, deşi piscurile golaşe, stîncoase şi abrupte întrec cu mult munţii regiunii Baden din spatele lor. Acolo unde crestele întunecate împung cerul, conturul coamelor laterale, aflate la mică distanţă de albastrul palid, se pierde în sumedenia de vîrfuri suprapuse ale brazilor şi molizilor.

În această regiune, cu nenumărate decalaje şi treceri de la înălţimi alpine la locuri deschise, cu dealuri blînde, s-au aşezat, cu mult înainte de timpul cînd se petrec cele povestite, veneticii spanioli din Viena. După cum în oraş alcătuiseră cu palatele lor nobiliare un cartier separat, aşa s-au adunat şi în ţinutul acesta oarecum unitar şi totuşi atît de variat, stăpînind cetăţi şi palate, reşedinţe de vară şi castele de vînătoare. Desigur, ca întotdeauna, prilejul sau motivul l-a oferit o familie — familia contelui Hoyos, care ţinea foarte mult să pomenească printre strămoşii săi un rege vizigot — ea a făcut începutul, iar ceilalţi au urmat-o : familia Laso di Castilla, familia Aranda, ori familia Manrique, care şi ea, spre deosebire de familia Hoyos, se referea la o înaltă dovadă de distincţie din vremuri cu mult mai puţin îndepărtate ; căci străbunul don Juan Manrique, colonel în armata imperială, a avut fericirea să vadă pe la sfîrşitul deceniului al optulea al trecutului secol al XVI-lea cum fiica lui, cu prilejul căsătoriei, a primit ca dar de nuntă de la un membru al casei imperiale un pocal de argint. Cel care a făcut darul, arhiducele Karl de Stiria, a murit după trei ani de la acest eveniment de seamă din familia Manrique şi acum, după şaizeci de ani, era

venerat ca un fel de sfînt al familiei. Faptul acesta de altfel dădea loc şi la unele mici glume răutăcioase. Căci bătrînul colonel, după cum se mai povesteşte şi astăzi, avea obiceiul ca în orice discuţie, chiar în cele care se închegau în jurul unor subiecte de cu totul altă natură, să aducă vorba mai devreme sau mai tîrziu despre nepreţuitul pocal de argint şi, prin urmare, despre bunăvoinţa pe care i-o arătase casa imperială ; mai mult, uneori prezenta cu totul altfel lucruri bine stabilite ; iar dacă, pe drept sau pe nedrept, s-ar fi intenţionat să se facă o observaţie asemănătoare şi vreunui urmaş al lui don Juan Manrique, apoi s-ar fi găsit destui auditori — în cazul că un Manrique din generaţia actuală ar fi reuşit să ducă povestirea cu bine, de la vînătoarea de capre negre, fără să uite de episodul cu bătrînul împărat Max [1], pînă la ţelul final, adică la acel Karl de Stiria — da, s-ar fi găsit destui auditori care la timpul şi la locul potrivit să strecoare o mică remarcă, din care să reiasă oarecum că pocalul de argint avea probabil menirea să-şi arunce în asemenea măsură strălucirea asupra unui arbore genealogic nu prea faimos, încît acesta să nu se mai vadă. Că în toată povestea nu era nimic adevărat ştia, fireşte, oricine se căţăra pe arbori genealogici — şi cine nu o făcea pe vremea aceea ! — totuşi remarca respectivă era răspîndită cu mare satisfacţie ori de cîte ori se ivea prilejul. De fapt şi Hoyosii dădeau mult mai multă importanţă vizigotului lor decît, să zicem, atît de însem-

[1] Se referă la *Maximilian al II-lea de Habsburg* (1527—1576).

natei reglementări a cursului Dunării între Nussdorf şi Viena, care se datora acestei familii, iar iniţiatorii lucrării, Ludwig Gomez şi Ferdinand Albrecht, amîndoi din amintitul neam, se aflau pe scara ierarhică a istoriei familiei în orice caz mult mai prejos decît, să zicem, bunicul lor, pe care de altfel îl chema tot don Juan şi care se distinsese în primul asediu al Vienei de către turci [1]. Dar, fie că era vorba de trecut şi, implicit, de istoria familiilor, fie că era vorba de prezentul cel mai apropiat, era cu totul imposibil ca vreo faptă sau întîmplare mai importantă — înţeleagă fiecare ce vrea prin aceasta — să rămînă necunoscută în cercul spaniolilor, căci în vîrful fiecărui arbore genealogic stăteau fără îndoială unii care cercetau ce fac păsărelele din coroana arborilor vecini. Şi orice poveste scandaloasă, străveche ori mai nouă, se păstra cu grijă. Aşa a rămas de neuitat povestea de dragoste a lui don Pedro Laso şi a domnişoarei de onoare a împărătesei, doña Isabel de la Cueva, deşi s-a întîmplat pe vremea lui Carol Quintul, care l-a surghiunit din pricina aceasta pe tînărul nobil pe o insulă a Dunării. Don Pedro însă a dovedit acolo, în mijlocul naturii melancolice din luncile acelea pustii care îl îndemna spre vis, că nu în zadar era nepotul poetului Garcilaso de la Vega [2]; şi cîntecele sale pline de alean mai erau ascultate şi acum cu plăcere şi luate de model nu numai de spanioli, căci a scrie versuri în limba spaniolă era de bonton

---

[1] Prima oară Viena a fost asediată de turci în 1529.

[2] *Garcilaso de la Vega* (1503—1536), poet spaniol, ofiţer şi cavaler la Curtea lui Carol Quintul.

pentru toată lumea. Apoi de neuitat a rămas şi povestea relativ mai nouă, privitoare la ceea ce se presupunea că s-a întîmplat între Manuel de Cuendias şi Hanna aceea, logodnica osînditului la spînzurătoare şi felul nemaipomenit în care i-a găsit desfrăbălatei un bărbat ; deşi această poveste nu era chiar atît de încîntătoare, se găseau destui care s-o răspîndească ori, după împrejurare, s-o reamintească, şi nu numai în cercul spaniolilor, ca de pildă, în anumite perioade, contesa Partsch.

Căci, fireşte, străinii cu părul negru, veniţi în ţară o dată cu Ferdinand I [1], încă de la început nu au trăit numai ei între ei, iar cu vremea unii s-au înrudit cu nobilimea băştinaşă, în măsura în care aceasta se arăta curtenitoare — numai cei din Stiria rămăseseră, majoritatea, închişi cu încăpăţînare în castelele lor şi, mai mult decît atît, fără să renunţe la credinţa luterană. Chiar aşezarea veneticilor în părţile Schneebergului şi stăpînirea de către nobili spanioli a cîtorva seniorii — vechi reşedinţe ca Stüchsenstein şi Gutenstein cu domeniile lor baroniale intraseră în mîini străine — erau urmarea unor astfel de alianţe ; da, în unele mici amănunte obiceiul pămîntului mai exercita o oarecare influenţă asupra normelor de viaţă care, de altfel, îi hotărîseră de mult sfîrşitul în cercul nobililor de la Curte, nişte fiinţe nepăsătoare, care treceau cu ţinuta rigidă, cu croiala hainei severă : înfăţişarea lor părea foarte ciudată prin părţile locului, profilată pe fundalul munţilor cu păduri răcoroase, care se pier-

---

[1] *Ferdinand I* (1503—1564), întemeietorul ramurii austriace a Habsburgilor.

deau în liniştea cerului înalt sau îl proiectau o dată cu vîntul şi cu norii, şi mai sus, deasupra ţancurilor vajnice ale crestelor dinţate.

Manuel fusese invitat la vînătoare.

Porni călare, ieşind din oraş pe acelaşi drum pe care o luase atunci cînd se grăbise să ajungă din urmă alaiul Curţii, doar ceva mai încet ; ca militar, fireşte, refuzase cu dispreţ să folosească, chiar şi pentru o călătorie, trăsura zdroncănitoare. Îl însoţeau călare ordonanţa şi rîndaşii, dintre care unul ducea de frîu un cal de povară încărcat cu toate cele de trebuinţă.

Era vorba de o vînătoare de capre negre, acum la sfîrşitul toamnei, pe coastele Schneebergului, şi trebuie să spunem că în privinţa aceasta se impusese obiceiul nobililor băştinaşi, ba chiar îi cucerise pe cei străini, deşi aceştia preferau întotdeauna vînătorii cu cîini gonaci printre stînci, o pîndă bine amenajată şi într-un loc potrivit.

Peste două zile, la ora cinci dimineaţa, Manuel porni de la pavilionul de vînătoare al contelui Hoyos, de sus de pe munte, unde înnoptaseră toţi invitaţii. Un vînător îi arăta drumul, iar doi flăcăi, care cărau lucrurile şi aveau să încarce puştile, veneau după el. Răcoarea zorilor îl izbi în faţă, cînd se închise uşa în urma lui, înghiţind şuvoiul de raze care răzbătea din vestibulul puternic luminat, răspîndindu-se în pădurea uşor arcuită, încotoşmănată în alb, şi lovindu-se de trunchiurile copacilor, frînte de întuneric. Părea că uşa abia închisă nici nu era a casei, ci a pădurii în care fuseseră întemniţaţi şi-şi căutau drum. Costumul de vînătoare, atîta timp ne-

folosit, încerca totuşi, şi în momentul acela, să răspîndească puţin în jurul lui aura puternic parfumată a unui vechi şi enorm dulap de haine, iar la prima adiere de vînt se ridică peste blană, lipindu-i-se de bărbie, un colţ al gulerului lat, garnisit cu dantelă.

Pămîntul începuse să fie presărat cu pietre, care se părea că ajunseseră acolo aruncate printre trunchiuri din aceeaşi direcţie, de parcă pădurea ar fi fost bombardată cu astfel de proiectile. Cînd şi cînd, cîte un copac doborît străpungea întunericul nopţii îmblînzit de lumina felinarului.

După ultimii copaci, ieşiră parcă pentru a doua oară în aer liber. Vînătorul stinse lumina. Cîteva clipe întunericul fu aproape de nepătruns. Apoi începu să se desluşească încet conturul greoi al muntelui, profilîndu-se pe cerul sumbru, care numai în dreapta, spre răsărit, pe o întindere foarte mică, bătea în verzui. Manuel zări în sfîrşit cărarea dintre jnepeni, iar vînătorul porni înainte, acum cu pas mai uşor, după cum era deprins la vînătoarea cu cîini de aret, deşi mai aveau mult pînă să ajungă la ţintă. Jnepenii încingeau doar ca un brîu îngust coasta muntelui, curînd dădură de grohotiş şi de stînci printre care se încolăcea rîul, trecînd peste mănunchiuri unduitoare de rogoz răsărite ici-colo dintre pietre. Cînd străbăteau coaste mai abrupte, vînătorul se întorcea adesea către Manuel, dar răzbiră pînă sus fără nici o greutate, şi fără nici o oprire ; după o oră bună de drum, ajunseră la pînda bine amenajată, unde se puteau aşeza în partea dinapoi, lîngă intrarea camuflată şi ferită de o palancă de crengi destul de înaltă, dar nebătătoare la ochi.

Vîntul de dimineaţă se înteţi, suflînd din faţă, înspre pîndă, şi cerul se lumină uşor, cît să poţi trage la ţintă, aşa că înaintea ochilor lui Manuel se deschiseră depărtările şi adîncimile. Vînătorul se căţără pînă la el şi, fără să spună un cuvînt, îi arătă cu degetul drumul pe care avea să vină capra neagră : peste o creastă apropiată, apoi în jos, prin grohotişul abrupt de sub cleanţul de stîncă pe care stăteau şi la care se putea ajunge uşor prin spate. Chiar în clipa în care flăcăul oacheş, osos se aplecase către el, Manuel, spre mai mare mirarea, închise ochii, aşa că acesta se opri, încremenind în poziţia în care se afla, privindu-l un timp temător şi uimit pe conte, care, fără îndoială, era stăpînit de o emoţie puternică. În cele din urmă nobilul domn deschise ochii şi inspiră adînc. La un semn îngrijorat al tovarăşului de vînătoare, cei din spate întinseră o sticlă cu rachiu de genţiană. Dar Manuel zîmbi doar prietenos, clătină din cap şi privi cu atenţie afară. Vînătorul se retrase tiptil.

Peisajul se desluşea acum mai limpede ; chiar dacă „Höllenthal" [1] şerpuia în adîncime ca o vînă de întuneric, în faţă se vedeau bine cele mai îndepărtate valuri de culmi şi coastele presărate cu jnepeni ale muntelui Raxalp [2]. În dreapta se avînta spre înălţimi ameţitoare Schneeberg, de parcă alerga cu un pas enorm, tîrînd după el o manta uriaşă. Pretutindeni, în văile sinuoase dintre cei doi masivi, se înălţau rînduri, rînduri, către pădurea seculară, ultimele

[1], [2] Raxalp, masiv calcaros, în formă de platou, din Alpii austrieci, la hotarul dintre Austria de Jos şi Stiria, despărţit de Schneeberg prin Höllenthal (Valea Iadului).

coaste şi rîpe vineţii, iar grohotişurile luminoase pătrundeau ca nişte degete strălucitoare printre jnepeni.

Faţa oacheşă, ca de adolescent încruntat a contelui Manuel trăda o mare emoţie, o ciudată buimăceală exterioară şi o concentrare interioară. Se uita în depărtare, cercetînd peisajul muntos, nu ca şi cînd ar fi aşteptat să se ivească sălbăticiunea, ci altceva, care s-ar fi aflat parcă în fiinţa lui, căci privirile îi lunecau peste coastele şi prăpăstiile mai îndepărtate sau mai apropiate de parcă şi-ar fi iscodit propriul suflet. Ceea ce vedea în afară i se părea în clipa aceea că izvorăşte din închipuirea lui, dar această închipuire se arăta aproape materializată. Vedea suliţa verde a turnului bisericii Sankt Michael ; plutea acolo, între el şi coastele muntelui, întocmai aşa cum îi apăruse nu demult, cînd se afla în salonaşul peste măsură de aurit din casa princiară. Zbîrci din nasul lui mic şi drept : iar răzbătea din spate mirosul răspîndit de vînători ; dar cine îşi închipuia că o astfel de aură a oamenilor de la munte l-ar fi supărat sau revoltat se înşală. Manuel lua cunoştinţă de mirosul acesta specific, în care se întrepătrundeau iz de fum de colibă, de piele, de slănină afumată, de lînă de oi şi de ace de brad, întocmai cum ai lua cunoştinţă de un gînd sau de o idee care ţi-au venit pe neaşteptate la un moment dat ; şi momentul acesta s-a ivit la Manuel cînd vînătorul s-a aplecat să-i arate precis şi cu toată seriozitatea drumul pe care avea să se apropie sălbăticiunea ; atunci i-a apărut înaintea ochilor turnul bisericii Sankt Michael din Viena, o suliţă ascuţită şi verde — „cine o fi fata aceea, se întreba,

care, deşi tînără, a găsit, numai ea, cuvinte atît de nepărtinitoare şi de înţelepte, încît am impresia, de atunci, că e confidenta necunoscută a ciudatei mele suferinţe ? O tînără domnişoară de la ţară, nici măcar numele nu i-l cunosc, din Stiria ori cine ştie de unde... Ah, şi contesa ! *quelle formidable vieille boîte !* [1]... dar, ca întotdeauna, Sfînta Fecioară îmi întăreşte nădejdea..."

În spatele lui răsună o chemare în şoaptă, cu glas înăbuşit. Manuel, fără să o audă, se săltă puţin, puse deoparte puşca grea şi îşi aţinti ochii în adîncimile albastre, de parcă ar fi putut, nici mai mult nici mai puţin, să-şi citească acolo jos, într-o inscripţie runică, propria-i soartă. Vîntul îi bătea mai tare în faţă şi soarele tocmai răsărea. Se înălţa, bine conturat şi strălucind straniu, deasupra unei coame împădurite ; în jurul lui nu era nici o forfotă de nori incendiaţi, plutea pe un albastru adînc şi strălucitor.

Aproape în acelaşi timp cu astrul, pe piscul foarte ascuţit al muntelui, care licărea trandafiriu, abia atins de primele raze, apăru chiar deasupra grohotişului ţapul.

— Puşcă-l, boierule, puşcă-l ! i se şopti şuierat din spate.

Dar Manuel nu luă seama la aceste vorbe. El se ridicase acum aproape de tot şi stătea, nemişcat, cu un picior înainte, cu ochii pironiţi în adînc, de parcă i s-ar fi arătat acolo, printre jnepeni şi grohotiş, un drum mai fericit al vieţii sale pe care trebuia acum — ori niciodată — să-l descifreze şi să-l recunoască.

[1] Ce caţă nemaipomenită ! (Fr.)

Şi, mai mare ciudăţenia, la fel de nemişcată, cu privirile la fel aţintite drept înainte, pe piscul din faţa vînătorului inofensiv, sălbăticiunea, un animal plin de forţă, maiestos, stătea cu picioarele dinainte proptite în stîncă şi cu capul cu coarne puternice repezit în sus.

Da, se putea spune că amîndoi stăteau faţă în faţă într-o atitudine aproape asemănătoare.

După aceea, cum nu se clintea nimic, ţapul coborî încet de pe culme şi o luă prin grohotiş, unde şi pătrunseseră razele trandafirii ale soarelui de dimineaţă. Vînătorul tot nu zări sălbăticiunea, el era cu mult prea departe ca s-o poată vedea. Cum ţîşneşte spumegînd vinul roşu cînd i se dă cep, aşa îşi făcuse drum în Manuel ceea ce trebuia să iasă la suprafaţă, ceea ce trebuia să se înfrunte, să se războiască. Între stîncă şi cer, dinaintea turnului ascuţit şi verde, apăruse spînzurătoarea, striga poporul, al cărui miros se ridica în sus peste greabănul calului, iar deasupra pîndei strălucea în soare un cap blond şi creţ, bătea din picioare logodnica osînditului, rănind fulgerător inima contelui Cuendias, un adevărat *„coup de foudre"* [1], cum zic francezii, care sînt atît de competenţi ! Şi totuşi, nu fîlfîia sus de tot, deasupra ameţitorului tumult, steagul luminos al speranţei ?

Fata îi vorbise deschis — cît de încîntători îi erau obrajii albi, îmbujoraţi şi cosiţele blonde ca spicul grîului — da, îi vorbise fără nici un înconjur, atît de deschis, încît toţi o priviseră uimiţi.

[1] Dragoste fulgerătoare (fr.).

Manuel mai ţinea încă braţul drept apăsat pe inimă, dar acum, cu o mişcare hotărîtă, de încheiere, îl repezi către spate, proptindu-l în şold.

Ţapul o luă la fugă în jos, făcînd salturi mari prin grohotiş, alunecînd pe picioarele dinapoi, stîrnind pietrele care se rostogoleau în urma şi înaintea lui şi cădeau cu vuiet pe fundul văii.

— Ei, trăsnească-l ! exclamă răsuflînd parcă uşurat cineva din spate.

Manuel se întoarse şi zîmbi. Totuşi cei doi flăcăi ciufuliţi şi slabi îl priveau serioşi şi cu sfială. Vînătorul, cînd îi dădu să înţeleagă prin semne că o băutură ar fi acum binevenită, îi întinse în grabă şi binevoitor sticla cu rachiul acela tare, specific regiunii. Între timp soarele inundase toată împrejurimea şi Manuel, care stătea rezemat de stîncă, simţindu-se deodată obosit, se întinse în bătaia razelor calde. Aşa trecu o vreme.

Apoi se auzi din depărtare, prin văi, o împuşcătură : bum ! — şi răsună îndelung, parcă fără sfîrşit. Apoi încă una, şi încă una : bum !... bum !...

Iar după un scurt interval, strigătul prelung :

— Holdrioh... oh... dui... dui... dui !...

Erau desigur nobilii din Stiria, care, de astă dată, luaseră parte la vînătoare ca invitaţi ai celui mai tînăr Hoyos şi vînaseră cu cîini de aret, ceea ce era neobişnuit, şi mult mai greu, pe versantul de nord-vest al muntelui. Vînătorul şi flăcăii se ridicară şi ascultară cu atenţie. În sfîrşit se auzi slab, înăbuşit, sunetul cornului de vînătoare. Pentru dimineaţa aceea vînătoarea luase sfîrşit.

La pavilion domnea o larmă nemaipomenită provocată în mare parte de nobilii din Stiria, abia sosiţi cu prada, urmaţi şi ajutaţi de proprii lor valeţi de vînătoare, pe care îi reţinuseră şi aici prin preajma lor ; de altfel tinerii nobili Muregger se purtau foarte familiar cu oamenii aceştia, de parcă n-ar fi fost vorba de nişte supuşi sau nişte servitori. La prima vedere toţi de-a valma semănau între ei de nu-i puteai deosebi unul de altul, şi nobilului şi slugii îi cădeau deopotrivă şuviţe de păr blond ca spicul de grîu peste fruntea brună, sub care răsăreau ca două petice mici de cer limpede, fără nici un nor, ochii strălucitori, cu sprîncene groase, arcuite, atît de decolorate din pricina soarelui de munte, încît păreau albe. Mai mult, şi baron şi vînător purtau pantaloni de piele la fel de uzaţi.

Tînărul Hoyos îşi întîmpină în vestibul oaspeţii (în treacăt fie zis, familia lui nu prea vedea cu ochi buni această prietenie cu cei din Stiria, fie chiar şi numai din pricina religiei), îi felicită pe cei care avuseseră succes la vînătoare şi îi consolă pe ceilalţi, urîndu-le mai mult noroc pentru a doua sau a treia zi. Unii spanioli nici nu părăsiseră pavilionul, fie pentru că vînătorii nu le dăduseră încă nimic de veste — lipsa zăpezii, din pricina unei toamne tîrzii foarte blînde, nu favoriza vînătoarea de ţapi, fiindcă jivinele rămîneau pe crestele mai înalte — fie pentru că urcaseră pînă acolo mai curînd de dragul unei societăţi vesele şi al amabilului amfitrion. Acum tocmai coborau scările dinspre dormitoarele aflate sus. Printre ei era şi Ignacio Tovar, care avea încă din vechea patrie, cu generaţii în urmă, diferite legături de sînge cu familia Cuendias, aşadar un fel de văr de-al lui Manuel, un tînăr de douăzeci şi

trei de ani, unul dintre acei Tovar din Enzersfeld care, pe de o parte, în cercul spaniolilor treceau drept cam prea trufaşi — şi aici era oarecare adevăr — pe de altă parte aveau faima de oameni întrucîtva ciudaţi care fugeau intenţionat de lume. Această părere se datora desigur faptului că familia Tovar, atît în oraş, cît şi la ţară, evita aşa-zisul cartier spaniol şi se instalase în afara lui ; la ţară, de pildă, pe cîmpia din nordul Vienei, la Enzersfeld, unde stăpînea moşii însemnate. De altfel acolo, la Enzersfeld îşi petrecuse Manuel jumătatea aceea de an, cînd, după cele două dueluri, îşi luase concediu sub pretext că e bolnav.

Chiar în clipa în care Ignacio Tovar şi ceilalţi coborîseră scările şi ajunseseră în vestibul — se duceau bine dispuşi să ia o gustare aleasă, care la orice partidă de vînătoare constituie o reconfortare plăcută — chiar în clipa aceea se înapoie, împreună cu cele două ajutoare ale sale, vînătorul care-l însoţise pe Manuel. Fernando Hoyos se sperie, după cum se păru, căci dădu fuga înaintea vînătorilor, ridicînd amîndouă braţele a întrebare. Omul, cu pălăria în mînă, îl linişti însă, spunînd că domnia-sa contele e bine sănătos, numai că dorise să mai rămînă singur sus pe munte şi îl trimisese devale împreună cu ajutoarele sale. Fernando întrebă dacă oaspetele său avusese prilejul să tragă sau poate nici nu se arătase ţapul.

Vînătorul răspunse că, dimpotrivă, ţapul venise, şi încă drept în bătaia puştii, cum nu se poate mai bine.

Unii dintre cei prezenţi care cunoşteau nu numai limba ţării, dar înţelegeau şi graiul în care vorbea vînătorul — căci cîţiva nobili îl şi deprinseseră — ascultau ce povestea, ceilalţi se apropiară şi ei ca să afle ce se petrece. În curînd puneau toţi întrebări de-a valma.

— Fie-mi iertat, spuse vînătorul după ce povesti, de altfel foarte plastic, comportarea atît de ciudată a lui Manuel, nu fără să scoată în evidenţă marea cinste de care se bucurase rachiul lui de genţiană („o tras vîrtos din el domnu conte“) — fie-mi iertat, dar, după mintea mea, aş zice că a văzut un ditamai vierme-ngherat. Numa acela bagă groaza în om de nici nu mai mişcă.

Vînătorul se străduia şi el cît putea să vorbească în aşa fel încît să-l înţeleagă nobilii domni. Dar de data aceasta nedumerirea venea în primul rînd din pricina vocabularului.

— Ce zici că a văzut contele Manuel ? ! exclamă Fernando.

— Un ditamai vierme-ngherat, repetă vînătorul.

— Un vierme ? se miră Ignacio Tovar şi le traduse celor din jur : *un gusano.*

Toată lumea rămase uluită. Atunci vînătorul încercă să se facă înţeles într-un mod foarte ciudat. Îşi îndoi braţele în aşa fel încît mîinile îi ajunseră în dreptul umerilor, răşchiră degetele în chip de gheare şi începu să mişte din tot corpul, oarecum ca un şarpe.

— *Zarpa*[1] *! Garra*[2] *!* strigă Ignacio agitat şi arătă spre degetele încovoiate ale vînătorului.

---

[1] Gheară de fiară (span.).
[2] Gheară (span.).

Alţii rîseră. Dar deodată careva se lumină, ca să zicem aşa, şi fu rostit în gura mare cuvîntul care deschise primele lacăte ale înţelegerii.

— *El endriago, el dragon !* Zmeul ! Balaurul !

După aceea, fireşte, fu nevoie de ajutorul tinerilor Muregger. Aceştia se aflau înăuntru, în sufragerie, şi luau o gustare pe care Fernando poruncise să le fie adusă de cum se întorseseră de la vînătoarea atît de obositoare. Înfulecau de zor şi îşi stropeau „capra" răpusă cu un şir nesfîrşit de căni cu vin. Erau foarte bucuroşi şi, în treacăt fie spus, cînd se întorseseră la pavilion îl bătuseră pe umăr pe delicatul şi firavul Fernando Hoyos de atîtea ori şi cu atîta afecţiune, încît acesta, după propria-i mărturisire, o mai simţi încă şi a doua zi.

Deodată, în sufrageria împodobită cu nenumărate coarne de cerb, unde era masa întinsă, năvăliră pe uşă toţi cei de afară, împingîndu-l din spate pe uluitul şi intimidatul vînător şi înfăţişîndu-l astfel nobililor din Stiria.

— No, aşadară, ce-ai văzut ? întrebă unul dintre ei, după cele cîteva explicaţii pe care toţi cei de faţă căutau să le dea deodată.

— D'apoi, eu ni'ca n-am văzut, domnule, nu vă fie cu supărare, răspunse vînătorul şi începu să mai povestească o dată ce s-a întîmplat cu contele Cuendias, înşirînd cu şart toate amănuntele — nu uită să pomenească nici de rachiul de genţiană — apoi, ca încheiere, îşi exprimă iar bănuiala dinainte.

— Poate fi ! remarcă în treacăt baronul din Stiria, iar ceilalţi doi încuviinţară dînd din cap.

După ce se aşezară apoi cu toţii în plină agitaţie la masă, să ia o gustare, tînărul Muregger care se

adresase cel dintîi vînătorului începu să le explice amănunţit, în limba franceză, vorbind uimitor de cursiv şi cu o pronunţie impecabilă, ce e cu viermele-ngherat. Spuse că există într-adevăr o astfel de vietate în munţii aceia, ba şi în alte părţi, mai ales în Stiria de Sus şi în Tirol, destul de rar zărită de ochi omenesc, totuşi arătîndu-se uneori într-un loc sau altul, după martori demni de încredere, chiar la distanţă nu prea mare, şi că mulţi au descris-o în acelaşi fel, concret şi precis. E un balaur mic de munte, o lighioană fără solzi, cu gheare, cu labe, de aceea i se şi zice „vierme îngherat", cenuşie la culoare, cu capul lătăreţ, şi muşcă aprig, înverşunat, ca o pisică. Se spune că ar fi foarte sprintenă şi iute, iar unii o socotesc chiar veninoasă, o lighioană primejdioasă. I se mai zice şi „şarpe zburător" şi — după cum dovedeşte o întîmplare de prin părţile Murului, petrecută nu demult — uneori se ia după om, punîndu-i viaţa în primejdie. Un băietan a fost fugărit cale lungă, din pustietatea muntelui, pînă aproape de primele case din marginea satului, de două lighioane de acestea care voiau să-l răpună. Numai acolo, în vale, nu s-au mai ţinut de urma lui înfiorătoarele jivine, ci s-au întors înapoi în ogaşele lor sălbatice. Uneori oamenii, cînd le văd, încremenesc cu totul, fie că se sperie, fie că se tem, fie că le e scîrbă — mulţi cred chiar că din pricina privirii lor care te îngheaţă — şi îşi pierd într-atît cumpătul, încît nu-s în stare să scoată o vorbă, să facă cea mai mică mişcare, rămîn ca stanele de piatră şi nici după aceea nu pot să povestească îndată cuiva din apropiere ce au văzut, căci numai după ce stau o vreme singuri îşi

vin iar în simţiri. Toate acestea se potriveau — după părerea baronului din Stiria — cu comportarea contelui Cuendias ; şi era tare dornic să audă unele amănunte chiar din gura lui.

Baronul nici nu apucă să-şi termine vorba cînd gazda, tînărul Hoyos, şi o dată cu el Ignacio Tovar se ridicară de la masă vădit tulburaţi şi îngrijoraţi şi îl întrebară dacă nu cumva contele Manuel, care rămăsese singur, s-ar afla în primejdie de moarte, ţinînd seama că jivina din apropierea lui, deşi mică, e atît de fioroasă ? Muregger răspunse însă că nu poate fi vorba de nici o primejdie, nici din partea asta, nici din oricare alta ; fiindcă, în primul rînd, dintre toate jivinele muntelui, „viermele îngherat" e cel mai sperios, şi dacă s-a arătat el, cu toate că erau patru oameni de faţă, nu încape îndoială că s-a tras iar în bîrlogul lui neştiut şi nu mai scoate capul de acolo zeci de ani, că de la o dată la alta, pînă să iasă la lumină, trece aproape o viaţă de om. În afară de asta pe conte, acolo sus, în pîndă, nu putea să-l ameninţe vreo primejdie, chiar dacă nu s-ar ţine seama decît de faptul că numai salturile violente ale ţapului şi trebuie să fi înspăimîntat îndată o vietate ca aceea. Iar dacă, totuşi, Manuel Cuendias ar izbuti să tragă în plin, apoi el atîta ştie că prada, care, ce-i drept, n-ar intra chiar în prevederile legilor vînătoreşti, ar fi atît de preţioasă, încît ar merita să laşi să-ţi scape şi zece „ţapi", oricît de frumoasă barbă ar avea ! Şi tînărul Muregger, după o cuvîntare atît de bine susţinută, în limba franceză, sorbi îndelung din cana pîntecoasă, de parcă ar fi tras lichidul cu o pompă aspiratoare.

Deodată însă Fernando Hoyos spuse că Manuel n-are puşcă la el, că trimisese carabinele grele cu vînătorii la pavilion şi rămăsese fără nici o armă sus, pe munte. Pe feţele celor care auziră cuvintele tînărului Hoyos se citea limpede uimirea că un nobil plecat la vînătoare putuse să procedeze într-un mod atît de ciudat. Ignacio declară îndată că porneşte în întîmpinarea vărului său şi dispăru repede, înainte ca Fernando să-l poată convinge să ia pe unul din vînători ca însoţitor. De altfel îşi exprimase lămurit dorinţa să se ducă singur. Tinerii nobili din Stiria rîseră, şi după plecarea lui Ignacio, îl liniştiră întru totul pe amfitrion : contele Manuel şi vărul său se aflau tot atît de puţin în primejdie cum s-ar fi aflat acolo, la masă, printre ei. Discuţia se întoarse apoi repede din nou la subiectul atît de ciudat şi de cutremurător căruia încă tradiţia din timpuri străvechi şi obiceiurile cavalereşti i-au acordat importanţa cuvenită. Un comesean ori altul citise sau auzise cîte ceva şi pînă la urmă se constată că în India nici astăzi dragonul nu este un animal prea ciudat, deşi trăieşte tot în munţi, prin peşteri şi genune. Se pare că acest amănunt îl relevă şi un savant arab care a scris pe vremuri despre balauri într-o operă a sa. De altfel şi acum o sută şi ceva de ani, aşadar, oricum, în timpuri mai apropiate, s-a auzit o dată despre un vînător din Elveţia care a văzut de aproape o astfel de jivină, şi încă destul de mare. Un alt comesean povesti chiar o istorie cît se poate de fantastică despre un ţăran de la munte, din Elveţia, care căzuse drept într-o prăpastie unde sălăşluiau balauri, mari şi mici laolaltă,

şi care se zice că numai cu mare greutate, trecînd prin primejdii de neînchipuit, a izbutit pînă la urmă să scape.

Altul pomeni, aparent fără nici o legătură, de mentorul împăratului Ferdinand, un prelat din ordinul iezuiţilor, căruia maiestatea-sa împăratul roman i-a făcut nu de mult o deosebit de mare cinste : i-a dedicat o operă poetică de o neasemuită măiestrie care urmează să fie pusă în scenă în curînd, la mănăstirea lor din Viena — titlul lucrării e *Drama musicum* [1] şi, după cum se aude, îl înfăţişează pe eroul grec Hercule în clipele cruciale.

— Bine, interveni un spaniol mai în vîrstă, cu barbişon stufos, foarte negru, dar presărat cu şuviţe nu numai încărunţite, dar cu totul albe, bine, dar ce legătură are, dragă Gomez, onorabilul *pater* Kircher cu balaurii ? !

— Are, dragă unchiule, mai mult chiar decît ai putea bănui. Întrucît îl cunosc bine şi mă bucur de cinstea de a-l frecventa, mi-a destăinuit tema studiului savant pe care îl pregăteşte acum. Sincer vorbind, n-am reţinut-o exact, dar îmi amintesc că a rezervat un capitol special chestiunilor acestora pe care le-am discutat noi aici.

— Atunci o să iasă şi din „viermele îngherat" un savant „vierme tom" [2], zise unul dintre tinerii din Stiria, care putea urmări discuţia, fiindcă, din consideraţie pentru ei, nu se vorbea spaniola, ci germana sau franceza.

— Nu-i cazul să facem glume ! exclamă spaniolul cu barbişon. Atunci e aproape de datoria noastră să-i relatăm preaonorabilului *pater* Kircher ceea ce am auzit şi ceea ce a văzut contele Manuel !

— Şi de unde ştiţi că într-adevăr aşa stau lucrurile ?

— Ne va spune Cuendias, de îndată ce va veni.

— Oricum, ceea ce a văzut vînătorul e destul de concludent, dacă ţinem seama de cele aflate de la iubiţii noştri oaspeţi din Stiria, spuse Fernando Hoyos făcînd o plecăciune către tinerii Muregger şi zîmbind amabil.

— Dar, domnilor ! exclamă spaniolul cu barbişon, cine ştie dacă Manuel Cuendias va voi sau va putea să ne relateze ceva, căci vînătorul acela ne-a spus că cine a dat cu ochii de un „vierme îngherat" nu e în stare să povestească imediat ce a văzut !

— Doar nu şi-o fi pierdut graiul ! zise un tînăr din familia Manrique şi continuă îndată : acum o sută şi ceva de ani, cînd împăratul Max s-a rătăcit prin coclaurii munţilor, după ce a fost salvat, se zice că, de asemenea, la început, nu putea să scoată o vorbă...

Spaniolul cu barbişon îi făcu semn pe sub masă nepotului său şi îi şopti :

— Atenţie, Gomez, acum vine povestea pocalului !

Şi pe cînd pe buzele unora răsărea un zîmbet uşor, pe care îl observară toţi în afară de cel care vorbea, sau poate şi acesta, doar că nu voia să-l remarce, se auzi deodată :

[1] Dramă muzicală (lat.).
[2] Joc de cuvinte intraductibil. În germană viermele îngherat = *Tatzelwurm* ; iar viermele tom = *Bandwurm*, *Band*, însemnînd şi tom şi panglică (tenie).

— Arhiducele Karl de Stiria i-a spus o dată străbunicului meu, care îi era prieten, că la o vînătoare de țapi a pățit la fel ca bătrînul împărat...

— Nu pot să pricep, exclamă deodată unul dintre tinerii Muregger, cum de n-a vrut să rămînă cu carabina la el ! Mereu mă gîndesc la asta. S-a mai pomenit asemenea lucru ?

— Probabil că familia Cuendias are obiceiurile ei la vînătoare ! zise Manrique înciudat, fiindcă fusese întrerupt.

De altfel în ochii tuturor licărea acum batjocura.

— Ciudate obiceiuri ! exclamă nepotul spaniolului cu barbișon.

— Ale unui nobil ciudat, adăugă unchiul său.

Și îndată după aceea răsună în limba spaniolă o mică observație care, desigur, nu trebuia să ajungă la urechile oricui — Fernando Hoyos păru chiar că nici nu a auzit-o — în orice caz, după toate probabilitățile, ea l-a determinat să se ridice, scuzîndu-se amabil, și să se ducă să vadă cum merg treburile prin casă, lăsîndu-i pe comeseni să discute singuri despre un om care era oaspetele său.

Între timp Ignacio Tovar trecuse de zona împădurită și, cu arma sub braț, călca prin locuri scăldate de razele fierbinți ale soarelui de toamnă. În fața lui, la dreapta, se avînta către înălțimi, greoi și impunător, muntele cenușiu-verzui, cu pante drepte și prăpăstioase în stînga, prin care privirea putea să lunece departe, pînă la celălalt masiv : limbi de pădure întinzîndu-se în sus, deasupra lor stînci,

coame, piscuri rotunde, profilîndu-se pe un cer limpede ca lacrima, nesfîrșit de adînc. Liniștea din jur era atît de mare, încît zgomotul unei pietricele care se rostogolea stîrnită de cizmele lui cu ținte răsuna straniu, înăbușit de tăcere, dar abia cînd izbucni un strigăt de stăncuță, se strînse în jurul lui cu adevărat toată liniștea, de parcă s-ar fi găsit un glas capabil să exprime tăcerea.

Ignacio ținea cărarea dintre jnepeni, așa cum fusese sfătuit cînd pornise degrabă la drum. După ce trecu de brîul verde al brădișorilor acestora tenaci, începu să străbată coastele, îndrumat mereu de poteca îngustă, care se întindea ca o dîră înaintea lui, pieziș și în sus, cotind-o neîncetat tot după alte coaste și cleanțuri prăpăstioase, dincolo de care se vedea iar un crîmpei de potecă pînă la cotitura următoare. Ignacio avusese intenția ca pe la jumătatea drumului să-l strige pe vărul său, dar la gîndul că ar putea stîrni acolo ecoul propriei sale voci, avu un sentiment ciudat, de parcă l-ar fi oprit o forță dinafară, așa că renunță și grăbi pasul, urcînd mai repede decît i-ar fi plăcut, deoarece în partea aceea a muntelui dogorea tare soarele, reflectat de pereții stîncoși aflați acum chiar deasupra potecii.

La un moment dat se opri și se rezemă de o stîncă mai proeminentă, însorită și caldă. În jur nu se mișca nimic. Urechile absorbeau liniștea.

Dintre toți cîți se aflaseră la pavilionul de vînătoare, Ignacio era acela care dădea mai puțină crezare poveștilor înșirate de tînărul din Stiria. Neliniștea care îl mîna către vărul său era mai puțin precisă, mai inexplicabilă și tocmai de aceea mai

adîncă. Povestirile lui Muregger nu constituiseră pentru Ignacio decît un ultim imbold, căruia i se și supuse îndată. Ce se petrecea în inima lui Manuel era cu neputință de știut. Tovar își iubea vărul mai mare, îi căuta prietenia, vedea în el un model, deși acesta era cam rezervat, nu-i plăceau familiaritățile. În jumătatea aceea de an pe care Manuel o petrecuse la Enzersfeld, Ignacio, în ciuda firii de nepătruns a contelui, și-a dat seama că îi e inima grea, că îl stăpînește o mare durere și trăiește de parcă ar apăsa într-una cu mîna o rană ca să nu sîngereze ; faptul acesta, ținînd seama de firea lui închisă, îl făcea și mai distant, și mai reținut. La început se părea că singura explicație a acestei atitudini ar fi fost micul scandal care luase pentru moment sfîrșit o dată cu cele două dueluri ale lui Manuel și, desigur, și faptul că era silit să șadă mai multă vreme la Enzersfeld. Dar cine iubește știe să citească mai bine în suflet și în curînd Ignacio Tovar își dădu seama că nu poate fi vorba numai de urmările unei întîmplări penibile, de o indignare care îi pătrunsese pînă în adîncul ființei și se înrădăcinase acolo. Apoi Ignacio discutase adesea cu vărul său despre toată istoria aceasta neplăcută, și în primul rînd remarcase că nu atingeau niciodată punctul esențial, că un amănunt necunoscut, de fapt ce era mai important, rămînea întotdeauna nerostit. De altfel el îndrăznise într-un rînd să-i dea lui Manuel un sfat ce dovedea fără îndoială și inteligența și compasiunea unui om care, cum s-ar spune, își bătea capul și pentru altul. Ar trebui totuși — aduse vorba cu tact vărul mai tînăr — să se intereseze încotro au pornit fostul lui protejat și soția

lui, și unde s-au stabilit. Atunci ar fi mai mult decît ușor ca, prin mărturia lor, să pună capăt învecinatelor bîrfeli stupide și supărătoare. Viața însăși ar oferi o dovadă, fie că soții au copii, fie, cu atît mai mult, dacă le duc încă lipsa. În ceea ce privește felul cum le va da de urmă, nimic mai simplu : se spune, și chiar el Ignacio a avut prilejul să constate, de pildă la slujitori, că în poporul de rînd există o legătură firească între toți, și, oricît de ciudat ar părea, știu cu mult mai mult unii despre alții decît știu de obicei cei din înalta societate. Ar putea să afirme aproape cu siguranță că, de pildă, fostul vagmistru al lui Manuel știa ce s-a mai întîmplat cu osînditul de odinioară și unde se află el acum.

Așa vorbi Ignacio ; dar contele răspunse scurt și zîmbind — deși oarecum tăios — că în primul rînd nu se simte de loc dator să se justifice (și dacă va fi nevoie va recurge tot la spadă), în al doilea rînd, cu atît mai puțin ar face-o folosindu-se de subofițeri, derbedei și femeile acestora.

Drept urmare, vărul său evită cu prudență să mai pomenească de această posibilitate. În privința bîrfelilor, Ignacio Tovar se convinsese de mult că de fapt situația nu era chiar atît de gravă, că încetaseră curînd și abia de răzbătuseră dincolo de cercul spaniolilor. Apoi pricinile celor două dueluri ale lui Manuel erau de așa natură încît nici un cavaler, oricît de sever, nu ar fi socotit că se impune neapărat să scoată spada. După părerea lui Ignacio, la mijloc fusese fără îndoială numai o deosebită susceptibilitate a vărului său. Faptul acesta i-a

trezit în primul rînd lui Ignacio bănuiala că dincolo de întîmplările acelea în fond fără prea mare importanţă pentru conte trebuie să se ascundă o mare suferinţă. Şi în curînd presimţirile acestui prieten sincer merseră şi mai departe ; la Enzersfeld, se întîmplă de două ori să-l surprindă pe Manuel, pe cînd acesta se credea singur — aproape că se îngrozise văzîndu-l stînd în parc mai bine de o jumătate de oră cu privirile aţintite în gol, fără să se clintească — şi atunci avu deodată o intuiţie care îl ajută să înţeleagă adevărul : Hanna. Apoi probabil că ajunse la această convingere şi în urma unor observaţii care abia se pot menţiona, de pildă, o uşoară schimbare în expresia ochilor lui Manuel în cursul uneia dintre convorbirile la început atît de dese, momente de tăcere, răspunsuri date cu întîrziere, cîte o privire care luneca parcă din întîmplare de la pietrişul aleei spre pajiştea verde, cînd se plimbau în sus şi în jos de-a lungul faţadei galbene a castelului, între terasa largă şi grădina de trandafiri.

Ignacio îl sfătui aşadar să nu se mai izoleze cu totul de societate, în primul rînd pentru că ar fi dat de vorbit (dar motivul acesta nu i-l mărturisi, căci ar fi fost suficient ca să-l determine pe Manuel să procedeze tocmai invers), apoi pentru că socotea, şi aceasta i-o spuse deschis, că are nevoie de oarecare distracţie. În adîncul inimii însă Ignacio nutrea o speranţă şi anume că în vîltoarea vieţii de la Curte, ori în oraşul de reşedinţă, vărul său va da într-o bună zi de antidotul salutar sub chipul unei făpturi încîntătoare. În cercul nobililor germani de la Curte, vechea poveste era de altfel ca şi uitată, mai ales că, după cîte se părea, nici nu prea făcuse

vîlvă. Apoi cei doi dioscuri[1] ai înaripatei *fama*[2], contesa Partsch, poreclită „elveţianul", şi baroneasa von Doxat îşi mutaseră de mult reşedinţa şi cîmpul de activitate la Paris şi nu onorau Viena cu prezenţa lor decît cînd erau în trecere pe acolo, dar, oricum, un astfel de *séjour*[3] lăsa adesea urme nu prea plăcute. Căci amîndouă aceste doamne foloseau timpul petrecut la Viena pentru a relua de îndată poziţia cheie pe care o deţinuseră întotdeauna în societatea nobililor, datorită faptului că înrudirile şi încuscririle lor se extindeau în egală măsură în amîndouă părţile, şi în cea spaniolă, şi în cea germană, aşa că aceşti dioscuri constituiau pe vremea aceea o punte între cele două cercuri care se deosebeau încă destul de limpede unul de altul ; s-ar putea spune că şedeau ca nişte străji ori ca nişte uşieri la trecerea dintre ele şi nu le scăpa nimic din tot ceea ce se petrecea. Dar acum, slavă Domnului, le plăcea mai mult atmosfera de la Curtea franceză. E foarte probabil ca răspîndirea destul de mică, ca şi încetarea zvonurilor răutăcioase privitoare la contele Manuel să fi fost aproape în directă legătură cu această împrejurare, aşa că în cercul germanilor se înclina mai curînd să se considere comportarea contelui cu prilejul neobişnuitei execuţii din luna iulie a anului '650 ca deosebit de nobilă şi de umană şi să i se dea acestei comportări — desigur cunoscută de toţi ! — o explicaţie extrem de favorabilă.

---

[1] Comparaţie legată de cei doi eroi mitologici Castor şi Pollux, veşnic nedespărţiţi.
[2] Renume, faimă (lat.).
[3] Şedere (fr.).

lui Manuel, care era şi cea mai firească : de altminteri e la mintea oricui că din capul locului n-ar fi putut fi socotită altfel. Denaturarea acestei simple întîmplări binecunoscute — în treacăt fie spus, adevărata sursă a iscusitei defăimări nu s-a aflat niciodată — e de la sine înţeles că nu a ajuns pînă în cercurile nobililor care trăiau mai ales la ţară, pe domeniile lor, şi Ignacio avusese prilejul să constate acest lucru cu mult înainte ca Manuel să-i povestească de recepţia de la principesa C. şi de discuţia directă pe care o deschisese tînăra şi blonda domnişoară, dovedind prin comportarea ei că într-adevăr aceasta era situaţia.

Totuşi, chiar dacă nu se putea nega că Manuel, în cazul celor două dueluri, ca să o spunem scurt şi brutal, căutase cearta cu lumînarea, socotind de fiecare dată un motiv serios (dacă ar fi să-l credem) un cuvinţel echivoc sau o mică aluzie, care probabil nu fuseseră rostite de loc cu intenţie, ci însoţite doar întîmplător de o privire mai piezişă sau de un zîmbet care pur şi simplu nu-i fuseseră pe plac — oricum, chiar dacă am pune şi aceste dueluri în bună parte pe seama exageratei sale susceptibilităţi, fondul întregii istorii, al diferitelor zvonuri ce se încrucişau şi se împleteau între ele era nemaipomenit de dezgustător — de altfel Ignacio avea impresia că zvonurile cele mai murdare nici nu ajunseseră la urechea lui Manuel — era o buruiană otrăvitoare ce se înălţa din mlaştina acelei reci, zîmbitoare şi sumbre *médisance* [1] care constituia boala principală şi permanentă a cercului spaniolilor. Da, uneori aveai sentimentul că străbunii aduseseră odinioară cu ei vermina aceea a sufletului, lunecoasă ca şarpele, pe care în vechea patrie Sfîntul oficiu al inchiziţiei, înainte, ca şi acum, o hrănea în păturile conducătoare ale ţării prin spioni din cercul intim, familiar şi Dumnezeu ştie prin cîte mii de alţi bîrfitori şi denunţători. Ignacio îşi amintea foarte bine de ziua în care, la Enzersfeld, pe cînd era foarte tînăr, răposatul său tată îi vorbise, în preajma prezentării lui în societate, despre lucrurile acestea, de altfel fără să se bucure de prea multă înţelegere şi atenţie din partea lui. Cu privirile îndreptate spre grădină, vorbindu-şi parcă sieşi, bătrînul spusese atunci că, de fapt, tot răul vine din patria de odinioară. De aceea Ignacio avu impresia că însuşi tatăl său arată cu degetul cea mai teribilă şi mai nimicitoare bubă a întregii lor clase, cînd, prizînd tabac şi înălţînd sprîncenele, un cavaler înşiră toată urzeala de minciuni, deşi precizase că, bineînţeles, nu o aduce la cunoştinţă decît numai şi numai ca să se tragă unele învăţăminte, deoarece dovedeşte de ce calomnii injurioase sînt astăzi capabili oamenii :

Se zice că Manuel, ştiind de apropiata execuţie a lui Brandter, ar fi înduplecat-o, atît cu vorba cît şi cu bani, pe fată, care rămăsese grea — de altfel, se pare că i-a şi dat într-adevăr o pungă plină de galbeni — să ceară să fie iertat osînditul la spînzurătoare. Pe de altă parte şi-a asigurat şi consimţămîntul acestuia, şi anume chiar în noaptea dinaintea execuţiei. Fiindcă în realitate (aşa sublinie vorbitorul) paza la închisoarea garnizoanei o aveau în

[1] Bîrfeală (fr.).

ziua aceea dragonii lui Coltuzzi, nu ulanii din Boemia, cum pretind unii. Aşadar contelui i-a fost foarte uşor să pătrundă în temniţa bietului osîndit, mai mult, chiar să-i dea prilejul viitoarei logodnice a condamnatului la spînzurătoare — un flăcău chipeş, după cum se ştie — să-l vadă cu proprii ei ochi. Apoi le mai făgăduise şi alţi bani, în cazul că aveau să se cunune, şi se zice că într-adevăr le-a şi dat. El, în ceea ce-l priveşte (zise vorbitorul trăgînd a doua priză de tabac) nu-şi poate explica de unde a pornit toată urzeala aceasta de minciuni răuvoitoare, tot ce ştie e că o dată, după o recepţie dată de familia Aranda — unde Hanna aceea era cameristă — a văzut personal cum, în vestibul, Manuel s-a purtat, ce-i drept, neobişnuit de amabil cu ea, cînd l-a ajutat să-şi îmbrace mantaua, iar cînd i-a întins, cum se obişnuieşte, cîţiva bani ca bacşiş — în cazul respectiv a fost un taler sau, oricum, o monedă cam de această mărime — a ţinut-o cîteva clipe de mînă. Foarte probabil însă că atunci contele a simţit pentru fata aceea drăguţă o înclinaţie trecătoare, pe care a uitat-o îndată, şi cine în lumea asta l-ar putea învinui pe un cavaler pentru atîta lucru ? Dar vezi că la acest mic *événement* de o clipă au fost martore mai multe persoane care au intrat pe neaşteptate în vestibul, printre ele şi doamne — nu însă şi baroneasa von Doxat care pe nedrept e învinuită că ar fi răspîndit zvonul — aşadar acesta e un fapt real, dincolo de orice îndoială, ca multe altele, după cum a arătat pînă acum ; ei, şi mai tîrziu, cînd întîmplarea aceea a stîrnit vîlvă, palavragiii şi cei care umblă cu vorbe şi-au amintit desigur de aceste fapte şi, pornind de la ele, mai

ales că erau adevărate, au urzit tot felul de poveşti. Dar cine anume a fost ticălosul care a răspîndit primul zvonul nu se va afla din păcate niciodată şi prin urmare nici nu va putea fi pus la locul lui aşa cum se cuvine.

Ignacio, cînd l-a auzit pe cel care priza într-una tabac înşirînd povestea despre Manuel, despre osînditul la spînzurătoare şi despre logodnica acestuia, avu o poftă grozavă să-i repeadă un pumn în obraz. Va să zică acolo bolborosea mlaştina rece şi întunecoasă, acolo se putea vedea pînă în străfundurile ei ! Amintirea tatălui său îi apăru vie în minte. Avea impresia că oamenii aceştia nu puteau cu nici un chip, că era cu totul contrar felului lor de a fi, să creadă că o acţiune a fost determinată de sentimente bune, să constate pur şi simplu un fapt şi să-şi îndrepte privirile în direcţia cea mai firească. Nu, desigur că nu puteau fiindcă în cuhnia unde se fierbea veninul trebuia să fie de lucru ; de acolo se scurgea mîzga neagră şi primejdioasă a mocirlei, atîta vreme cît se mai găseau fiinţe ca Doxat şi Partsch care — fie din mîrşăvie înnăscută, fie dintr-o plictiseală grozavă, fie şi numai din stupiditate, n-are nici o importanţă — nu găseau altceva mai bun de făcut decît să se folosească de poziţia pe care o aveau din întîmplare în oraş şi în societate pentru a deschide drum şuvoiului acestuia dezgustător şi în alte cercuri, în care altfel poate că n-ar fi pătruns niciodată. Ignacio admitea chiar că în prostia lor erau de bună-credinţă şi că îngîmfarea de care dădeau dovadă se datora convingerii sincere că purtarea lor e îndreptăţită, întrucît se considerau

probabil cu toată seriozitatea paznicii societății și, în privința sacrilegiului comis, zeițele răzbunării.

Toate acestea îi treceau prin minte lui Ignacio Tovar, la întîmplare, fără șir, pe cînd stătea, la jumătatea drumului, în plin soare, rezemat de stîncă. În fața lui, la dreapta, poteca reapărea, întinzîndu-se pe sub coastă, peste pripoare mai blînde și pășuni care, și unele și altele, se strecurau printre adevărate prăpăstii. Acum se zărea și o porțiune mai lată care la numai cinci, șase sute de pași dispărea iar, cotind după un colț de stîncă.

Și tocmai pe înălțimea aceea apăru deodată o mică umbră — era Manuel al cărui trup se profila puternic în soare. Ignacio îi făcu semn, el îi răspunse în același fel, dar rămase locului, acolo unde era.

Tînărul porni către conte, urcînd cu pași repezi, uimit că vărul său, care-l văzuse apropiindu-se, nici nu se clintea. Cînd nu mai avea decît vreo cincizeci de pași de făcut, auzi deodată strigăte și țipete de stăncuțe ; un stol întreg se ridică din spatele lui Manuel, se înălță cîteva clipe deasupra capului său ca un evantai, se desfășură și rămase așa un timp ; peste conte căzu umbra păsărilor negre, de obicei atît de sperioase. Ignacio își aminti multă vreme după aceea cît de neplăcut l-a impresionat această imagine.

— Așadar, aici erai ! zise Tovar cu respirația întretăiată.

Manuel îi întinse mîna. Nu mai era îmbrăcat cu mantaua îmblănită pe care, desigur, o trimisese la pavilion cu vînătorul ; rămăsese numai în jiletca scurtă pînă în talie, pe care, contrar obiceiului, și-o

desbumbase la gît și peste piept, așa că prin deschizătură îi ieșise puțin cămașa de mătase. Fața lui părea mică și slabă, ca a unui băietan.

— Spune, ce ți s-a întîmplat ? îl întrebă repede Tovar. Ce ai văzut colo, sus ? La pavilion se vorbesc tot felul de lucruri, despre un animal primejdios care ți-a apărut înainte, vînătorul zicea că...

Ignacio își dădu seama că vărul său era cu totul absent. Stătea cu privirile pierdute în albastrul cerului.

— O fată blondă, răspunse în cele din urmă.

— Cum așa ? ! exclamă Ignacio uluit.

— Ea îmi va fi poate de ajutor, continuă Manuel.

— Acolo sus — unde ? !

— Nu, aici.

Contele duse mîna la inimă. Era într-un moment de nemaipomenită sinceritate. Ignacio își dădu imediat seama.

— Cine e ? întrebă aproape strigînd.

— Nu știu cum o cheamă și am văzut-o o singură dată — la recepția aceea dată de principesă.

— Lasă ! exclamă Ignacio și-l apucă pe Manuel cu putere de umăr. Lasă că o găsim, trebuie să o găsim. Parcă ziceai că și marchizul de Caura a fost de față atunci la discuție. Omul acesta știe întotdeauna totul.

— L-am întrebat, din păcate, imediat, dar n-ar fi trebuit s-o fac, zise Manuel acum cu totul trezit din visare. Mi-a răspuns că fata aceea e de la țară, o bădărancă întru totul necunoscută și lui și celor două doamne — adică Doxat și Partsch.

— Dar de ce n-ar fi trebuit să întrebi ? se interesă Ignacio.

— Nu-i bine să cauţi şi să cercetezi. Trebuie să aştepţi întîmplarea, răspunse Manuel.

— Cum ? Da de unde ! protestă Ignacio cu înflăcărare. Dacă e de la ţară, continuă el îndată, în timp ce începură să coboare, tot întorcîndu-se către vărul său, dacă e de la ţară, atunci s-ar putea să se fi aflat la Viena pentru puţină vreme, probabil doar ca să apară la recepţia principesei, la care a fost invitată spre marea ei fericire, sau a părinţilor, şi încă în vreun loc, două. Acum dau buzna mai des la Viena, uneori chiar în anturajul Curţii, nobili de aceştia din Stiria şi din Carintia, toţi de altfel luterani. După cum am auzit nu demult, împăratul a vărsat lacrimi de bucurie fiindcă unul dintre aceşti nobili s-a reîntors în sînul bisericii romano-catolice, se zice chiar că i-ar fi scris : „Dacă aş fi acum lîngă dumneata, te-aş săruta pe frunte". S-ar crede că nimic pe lume nu l-ar putea bucura mai mult decît o astfel de convertire...

— Fii atent pe unde calci, Ignacio ! îl întrerupse Manuel, fiindcă vărul său se întorsese iar către el. De altfel dacă eu aş fi un nobil din Stiria, adică luteran şi anatemizat, pe Dumnezeul meu că nu m-ar vedea în veci împăratul. Dar pînă la urmă toţi se ploconesc la Viena.

Tovar tăcu un timp, intimidat de înăsprirea bruscă a vocii lui Manuel. Apoi începu din nou să turuie.

— Aşadar trebuie să se fi întors curînd acasă, în mijlocul naturii, mai ales că astăzi a petrece un timp la Viena e destul de costisitor pentru un nobil străin de oraş. Are nevoie de litieră, de oameni de alergătură, de cupeu, de cameriste... De altfel, după

cum se ştie, unii dintre nobilii germani de la Curte se îndeletnicesc cu treburi de acestea, adică să pună ochii pe cîte o tînără sălbăticiune, fie fiu, fie fiică de nobil, şi s-o convertească la Viena, adică să o aducă în sînul bisericii noastre. Printre aceştia se află în primul rînd baroneasa de Woyneburg, aceea, ştii, la care sora mea Ines a fost de curînd în vizită. Se pare că împărătesei îi place foarte mult acest lucru şi că astfel se poate uşor intra în graţia ei. La ce fel de mijloace se recurge în aceste împrejurări, e altă poveste. Se zice că Partsch s-a ocupat şi ea o dată, pe vremuri, cu aşa ceva. Dar cred că-s simple născociri. Acum cîteva zile, după cîte am aflat, a părăsit din nou Viena. Dar, din partea ei, n-ar fi de mirare ca, la Paris, să poruncească din vreme să se înhame caii la caleaşcă, fiindcă la Viena o principesă dă o recepţie. Dracul călăreşte repede şi nu doarme niciodată, aşa se spune. Oricum, am scăpat de ea, măcar pînă în primăvară sau pînă în vară.

— Dar ce se întîmplă la vară ? întrebă Manuel care mergea în urma lui.

— Va fi o mare reprezentaţie de balet la Curte ; se vorbeşte încă de pe acum despre asta. Împărăteasa vrea să-i pună pe muzicanţii imperiali să pregătească un spectacol după o veche poezie latină, de-a lui Ovidiu, în care se va desfăşura întreaga poveste cu Dafne şi tufa de laur [1], iar doamnele de la Curte

[1] Legendă din mitologia greacă, folosită de poetul latin Ovidiu în *Metamorfoze* şi în care se povesteşte transformarea în laur a nimfei Dafne, pentru a scăpa de urmărirea lui Apolo.

vor trebui să se prefacă în copaci, sau invers, mai mult nu știu. Dar ceea ce știu exact e că Partsch va fi neapărat prezentă, mai întîi pentru recepția de la Curte, apoi fiindcă, fără îndoială, va face în așa fel, ori poate a și făcut, ca nepoata ei, domnișoara von Lequord, care de altfel e în serviciul maiestății-sale, să apară în fața publicului în rolul principal.

Ignacio se opri brusc și întoarse capul, deoarece Manuel nu răspunsese nimic și rămăsese cîțiva pași în urmă.

— Hai, strigă el, acum am să-ți povestesc ce s-a petrecut jos, la pavilion, în lipsa ta ! Trebuie neapărat să știi.

Se opriră unul în fața celuilalt pe cărarea îngustă și Ignacio îi relată vărului său oarecum la repezeală (întrucît i se păru că Manuel nu prea are răbdare să-l asculte) la ce presupuneri groaznice ajunseseră nobilii domni în urma celor povestite de vînător. Contele nu-i răspunse, zîmbi numai și clătină din cap.

— Ascultă, Manuel, zise Tovar, după părerea mea, ar trebui să-i lași să creadă în poveștile lor. Te sfătuiesc cum e mai bine. Vor accepta fără nici o rezervă explicația cu acel „vierme îngherat" sau cum i s-o fi zicînd — și în felul acesta totul se va lămuri ușor — fără „viermele" lor, însă, va fi greu de explicat comportarea ta ciudată și de neînțeles pentru ei, tocmai la o vînătoare atît de importantă. Spune-le că ai văzut într-adevăr cam așa ceva. Asta te ferește de orice bîrfeală.

— Nici nu mă gîndesc să înșir basme, răspunse Manuel.

— Totuși, ce vei spune ?

— Nimic.

— Dar... or să te întrebe, or să te asalteze toți cu întrebări !

— Atunci am să spun că n-am avut chef să trag cu pușca și că mai tîrziu am avut chef să fiu singur.

Tovar, care rămăsese oarecum buimac în fața contelui, voia tocmai să reia discuția cînd în văzduh, deasupra lor răsună limpede un țipăt. Fața lui Manuel parcă se lumină. Ridică brațul și arătă spre cer. Ignacio se întoarse :

Cu aripile neclintite, cu penele ruginii răsfirate, fără să pară că bate văzduhul, un uliu singuratic zbura liniștit, în ocoluri mari, către cerul albastru. Și țipătul lui ascuțit țiui din nou peste stînci și peste prăpăstii, peste grohotișuri și peste vîrfurile brazilor care se înălțau rînduri, rînduri.

V

Cînd se întoarse la Viena, Manuel avu impresia că vede orașul acesta pentru prima oară. Periferiile, deasupra cărora se înălța fumul în lumina soarelui de toamnă, grădinile de zarzavat printre ogoare, o găină care trecea fuga de-a curmezișul drumului cotcodăcind, hornul de cărămidă roșie al unei căsuțe cu aspect întru totul țărănesc, licărind în după-amiaza tîrzie — toate acestea, încă de cînd se oprise pe vîrful pleșuv al dealului de lîngă Viena, mai mult ghicindu-le decît luînd cunoștință de ele cu simțu-

rile, se abătură asupra lui parcă asemenea unei vrăji care îi ridică fulgerător un văl de pe ochi și îi dădu senzația că în țara aceea, prin locurile acelea, în orașul acela de la poalele dealului nu trăise de cînd era, și că acum venea călare pentru prima oară ca un explorator sau ca un aventurier. Această stare de spirit lăsă însă în curînd locul uneia cu mult mai bune și mai ușor de suportat, care fu de mai lungă durată, și apăru cam atunci cînd dădu cu ochii de bastioanele și fortărețele atît de bine cunoscute, galben-cenușii și piezișe, înaintînd în lumina serii ca niște picioare rășchirate ale orașului masiv, cînd văzu drumurile învăluite în umbra albăstruie, dar însuflețite de o mulțime de oameni și de vehicule care, ca un fluviu clocotitor, se îmbulzeau la poarta turnului și treceau apoi mai departe, peste pod. Sunetele tărăgănate și moi ale unui grai necunoscut îl învăluiau pe Manuel ca o anume aromă ce se cerea parcă adăugată aerului de toamnă puternic, dar încă blînd, iar cînd, în îmbulzeala de la poartă, se aplecă puțin pe cal, i se întîmplă, în ciuda faptului că după atîția ani nu cunoștea încă bine limba țării, da, i se întîmplă să înțeleagă cîteva frînturi dintr-o discuție, însoțită de hohote de rîs, dusă chiar în apropierea lui, în timp ce, din gloata din jur tot felul de mirosuri și miresme — ici era o căruță cu legume, dincolo una cu un butoi de vin, ceva mai încolo alta cu un munte de mere — se ridicau viguros, ca însăși viața, mai sus de greabănul calului, mai sus de el. Două fete, care ședeau în carul cu fructe, amîndouă voinice, cu părul negru și nasul cîrn, cum sînt multe prin părțile locului, se întoarseră și, turuind cît le ținea gura, îi răspunseră unui ștrengar care strigase

ceva în urma lor rîzînd ; și pe cînd împroșcau vorbele dintr-o răsuflare, în lumina strălucitoare a ochilor le scăpăra o aroganță seniorială, iar dinții albi și puternici, dezgoliți de buze, aminteau prin vigoarea lor de colții unui mic animal de pradă.

Ajunse acasă. În grădina din fața palatului modest îl întîmpinară în grabă servitorii. Cînd intră în cabinetul său, cu patru ferestre înguste și înalte dînd în parcul nu prea mare — se vedeau prin ele o terasă destul de mică și bordura de gresie, dărăpănată și cenușie a unui lac — i se păru că încăperea aceea liniștită, cu tapetul de mătase verde-palid, a devenit deodată centrul viitoarelor întîmplări și fapte ce aveau să se extindă pînă departe, în vîrtejul orașului tumultuos, da, ca și cum pereții ei s-ar fi curbat sub năvala și presiunea vieții care îl aștepta și avea să vină.

Manuel era în privința aceasta mai senin ca oricînd, dar de o seninătate cumpătată ; parcă în adîncul ființei lui o sumedenie de modalități stăteau gata să primească șuvoiul de viață care să le împlinească.

Contele Manuel Cuendias de Teruel y de Casa-Pavón, acum în vîrstă de treizeci și unu de ani, nu cunoscuse de fapt niciodată freamătul vieții. Rămas orfan de mic, își petrecuse copilăria și adolescența într-un castel din Castilla, la niște neamuri care îl supuseseră unei discipline atît de severe și de apăsătoare, încît băiatul fusese aproape silit să-și amîne copilăria, ca să spunem așa, pentru mai tîrziu, cînd avea să se ivească în viața lui o perioadă mai puțin încătușată, și, pînă atunci, de teama celor mari și

din consideraţie pentru ei, să se comporte ca un om matur — după această tinereţe, lipsită de mîngîierile unei mame care l-ar fi făcut să nu simtă atît de violent asprimea vremurilor în care trăia şi a obiceiurilor castei sale, Manuel, ajuns să stăpînească la perfecţie ştiinţa şi priceperea necesare unui tînăr nobil de rangul său, fusese dus de neamuri direct la Curtea imperială din Viena. Averea, moşiile, casele şi ce mai avea au fost transformate în vechea patrie în bani lichizi, care, transferaţi în noua patrie, au fost investiţi — după cum se pare nu fără oarecare pierdere — din nou în moşii date în arendă şi în rente sigure. Din acestea provenea, printre altele, şi micul palat din Viena. La scurt timp după mutarea lui în oraşul de reşedinţă a împăratului, Manuel deveni major, intră în posesia moştenirii sale şi solicită un post de ofiţer, care i se şi acordă în Regimentul Coltuzzi, chiar la un an după pacea cea mare, adică în 1649.

Obligaţiile de serviciu erau acum, după război, mai mult decît uşoare. Fireşte, la început, şi un nobil de rangul lui Manuel trebuia să facă o vreme serviciul ca orice locotenent, dar, cum în astfel de cazuri un post de ofiţer nu însemna altceva decît o treaptă către obţinerea comenzii unui regiment, avansarea în gradul de căpitan nu putea să întîrzie cine ştie cît, iar gradul acesta, sau eventual cel de colonel, îl păstra doar pînă rămînea liberă comanda unui regiment. Manuel atinse stadiul acesta al aşteptării în grad de căpitan chiar după doi ani de la suspendarea execuţiei lui Paul Brandter, aşa că, printre altele, nu mai era nevoit să fie de faţă în asemenea împrejurări. Acum obligaţia lui principală

era să inspecteze zilnic exerciţiile de călărie şi de luptă ale trupei, instruită de locotenenţi şi de stegari cu ajutorul subofiţerilor. În treacăt fie spus, pe vremea aceea se cerea de la un simplu călăreţ să ştie ceea ce acuma învaţă aşa-numiţii călăreţi de înaltă şcoală ; mişcări ca de pildă *courbette* ori altele erau din nou folosite adesea în luptele călare, aşa că dragonilor trebuia să le intre în sînge.

De altfel, nu mult înainte de ciudata vînătoare de capre a lui Manuel, Regimentul Coltuzzi fusese un timp în stare de prealarmă, conform unui ordin primit de la Consiliul imperial de război, care, fireşte, nu s-a simţit de loc dator să arate şi motivele. Acestea s-au aflat cu timpul din zvonurile care circulau la Viena, de fapt un amestec mai mult sau mai puţin încîlcit de poveşti în legătură cu nişte răzmeriţe ţărăneşti ce ar fi izbucnit sau erau gata să izbucnească în Stiria şi de noi presupuneri că atitudinea turcilor ar fi îngrijorătoare. Zvonurile nu se potoliră toată iarna ; uneori încetau, dar izbucneau apoi îndată, cu noi amănunte, iar către vară se înteţiră de-a binelea ; cînd se auzea că predicatori luterani asmuţiseră ţărănimea şi încă o mai asmuţeau, cînd se auzea că luteranii nu au nici un amestec şi că numai birurile şi dijmele peste măsură de mari hotărîte de stăpînii moşiilor îi scoseseră din fire pe ţărani ; dar celor care credeau în zvonul acesta li se răspundea că de vreme ce majoritatea stăpînitorilor de pămînturi din Stiria sînt luterani, atunci însemna că tot ereticii erau de vină. Sau poate turcii ! E lesne de înţeles că zvonurile degenerau uneori în mod stupid şi că niciodată nu puteai alege din ele ceva lămurit, ceva concret. Destul însă

că nu mai încetau ; şi un regiment de dragoni se afla din pricina aceasta în stare de alarmă, fapt numai potrivit pentru a da prilej la noi presupuneri.

Dar chiar şi în timpul acestei stări de alarmă, trecătoare, serviciul unui ofiţer ca Manuel, adică al unui comandant de escadron, nu devenea cu mult mai greu sau mai aspru.

Manuel trăia retras. De cînd intrase în rîndul celor de rangul său, frecventarea cercului de nobili devenise necesară, dar, pe cît era cu putinţă, îi evita, mai ales pe spanioli ; omul acesta distant nu fusese de altfel niciodată prea sociabil, iar ceea ce urmase după întîmplarea din iulie '650 nu avusese de loc darul să-i întreţină sau să-i mărească dorul de societate, presupunînd că acesta ar fi existat. Legături mai strînse avea numai cu familia Tovar, cu Ignacio şi cu sora sa mai mare Ines, pe care îi vizita la Enzersfeld sau în reşedinţa lor din oraş, situată la mare depărtare de Löwelbastei, unde era cartierul de palate al spaniolilor. La început, la sosirea lui Manuel la Viena, Ines, o fată deşteaptă şi bună, mai mult drăguţă decît frumoasă, îl găsise oarecum antipatic, din pricina rigidităţii sale şi a felului său aproape posomorît de a fi ; de dragul fratelui său însă, fata se purtă amabil cu contele, iar în decursul anilor trebui să recunoască şi faţă de ea însăşi şi faţă de Ignacio că Manuel are fără îndoială unele calităţi remarcabile. Mai tîrziu relaţiile dintre ei deveniră chiar prieteneşti — în măsura în care era capabil de astfel de relaţii actualul căpitan.

Manuel trăia retras. Dar, de cînd petrecuse cele cîteva ore atît de ciudate pe Schneeberg, singurătatea lui era mai senină. Visele lui de peste noapte, care de ani de zile îl cufundau mereu în acelaşi iad de suferinţă şi de dor — el o striga pe Hanna în limba spaniolă, iar ea, cu buzele răsfrînte, de i se vedeau dinţii albi-scînteietori ca ai unui mic animal de pradă, îi răspundea de fiecare dată în limba ei abia înţeleasă — visele acestea erau uneori învăluite în ultima vreme de un văl luminos de speranţă, aşa cum valurile ce se ridică din adîncimea verde ca sticla a apelor sînt învăluite de spumă. O relaţie, de altfel lesne de înţeles, exista şi între aceste vise şi dorinţa pe care o nutrea de ani de zile să înveţe limba germană, mai mult chiar, să cunoască într-o oarecare măsură şi dialectul de prin părţile locului, adică măcar să-l priceapă. Dar, cînd era treaz şi limpede la minte, această dorinţă se izbea întotdeauna în sinea lui de o piedică de neînvins, o piedică atît de puternică, încît evita cu îndărătnicie orice prilej de a-şi consolida puţinele cunoştinţe pe care le avea sau de a-şi însuşi altele noi : în vis iubea această limbă, treaz o ura. Acum se schimbă şi această situaţie. Luă chiar hotărîrea să-şi caute un profesor. Dar pe cine ? Faţă de Ignacio îşi ascundea cu grijă această dorinţă ; şi să înveţe singur, din cărţi, în pustietatea cabinetului său verde i se părea imposibil.

Sfîrşitul toamnei care dădea în iarnă trecu liniştit. O a doua invitaţie la vînătoare din partea contelui Hoyos, care de fapt ar fi fost de aşteptat, nu veni. Manuel îşi dădea seama că acum, pe lîngă toate celelalte, mai era socotit şi un om bizar. Totuşi deveni tot mai voios, şi voioşia lui măsurată

nu-l mai părăsi. Poate că sosise timpul cînd își putea regăsi o parte din copilăria irosită odinioară. Uneori juca împreună cu Ines și cu Ignacio, în micul lui parc, pe o pajiște din spatele lacului cu bordura dărăpănată, un joc cu cercuri pe care și le aruncau, prinzîndu-le pe o baghetă, și, în lumina soarelui de toamnă tîrzie, era fericit, avînd sentimentul vag, firav, dar persistent că tainițele cele mai ascunse ale vieții lui rămăseseră încă neatinse, întregi, așteptînd în liniște să fie deschise, și că putea nădăjdui acest lucru. Era convins. Acum stătea în camera sa cu pereți verzi și ferestre înalte și înguste, prin care străbătea aurul brun al ultimului frunziș de afară, privind indirect lumina care trecea pe lîngă el din-tr-o parte și din adîncul sufletului.

Într-o asemenea atmosferă de liniște intră într-o zi la Manuel, după ce fu anunțat întîi de servitor, un tînăr iezuit de la mănăstirea Nouă îngeri din cor, zvelt, strecurîndu-se ca o umbră, cu brațele încrucișate pe piept, și se înclină adînc în fața lui ; apoi îi întinse o scrisoare din partea preavenerabilului și preaînvățatului *pater* Athanasius Kircher, *Societatis Jesu*[1], mentorul maiestății-sale romane într-ale științei și artelor libere. În timp ce Manuel deschidea plicul, tînărul călugăr, care mai stătea încă înaintea contelui ca o frîntură de noapte întunecată, rătăcită și adusă de vînt în lumina brunaurie a soarelui de toamnă, se cufundă, ca să spunem

[1] Din Societatea lui Isus (lat.).

așa, în adîncimea propriei sale plecăciuni și pieri pe ușă.

Era o scrisoare în limba latină, destul de lungă, caligrafiată cu extraordinară grijă și alcătuită atît de perifrastic, încît contele Cuendias străbătu întîi perioadele nesfîrșite buimac, fără să le prindă firul, apoi le descifră cu mare trudă și, în cele din urmă, după o analiză temeinică — în cursul căreia, pe cînd se tortura, îi simțea parcă în jurul lui, cu nuielușa în mînă, pe toți profesorii pe care îi avusese vreodată și-l chinuiseră — în cele din urmă îi desluși sensul.

Scrisoarea se referea la un lucru foarte simplu. *Pater* Athanasius dorea să discute cu el o problemă savantă *(„...quum, impigro labore in studia nocte dieque incumbens, nihil, seu litteras, seu scientias de arcanis naturae, seu scilicet cosmographiam in genere concernens, obliviscere sive ex quaquam lassitudine preaterire et perdere, arditer semper decisus fui, praesente littera, e manu discipuli, quem ad aedes vestras misi, benigne, ut spero, a vobis recepta, vestram nobilissimam, celsissimam, clarissimam personam implorare ausus sum*[1]*...")*

Pe lîngă aceasta, îl ruga preaplecat pe conte să aibă deosebita amabilitate și bunăvoință și să-l ono-

[1] ...de vreme ce, stăruind zi și noapte, cu neobosită muncă, în cercetările mele, am fost întotdeauna hotărît cu orice preț să nu uit sau să trec cu vederea și să pierd, într-o clipă de osteneală, nimic, nici din literatură, nici din știința tainicei naturi, nici din ceea ce privește în general cosmografia, prin scrisoarea de față, scrisă de mîna unui discipol și trimisă la casa domniei-voastre, am cutezat să implor preanobila, excelenta, slăvita domniei-voastre persoane... (lat.).

reze cu vizita sa, întrucît o oarecare stare de indispoziţie îl obliga să nu iasă din casă, altfel, fără îndoială, i-ar fi făcut el însuşi o vizită domniei-sale (*„...tum autem in museo meo non solum maximo labore sed etiam nunc valetudine non optima remanere coactus* [1]*...“).* Manuel îşi dădea desigur seama că indispoziţia invocată de *pater* Athanasius nu era decît un pretext bine ales şi inofensiv de care un cleric atît de înalt şi influent ca el putea şi trebuia să se folosească, pentru ca, în mod politicos, fără a se compromite cu nimic — şi fără a nesocoti respectul datorat ilustrei descendenţe a contelui — să scape dintr-un mic impas şi să cîştige prioritatea.

Manuel se hotărî să-i facă o vizită, atît de convenienţă cît şi din curiozitate, deşi ştia că, fără-ndoială, nu putea să fie vorba de nimic altceva decît tot de „viermele îngherat“ sau cum îi spunea dihaniei aceleia ; aşadar trimise un curier să-i aducă la cunoştinţă că va veni a doua zi. Îndată după ce expedie servitorul — nu cu o epistolă în limba latină, ci cu un bilet mic, prevăzut cu blazon şi scris în franţuzeşte — îi trecu deodată prin minte că acum i se prezenta cel mai bun prilej de a se interesa de un profesor de limba germană indicat şi priceput.

Casa în care locuia vestitul prelat, veche şi frumoasă, cu faţada zugrăvită în mai multe culori, se afla pe o stradă dosnică în cartierul vechi al oraşului, unde nici un huruit de roţi, nici un du-te vino nu stînjeneau porumbeii care şedeau pretutindeni pe caldarîm şi pe cornişe şi lăsau aşadar peste tot urme. Camera de studiu a savantului *pater*, adică *„museum“* cum i se zicea pe atunci, ca şi cînd muzele l-ar fi cercetat una într-una pe un şoarece de bibliotecă, se afla la un etaj superior, luminos, unde, la zvonul de clopoţel iscat de servitorul care o luase înainte, apăru, şi de astă dată, într-o clipă, un tînăr blajin, în rasă călugărească şi pieri în adîncimea propriei sale plecăciuni. După nenumărate furişări grăbite pe lîngă el, deschideri de uşi şi nu mai puţine plecăciuni, Manuel fu invitat într-o cameră de lucru spaţioasă de unde, prin arcadele a două firide de fereastră, se vedea vălmăşagul ruginiu, însorit, al acoperişurilor oraşului înşirate cruciş-curmeziş.

Încăperea, mare şi scundă, era primitoare, deşi încărcată cu tot felul de lucruri, mai ales cu rafturi cu cărţi, dar şi cu globuri pămînteşti şi cereşti, unele uriaşe, altele mai mici, dintre care Manuel văzu înşirate într-un loc cinci la rînd, apoi cu pupitre masive, izolate, pe care se aflau foliante, unele închise, altele deschise, pentru o mai lesnicioasă cercetare a lor.

Învăţatul, un om venerabil, care nu avea faţa rasă, ci o barbă scurtă, căruntă, iar pe cap purta o baretă mică, neagră, apăru imediat. Se aflase probabil chiar în camera alăturată. De cum intră pe uşă, îl salută pe Manuel într-o franceză fluentă. Contele, care încă mai cerceta camera, fu surprins de venirea lui atît de grabnică şi cu paşi atît de uşori. Îi răspunse, la rîndul său, cu cîteva cuvinte

[1] ...atunci, însă, silit să rămîn în muzeul meu nu numai din pricina prisosului de muncă, ci şi acuma, din pricina unei sănătăţi de loc excelente... (lat.)

amabile, apoi se așezară și li se aduse vin, din cel de Tokay, și citronadă, *„le dessert à la mode"* [1].

Manuel, în dorința de a explica fantastica eroare care, în ciuda faptului că dezmințise categoric întreaga poveste încă la pavilionul de vînătoare, continua, după cum părea, să fie legată de numele său, voia să intre imediat în subiect, întrucît locul unde se afla — de vreme ce scornelile pătrunseseră atît de departe — i se părea cel mai nimerit pentru a desființa o dată pentru totdeauna acel „vierme înghețat". Începu așadar să spună că bănuiește pentru ce chestiune anume l-a chemat preasfinția-sa. Dar Kircher schimbă repede vorba — pornind de la pretextul folosit — și spuse că, fără îndoială, nu ar fi îndrăznit niciodată să-l roage pe contele Cuendias să vină la el, dacă starea sănătății sale ar fi fost mai bună. Prin urmare lui Manuel nu-i rămăsese altceva de făcut decît să se supună tuturor întrebărilor și discuțiilor care urmară, deși îi era cu neputință să creadă că pe marele învățat l-ar fi interesat cît de cît răspunsurile la chestiuni ca, de pildă : ce efectiv avea unitatea comandată de Manuel, dacă slujba era grea, de cînd făcea parte din cadrele armatei, și multe altele de acest fel, pînă la amănunte referitoare la arta călăritului, așa că, de cîte ori răspundea, căpitanul avea senzația netă că vorbește în gol, dînd cu totul inutil explicații. După aceea Kircher se informă cum stau cavaleriștii în privința evlaviei, dacă se duc la sfînta slujbă, iar în cele din urmă ajunse la o adevărată proslăvire a acestei arme, numind-o inima și reazimul armatei creștine,

[1] Desertul la modă (fr.).

atît împotriva turcilor, cît și a ereticilor, ba, după vorbele lui Kircher, se părea, în sfîrșit, că a fi cavalerist înseamnă a fi făcut un pas sigur, aproape de nezdruncinat, pe calea mîntuirii veșnice.

În privința ultimei chestiuni Manuel fusese, cel puțin pînă atunci, de cu totul altă părere. În sfîrșit, începu și el să pună în mod intenționat întrebări nevinovate, mai întîi despre globuri și felul în care erau orînduite, apoi arătă către pupitrul cel mai apropiat, pe care se afla așezat foarte la vedere, cu mare cinste, un volum legat în piele și ornat cu stema imperială. Deși auzise despre *Drama musicum* și despre faptul că îi fusese dedicată lui Kircher, ascultă cu o uimire plină de respect explicațiile primite și spuse în cele din urmă că își amintește cum înainte cu vreo jumătate de an, la o petrecere, se vorbise mult despre această operă și de faptul că îi fusese dedicată mentorului maiestății-sale împăratului roman. Întrebarea următoare atinse în sfîrșit tema propriu-zisă a conversației, căci lui Manuel îi atrase atenția o jivină cu două picioare și coadă lungă, care stătea ghemuită sus, pe unul din rafturile cu cărți, și se interesă imediat ce este.

— Un balaur tînăr — *draco bipes et apteros* — cu două picioare și fără aripi, răspunse învățatul.

— E împăiat ?

— Nu. E numai o copie. Acum o sută și ceva de ani a fost prins un astfel de animal la Bologna și putea fi văzut în muzeul unui renumit învățat de acolo.

— Așadar, există într-adevăr astfel de animale, sau, cel puțin au existat ? !

— *Existunt.* Există. Şi încă în forme mult mai multe şi mai diferite decît v-aţi putea închipui.

— Dar... unde ?

— În văgăunile şi mlaştinile din ţări îndepărtate, poate chiar şi în ţara aceasta, dar în primul rînd — Kircher arătă cu degetul în jos, către podea — *sub terra,* sub pămînt.

Contele tăcu cîteva clipe, apoi spuse calm :

— Preasfinte părinte, cred că e cazul, cu prilejul acesta, să vă previn că tot ceea ce s-ar povesti eventual despre pretinsul fapt că am văzut un astfel de animal în timpul unei vînători e neadevărat şi absurd. N-am văzut în viaţa mea aşa ceva.

— Aceasta a fost şi părerea mea, dar ţineam să mi-o confirmaţi, răspunse savantul. Vedeţi, aşadar, cît de importante şi de utile sînt în ceea ce priveşte toate problemele ridicate de un studiu savant întîlnirea şi discuţia dintre doi oameni serioşi, fiindcă în felul acesta se pot smulge din rădăcini, ca nişte buruieni, unele născociri care, altfel, ar duce la absurd.

— Totuşi, părinte, am aflat de la sfinţia-voastră unele lucruri foarte interesante şi, pentru mine, cuvîntul sfinţiei-voastre e mai presus de orice îndoială. Desigur, creatura aceasta trebuie să existe, chiar dacă eu nu am văzut-o. Mi-ar face mare plăcere să aflu mai multe despre ea. După cum spuneaţi adineauri, există într-adevăr un balaur, sau balauri, cu care, aşa cum ne transmite sfînta tradiţie, s-au luptat unii dintre strămoşii noştri cavaleri. După expresia feţei, Manuel părea să fi căzut acum într-o adîncă meditaţie, dar deodată îi flutură o clipă pe buze un zîmbet amuzat... Da, desigur, există astfel

de făpturi ! Dar de ce aţi arătat adineauri către adîncul pămîntului ? întrebă repetînd gestul dinainte al prelatului. Se găsesc mai ales acolo ? !

— Da, răspunse Kircher, şi aceia sînt cei mai îngrozitori şi mai mari, balaurii subterani, *dracones subterranei.* Subiectul acesta constituie un capitol special al cercetărilor mele savante. Fiindcă mi-am propus să descriu într-un opus voluminos tocmai lumea aceasta din adîncul pămîntului, viaţa subterană, *mundum subterraneum.* După cum vedeţi, stimate conte — şi arătă printr-o mişcare a braţului ponderată, dar largă şi plină de avînt, spre suprafaţa impresionantă a mesei de lucru de lîngă fereastră, încărcată cu cărţi, unele deschise, altele aşezate teanc, între paginile şi copertele cărora erau intercalate mai multe fîşii lungi de hîrtie — după cum vedeţi, extrag din vechii şi noii învăţaţi, *auctoribus omnia ad rem pertinentia* [1], tot ceea ce se referă la respectiva problemă (în momentul acesta Manuel renunţă definitiv să se intereseze de un profesor de limba germană acolo unde, după cum i se părea, cărţile se perpetuau de la sine, întrucît din aproximativ treizeci de cărţi vechi ieşea una nouă).

— Dar, dacă v-am înţeles bine, preasfinte părinte, reluă contele Manuel firul discuţiei, parcă spuneaţi adineauri că, în afară de balaurii aceştia subpămînteni, ar exista şi alţii, care trăiesc la suprafaţa pămîntului.

— Care se nasc chiar pe pămînt, adică ies din ouă sau apar în cine ştie ce mod misterios — desigur ! De altfel şi aceasta constituie obiectul cercetă-

---

[1] Pentru autori toate raportîndu-se la obiect (lat.).

rilor mele şi îi voi rezerva un capitol special în opera pe care o pregătesc. Balaurul trăieşte în diferite ţări : mai ales în India şi în Arabia. Cea mai apropiată de noi e vechea ţară a balaurilor, Elveţia.

— Elveţia ! exclamă Manuel, şi un martor invizibil al discuţiei, iniţiat în problemă, nu s-ar fi putut să nu remarce cum se stăpîneşte să nu rîdă ; de aceea, probabil, ca să-şi înăbuşe mai bine rîsul, continuă să vorbească deosebit de vivace : Elveţia ? ! Extraordinar ! E uluitor. O ţară binecuvîntată, cu tot felul de aşezări, cu atîţia oameni ! Dar, oricum, în munţii ei înalţi trebuie să fie şi unele locuri mai ferite, şi tot felul de văgăuni în care să se poată adăposti vietăţile acestea.

— Da, chiar aşa, zise Kircher cu gravitate. Uitaţi-vă, această operă importantă — şi puse degetul pe un foliant de pe masa de lucru, un volum gros, cu cheotori de metal, din care atîrnau o mulţime de fîşii lungi de hîrtie ca mai multe limbi ieşind din acelaşi bot — această operă importantă se referă mai ales la *mirabilia* [1] şi la curiozităţile din Elveţia. Aşa că preaînvăţatul şi seriosul *auctor* tratează *in extenso* [2] şi subiectul acesta, dînd şi unele reproduceri. Exemplarul de aici nu pot să vi-l arăt, fiind înţesat cu extrasele mele, puse într-o anumită ordine ; dar în raftul de cărţi din spatele dumneavoastră, uitaţi, se află acelaşi volum, adică un alt exemplar al aceleaşi opere, pe care am fost nevoit de curînd să-l procur pentru cineva. Vreţi să-l cer-

[1] Minunăţiile (lat.).
[2] Pe larg (lat.).

cetaţi ? Am să-l chem îndată pe *famulus* [1] şi are să vi-l scoată din raft.

Dar Manuel a respins cu o plecăciune smerită ajutorul învăţăcelului, care intrase degrabă, a scos repede şi cu îndemînare volumul din raft, l-a aşezat pe un pupitru liber, ceva mai îndepărtat, şi l-a deschis cam la mijloc.

— Aţi nimerit ţinta dintr-un foc, domnule conte ! exclamă rîzînd savantul. Uitaţi, aţi dat chiar de capitolul respectiv, zise arătînd spre carte.

În clipa aceea, fără să se audă cel mai mic zgomot, se deschise uşa din spate, o umbră subţiratecă se apropie de Kircher ca adusă de un vînt uşor şi, aplecîndu-se adînc, cu smerenie, îi şopti ceva la ureche.

— Vă rog să mă scuzaţi, preastimate domnule conte, zise Kircher întorcîndu-se către Manuel, dar sînt nevoit să trec pentru cîteva clipe în altă încăpere. Învăţăceii şi totodată ajutoarele mele se pare că tocmai acum s-au izbit de un amănunt căruia nu-i pot da de capăt şi au, fireşte, nevoie de îndrumarea mea.

— Preasfinte părinte, răspunse Manuel repede şi prevenitor, oricum v-am răpit prea mult timp, aşa că n-aş vrea să vă mai stingheresc. Îngăduiţi-mi să mă retrag, mulţumindu-vă pentru bunăvoinţa pe care aţi avut-o de a-mi împărtăşi lucruri atît de extraordinare, şi vă rog să mă iertaţi că am stat atît de mult, luînd în considerare faptul că unui simplu căpitan din armata imperială i se oferă din păcate prea puţine prilejuri de a se bucura de o

[1] Învăţăcel (lat.).

hrană spirituală ca aceea de aici, pregătită şi oferită de atît de priceputa şi binecuvîntata dumneavoastră mînă.

Dar Kircher, căruia îi plăcu probabil modestia şi setea de cunoaştere a tînărului nobil, răspunse de data aceasta într-un mod neîndoielnic sincer :

— Dar dacă v-aş ruga, stimate domnule conte, să mai zăboviţi puţin, pentru a ţine companie unui om bătrîn ca mine, aţi refuza ? (Manuel se înclină încet, fără să spună nimic.) Atunci aşteptaţi-mă doar cîteva minute ; îmi permiteţi să vă mai torn un păhărel din vinul acesta unguresc ? Pînă mă întorc, poate vă treceţi vremea răsfoind opera aceea.

Kircher puse carafa cu vin pe masă, apoi, cu un gest, îl îmbie spre pupitrul pe care era volumul in-folio şi într-o clipă dispăru din cameră tot pe nesimţite, aşa cum venise.

Rămas singur, Manuel se îndreptă spre fereastră, ca să privească puţin afară ; acoperişurile ruginii parcă se înălţaseră, poleite cu aur de soarele care începuse să scapete, iar dincolo de cea mai îndepărtată coamă de acoperiş încremenise un grup de norişori albi, ca nişte şuviţe de lînă pieptănată. Domnea o linişte desăvîrşită. Din stînga, din interior, dintr-o regiune imprecisă şi totuşi activă a propriului său suflet, Manuel simţea că adia iar o undă de seninătate şi voioşie, ca şi cum copilăria pierdută ar fi dat din nou semn că e dornică de viaţă.

Bău paharul cu vin dintr-o înghiţitură şi se apropie de cartea deschisă.

Ceea ce îi atrase privirile era haotic şi straniu : văzu imaginea unui balaur cu gîtul şi cu coada foarte lungi, cu aripi, cu labe, cu gheare, cu o limbă

ascuţită şi subţire, care-i ieşea din gura larg căscată, şi cu urechi ciudate, parcă ciulite, să audă mai bine. Deasupra acestei dihănii scria :

Draco Helveticus bipes et alatus

Balaur elveţian biped şi înaripat.

Manuel, ca şi cînd ar fi avut de împlinit o acţiune absolut necesară şi dictată de raţiune, desprinse repede creionul din lanţul subţire de aur, de care era agăţat împreună cu lonieta, şi scrise dedesubt, clar şi îngrijit, două rînduri, aşa că acum se putea citi :

Draco Helveticus bipes et alatus
seu contrafactura comitissae de Partsch [1]
portrait de la comtesse de Partsch [2]

Tînărul conte de fapt nici nu rîdea ; îşi privi numai amuzat şi bucuros opera, apoi luă cartea de pe pupitru şi o puse la loc în raft, acolo unde fusese înainte.

Curînd după aceea se întoarse Kircher, continuînd să se scuze că îl lăsase singur.

— Între timp am cercetat bine opera pe care mi-aţi indicat-o, zise contele, şi am pus-o iar la loc pentru a vă scuti de oboseală.

— Vă mulţumesc, dragă prietene, răspunse Kircher. Aşadar aţi văzut cum stau lucrurile cu *Draco Helveticus* ?

---

[1] Balaur elveţian biped şi înaripat sau portretul contesei de Partsch (lat.).
[2] Portretul contesei de Partsch (fr.).

— Desigur ! Acum ştiu bine. Nu mai încape nici o îndoială. Iar pe sfinţia-voastră, părinte, oricine ar dori să vă asculte la nesfîrşit ; şi cît ar avea de învăţat ! N-am să uit niciodată clipele acestea pe care am avut plăcerea să le petrec în minunatul domniei-voastre *museum*. Aproape că mă simt şi eu din nou atras către aceste ştiinţe, în care, fireşte, am fost iniţiat în tinereţe, dar pe care, mai tîrziu, serviciul atît de riguros m-a făcut să le uit.

Se ridicară amîndoi să-şi ia rămas bun.

— Mulţi dintre nobilii de rangul dumneavoastră, fiule, dau mai curînd urmare unei astfel de atracţii decît altor dorinţe trupeşti sau sufleteşti mai puţin priincioase, zise savantul. Pe unii dintre ei, şi domni, şi doamne, am chiar onoarea să-i călăuzesc.

— Sînt de invidiat cei cărora timpul le permite aşa ceva ! exclamă Manuel pe cînd, invitat de Kircher să o ia înainte, părăsi camera.

Gazda îl conduse pe contele Cuendias pînă la scări.

★

Cînd Manuel ieşi din casa zugrăvită în mai multe culori a părintelui iezuit şi se urcă în litieră, îi trecu deodată prin minte unde s-ar putea găsi cel mai potrivit profesor de limba germană. Le porunci dar celor care-l purtau să o ia prin dreptul Universităţii şi să-l ducă la aşa-numitele *Koder*-ii sau *Bursen* : acestea erau case studenţeşti care slujeau drept cămin fiilor acelei Alma Mater Rudolfina, îndeosebi celor veniţi la Universitate de prin alte meleaguri, cu traista cam goală.

Căminul „La trandafirul“ era aproape de zidurile oraşului şi de „Biberturum“ [1] — aşa i se spunea fortificaţiei puternice şi bastionului, datorită faptului că pe vremuri, într-un loc pe malul fluviului din apropiere, nişte biberi îşi avuseseră ciudatele lor vizuine. Cînd litiera lui Manuel dădu colţul, nimeri de-a dreptul în mijlocul unei încăierări şi nu se sinchisi nici dracu de servitorii contelui îmbrăcaţi în livrea, care alergară să facă loc, arătînd că trece o persoană de vază ; mai mult chiar, unul dintre ei era cît pe-aci să fie trîntit la pămînt. Manuel le porunci să se oprească şi privi afară destul de amuzat.

Era o larmă grozavă, de neînchipuit. După cum se părea, lupta se dădea pentru intrarea pe uşa căminului, la care ducea o scară veche de piatră, pe margini cu o simplă balustradă de fier. Şi, spre mai mare mirarea, totul se petrecea în rîsetele asurzitoare ale unei mulţimi de studenţi, care, adunaţi roată să privească, îi aţîţau pe combatanţi, îi lăudau sau îi ocărau într-una, împroşcînd din belşug cu expresii tari. Pe scări însă şi în faţa uşii nu domnea cîtuşi de puţin aceeaşi veselie, căci acolo se lupta în toată legea. Armele sclipitoare zăngăneau izbindu-se aprig între ele, iar din uşă se avîntau alte spade spre atacanţi, dintre care unii se clătinau, plini de sînge, şi erau repede îndepărtaţi de tovarăşii lor, pe cînd noi cete, proaspete, dădeau pe rînd năvală pentru a sparge blocada şi a pătrunde în coridor ; dar şi voinicii aceştia se întorceau cu capetele însîngerate, erau luaţi în primire şi îmbărbătaţi pen-

[1] **Turnul biberului (germ.).**

tru un nou atac de fîrtații lor, care, cu gesturi violente, înconjurau scara ca să se alipească și ei unei noi cete și să dea năvală pe scări în sus. Mai toți erau flăcăi voinici și grosolani, valoni[1], cum își dădu imediat seama Manuel, după vorba lor, căci avea mulți din neamul acesta în escadron.

Totuși, pînă la urmă, cei care apărau ușa, sus, se năpustiră asupra lor și-i respinseră, urlînd deodată, fără veste, și atît de îngrozitor (Manuel se miră chiar că paza însărcinată cu păstrarea liniștii nici nu se arăta pe acolo), încît nu se mai distingeau nici măcar strigătele și hăuitul celor care ședeau pe margini și priveau. În frunte era un flăcău uriaș, cu părul creț și blond ca paiul de grîu, care se luă îndată după atacanții abia respinși, izgonind hoarda sălbatică, în timp ce dinăuntru izvora într-una o adevărată armată care, într-o harababură de neînchipuit striga de-a valma, în limba germană, și îi înjura pe valonii îngrămădiți în jurul scării. Și o tabără și cealaltă mînuise cu atîta străşnicie spada, încît Manuel se temuse de-a binelea că unii își găsiseră moartea în luptă. Dar, după cum se văzu în curînd, nimeni nu era rănit serios, atîta doar că valonii, în ciuda vitejiei lor, fuseseră puși pe fugă de armata uriașă izvorîtă din casă și se împrăștiaseră pe străzi, fără a fi urmăriți decît de fluierături stridente și de strigăte : „Înapoi !" *„Pereant !"*[2] izbucnite din pieptul adversarilor și al unora dintre privitori.

[1] Locuitori din Valonia, regiune situată în sud-sud-estul Belgiei.
[2] Să piară ! (lat.).

Apoi se instaură iar liniștea, toți risipindu-se îndată. Învingătorii stăteau pe scări, suflînd greu și ștergîndu-se pe frunte ; ceva mai jos decît ceilalți, se afla comandantul lor cel înalt, cu spada încă în mînă, cu haina descheiată, cu pieptul strălucind de sudoare, un băiat ca un brad.

Manuel făcu semn servitorilor să-l ducă mai aproape de scări.

— Hei, *Longinus flavus*[1] ! îi strigă el, și cum flăcăul se întoarse, continuă într-o latină îngrijită : Vă rog să vă apropiați, întrucît am a vă solicita ceva.

— Ce anume ? întrebă studentul coborînd cîteva trepte.

Manuel observă că fața lui frumoasă și fermă avea categoric o expresie de om încăpățînat, datorită probabil arcadelor foarte boltite.

— Ați dori, domnule student, să cîștigați o sumă frumușică de bani ? zise căpitanul.

— Se pune întrebarea, cum *(„quaeritur quemodo ?")* ?

— Dînd lecții.

— Și ce ar trebui să predau ?

— Limba germană, limba dumneavoastră maternă, după cum presupun.

— Așa-i !

— Sînteți de acord ?

— Apoi... da ! spuse studentul după o mică pauză, în timpul căreia mai-mai că-l străpunsese cu

[1] Longinus cel blond ! (Lat.). Aluzie probabil la Longinus, comandantul unei legiuni romane în timpul celei de-a doua campaniile romane în Dacia (105—106).

privirea pe Manuel. După aceea întrebă : Cine sînteţi dumneavoastră ?

— Cuendias, căpitan din armata imperială.

— Bine. Eu sînt studentul în medicină Pleinacher Rudolfus, *scilicet* [1] Rudl.

— Şi acum spune, domnule student Pleinacher, cît pretinzi pentru o oră de predare ?

— Pentru cinci, un galben unguresc.

— De acord, spuse Manuel, apoi îşi scoase mănuşa şi întinse mîna afară din litieră.

Pleinacher puse spada sub braţul stîng şi bătu palma.

După cîteva zile căzu în sfîrşit peste noapte prima zăpadă, care nu dură însă mult.

Manuel se întorcea de la o recepţie dată de familia Aranda.

Paşii celor care purtau litiera se auzeau înăbuşit. De la Löwelbastei o cotiră pe Schenkenstrasse. Zăpada se aştemea în fulgi mari, umezi, grei, pe ferestrele mici.

Manuel şedea ţeapăn, puţin aplecat înainte, de parcă s-ar fi sprijinit de ceva invizibil.

Nu, nu-i păsa de bîrfeli, treceau pe lîngă el fără să-l atingă. Altceva, mult mai cumplit, se ridica întunecat şi clocotitor din adîncuri. „Unde eşti ? murmura în sinea lui. Unde eşti ? Undeva, în necunoscut. Şi ce faci ?“ În asemenea clipe Hanna venea spre el din dreapta. El era în şa, pe calul înalt.

[1] Cu voia dumneavoastră (lat.).

În vestibulul palatului Aranda, numai cu puţin înainte, o cameristă îi ţinuse mantaua să se îmbrace. Noua cameristă era întruchiparea neantului. (Manuel, în clipele acelea, nu se gîndea nici pe departe că „noua“ slujnică împlinea în curînd cinci ani de cînd se afla în acest serviciu !) Harfa de argint a neantului răsuna dincolo de această femeie micuţă, domoală, străină, care-l servea.

Grădina dinaintea casei era plină de zăpadă. Slujitori îi ieşiră degrabă înainte. Pe manta avea fulgi de nea.

Camera era înaltă, şase lumînări ardeau liniştit, cu flacăra dreaptă, servitorul stătea ţeapăn ca un par.

— Du-te şi te culcă ! zise Manuel.

Rămase aşa cum era, îmbrăcat cu mantaua, pe care încă mai sclipeau cîteva pete mici, umede. La lumina lumînărilor văzu afară, în faţa geamului, o creangă neagră, golaşă.

— Unde e ea, bălăioara, ea, pe care o cunosc atît de bine ? murmură el.

Dispăruse. Nu mai ştia nimic de Hanna. În trecutul lui Manuel se căsca o îngrozitoare prăpastie de dor, care îi nimicea toată viaţa, o prăpastie care, în adîncurile ei întunecate, îi înghiţea viitorul aşa cum înghite Caribda [1] valurile.

Se afla în mijlocul manejului mare, dreptunghiular al cazărmii. Dragonii călăreau în pas mărunt :

[1] Aluzie la vîltoarea Caribda din strîmtoarea Messina.

trap-trap-trap. În spatele lui, la stînga, stegarul care supraveghea exercițiile. Se întoarse către el :

— Ascultă, René...

— Ordonați ! domnule căpitan.

Tînărul ofițer luase poziție de drepți. Manuel îi făcu semn că nu e nevoie.

— Ascultă, René...

Stegarul își aplecă trunchiul, plin de respect, și ascultă atent.

— Tu... tu ai un cal, unul nou, remonta Bellefleur...

— Da, domnule căpitan.

— Ai făcut cu el în prealabil exerciții, René... e desigur din propria ta herghelie...

— Da, domnule căpitan.

Manuel tăcu o vreme. Apoi spuse :

— Am impresia că... din cînd în cînd își arată dinții foarte ciudat, nu ? Parcă... nici n-ar fi cal. Pare că ar avea... un botișor de animal de pradă mic. Nu ?

— Da, domnule căpitan, spuse tînărul și blondul ofițer veșnic bine dispus. Și eu am observat acest lucru de mai multe ori.

În zilele acelea — zăpada căzuse pentru a doua oară, se menținuse, și arunca dinspre parc, prin ferestrele înalte, o lumină albă care umplea camera — în zilele acelea apăru tocmai la timp *studiosus* Rudolfus Pleinacher (*scilicet,* „cu voia dumneavoastră“, adică, numit Rudl). Intră calm și drept,

ca un om liber — cu pieptarul încheiat de data aceasta, de sub el răsărind o cămașe curată, cu bareta în mîna stîngă și spada la șold —și îi întinse dreapta lui Manuel care i-o strînse bărbătește. Contele știu din clipa aceea — parcă i-o spunea un glas dintr-o regiune a sufletului său care, deși nu-i era cunoscută, acționa foarte puternic — știu că abia de acum va avea din nou zile senine.

Începură lecțiile imediat.

Doar după cîteva ore se dovedi însă că Manuel avea mult mai multe cunoștințe de limba germană decît ar fi crezut. Pleinacher nu trebuia parcă decît să le scoată la iveală dintr-un depozit nebănuit al vieții sale interioare, unde se strînseseră rezerve considerabile din această limbă care-i răsuna în urechi de ani și ani de zile. Fără îndoială — zicea Rudl — că vreunul dintre strămoșii lui de acolo din Spania trebuie să fi fost got, de vreme ce deprindea cu atîta ușurință *vox germana* [1] !

Așa, prin conversații, contele învăță repede limba și, în cursul orelor de studiu, se lipsiră din ce în ce mai mult de ajutorul limbii latine, recurgînd în majoritatea cazurilor tot la cea germană, chiar și atunci cînd era vorba de explicarea construcției unei fraze sau a cîte unui cuvînt. Studentul, după cum se părea, avea o oarecare aversiune pentru știința gramaticii. Așa de pildă, cînd ajunseră la articolul hotărît și la cel nehotărît, și îl puse pe Manuel să traducă în germană următoarea propoziție latină :

vir ad bellandum aptus est,

[1] Graiul german (lat.).

iar Manuel traduse „Bărbatul este apt pentru a lupta în război", îl întrebă imediat dacă socotește că așa este corect, de vreme ce, evident, în propoziție nu e vorba de un singur bărbat ci de toți bărbații și de însușirea lor firească, prin urmare înțelesul nu e că „Un bărbat este apt pentru a lupta în război"...

— Și totuși ați tradus corect, zise Pleinacher, dar am vrut doar să arăt că aceste reguli gramaticale se aseamănă cu învățătura primită de la bunele mame și dădace : cînd pornești în largul vieții, capătă un alt înțeles. Întocmai așa se întîmplă cînd te avînți și în largul limbii, care e în veșnică mișcare și ia mereu alte înfățișări. Desigur n-ar fi greșită nici traducerea „Un bărbat este apt pentru a lupta în război", numai că ar avea aproape un alt înțeles, și anume unul oarecum opus celui rezultat din afirmația referitoare la natura și caracterul bărbatului. Cînd zici „Bărbatul este apt pentru a lupta în război", te gîndești în principiu la prototipul tuturor bărbaților, *scilicet*, la un individ alegoric, uriaș, cu tălpile pe pămînt și fruntea printre stele, care reprezintă totalitatea bărbaților cu virtuțile lor specifice : și una dintre ele este anume aptitudinea de a lupta în război. Dacă ai vrea să te referi la un singur om, atunci ar fi mai indicat să folosești pronumele demonstrativ și să zici : „Acest bărbat este apt pentru a lupta în război". Sau dacă, totuși, folosești așa-numitul articol hotărît e necesar să inversezi topica și să zici : „Este apt pentru război, bărbatul" — așa cum obișnuiți probabil să spuneți despre un călăreț de-al dumneavoastră, cînd vă place cum se comportă.

Altă dată, cînd au luat ca exercițiu de tradus în germană un pasaj din scrierile părintelui bisericesc Cassiodorus și au ajuns la frumoasa frază : „*Qui autem tacentem intelligit, beatitudinem sine aliqua dubitatione conquirit*", Manuel a tradus : „Cine însă îl înțelege pe tăcut [1] dobîndește o fericire care e în afară de orice îndoială", Pleinacher i-a explicat :

— Cine e tăcutul despre care e vorba aici se înțelege din context. Dar și altfel ar fi fost aproape tot atît de limpede, dacă printr-o *capitalis*, adică printr-o literă mare la început, cuvîntul ar fi fost făcut independent, de sine stătător. Fiindcă Tăcutul e desigur Domnul Dumnezeu, așa cum o dovedește și articolul hotărît. Un alt sens, și după părerea mea, de loc nepotrivit, ar fi căpătat această frază dacă am fi înlocuit de pildă articolul hotărît cu cel nehotărît și am fi zis : „Cine însă îl înțelege pe un tăcut dobîndește o fericire care e în afară de orice îndoială". Ceea ce ar însemna de fapt dragostea pentru un alt om. Și cum omul tăcut e întotdeauna cel mai aproape de Dumnezeu, cine îl înțelege pe acesta e ca și cum l-ar înțelege și pe celălalt.

Studentul tăcu apoi, sorbi din vinul cu care fusese servit și îl măsură pe căpitan cu o privire prietenoasă.

Pe la jumătatea iernii ajunseră astfel să-și poată alege prima oară pentru exerciții un pasaj dintr-un autor german. Pleinacher apăru într-o bună zi cu

[1] Deși gramatical adjectivul substantivat „tăcut", precedat de prepoziția „pe" e nearticulat, logic articolul hotărît e subînțeles, ca în cazul numelor proprii sau al celor generice, referitoare la o întreagă categorie.

un impunător in-cvarto sub braţ : era un volum din marea ediţie a operelor complete ale lui Theophrast von Hohenheim [1], şi anume al cincilea. Rudolfus, *scilicet* Rudl, se bucură peste măsură cînd văzu că Manuel ştia precis despre cine era vorba şi-l cunoştea pe marele medic, naturalist şi filozof german cel puţin după renumele său. Studentul deschise volumul la pagina 154 şi citiră, spre uimirea contelui, un mic pasaj... despre desperare şi sinucidere. Acolo scria, printre altele :

„A palavragi mult nu este un dar de la Dumnezeu, căci nici Dumnezeu nu e palavragiu. Şi ceea ce Dumnezeu nu este nu ne face nici pe noi. Pentru aceasta stă mărturie vorba scurtă a Domnului Cristos şi a apostolilor săi, căci tot ce e firesc e scurt. Iar cel ce a poruncit ca pe scurt cununia să se hotărască, prin da sau nu, şi nimic mai mult, acela în toate nu s-a întins mai mult. Fiindcă acela ştie ce ne dorim încă înainte de a i-o cere : acela nu are nevoie de vorbăria noastră, de oraţii, de retorică. Aşadar acestea toate nu se află în firea adevărată a omului, ci purced din deznădejde."

În mintea lui Manuel năvăliră atunci ca un potop recepţia de la familia Aranda, vizita la preaînvăţatul Kircher, în *museum*, discuţia de odinioară a contesei Partsch cu marchizul de Caura în casa principesei C. — tot felul de excese socotite de toată lumea necesare ; şi dintr-o dată i se păru că, fulgerat din afară şi dinăuntru de o lumină ciudată, zăreşte ca printr-o deschizătură perspectiva unei noi vieţi.

[1] *Theophrast von Hohenheim* (1493—1541), cunoscut sub numele de *Paracelsus*, filozof şi naturalist, precursor al medicinii moderne.

★

În răstimpul acestor studii, venea uneori pe la el Ignacio.

Tînărul Tovar simţea limpede că se petrecea o schimbare cu Manuel, dar nu-i scăpa nici şovăiala, nesiguranţa, chinul dibuirilor sau stingerea bruscă a unei lumini care licărise în sufletul prietenului său. O discuţie deschisă asupra unei chestiuni intime ca aceasta nu putea avea cu contele, din pricina firii sale rezervate, deşi poate că n-ar fi fost posibilă nici chiar cu o persoană mai puţin sensibilă. Ceea ce-l supăra însă mai rău pe Ignacio, pe vărul atît de loial al lui Manuel, era că, deşi cunoştea — după părerea sa — o modalitate de a îndrepta totul pe făgaşul cel bun şi de a face lucrurile să meargă, nu o putea folosi.

În ciuda străduinţelor sale (care bănuia că vor duce fără îndoială la un rezultat grabnic) şi a cercetărilor sale minuţioase, nu izbutise încă să o găsească pe fata aceea misterioasă cu părul ca spicul de grîu, mai mult chiar, nici nu aflase cine fusese de fapt. Da, desigur cutare sau cutare îşi amintea că la recepţia dată de principesa C. zărise şi o tînără nobilă de la ţară, dar nimeni dintre cei pe care Ignacio îi cunoştea mai bine, aşa încît să le poată pune fără grijă întrebări mai stăruitoare, nu vorbise cu ea şi nici nu-i reţinuse măcar numele. De altfel, în ultima vreme se vedeau multe fete de ge-

nul acesta la Viena, aşa încît lui Ignacio — înaripat de noi speranţe — i se întîmplă să urmărească o vreme un fir greşit şi să afle pînă la urmă că respectiva domnişoară blondă nici nu luase de fapt parte la recepţia oferită de principesa C.

Concluzia la care ajunse în cele din urmă era că făptura pe care o căuta nu trebuie să fi strălucit nici în privinţa frumuseţii, nici în privinţa spiritului, de vreme ce i se dăduse atît de puţină importanţă.

Cînd văzu aşadar că toate străduinţele lui rămăseseră fără rezultat, îl înştiinţă şi pe vărul său, exprimîndu-şi totodată mirarea şi dezamăgirea. Dar răspunsul acestuia i se păru cu totul ciudat, de neînţeles :

— Mai întîi de toate nici nu mi se pare că ar avea prea mare importanţă, chiar dacă s-ar întîmpla s-o găsim cu adevărat, zise Manuel.

Şi cu aceasta schimbă imediat vorba.

O dată Ignacio îl găsi la vărul său şi pe Pleinacher, care îi plăcu foarte mult, recunoscînd imediat în participarea nemanifestă, tăcută a acestuia la viaţa intimă a căpitanului o deosebită delicateţe sufletească. Apoi, din anumite intervenţii scurte ale studentului în cursul conversaţiei, îşi dădu seama că e în acelaşi timp inteligent şi cult.

— Că suedezul a ajuns să-şi spună cuvîntul în dieta imperiului [1], nu e de fapt nici o nenorocire,

[1] Se referă la Imperiul roman de naţiune germană.

zise Pleinacher cînd Ignacio, referindu-se la nenumăratele aspecte defavorabile ale marei păci încheiate cu şapte ani în urmă, pomenise şi de această situaţie, numai că trebuie izgonit de pe pămîntul german. Atunci n-are decît să-şi spună cuvîntul în dieta imperiului.

— Cum adică ? întrebă Manuel.

— Vedeţi, pentru faptul că a pus mîna pe ce nu-i al lui, face azi parte din dieta imperiului, şi veneticul acesta, care a năvălit în casa altuia şi îşi dă aere de stăpîn, se bucură de *jure et lege* [1] de prestigiu. Bine ar fi însă ca fiecare să stea frumuşel la el acasă, să-şi vadă de treburi şi să-i ia tot pe atît de puţin germanului, cît şi germanul lui, şi tot pe atît de puţin împăratului, cît şi împăratul sau vreun principe elector lui. Apoi, să facă parte din dietă toţi, fără deosebire, polonezi, suedezi, francezi.

— Ce vorbeşti ! exclamă Ignacio. Aşadar ai vrea să faci *statum imperii* [2] şi mai rea decît este. Ţi se pare poate că străinii nu se amestecă destul în treburile noastre, de vrei să deschizi lumii întregi porţile dietei ? !

— Nu, domnule, m-aţi înţeles greşit, răspunse Pleinacher calm. Imperiul este mai presus de orice, chiar mai presus de diferitele *confesionibus*, oricum s-ar numi ele, şi în primul rînd chiar mai presus de germani. Imperiul, după părerea mea, este alcătuit din mai multe părţi, şi nici nu poate fi conceput altfel. De aceea el nu trebuie să existe în sine, ci numai prin aceste părţi, adică toate să fie cuprinse

[1] Prin drept şi lege (lat.).
[2] Structura imperiului (lat.).

în el, suedezul ca şi germanul, să nu rămînă nici una în afara lui. Şi fiecare rege, fie spaniol, fie francez, să domnească în linişte, cum îi e voia, iar poporul lui să trăiască netulburat, după cum îi e felul, în ţara lui. Dar din imperiu trebuie să facă parte, pentru că graniţele lui sînt una cu cele ale creştinătăţii.

— Ştiu că ar fi avut de ce se mira cei adunaţi acum doi ani în Reichstag la Regensburg [1], zise Ignacio rîzînd, dacă li s-ar fi prezentat o astfel de concepţie de *statu imperii*, în cazul că domnii aceia n-ar fi dovedit pentru teatrul decorat de Giovanni Buonacini şi respectivul balet cu giganţi, balauri şi spirite mai mult interes decît pentru întregul teatru politic. Cu toate acestea, domnule student, cred că am înţeles bine ce vreţi să spuneţi şi, după părerea mea, aveţi dreptate.

Ignacio se întoarse apoi spre Manuel şi îl întrebă, oarecum îngrijorat, întrucît corespund adevărului zvonurile din nou atît de frecvente despre răzmeriţele ţărăneşti din Stiria. Dacă este adevărat că în primăvară sau în vară se vor trimite în sud forţe armate. Şi dacă Regimentul Coltuzzi, din care făcea parte, va porni pînă la urmă într-acolo, deoarece, după cum se vorbea, trupa aceasta fusese anume desemnată, nefiind formată numai din germani, ci mai ales din mercenari străini.

Manuel, care şedea în fotoliul său masiv de stejar şi părea, în umbra serii ce învăluia camera, foarte

---

[1] În oraşul Regensburg din Bavaria şi-a avut sediul, între 1663 şi 1808, Reichstagul (parlamentul) Imperiului german.

zvelt, cu faţa de o gingăşie aproape de adolescent, îşi încruntă sprîncenele şi zise privind în podea :

— Da, probabil că va trebui să plecăm, dar e o simplă măsură de prevedere. Cît despre răzmeriţele ţărăneşti, nu-i nimic adevărat.

Şi, după cîteva clipe de tăcere, continuă în franceză, limbă în care, lucru ciudat, gîndea sau vorbea mai ales cînd era prost dispus sau supărat :

— *Les pauvres gens ! Cela serait détestable.* [1]

Pleinacher şedea cu trunchiul adus înainte, cu coatele proptite în genunchi, cu capul plecat. Şi în lumina palidă care mai străbătea prin ferestrele înalte i se vedeau foarte pronunţat proeminenţele de deasupra sprîncenelor.

★

Cînd stăteau aplecaţi asupra studiilor lor de limbă germană, la lumina lumînărilor cu flacăra înaltă şi liniştită, se întîmpla nu arareori ca Manuel să simtă viaţa tînărului student de lîngă el, care vorbea, tăcea şi uneori chiar cădea pe gînduri, fără să scoată o vorbă, ca pe un ţinut străin, abia bănuit, aproape de rîvnit, dacă nu chiar de invidiat, un ţinut al libertăţii, al elanurilor şi aventurilor. Şi contele îi punea atunci lui Pleinacher unele întrebări, ce-i drept destul de discrete, despre una, alta, aflînd pînă la urmă cîte ceva despre cîrciumile unde beai de mai mare dragul, despre muzicanţii pe care-i puneai să-ţi cînte de mai mare dragul, despre fetele cu care dansai de mai mare dragul.

---

[1] Bieţii oameni ! Ar fi cumplit (fr.).

Iar cum contele deschidea vorba despre toate acestea mai des decît își dădea probabil seama, Rudolfus, *scilicet* Rudl, își luă inima în dinți și-l întrebă dacă n-ar vrea să meargă și el o dată.

Efectul acestei întrebări a fost uimitor, și Rudl avu chiar impresia că Manuel o așteptase, făcîndu-și dinainte toate socotelile, fiindcă și spuse imediat că în cazul acesta trebuie să tocmească o trăsură, ca să nu atragă atenția datorită valeților și blazonului, să-i spună să vină în spatele parcului, unde o portiță de fier dădea în colțul unei ulicioare, și să pornească încotro le-o pofti inima, apoi să coboare, iar trăsura — care firește, va trebui să fie în întregime închisă — să-i aștepte undeva, la loc sigur, pînă se vor întoarce. În afară de aceasta el, Rudl, va trebui să-i facă rost de niște haine de student, adică de un pieptar și de o baretă la fel cu ale lui, nu mai mult, fiindcă spadă și cizme avea. Ce-i mai lipsea erau doar unele amănunte în privința felului cum să se comporte în locurile și printre oamenii aceia, ca să nu bată la ochi, așadar trebuia să-i dea dinainte cîteva sfaturi. În sfîrșit, socotea necesar să poarte un nume fals, și îl rugă pe Rudolf să născocească el unul pe care să-l folosească de cîte ori i se adresează, fără să se fîstîcească.

După cum se părea, contele simțea o mare bucurie chiar numai punînd la cale toate acestea.

Drept urmare, Pleinacher își boteză în primul rînd nobilul elev, dîndu-i numele Ruy Fanez — întrucît, din pricina pronunției, trebuia să-și păstreze originea spaniolă — și adăugă : Ruy Fanez, *baccalaureus* în drept. Titlul acesta era necesar, dacă nu

de alta, cel puțin pentru a se bucura de respect ! De rest, Rudolf făgădui că se va îngriji cum e mai bine. A doua zi, cînd aduse pieptarul cu șnur și bareta, *studiosus* Fanez, nerăbdător, le îmbrăcă repede, de probă, își trase cizmele și se încinse cu spada.

Arăta foarte bine. Pleinacher fu sincer impresionat de înfățișarea sa fermecătoare.

VI

Primăvara se făcea tot mai simțită, în curînd veniră căldurile : oamenii nu-și mai găseau locul, casele se dezmorțeau, se producea curent, aerul năvălea pe uși, pe ferestre, rufele fîlfîiau, perdelele fluturau, și chiar în curțile interioare băteau razele strălucitoare ale soarelui. Primele văluri verzi fremătau peste galbenul și cenușiul caselor sau, în depărtare, pe colinele dimprejur, unde pletele ciufulite și rărite de iarnă ale creștetelor de copaci începeau să se înviorează. Și totuși primăvara nu dură decît o clipă, pe care nimeni nu o sezisă. Acum verdele fragil ca sticla trăda întunecimea interioară a maturizării. Serile deveniră călduroase, aproape ca vara, pe cînd totul mai era încă în floare.

În astfel de seri, nobilii din Viena petreceau la Schottenau, un parc cu pavilioane deschise, cu grădini și alei peste care se boltea frunzișul, întinzîndu-se toate încîntător în jurul unui lac mai mic sau, dacă vreți, în jurul unui iaz ceva mai mare. Cum

nobilii obişnuiau să danseze şi în aer liber, pe lîngă alte mijloace de desfătare, era amenajat şi pentru această plăcere un loc corespunzător.

Ignacio mergea împreună cu sora lui Ines, de-a lungul malului.

Pretutindeni printre copaci, cît vedeai cu ochii, erau agăţate lampioane de toate culorile, care, prin abundenţa şi varietatea strălucirii lor, îţi dădeau impresia că ai descoperit misterioasa comoară din munţi deasupra căreia joacă lumini. În dreapta celor doi fraţi se auzea, ca un foşnet parcă, zgomotul vîslelor, apoi apărură patru bărci înalte, somptuoase, scăldate în lumină. Pluteau încet, la oarecare depărtare una de alta, apa clipocea lovindu-se de malul de piatră şi, deodată, pe neaşteptate, spre cerul înalt şi întunecat al nopţii se înălţă un cîntec spaniol, cîntat în cor, cu acompaniament de coarde.

— Poate că e şi prietenul tău Manuel într-una din bărcile acestea, zise Ines, pentru că ai noştri s-au strîns aproape toţi acolo.

— Nu, răspunse Ignacio. Spre marea lui părere de rău, Manuel trebuie să ia parte în seara aceasta la o vînătoare cu cîini, organizată de Laso ; ştii că au pus să se construiască de curînd, pe insula de jos, un adăpost de tragere. Fireşte, lui Manuel toate acestea nu-i fac nici o plăcere. Strigătele gonacilor, mirosul fiarelor — un adevărat chin pentru nasul său sensibil — şi apoi să împuşti dintr-un spaţiu închis, printr-o despicătură, asta-l dezgustă grozav, după cum mi-a mărturisit acum cîteva zile. Eu l-am sfătuit totuşi să se ducă, îţi dai seama de ce. Şi după o mică pauză, Ignacio adăugă : Apoi, la un astfel de spectacol e aproape exclus să cadă pe gînduri ca

la vînătoarea din toamna aceea şi să-i scape prada. Familia Laso, după cum am auzit, ar fi cumpărat pînă şi doi tigri ; cît e de adevărată povestea aceasta nu ştiu...

— Uite cum stă acolo singură şi părăsită bătrîna baroneasă de Woyneburg, doar cu o tînără domnişoară lîngă ea ! zise Ines şi-i arătă discret fratelui său un boschet cu o latură deschisă unde obişnuiau să se adune participanţii la petrecere.

Ignacio privi în direcţia indicată.

Alături de bătrîna baroneasă şedea o fată blondă, necunoscută, care se uita la mulţimea trecătorilor veniţi la serbare.

Tovar se opri, dar nu spuse nimic.

— Vrei să-ţi prezinţi omagiile doamnei de Woyneburg ? întrebă sora sa oarecum surprinsă, ştiind că Ignacio prefera de obicei să o evite pe bătrîna aceea ciudată căreia şi ea, Ines, nu-i făcea decît din cînd în cînd cîte o vizită de complezenţă de dragul mamei lor, fiindcă baroneasa îi fusese în tinereţe o prietenă mai mare.

— Da ! zise Ignacio cu atîta hotărîre şi pe un ton care nu păreau de loc potrivite cu împrejurarea.

Căci — după aprecierea lui Ines — fetişcana aceea blondă nu se putea să-l fi impresionat atît de puternic pe fratele ei.

Ines şi Ignacio Tovar porniră de îndată către boschet (în timp ce valeţii lor se aşezară imediat pe o băncuţă din apropiere, alături de cei ai doamnei de Woyneburg). Ines făcu o reverenţă, Ignacio se plecă adînc în faţa doamnelor, cu mîna dreaptă fluturînd pălăria cu pene, cu stînga proptită pe sabie, domnişoara cea blondă făcu la rîndul ei o

reverenţă, iar bătrîna baroneasă păru bucuroasă că, în sfîrşit, are cine să-i ţină companie.

— Iată, îi şopti lui Ines, care se aşezase lîngă ea, ceva mai în spate, stau aici singură cu o fetişcană de la ţară, şi nimeni nu se sinchiseşte de biata fiinţă, care are şi ea nevoie de un pic de bucurie. (Desigur bătrînei doamne nici nu-i trecea prin minte că, probabil, şi înfăţişarea ei cam dizgraţioasă şi nu prea amabilă era într-o oarecare măsură pricina unei astfel de izolări, adică a îndepărtării cavalerilor de biata fetişcană de la ţară.) Copila locuieşte la mine, ca invitată, e dintr-o familie Randegg, aproape ţărani, şi pe deasupra şi luterană, fiindcă pînă şi acum, da, nobilii din anumite părţi mai au încă această libertate. Dar, bună fetiţă. După cum ştii, mă bucură mult cînd cineva din casa mea, oricine ar fi, se duce la prima slujbă divină, la biserica minoriţilor, care de altfel se află chiar lîngă parcul nostru, unde avem şi o scară specială ce dă în *emporia* [1]. Aşadar, dacă ieşi din casă pe scara terasei şi mai faci vreo patru sute de paşi prin parcul îngrădit, ai şi ajuns la portiţa *emporiei* şi intri în biserică, unde poţi sta ca *chez soi* [2], fără o toaletă specială. Înainte aşa făceam întotdeauna, dar astăzi nu îmi mai permite sănătatea (în treacăt fie spus, la ora zece baroneasa îşi bea ciocolata, iar la douăsprezece lua ca gustare o friptură de vînat, pentru a-şi mai fortifica mădularele slăbite) ; să nu crezi însă, Ines, că pot să determin pe vreuna dintre secăturile mele de servitori — *quel bagage !* [1] — să asiste la prima liturghie ! Deşi pentru tihna mea şi pentru spiritul meu ar fi atît de necesar să se ducă cineva din casă — dacă eu însumi nu mai sînt în stare, şi îmi sîngerează sufletul din această pricină ! — crezi tu că se îndură vreunul ? ! Pentru o biată văduvă bătrînă ? ! Da de unde ! umblă cu tot felul de coţcării — *les chiens !* [2] — îmi înşiră tot felul de poveşti şi sforăie pînă dimineaţa tîrziu ; am prins eu de veste ! Fetiţa aceasta bună însă, de colea, face mult pentru o biată bătrînă, da, n-a lipsit niciodată de la prima slujbă, oricît de întuneric a fost sau chiar dacă a plouat — cu toate că e luterană ! Da, e un început bun, căci, între noi fie vorba, mai mult din pricina aceasta locuieşte la mine, şi încă din dorinţa celei mai înalte feţe.

— Cum aşa ? întrebă Ines, deşi auzise de mult despre activitatea de misionară a doamnei Woyneburg.

— Maiestatea-sa, preamilostiva noastră împărăteasă, socoteşte că aşa e bine, şi a binevoit să dea glas dorinţei şi voinţei sale în această privinţă. Aşadar trebuie ca tineretul de la ţară să fie atras *part à part* [3] şi să se acţioneze asupra conştiinţei lui. În cazul micuţei Randegg Margret mai intervine apoi şi o altă chestiune. Nu demult s-a întors în sînul bisericii o rudă de a ei îndepărtată, unul căruia împăratul i-a scris cu acest prilej : „Dacă aş fi acum lîngă dumneata, te-aş săruta pe frunte“, desigur că

---

[1] Galerie în interiorul unei biserici.
[2] La tine acasă (fr.).

[1] Ce adunătură ! (Fr.).
[2] Cîinii ! (Fr.).
[3] Unul cîte unul (fr.).

îţi e cunoscută întîmplarea, că a făcut mare vîlvă. Ei, şi în felul acesta, prin acordarea unei favori deosebite, e vorba să fie atraşi şi ceilalţi. Maiestatea-sa împărăteasa a avut în această privinţă o inspiraţie care dovedeşte, cum nu se poate mai bine, atît sentimentele ei creştineşti, cît şi marea ei înţelepciune. Ai auzit, dragă Ines, despre reprezentaţia de balet de la Curte ?

— Da, răspunse Ines Tovar, parcă e vorba să se transpună în muzică şi balet o operă a unui autor vechi, roman.

— Chiar aşa, chiar aşa, copila mea, mormăi bătrîna ; ei, la început, era vorba ca reprezentaţia să fie susţinută, în ceea ce priveşte dansul, de domnişoarele din anturajul maiestăţii-sale. Îţi închipui ce bucurie pe toţi cîţi îşi aveau copilele la Curte, ca *dames d'honneur* ale împărătesei sau aşa, în general, căci, de vreme ce va fi un mare spectatcol oficial, trăgeau toţi nădejde ca zbenguitele lor să se remarce cu acest prilej, să iasă în evidenţă, şi se porniseră chiar tot felul de discuţii în legătură cu rolurile, adică cine să înfăţişeze pe cutare sau pe cutare păgînă ori zeiţă. Dar iată că maiestatea-sa imperială le-a stricat multora socotelile.

— În ce fel ? întrebă politicoasă Ines, care de fapt nu asculta cu prea mare interes toată povestea.

— Să vezi cum : multpreamărita a hotărît să se îmbine în împrejurarea aceasta frumosul cu utilul şi cu prielnicul şi totul să se petreacă pînă la urmă întru marea laudă a Domnului, deşi pe scenă nu vor apărea decît păgîni. Înţelegi ? Adică pentru balet să se aleagă anume copii de nobili de la ţară, ca şi Curtea imperială, cu fastul, măreţia şi solemnitatea ei să le mai înmoaie sufletele oarecum împietrite ; iar copiii aceştia nu numai că au fost aleşi, dar s-au şi apucat de treabă ; la palat se fac de zor repetiţii, şi acum, în special, cu protejata încredinţată mie de înălţimea-sa, cu Margret, fiindcă e vorba să i se dea un rol principal.

— Şi ce spun despre toate acestea domnişoarele din anturajul maiestăţii-sale, care fuseseră alese la început pentru respectivele roluri ?

— Iată încă o dovadă a sublimei înţelepciuni a preaînaltei noastre stăpîne ! Dumnealor le-a tăiat imediat cheful să facă gură dimpreună, fireşte, cu toată spiţa lor, cum ar fi fost în stare. Fiindcă le-a zis : cine se jertfeşte de bunăvoie pentru salvarea unor suflete rătăcite şi readucerea lor în sînul uneia şi aceleiaşi credinţe ? Cine, aşadar, *mes dames*, vrea să cedeze locul ? — fiindcă, oricum, opera antică romană tot nu poate să cuprindă personaje principale fără număr, adică domnişoare de la Curte, ci numai cîteva — cine, aşadar, vrea ca printr-o nobilă renunţare să dobîndească graţia divină şi o deosebită bunăvoinţă din partea maiestăţii-sale imperiale ? Îţi dai seama, Ines, că la drept vorbind era un ordin, aşa că pînă la urmă au trebuit să cedeze locul bădărancelor.

În timp ce în partea dinapoi a boschetului Ines suporta docilă palavrageala bătrînei, în faţă, Ignacio îşi dădea silinţa să întreţină o conversaţie cu domnişoara von Randegg, ceea ce nu era prea greu, fiindcă fata, cu privirile adîncite în forfota petrecerii ce se desfăşura în apropiere — ca într-o pră-

pastie multicoloră și amețitoare — se afla într-o permanentă stare de uimire și el abia prididea să-i răspundă la întrebări, care, de altfel, se dovedeau adesea destul de ciudate și dificile, ca aceasta de pildă :

— Da-mpăratu, n-o fi și el aci ?

Sau :

— Oare poat' să iasă din palat oricînd poftește ?

Ignacio, care, din curtoazie, vorbise de la început în limba germană, era foarte amuzat de felul cum se exprima Margret și cum pronunța cuvintele.

— Ia ! exclamă deodată și sări aproape în picioare. Coloșa a-nceput dansul ! Da ăsta-i un dans hazliu, pe ăsta nu-l știu !

— E un dans nou, *demoiselle,* care abia a apărut, se numește *menuetto* și a devenit acum *à la mode* la Paris.

Goarnele sunară lung, cu multe fioriturì, și un vînt cald purtă pînă la ei freamătul muzicii.

— *Il faut rester assise, ne pas se lever à demi de telle manière, mon enfant* [1], îi atrase atenția baroneasa.

Margret se întoarse spre ea, roșind puțin, dar cu privirile luminoase :

— *Excusez et pardonnez bien, ma bonne mère, mais il y a tant à voir ici de nouveau — j'en suis parfaitement perturbée !* [2]

În clipa cînd auzi izvorînd atît de cursiv din gura ei cărnoasă și roșie cuvintele acelea franțuzești uimitor de bine rostite, Ignacio își aminti de pavilionul de vînătoare al contelui Hoyos de pe Schneeberg, de cei trei nobili din Stiria și de poveștile lor pe care le-au depănat la fel de curgător în aceeași limbă. Și o întrebă atunci pe domnișoara von Randegg dacă nu cumva cunoaște o familie Muregger și poate chiar pe cei trei tineri.

— Cum nu, cum nu ! exclamă ea rîzînd. Ai naibii zănatici ! Mi-au vîrît un arici în pat, sub velința de in, cînd au fost la noi, la vînătoare !

— *Mais, mon enfant* [1], zise baroana căreia, în ciuda faptului că sporovăise în șoaptă cu Ines, era evident că nu-i scăpa o vorbă din convorbirea celor din față, *quel vocabulaire !* [2]

Întreținînd o conversație agreabilă, tînărul Tovar aflase acum de mult tot ceea ce dorise încă de la început să știe. Da — spusese domnișoara von Randegg — venise pentru a doua oară la Viena și îi plăcea grozav. Fusese în toamnă la recepția oferită de principesa C., și (mai mult !) își amintea de domnul acela (un bărbat frumos, oacheș), de vărul domniei-sale, după cum avusese plăcerea să audă, își amintea foarte bine, avea probabil un suflet nobil, de vreme ce atunci, mai de mult, le sărise în ajutor cu atîta hotărîre nenorocitului aceluia și vajnicei sale logodnice...

— E o întîmplare veche, intervenise Ignacio cu oarecare indiferență, cred că nu i-ar face plăcere să i se reamintească.

---

[1] Șezi, copila mea, nu te mai tot sălta în felul acesta (fr.).
[2] Scuzați-mă și iertați-mă, buna mea mamă, dar sînt atîtea lucruri noi de văzut aici — că sînt cu totul tulburată ! (Fr.).

[1], [2] Vai, copila mea... ce expresii ! (Fr.).

— Dar el nu vine la serbare ? întrebase domnișoara.

— Cred că are să apară și, dacă, ceva mai tîrziu, îmi veți permite să mă retrag puțin, am să mă duc să-l caut și să-l aduc aici.

Așa îi răspunse Ignacio, căruia îi venise pe loc o idee minunată.

Dar momentul prielnic pentru punerea ei în aplicare i se păru că se și ivise, deoarece tocmai atunci zări statura uscățivă a marchizului de Caura, care trecea în pas de promenadă, urmat de doi dintre lacheii săi în livrea, și, firește, cu tabachera în mînă. Ignacio se întoarse repede către interiorul boschetului.

— Nobilă doamnă, i se adresă el baroanei în timp ce Ines îl privea mirată de ceea ce îi fu dat să audă, îl aștept să vină aici pe vărul meu, contele Cuendias, dar mă tem că nu ne va găsi ; vă rog, așadar, doamnelor, să-mi îngăduiți să mă retrag o clipă pentru a le spune lacheilor de la intrarea în parc, fiindcă desigur vreunul dintre ei trebuie să-l cunoască din vedere, să-l îndrume încoace — bineînțeles dacă nu aveți nimic împotrivă, preastimată baroană.

— Pe vărul dumitale, contele Cuendias, căpitanul din Regimentul Coltuzzi ? Minunat ! Trebuie să-ți spun că ți-aș rămîne de-a dreptul îndatorată, Ignacio ! Iar după plecarea lui Tovar, baroneasa îi șopti lui Ines : Ce noroc pe mica bădărancă ! Pînă la urmă se bucură de compania celor mai distinși și admirabili cavaleri, cum sînt fratele dumitale și contele.

★

Ignacio îl ajunse repede din urmă pe fudulul și solemnul marchiz. Amîndoi nobilii se înclinară întîi în modul cel mai ceremonios, cu o mînă pe sabie, cu cealaltă scoțîndu-și pălăria și fluturînd-o plini de avînt. Abia după aceea își strînseră mîna.

— Vă rog să mă scuzați, preanobile domn, spuse Ignacio fără chef, căci îi venea greu în clipa aceea să se adreseze omului care priza într-una tabac, vă rog să mă scuzați că vă importunez cu rugămintea de a-mi face un mare serviciu !

— A-i fi de folos unui Tovar e întotdeauna pentru mine o onoare și o plăcere, răspunse Caura, care își domoli cu abilitate glasul în timp ce ridică o clipă lornieta, o ținu dinaintea unui ochi, apoi îi dădu drumul să atîrne din nou de lanțul de aur.

— Pot să vă pun, domnule marchiz, o întrebare cam indiscretă ?

— Pune-o, domnule Ignacio.

— Spuneți-mi, cum ați venit pînă aici, călare, sau cu trăsura ?

— Am venit cu caleașca, dar precedată de doi oameni călare, în livrea.

— Rugămintea mea e tocmai în legătură cu aceștia. Sînt nevoit să transmit un mesaj de urgență, și oamenii mei n-au venit călare, ci dinapoia trăsurii, în picioare. Ați avea neprețuita bunătate să-mi împrumutați unul dintre călăreții dumneavoastră ?

— Sînt fericit că îmi cereți un serviciu pe care pot să vi-l fac, spuse marchizul, înclinîndu-se din nou. Apoi se întoarse spre lachei : Hei, Lebold !

Stimatul domn are să te trimită să duci o veste. Să încaleci degrabă şi să ţii calul tot într-o fugă !
Caura îl salută apoi din nou pe Ignacio şi plecă. Acesta, după ce se gîndi cîteva clipe, îi porunci lacheului rămas în faţa lui să se ducă în insula de jos, la pavilionul de vînătoare al familiei Laso unde, deşi, desigur, vînătoarea trebuie să se fi sfîrşit de mult, se putea ca domnii să mai fi rămas, şi să-l roage pe contele Cuendias („Îl cunoşti ?" — „Încă foarte bine, înălţimea-voastră") în numele său, al domnului Ignacio Tovar, să vină cît mai degrabă acolo, şi anume la boschetul de lîngă primul cot al lacului, uşor de recunoscut după statuia care-l reprezintă pe Apolo urmărind-o pe Dafne. Şi cum Ignacio avu deodată bănuiala că, după vînătoare, lui Manuel i-ar putea trece prin minte să vină şi la serbările de la Schottenau, despre care ştia că vor avea loc, îl sfătui stăruitor pe lacheu — de altfel un ştrengar vienez foarte isteţ şi dezgheţat, care înţelesese repede totul şi chiar repetase corect numele „Apolo" şi „Dafne" ! — să o ia pe cel mai scurt drum, de-a lungul Dunării, peste Schlagbrücke pînă la turnul roşu şi să bage de seamă dacă nu-l întîlneşte cumva pe conte în trăsură sau călare. Pe cînd vorbea, lui Ignacio îi trecu prin minte că Manuel va fi desigur îmbrăcat pentru altfel de circumstanţe şi anume pentru vînătoare. Dar pînă la urmă aceasta era o altă chestiune şi n-avea nici o importanţă. Îi întinse lacheului o monedă de argint şi se întoarse imediat la cele trei doamne.
Între timp, pe la toate boschetele se aduseseră butoiaşe cu vin dulce de Marsala şi de Canare, din care slugile umpleau pahare mici şi graţioase şi le ofereau nobililor împreună cu nelipsita citronadă. Ignacio, cînd se aşeză din nou lîngă domnişoara von Randegg, fu foarte bucuros şi îşi dădu deodată seama că toată vremea cît stătuse de vorbă cu marchizul de Caura şi apoi cu lacheul acestuia, fremătase de nerăbdare să se întoarcă înapoi. Începură iar să vorbească multe şi mărunte. Ignacio simţi fără veste o caldă simpatie pentru Margret şi sporovăiala ei caraghioasă îi umplu sufletul de bucurie. Pentru o clipă uită cu totul că abia pusese la cale să-l aducă acolo pe Manuel ; şi în dispoziţia aceasta atît de plăcută, care abia se înfiripase, trebui, cînd îşi aminti de eventuala sosire a contelui, să închidă repede o nouă portiţă a afecţiunii ce se deschisese în adîncul fiinţei lui, pentru ca să nu împiedice deschiderea, după părerea lui mult mai importantă, a alteia. La gîndul că s-a prins singur în cursă zîmbi amuzat, dar şi puţin trist.
Muzica ce se auzea dinspre locul de dans era îmbietoare. Ignacio tocmai voia să o invite pe domnişoara von Randegg la un dans mai popular, cînd departe, în spatele parcului, răsunară cinci bubuituri puternice de tun şi, ca o draperie care, în loc să cadă, se ridică, zbucni impetuos un zid multicolor, pluti pe cer ca o planisferă ai cărei sori se roteau, împroşcînd stele, apoi fu escaladat de peste douăzeci de rachete care, zvîcnind şi împrăştiindu-se în toate direcţiile, urcau în văzduhul întunecos, despicat de lumini colorate şi se fărîmiţau, în sfîrşit, în lumini bengalice, căzînd ca nişte lacrimi de foc : parcul, cu tot fastul şi lampioanele lui, devenise cenuşiu ca sub lucirea argintie a lunii. O dată cu focul de artificii izbucniră pretutindeni, în apropiere şi foarte de-

parte, sunete armonioase de trompete, goarne și trîmbițe, iar ecoul făcu să se simtă atît datorită emoției, cît și fanfarei, imensitatea nopții calde. Toți stăteau liniștiți, privind la artificii, cu fețele scăldate în lumină, cu spinările întunecate, opace.

Margret von Randegg îl prinse pe Ignacio de braț :

— Oare pentru domnul cela care vine acum or fi toate astea ?

Printre rîndurile de oameni care întîmplător se înșirau ca un spalier, se îndrepta cu pași repezi spre boschet un cavaler îmbrăcat numai în alb și argintiu. Margret nu-l recunoscu imediat pe contele Cuendias.

Servitorul lui Caura, care pornise călare în căutarea contelui, dădu cu ochii de caleașca lui la numai cinci sute de pași de intrarea în parc ; Manuel fu destul de surprins că primește o astfel de veste printr-un om care purta o asemenea livrea ; fiindcă bănui de îndată despre ce era vorba.

De la pavilionul de vînătoare al lui Laso plecase devreme și, cum își luase cu el calul și un om în grija căruia să-l lase, ajunsese repede acasă. Acolo, însă, în camera înaltă, cu pereții de un verde palid, ale cărei ferestre erau deschise spre parcul înviorător, abia trezit la viață, simți deodată că îl apasă atît de greu singurătatea, încît se răzgîndi, îmbrăcă un costum nou de gală în culorile familiei sale (care erau alb și argintiu) și, bine dispus încă de pe cînd

se gătea, dădu poruncă să se înhame caii ca să se ducă la Schottenau.

Și acum, după ce dansase întîi cu Ines, izbutise să o convingă pe domnișoara von Randegg să danseze împreună un menuet, deși ea repetase de cîteva ori că acest dans nou îi e cu totul necunoscut. Dar, privind un timp cu atenție, i se păruse apoi foarte simplu — chiar și era — mai ales că Manuel o conducea cu atîta siguranță.

Perechea atrase privirile. Statura zveltă a fetei, depășită tocmai atît cît trebuia de înălțimea lui, contrastul puternic dintre gingășia ei, subliniată de părul bălai, de fața albă, îmbujorată, și chipul lui brun, sever, dar totodată adolescentin, apoi ciudata întîmplare că pînă și culorile îmbrăcămintei lor împlineau și subliniau efectul acestei potriviri încîntătoare — rochia ei era de un albastru delicat — toate acestea făcură ca lornioanele și lornietele să fie duse la ochi.

Pe Manuel îl încînta în primul rînd grația firească a acestei fete (dacă doamna Woyneburg o numea „bădărancă“, apoi trebuie să spunem că era mai degrabă ea însăși o „bădărancă“). Iar convingerea netă care a pus repede stăpînire pe mintea lui, că ființa aceasta avea o fire bună, admirabilă, îi spunea — poate chiar cu un glas prea limpede, prea înrudit cu rațiunea — că a găsit adevărata lui cale de salvare.

După terminarea dansului se plimbară printre multe alte perechi, pe aleile mărginite cu tufe de tisă, așa cum era datina și obiceiul, nu fără a cere însă în prealabil încuviințarea baronesei, care dorise să fie condusă la locul de dans și acum se în-

torcea spre boschet în tovărăşia lui Ines şi a fratelui ei. Nu-i greu de înţeles că era foarte mulţumită. Pentru baroana von Woyneburg seara aceea însemna un succes considerabil al protejatei sale.

Manuel, la început, cînd se îndrepta spre boschet, o recunoscuse pe domnişoara von Randegg tot atît de puţin cît îl recunoscuse şi ea pe el cînd îl văzuse, în costumul lui alb şi argintiu, păşind grăbit printre şirurile negre şi multicolore de oameni care, în sunetele fanfarei, se uitau la focurile de artificii. Fiecăruia dintre ei, în prima clipă, care e de atîtea ori decisivă, celălalt i se păru străin, dacă nu chiar ciudat. Apoi, desigur, pe măsură ce atmosfera s-a mai înviorat prin discuţii, rîs şi dans, şi mai ales prin prezenţa unor oameni atît de cumsecade şi binevoitori ca Ines şi Tovar, această distanţă dintre ei resimţită la început s-a risipit. Acum, în timp ce se plimbau printre gardurile vii, deasupra cărora atîrnau lampioane multicolore, sau se opreau ici, colo, unde tufişurile se răreau şi le dădeau posibilitatea să se uite în jur, peste pajiştile şi straturile mari de flori din apropierea aleii, dinspre care adia vîntul înmiresmat — acum, în cadrul acesta, se întindea între ei o altă punte, a primelor înţelegeri, ai cărei piloni, ce-i drept, nu pătrundeau prea mult în apele vieţii, dar a cărei arcadă îmbietoare permitea o comunicare uşoară şi plăcută. Cum în seara aceea contelui îi izvorau din gură cuvintele germane mai lesne ca niciodată — fapt care de ar fi fost singurul, şi încă l-ar fi încîntat — se simţea şi mai adînc legat, prin fata aceea, de o lume şi de un spirit care în ultima vreme îi stăpînea tot mai mult sufletul şi i-l bucura.

De data aceasta nu era o iluzie, şi nici o deziluzie ; era în realitate „o confidentă“ cu care putea vorbi acolo, în noaptea aceea caldă, în limba viselor lui, adică în limba lui de vis, fără să discute ceva anume ori să insiste asupra unui subiect, fără să vrea să spună ceva anume sau să aspire la un anumit rezultat al convorbirii : nu, zăboveau doar pe puntea fermecător arcuită a unui schimb de cuvinte plăcut, şi atît era de ajuns ca să-i încînte şi — pentru conte cel puţin — să facă să scadă mult şi fără primejdie apele întunecate.

În felul acesta o simţea Manuel lîngă el, iar cînd întoarse ochii şi o privi dintr-o parte, văzu — poate prea limpede — că era o fată drăguţă.

Mai tîrziu se duseră iar la dans şi, de data aceasta, fiind un joc popular, în timp ce Manuel sălta şi tropotea în ritmul melodiei mereu reluate şi mai puţin pompoase decît aceea a noului dans *à la mode*, care se anunţa fălos cu sunete de corn, de timpan şi cu fioriturі bogate, din adîncul fiinţei lui se ridică pentru prima dată un fior de duioşie, aşa cum răsare firul de iarbă nu numai pe pămînt, ci şi pe coamele zidurilor, pe acoperişuri, pe poduri şi în general pe orice plăsmuire ingenioasă şi raţională a omului. Şi în toiul petrecerii care se dezlănţuia acum pretutindeni, devenind mai zgomotoasă, mai nereţinută, acest sentiment, învolburat şi înteţit de flautele şi timpanele muzicanţilor, crescu pînă într-atît, încît de mai multe ori strînse uşor mîna partenerei sale.

Iar cînd ea îi răspunse pentru prima dată în acelaşi fel, se simţi fericit.

După aceea se înapoiară la boschet. Baroneasa — care, în timp ce se apropiau îi privise cu lornieta și murmurase de cîteva ori „*charmant*“ [1] — spuse că pentru domnișoare era timpul să se întoarcă acasă ; totodată se uită pieziș prin lornion spre aleea largă, așternută cu pietriș, care trecea pe lîngă boschet și se întindea mai departe de-a lungul lacului ; acolo animația devenise mai mare, mai nestăpînită, mai clocotitoare. Lumea cînta, se fugărea, alerga. Dinspre aleile care se pierdeau printre tufișuri se auzeau ici, colo, înălțîndu-se dintre rîsetele bărbaților, ca un arc alb, luminos, chicotelile femeilor. O parte dintre lampioane se stinseseră de mult și pe alocuri bezna nopții cădea peste parc asemenea unui acoperiș prăbușit.

Înainte de a porni spre calești — un servitor al doamnei Woyneburg o înfofolea pe stăpînă-sa, iar alți doi așteptau cu litiera gata pregătită ca să o poată duce — tinerii plănuiră pentru săptămîna următoare o plimbare călare prin lunca Dunării. Ines făcuse propunerea ; de altfel tot de prezența ei depindea înfăptuirea proiectului, chiar dacă sugestia ar fi venit din partea vreunuia dintre domni. Baroneasa fu foarte bucuroasă, mai ales că urmau să se întîlnească o dată, de două ori și înainte de aceasta, în casa ei. Manuel îi aruncă lui Ines o privire plină de recunoștință și, înainte de a porni — cînd se ivi prilejul, căci dură destul pînă ce doamna von Woyneburg reuși să se așeze comod în litieră — îi sărută repede și pe furiș mîna.

[1] Încîntător (fr.).

*

Neîndoindu-se o clipă de calea pe care avea să o urmeze, cu sufletul luminat de speranțe, Manuel se gîndea cu cîtă ușurință îi spusese o dată lui Ignacio că, de fapt, chiar „dacă ar găsi-o într-adevăr pe fata aceea“ n-ar avea prea mare importanță !

Cînd un gînd din adîncul ființei unui om răzbește afară și se concretizează, intră — niciodată nu se poate sezisa în ce clipă și împrejurare anume — în altă sferă și, privit de acolo, de afară, pare oarecum străin de cel dinăuntru. Totuși, în felul acesta devine mai puternic ; dacă înainte era doar o obsesie, acum e cultivat și stimulat și dinafară. Dacă înainte lupta nu se dădea decît cu dracul și cu îngerul, acum locul acestora îl iau oamenii și împrejurările, și pînă și iadul și cerul trec printr-o metamorfoză ciudată.

Toate acestea constituiau singurul mare avantaj pe care îl avea Margret față de Hanna.

Și cum și afară trebuie să urci treaptă cu treaptă o scară ce se ridică din străfundurile întortocheate și îmbietoare ale morții către peticul de cer albastru de deasupra lor, Manuel își dădu bine seama ce ar fi însemnat o cădere, o recădere, oricare ar fi fost pricina ei : o simplă amețeală din pricina urcușului, frîngerea unui fuștei, slăbirea sau încetarea sprijinului dinafară ; și pentru ca aceasta să se întîmple era de ajuns o nimica toată. Contele își dădea limpede seama că, dacă s-ar fi prăbușit, în nici un caz n-ar mai fi putut să cadă și să rămînă pe platforma al cărei echilibru se luptase atîta vreme și cu atîta greutate să-l mențină ; nu, va sparge pojghița aceea

subţire şi va pieri, zdrobindu-se de stîncile din prăpastia vieţii, acolo unde viaţa şi moartea nu sînt decît două filoane ce se contopesc într-o singură rocă.

Aceste imagini tulburi, desprinse din visuri de ochii săi pe jumătate învăluiţi, care le zăreau doar în fugă şi dintr-o parte, ca de altfel şi o fărîmă de viaţă trează căreia nu i s-ar putea spune nicicum — de pildă cînd bărbierul îi umbla cu briciul în jurul bărbiei şi al gurii sau cînd vîntul adia dinspre grădină şi-l mîngîia pe frunte — aceste frînturi de clipe erau în strînsă legătură cu noua lui înclinare, chiar dacă în privinţa neînsemnatelor sale dispoziţii interioare nu avea urmări concrete, şi anume către o comportare nepotrivită cu firea lui : către prudenţă ; dar nu către prudenţa care dădea raţiunii ce e al raţiunii şi vieţii ce e al vieţii — cum era de pildă aceea din escapadele cu Pleinacher, pe care de asemenea nu le făcuse făţiş, ci cu un cupeu tocmit, prin uşa dosnică a grădinii şi evitînd să fie văzut — ci către o prudenţă uşor înfricoşată, care, după cum îşi dădea seama, nu putea să ducă la nimic, deoarece mîndria îi interzicea orice măsură de prevedere. Pentru conte gheaţa vieţii, ca să zicem aşa, devenise deodată transparentă, şi piciorul, lîngă care ochiul vedea adîncimea, păşea mai puţin sigur ; dar, pînă la urmă, călcă totuşi apăsat, da, şi nici nu-i mai era îngăduit să şovăie sau măcar să pipăie terenul.

Aşa se făcu deci că acum contele nu mai era atît de dornic ca înainte de petrecerile nevinovate pe care i le oferea studentul.

★

Ines Tovar ar fi fost bucuroasă să-i poată îndeplini fratelui său dorinţa pe care şi-o exprimă a doua zi după serbare cînd luau gustarea de dimineaţă, şi anume să caute să se împrietenească cu domnişoara von Randegg. De aceea îi făgădui din toată inima, fără să şovăie. Fata îi părea bine crescută, fermecătoare, neprefăcută, vioaie şi sigură pe ea. Ignacio, după cum era uşor de înţeles, nădăjduia mult de la prietenia aceasta în ceea ce priveşte o mai grabnică rezolvare a problemelor lui Manuel.

Cum rămăsese stabilit să se întîlnească în zilele următoare o dată sau de două ori în vechiul palat al baronesei von Woyneburg, fireşte că aveau să se ivească şi unele prilejuri favorabile unei apropieri mai strînse între cele două fete. Lucrul acesta se dovedi însă cu totul imposibil, aşa că lui Ines îi dădu de gîndit.

Conform obiceiului, bătrîna doamnă era întotdeauna de faţă cînd tinerii se întîlneau în casa ei. Mai mult chiar, dacă voiau să joace *badminton* [1] sau jocul cu cercurile, cerea să fie dusă şi ea în parc. Oricum însă, cînd cei doi tineri o însoţeau pe baroneasă, Ines şi Margret puteau foarte bine să se desprindă de grup şi să mai schimbe cîte o vorbă.

Dar tocmai conversaţiile care se legau atunci, mai bine zis nenumăratele întrebări puse de domnişoara

---

[1] Joc de origine engleză, asemănător cu tenisul. În loc de minge se foloseşte o emisferă de plută pe a cărui circumferinţă sînt înfipte 14—16 pene.

von Randegg cu acest prilej o uimeau pe Ines, fiindcă aproape toate vizau acelaşi lucru, şi mai erau exprimate într-un mod ciudat — în germana aceea caraghioasă, care îl încîntase atît de mult pe Ignacio încă din seara serbării de la Schottenau — în care candoarea contrasta cu finalitatea acestor informaţii. Aşa, de pildă, întreba :

— Care e, la urma urmei, lumea cea mai bună de aici, din Viena ? (Întrebare pe care Ines n-o înţelese din prima clipă, fiindcă Margret voia să spună „oamenii cei mai de vază“.)

— Şi voi sînteţi luaţi în braţe la Curte ?

— Dar contele ? Merge şi el la Curte ?

— Cum aşa ? Nu se vede cu nimeni, duce o viaţă de pustnic ? D-apoi cum o să răzbească atunci ? O să i se dea un regiment ?

Ines încercă să-i povestească de pildă despre Pleinacher (îl văzuse o dată pe student în treacăt la Manuel, dar aflase mai multe despre el de la Ignacio), despre lecţiile lui Manuel şi despre înclinaţia lui pentru limba germanilor şi felul lor de a fi. Dar Margret răspunse :

— Cum aşa, cînd se vorbeşte aproape numai franceza, chiar şi la Curte ? !

Se părea că în sufletul fetei se aprinsese o anumită patimă care o mîna către unele ţeluri încă nu prea bine definite ; oare faptul acesta să se fi petrecut mai ales în ultimele zile ? Aceste ţeluri erau, fireşte, pentru o tînără domnişoară ca Ines, greu de înţeles. Dar rîvna aceea recentă, puternică o resimţea : şi îi repugna. Referitor la Pleinacher, Margret spuse :

— Doamne ! Şi ce o să ajungă un golan ca ăsta ? Doctor ? Să-l chemi pe el cînd ai nevoie să-ţi pună lipitori, să-ţi lase sînge sau să-ţi dea o curăţenie ? Asta o face la noi şi bărbierul. Şi apoi vorba aceea : cine crapă-n draci nu-i mai trebuie vraci.

Ines nu pricepu o iotă din ultimele cuvinte. Dar un lucru înţelese bine : că Margret, al cărui farmec i se părea şi acum la fel de încîntător, avea o fire în care asprimea neînduplecată şi pornirile copilăreşti erau foarte înrudite, stînd cu toată nevinovăţia alături, ca doi gemeni în acelaşi leagăn.

— Să nu vă fie cu supărare că v-am întrebat multe şi mărunte, zise ea pe neaşteptate. Dar, oricum, trebuie să ştii cum stai. Şi-apoi o să am să-i învăţ şi pe cei de acasă cum e rîndul pe la Viena. Să se mai scuture şi ei. Că de aia ciulesc eu urechile pe-aici.

Şi Margret rîse iar atît de vioi şi de senin, încît îţi venea să o săruţi. Deşi Ines, din pricina acelui *„vocabulaire“*, iar nu înţelese sensul ultimelor fraze.

Dar nici nu ceru vreo lămurire. Ines nu era omul care să simtă nevoia de a pune întrebări. Interesul său nu cobora niciodată spre lucruri secundare şi cu atît mai puţin nu o împingea spre curiozitate ; ea respecta în toată liniştea şi siguranţa adevăratele căi ale vieţii. Şi aceste căi, care aproape întotdeauna trecuseră pe lîngă Ines sau o ocoliseră — fiindcă nu avea însuşirile aparent strălucitoare datorită cărora alte femei erau neapărat ademenite să le urmeze — le vedea limpede, fără să le încurce, fără să le denatureze, aşa cum ai vedea de pildă tumultul străzii de la fereastra camerei tale liniştite.

Şi dintr-o asemenea cameră liniştită Ines observase, fireşte, de mult cum în sufletul fratelui ei se deschisese o anume portiţă a afecţiunii şi cum fusese silită să se închidă la loc. Din pricina aceasta, dar şi fiindcă Ignacio privea cu adevărată bucurie legătura dintre vărul său şi domnişoara von Randegg — da, se părea că acum nimic nu-l interesa nici pe departe atît de mult ca acest lucru ! — Ines nu-i împărtăşi impresiile sale şi ceea ce remarcase. Zîmbind uşor, trebui să constate din nou în sinea ei că într-adevăr numai femeile sînt în stare să cunoască bine firea femeilor şi să le judece fără greş ; şi că bărbaţii, fiind incapabili să se smulgă de sub imperiul agreabilului sau dezagreabilului, nu văd ceea ce ar putea să-i nemulţumească într-un caz sau să-i facă mai îngăduitori în celălalt. O singură dată i s-a părut totuşi lui Ines că l-a văzut pe Ignacio surprins, şi anume atunci cînd, la *badminton*, Margret, căreia îi venise rîndul să lovească, iar el din greşeală nu-i servise cum trebuie mingea, l-a privit tăios cu ochii ei albaştri, a bătut din picior şi a strigat :

— Ce dracu, marchize ! Puteai să fi aruncat mingea mai bine ! Mi-ai stricat cea mai frumoasă lovitură !

— *Mais Marguerite, ma mignonne, quel vocabulaire...* [1] se auzi vocea baronesei care şedea într-un fotoliu, sub un castan, ceva mai departe.

Cu Manuel se punea însă altfel problema. În privinţa aceasta, în sinea ei, Ines era, ca să zicem aşa, cu totul de partea lui Margret, fiindcă i se părea

[1] Dar Marguerite, micuţa mea, ce expresii... (fr.).

că în nici un caz contele nu se arăta prea entuziasmat de perspectiva minunată ce i se deschidea. Avea chiar impresia că atitudinea lui se asemăna foarte mult cu aceea ciudat de reţinută şi sumbră de acum cîţiva ani, cînd abia sosise la Viena. De aceea, diferitele şi de altfel numeroasele semne de curtoazie ale lui Manuel faţă de domnişoara von Randegg, ca şi complimentele pe care i le făcea, îi provocau întotdeauna lui Ines un sentiment destul de neplăcut, deşi de scurtă durată, deoarece contele părea că o găseşte într-adevăr fermecătoare pe Margret. Şi totuşi lui Ines fiecare compliment de al lui îi părea un fapt contradictoriu şi inconsistent ; mai ales contradictoriu, deoarece chiar resorturile lor interne cu greu ar fi putut fi tăgăduite, apoi se vedea limpede că nu erau false, ci exprimau un sentiment sau un gînd curat. Pe lîngă aceasta, Ines examină o dată faţa lui Manuel în timp ce o privea pe Margret : era calmă, senină şi hotărîtă.

Printre moştenirile mărunte, dar cele mai multe puţin îmbucurătoare, pe care marele război le-a lăsat supravieţuitorilor — ca de pildă înmulţirea şarlatanilor şi a tîrfelor sau creşterea peste măsură a patimii pentru jocul de zaruri şi pentru pichet, fără a mai vorbi de cetele de soldaţi eliberaţi care, de asemenea, de cele mai multe ori nu se grăbeau să intre cu pioşenie pe făgaşul cel mai cucernic al vieţii — printre aceste moşteniri era şi una relativ mai nevătămătoare, deşi cea mai ciudată, şi anume

o sumedenie de fanfare militare, de formaţii muzicale care, din proprie iniţiativă, sau, mai bine zis, la cererea civililor, trăgeau din scripcă şi suflau în trompete, trecînd cel puţin însoţiţi de sunete plăcute prin viaţa de pe atunci care, după mărturiile unanime, se pare că nu era de loc uşoară.

Aşadar muzicanţii aceştia cîntau de zor, care cum se pricepea, prin tot locul, prin cîrciumi şi chiar pe străzi, în anotimpurile mai călduroase, iar după ei se ţineau un puhoi de oameni ; cîntau de toate, un *Oberländer* [1], un *Hüpfer* [2] sau chiar cîte un marş de-al călăreţilor suedezi : bagheta se înălţa, cobora, fluierele şuierau, timpanele băteau, chimvalele sunau, clopoţeii zornăiau uşurel şi toată fala apusă se desfăşura învăluită în glasul cu adevărat metalic al trompetelor. La birtaşii care tocmiseră o fanfară, sala de dans părea o oală cu fiertură deasă pe a cărei suprafaţă cu greu răbufnea plescăind cîte un clocot, berea curgea mai din plin, broboane de sudoare năpădeau frunţile flăcăilor şi luceau gingaş ca nişte mărgăritare pe pielea albă a mingilor minunate care se săltaseră puţin din pieptarele fetelor îmbrăţişate vîrtos în timpul dansului.

Studenţilor Fanez şi Pleinacher le plăceau petrecerile acestea.

Mai ales de cînd *baccalaureus* Fanez mai învăţase dansurile populare.

Basul rîgîia în tihnă, iar la rulada repetată a trompetei se făcea o jumătate de întoarcere spre dreapta : fata cu năsucul cîrn privea într-o parte, şi atunci părea că întinde guriţa, apoi, dacă i se

---

[1], [2] Cîntece şi dansuri populare germane.

răsfrîngeau buzele, i se vedeau dinţii albi şi ascuţiţi ca ai unui mic animal rozător sau de pradă. Un abur de sudoare proaspăt, curat se ridica de la subsuori şi dinspre pieptar, de unde de altfel răsărea şi o adevărată minunăţie care — după cum îşi dădea bine seama domnul Ruy — se lipea uneori cu bună ştiinţă de el.

Şi contelui, pe cînd dansa, îi trecu prin minte o vorbă pe care nu de mult Pleinacher i-o spusese în treacăt, dar şi pentru a încerca să picure în sufletul lui răvăşit şi îndurerat balsamul unei înţelepciuni simple şi de netăgăduit. „Gîndiţi-vă, conte, spusese studentul, că şi o altă mamă are o fată frumoasă ! Aşa se zice pe la Viena." Putea oare un astfel de balsam să nu-şi facă pînă la urmă efectul ? Acum, în timp ce dansa, Manuel avu senzaţia stranie, nebunească aproape, că Hanna se pierde, ca să spunem aşa, în depărtare, că se risipeşte ca o apă revărsată, şi că trece peste ea un tăvălug, care o turteşte şi o smulge astfel din adîncimile abrupte şi primejdioase în care lucea şi sclipea ca o comoară ascunsă, ridicînd-o în lumina puternică a zilei, unde avea să rămînă pînă la urmă. Şi inima lui Manuel tresări în clipa aceea, înseninată de nădejde.

Din cînd în cînd, fără să-şi dea seama, se opreau asupra lui privirile lui Pleinacher, care „îşi" căuta din ochi contele ori de cîte ori îi pierdea urma în învălmăşeală ; da, în astfel de împrejurări, studentul o părăsea brusc pe fata cu care dansa sau bea şi pleca să-l caute pe *baccalaureus* Ruy Fanez. De la început îi purtase de grijă în mod deosebit, ce-i drept, fără să se observe, dar cu toată rîvna. Mai

mult ca sigur că „*scilicet* Rudl", dacă s-ar fi întîmplat să i se caute ceartă contelui din indiferent ce pricină, s-ar fi luptat ca un zmeu, alături de el, şi poate că s-ar fi străduit chiar să se bată cu sabia cît doi.

În marea încăpere a birtului era o înghesuială de neînchipuit, perechile nu mai puteau face un pas, coatele se izbeau unul de altul, spinările se frecau între ele. Urmînd o mişcare ce se produse brusc în mulţime, toţi ieşiră bucuroşi afară, în stradă, muzica se urni şi ea, luă comanda, şi ceata porni în pas de marş — în timp ce oamenii birtaşului şi începuseră să care degrabă butoaie şi bănci — către un parc mic din apropiere, înconjurat de case vechi, scunde şi dărăpănate, unde, sub cei cîţiva copaci groşi şi rămuroşi, era un loc minunat pentru desfundarea unui nou butoi şi continuarea petrecerii. Apoi, cum muzica trebuia să răzbească în faţă pentru a intona de acolo cuvenitul marş, suflînd în trompete şi bătînd din timpane, convoiul se opri o vreme, atît cam cît le trebui celor care părăsiseră ultimii birtul să-i ajungă pe ceilalţi. Aşadar, în lumina piezişă a soarelui în scăpătat, fiecare şedea de braţ cu fata lui, iar partenera contelui îşi rezemase chiar capul drăgălaş de umărul lui. „Ei, au şi început să meargă lucrurile cum se cuvine", îşi zise Pleinacher cînd îi văzu.

Dar deodată se simţi atins din spate şi dintr-o parte parcă de un un vîrf de spadă şi întoarse repede capul.

Marea învălmăşeală care se iscase la ieşirea puhoiului de lume din birt oprise în loc o litieră şi

abia acum, după ce se formase convoiul, se deschisese iar drumul pentru servitorii în livrele şi purtătorii litierei. Pe fereastra ei privea un domn care ţinea cu mîna stîngă lornieta la ochi, iar cu policarul mîinii drepte înfunda în nară, după obicei, tabacul pe care desigur îl prizase cu o clipă mai înainte. Şi domnul acesta se uita atent şi încruntat chiar la Manuel. Dar, cînd pe Pleinacher îl cuprinse furia şi, desigur, fără să-şi dea seama, se pipăi cu dreapta la şoldul stîng şi începu să-şi plimbe degetele pe garda spadei — se vede că respectivul cavaler a simţit într-un fel căutătura tăioasă de sub arcadele proeminente, care se pironise asupra lui, căci fără veste se uită o dată la Pleinacher, apoi imediat pe fereastra cealaltă ; chimvalele şi timpanele din fruntea coloanei răsunară, mulţimea se puse în mişcare, iar litiera o coti după primul colţ şi dispăru într-o clipă.

Trompetele cîntau cu foc, din toată puterea.

Lui Rudl nu-i mai ardea de petrecere ; dar se feri să se arate prost dispus, mai ales faţă de Manuel.

★

— Stai, spuse Ines aşezîndu-se pe trunchiul prăvălit al unui copac uriaş din luncă, a cărui coroană frîntă atîrna mult în jos, către suprafaţa năpădită de stuf a unui braţ al fluviului. Stai, spuse ea încet şi-l apucă pe fratele său de mînă.

Din spate, de la oarecare depărtare, se auzea tropăitul unui cal, zornetul zalelor, glasul unui servitor care îi purta de grijă.

Manuel şi domnişoara von Randegg, plimbîndu-se încet, o luară pe o pajişte care înainta spre crîng şi dispărură după prima cotitură.

Zveltă şi graţioasă, Margret mergea lîngă el, făcînd paşi mici în circumferinţa mare a rochiei cu mîneci încărcate de broderii.

O mare verde-cenuşie de vîrfuri însorite de copaci se întindea dinaintea albastrului îndepărtat.

— Margret, spuse el deodată, avu îndrăzneala să spună.

Fata stătu locului, înălţă căpşorul şi îl privi. Ochii ei erau ca două bucăţele rupte din albastrul cerului senin.

Manuel întinse braţul. Margret rămase nemişcată, dar trăsăturile feţei i se muiară. Apoi se lipi de umărul lui.

El o rugă, sincer emoţionat, să-i spună cînd şi unde ar putea să o întîlnească o clipă singură ca să poată sta nestînjeniţi de vorbă. Margret, fără să facă nici un fel de nazuri, îi indică limpede şi precis locul şi momentul cel mai potrivit, anume în parc, aproape înainte de răsăritul zorilor, cînd se ducea la prima liturghie. Să intre în parc pe lîngă altarul bisericii, unde s-a prăbuşit grilajul şi e o deschizătură ; nu departe de acolo, sub copacii înalţi, are să dea de o bancă de piatră. Ea va veni pe aleea cea mare aşternută cu pietriş care trece aproape prin faţa băncii. Vineri. Căci miercuri seară va fi marele balet la Curte şi a doua zi, după dorinţa bătrînei doamne, va dormi mai mult şi nu se va mai duce la slujba divină.

— Atunci, pe vineri. Iubito...

Şi se mai sărutară o dată.

VII

La ţară timpul trece încet. Soarele arată ceasul, turnul bisericii, imitîndu-l, vesteşte cu rîvnă orele zilei, iar sunetul şi dangătul lui se înalţă la vreme de rugăciune ca norii de fum ai unei jertfe. Departe, pe cîmp, sclipeşte brăzdarul unui plug, boii înjugaţi păşesc învăluiţi în abur, la orizont forma norilor se schimbă lin.

Se întrebau dacă n-ar trebui totuşi să se ducă o dată în Carintia, la părinţii Hannei. Întrebarea aceasta, pe care şi-o puneau de mulţi ani, o reluau din cînd în cînd pentru o bucată de vreme, după cum cineva care s-a apucat să rostogolească un butoi, îi mai dă vînt uneori, cînd se poticneşte în drum. Aşadar întrebarea aceasta se poticnea la răstimpuri. Pentru drum, îşi ziceau, le vor trebui bani. Hanna se gîndea să ia din ce puseseră deoparte. Bărbatul său socotea însă că nu-i bine să dea iama în economii. Dar mai aveau încă punga cu galbeni de la locotenent. De acolo puteau să rupă vreo cîteva bucăţi. Femeia nici nu voia să audă însă de aşa ceva. Pentru ea banii aceia erau un lucru de care nu se cădea să te atingi. Altfel Brandter ar fi avut de mult o calfă şi un ucenic. Desigur, atunci i-ar fi trebuit mai multe unelte, dar ar fi putut şi să lucreze mai mult. Trei, patru ducaţi din punga primită de la locotenent i-ar fi fost de ajuns. Dar Hanna se supărase, bătuse din picior şi strigase că e foarte mulţumită de viaţa pe care o duceau, că ar fi fost în zadar şi fără nici o noimă să rîvnească la un cîştig mai mare tocmind calfă şi ucenic ; şi

fără ei izbuteau să pună cîte un bănuţ deoparte. Apoi, pentru cine ar face-o? Dacă ar fi avut copii, da, ar fi fost altceva! Aşa însă, nici nu-i trecea prin minte să se atingă de ducaţi, pentru ea, zicea femeia, banii aceştia parcă nici n-ar fi fost. Brandter poate că se gîndea în sinea lui: „Dacă nu i-aş fi dobîndit eu, cu groaza prin care am trecut, într-adevăr nici n-ar fi fost", totuşi nu spunea nimic, aşa cum se deprinsese în ultima vreme. Prin urmare ajunseră să se ferească şi unul şi altul să mai aducă vorba de cele două chestiuni, adică de plecarea în Carintia şi de extinderea atelierului.

Paul Brandter şi acum abia de se urnea de acasă. Cu Hanna însă lucrurile stăteau oarecum altfel. Ea umbla prin vecini să ducă vreo cusătură, cînd era gata, sau trecea pe la trupeşa nevastă a băcanului să-i probeze cîte o rochie, şi tocmai acolo, la băcăneasă, era inima satului, acolo se adunau toate noutăţile din cercul acela restrîns de viaţă. Hanna se bucura de simpatia celorlalţi, oricine stătea bucuros de vorbă cu dînsa. „A ajuns o uşuratică", şi-a zis Brandter o dată cînd, seara, după ce el terminase lucrul, femeia nu se întorsese încă. Mîncă din bucatele pe care le găsi pregătite şi se duse apoi singur la culcare. Iar cînd se întoarse Hanna, nici nu o întrebă unde a fost.

Dar soţii se mai bucurau încă de unele nopţi plăcute şi cînd Brandter o ţinea pe nevastă-sa în braţe şi ea îl privea poznaş cu ochii ei negri ca două bucăţele rupte din cerul înstelat — avea nu arareori impresia că, în sfîrşit, viaţa lui intrase pe un făgaş bun. Şi poate că tocmai în noaptea aceea cînd se dusese singur la culcare şi Hanna venise abia mai

tîrziu îl ademeniseră mai mult ca oricînd buzele ei răsfrînte, care-i dezgoleau dinţii albi şi puternici aproape ca ai unui mic animal de pradă.

A doua zi de dimineaţă, Brandter trebuia să plece pînă la Judenburg să cumpere nişte şine de fier. Stînd în căruţa lui mică şi strîmtă, trasă de un cal care înainta poticnindu-se, îşi simţea inima uşoară şi, cînd dispărură după o cotitură a rîului şi a drumului acoperişurile ultimelor case din Unzmarkt, începu să fluiere. De altfel era şi o zi minunată de primăvară. Alături de el spumegau albastre, întunecate, apele Murului.

La Judenburg opri în piaţă, dinaintea fierăriei. După ce îşi încărcă fierul, nu cine ştie cît, şi îl legă bine, o coti către han. Acolo era lume multă şi zarvă mare: hăis, cea, di, hi! În lumina strălucitoare a soarelui de primăvară văzu o figură foarte cunoscută trecînd pieziş pe dinaintea lui; fără să-şi dea seama de ce o face, zmuci repede de hăţuri, îndemnînd calul, şi deodată îşi aminti că în urma acelui om spătos urcase în fugă, înverşunat şi gălăgios, scările unei case, da, ale unei case de unde se trăgea din catul de sus asupra escadronului lor care trecea pe drum. Şi o clipă îi apăru parcă dinaintea ochilor încăperea în care intraseră, auzi ţiuitul gloanţelor cu care fuseseră întîmpinaţi, văzu încăierarea, sîngele curgînd, apoi pe afurisiţii de ţărani stînd frumos şi liniştit lungiţi pe scînduri...

— Brandter! strigă un glas răsunător.

Atunci opri. Foştii camarazi se salutară înghiontindu-se şi îmbrîncindu-se. Deodată mai răsări unul. Făceau o larmă de neînchipuit. Răcneau de bucurie.

Apoi, după ce traseră la loc sigur căruţa, se prăvăliră în jurul unei mese de stejar curată, bine frecată cu peria.

Şi se puseră pe povestit. Unul dintre ei auzise la Viena ce se petrecuse cu Brandter. Comentară întîmplarea ca pe un fapt divers, fără să facă prea mult caz de natura împrejurărilor. „Cred şi eu că ai avut de ce te bucura, ticălosule, cînd ai nimerit din ştreang drept în patul miresei ! Nu oricine are norocul ăsta. Dar tu întotdeauna ai avut baftă. Să fi fost eu, într-o clipă mă spînzura, n-ar fi zis nici o fată că vrea să mă ia de bărbat" (ceea ce era uşor de crezut, avînd în vedere faţa lui butucănoasă şi plină de cicatrice). Şi o ţinură tot aşa, ba cu una ba cu alta, pînă cînd Brandter le povesti în întregime neplăcuta întîmplare. Apoi îi puseră o grămadă de întrebări despre casă, despre atelier, despre nevastă, despre felul cum merge căsnicia. Şi în aşa hal urlau şi nechezau, că jumătate din cîrciumă fu martoră, fără să vrea, la discuţia lor.

Brandter nu bău. Închina în sănătatea lor, dar abia de sorbea, aşa că paharul îi rămase plin. În schimb ceilalţi, după cum se părea, întrecuseră măsura încă dinainte de a se întîlni. Întrebările curgeau potop şi Brandter îşi simţea inima grea. În cele din urmă izbuti să le pună stavilă.

— Dar voi ? Cu voi ce mai e ? Vorbiţi odată şi despre voi, pentru numele lui Dumnezeu !

— Sîntem sub steagul lui Coltuzzi ! zise cel mai scund dintre ei, care era de fel din Suabia. Ne-am săturat pînă peste cap de muncile cîmpului, am ieşit din slujba ţăranului care te stoarce de vlagă. Trăiască sfînta cavalerie !

— Cum, iar se fac recrutări ? întrebă Brandter.

— Păi sigur, păi sigur, la Coltuzzi ! zbierară amîndoi. Coltuzzi recrutează trupe de rezervă din vechi luptători. Turcu iar nu se astîmpără. Da i-arătăm noi turcului !

— Şi aţi luat şi arvună ? întrebă Brandter, aplecîndu-se cît putu peste masă.

— Luat. Şi încă din belşug ! urlă lunganul cel spătos. Ne-au dat şi bani pentru încartiruire aici, şi furaje pe cinci săptămîni !

— Cum, aici ?

— Aici, da. Un escadron din Regimentul Coltuzzi va trece în curînd pe aici, în marş spre Slovenia, în jos, nu ştiu pentru ce. Atunci încălecăm şi noi şi pornim cu ei. Noul echipament îl şi avem acasă, ni l-a împărţit ofiţerul, cînd ne-a recrutat. Caii şi armele le aduce escadronul. Sîntem şase care aşteptăm aici ordinul de plecare, toţi oameni încercaţi în lupte.

În timp ce lunganul mai vorbea încă, Brandter, sucindu-se pe scaun, zări în spatele său, la o masă alăturată, doi ţărani din Unzmarkt ; dacă erau acolo mai de mult sau abia sosiseră, fireşte, n-avea de unde să ştie. Îi salută, şi ei dădură din cap. Cînd se întoarse iar către foştii lui camarazi, oricît erau aceştia de beţi tot băgară de seamă cum i se întunecase deodată faţa.

— Ce-i, Brandter, cin' te-a necăjit ?

— De ce eşti aşa plouat ? Te-a privit careva pieziş ? Hai să-l luăm la pumni.

— Da de unde ! Nici pomeneală de aşa ceva. Dar vorbiţi mai încet. Nu-i nevoie să audă orice maimuţoi tîmpit ce discutăm noi.

— Ştii ce, Brandter, hai cu noi! Dă-le încolo de griji. Ofiţerul cu recrutarea mai e încă aici, zise şvabul cel scund.

Brandter îl privi ţintă.

— Nu-i cu putinţă, răspunse cu glas şters.

— De ce? întrebă naiv mărunţelul. Ca să nu-ţi laşi nevasta singură?

— Dobitocule! îl apostrofă lunganul. De asta poate că nu i-ar păsa, dar dacă îi scapă din mînă, s-a zis cu el. Tu nu înţelegi, îi explică apoi, că o asemenea femeie este pentru cel pe care l-a luat, rugîndu-se să fie izbăvit de spînzurătoare, fără doar şi poate un loc de poprire şi un azil?! Dacă o părăseşte, gata, îi pune iar călăul ştreangul de gît. E limpede, şvabule? Aşa că nici pomeneală nu poate să fie de recrutare.

Mărunţelul rămase cu gura căscată ca o pîlnie.

— Vă rog, fraţilor, vorbiţi mai încet! le spuse Brandter îngrozit.

Mai băură un rînd şi se sărutară frăţeşte. Apoi fostul caporal se ridică şi plecă.

La întoarcere, pe drum, începu să burniţeze şi, ca peste toate văile din Stiria, de-a lungul Murului se lăsă de îndată o ceaţă deasă, opacă. Brandter ajunse tîrziu acasă. Înăuntru era pustiu, nevastă-sa se afla desigur prin vecini. Fără să se atingă de mîncarea de pe masă, începu să se plimbe de colo pînă colo prin încăpere. Nu însă fiindcă şi-ar fi aşteptat nevasta. La ea aproape că nici nu se gîndea. Iar cînd se întoarse Hanna, abia de schimbară cîteva vorbe.

— O zi de lucru pierdută, zise Brandter.

— Chiar dacă ai fi avut o calfă, răspunse Hanna, tot tu ar fi trebuit să te duci să-ţi tîrgui cele de trebuinţă. Lucrurile astea nu se lasă pe seama unei calfe.

VIII

De atunci Brandter nu mai dormi liniştit, adesea se ducea încă înainte de răsăritul zorilor în atelier. Cam la opt zile după drumul la Judenburg, trezindu-se foarte devreme, cînd stelele abia începuseră să pălească, iar negura mai plutea încă peste rîu, ieşi dinaintea casei şi aşteptă să se lumineze. Munţii din faţă, pe care se obişnuise să-i vadă ziua, erau acum una cu noaptea, nu se desprinseseră încă din ea, iar vuietul slab şi monoton al Murului, care curgea cam la o sută cincizeci de paşi de casă, făcea să se simtă şi mai tare liniştea dimprejur. Aşezat pe laviţa de afară, Brandter îşi bău laptele bine îndulcit, pus ca întotdeauna de cu seară pentru el în ocniţa caldă a vetrei, şi mîncă o felie de pîine albă proaspătă. Micile zgomote cu care spărgea tăcerea cînd lăsa de pildă din mînă cana sau farfuria erau repede înghiţite de imensele rezerve de linişte acumulată peste noapte şi, ca să zicem aşa, rănile mărunte de pe trupul curat al dimineţii se vindecau de îndată ce apăreau. Iar omul singuratic era învăluit de această dimineaţă ca de o plapumă groasă, nevăzută, care îl apăsa blînd.

La răsărit apăru prima fîşie gălbuie. Bocksrücken se desprinse de cer şi parcă se mai apropie. Pe dru-

mul de ţară, care se întindea de-a lungul rîului, se auzi în depărtare tropot de cal bine strunit şi huruit de roţi. Brandter întoarse capul într-acolo. În curînd se zări o căruţă cu loitre în care, după cum se desluşi o dată cu micşorarea distanţei, ţăranul ducea o altă căruţă, mai bine zis o cotigă înaltă, cu două roţi, de o formă puţin obişnuită, destul de ciudată, care, după cum se părea, avea una din roţi aproape sfărîmată. În timp ce Brandter se uita la căruţa ivită ca o arătare în negura dimineţii, sprîncenele i se încruntară o clipă. Se mira că-i soseşte de lucru atît de devreme, fiindcă, fără-ndoială, i se aducea carul la dres. Ţăranul mîna calul în trap uşor, apropiindu-se de locul unde trebuia să cotească şi s-o ia pe drumeagul din faţa rotăriei, ale cărei însemne (o roată înfiptă într-un drug) se aflau chiar la drumul mare.

Fără să şovăie însă nici o clipă, ţăranul trecu pe lîngă drumeag, în trapul calului, cu căruţa hodorogind, şi ţinu drumul drept către Judenburg. Atunci desluşi Brandter cît se poate de bine chipul omului : era unul dintre cei doi ţărani din Unzmarkt care şezuseră în hanul din Judenburg la masa de lîngă el.

Brandter, care se ridicase să-i iasă în întîmpinare, înmărmuri, apoi se închină. Căci acum îi era limpede înţelesul celor ce vedea. Aşadar oamenii se duceau iar la rotarul din Judenburg, ca pe vremea cînd încă nu venise el în sat. Şi ştia bine de ce. Îi înjură printre dinţi pe flecarii lui camarazi care, ameţiţi de băutură, mai şi zbieraseră cît îi ţinea gura.

Dar lucrurile nu se opriră aici. Peste cîteva zile, seara, cînd intră în casă, o găsi pe nevastă-sa cu ochii plînşi şi ciudat de tăcută. Nu voia să scoată o vorbă. O întrebă să-i spună barem unde fusese.

— La băcăneasă, zise ea în sfîrşit şi începu să plîngă cu sughiţuri.

Brandter bănui deodată totul şi o luă la sigur. Atunci Hanna plînse îngrozitor, ca ieşită din minţi, şi printre hohote mai scăpa cîte o vorbă ca „ce palavragii !“ sau „ce ruşine pe capul nostru !“ sau „le-am spus că nimic nu-i adevărat“.

— De ce le-ai spus aşa ? o întrebă Brandter tăios.

— Fiindcă... fiindcă-i o ruşine... vai, părinţii mei... vai, ce-am făcut !

— Nu te-a silit nimeni ! zise el şi ieşi din cameră trîntind uşa de începu să ţiriie tencuiala.

În pridvor se opri de îndată, încremeni locului, îngrozit de nedreptatea săvîrşită şi în acelaşi timp cuprins de o cumplită deznădejde în privinţa propriei sale situaţii. Va să zică de acum încolo va trăi ca legat la stîlpul infamiei ?! Nu-i păsa de faima lui, de prostănacii din sat şi de bîrfelile lor. N-aveau decît să trăncănească oricît. Dar cum o va scoate la capăt cu Hanna ? Se întoarse în cameră şi o rugă să-l ierte.

Cu toate acestea să nu se creadă cumva că Paul Brandter privea cu părere de rău înapoi şi se căia de viaţa pe care o dusese cîndva. Comportarea mai mult decît cuviincioasă pe care o avu din nou, îndată după această singură izbucnire, se asemăna mai de grabă cu aceea a unui osîndit care nu străbătuse niciodată în lung şi în lat temniţa unde trăia, care de bună voie nu se folosise niciodată de toată încăperea, fiindcă oricum e mai puţin neplăcut să

fi oprit de propria-ţi voinţă decît de un perete sau de o uşă cu gratii de neclintit. Acum însă, în clipa aceasta, Brandter se izbise, ca să spunem aşa, de zid, şi îi vîjîia capul din pricina aceasta. Mai tîrziu parcă ţinea cu atît mai puţin să o contrazică în indiferent ce privinţă pe nevastă-sa. Stătea tăcut, închis în sine, dus pe gînduri.

IX

O caleaşcă pentru drumuri lungi, trasă de patru cai, se îndrepta dinspre apus către Viena, ale cărei fortificaţii şi cantiere mărginaşe începuseră să se şi vadă printre colinele împădurite ; în depărtare se zăreau bastioanele cenuşiu-gălbui răşchirate ca nişte stele, iar dincolo de acestea, marea brună, pierzîndu-se în albastru, a caselor din mijlocul oraşului, din care se înălţau diferite turle de biserică, dar mai presus de toate zveltul turn ca o suliţă al catedralei Sfîntul Ştefan, atît de avîntat încît părea că zvîcnise în sus chiar în clipa aceea.

Caleaşca purta blazonul contesei Partsch. Dinainte şi dinapoi şedeau lachei în livrea ; în faţa caleştii erau şi lachei călare, dar purtau livreaua altei case şi unul dintre ei ţinea de căpăstru un cal înşeuat, pe care nu călărea nimeni ; căci marchizul de Caura ieşise în întîmpinarea vechei sale prietene şi o aşteptase la Hadersdorf.

Domniile-lor şedeau acum în partea din spate a trăsurii, iar baroneasa von Doxat, care călătorea în trăsura contesei, stătea întinsă comod pe bancheta

mare şi capitonată din faţă, proptită în perne şi înfăşurată într-un imens şal chinezesc de mătase, în ale cărui falduri galbene făptura ei firavă de bătrînă se pierdea cu totul.

Contesa îmbina acum bucuria de a se vedea în curînd la capătul călătoriei cu o sporovăială deosebit de precipitată în limba franceză, deşi subiectul pe care îl trata acum nu era cîtuşi de puţin de natură să o bucure. Căci, după ce marchizul îi mai confirmă o dată, şi verbal, toate amănuntele aflate încă de mult din scrisori, începu să se tînguiască avan de umilinţa pe care o suferiseră domnişoarele de la Curte cu prilejul baletului ce urma să aibă loc în curînd. Şi în primul rînd nepoata ei, domnişoara von Lequord. Fiindcă aceasta, la proba pentru alcătuirea întregii suite de dansuri şi muzică ce a avut loc în cerc foarte restrîns, încă în februarie, în prezenţa maiestăţilor-lor, deţinuse rolul principal din primul poem care urma să fie pus în scenă cu ajutorul muzicienilor de la Curtea imperială, şi anume rolul nimfei Dafne ; atunci nu numai italienii atît de competenţi în materie — ca de pildă Benedetto Ferrari [1], cel care a scris libretul pentru *L'inganno d'amore* [2], care, însoţit de muzica lui Antonio Bertali [3], s-a bucurat de mare succes la dieta de la Regensburg ! — nu numai italienii o aclamaseră cu căldură ci, mai mult, chiar preaînaltele lor maiestăţi imperiale fuseseră entuziasmate. Şi acum, se tînguia

---

[1] *Benedetto Ferrari* (1597—1681), poet şi compozitor italian.
[2] *Amăgire de dragoste* (it.).
[3] *Antonio Bertali* (1605—1669), compozitor italian.

contesa, să-i ia locul o afurisită de fetişcană (*„gosse maudite“*) de la ţară. De cunoscut n-o cunoştea pe fiinţa aceea, dar dacă, după spusele marchizului, era fata care, la recepţia din toamnă de la principesa C., se exprimase atît de puţin delicat, atunci, nici vorbă, bună alegere se mai făcuse ! *Nota-bene*, toţi aceşti Randegger erau nişte ţărani neciopliţi, ca de altfel întreaga adunătură răsfăţată acum pînă într-atît la Viena, încît deşi aveau nişte mutre de văcari, de rîndaşi, erau puşi să facă balet la Curte ; o să iasă o tropăială foarte distinsă ! (*„Entre nous soit dit.“* [1]) Şi nu era destul atît, dar mai trebuia ca ea, contesa Partsch, să se şi ocupe la Curte de toată cireada aceea de vaci şi să o dădăcească. Maiestăţile-lor imperiale socotiseră necesar să-i aducă la cunoştinţă acest lucru chiar cu cîteva luni înainte, la Paris, prin ambasadorul înălţimilor-lor, nu mai puţin decît de trei ori, şi să-i recomande cu stăruinţă, să o îndemne să sosească la timp la Viena. Cumnatul său (căci el era ambasadorul) îi şi arătase de altfel în mod confidenţial nişte instrucţiuni secrete primite de la cancelaria imperială din Viena, care se refereau la această problemă, şi încă situînd-o printre cele mai importante.

— Auzi, să vină la Viena astfel de dobitoace care mai miros încă a bălegar — şi cine se găseşte primul care să facă pe cocoşul ? Contele Cuendias !

— Oricum, se ştie că are o deosebită slăbiciune şi *prédilection* pentru femeile de rînd, spuse marchizul îndesîndu-şi din nou o priză de tabac într-o nară, ceea ce îi displăcea de obicei contesei, ca de

---

[1] Fie vorba între noi (fr.).

altfel şi veşnicele lui strănuturi, dar de data aceasta rîse din toată inima.

— Fapt pe care l-a dovedit, după cum spuneaţi, şi în ultima vreme.

Cînd Caura începu să meşterească şi la a doua nară, se enervă însă şi deveni răutăcioasă.

— Totuşi, marchize, s-ar părea că acum ele fac parte din anturajul Curţii şi, să fiu în locul dumitale, n-aş sta deoparte — la dans şi la toate celelalte — poate că prinzi vreuna din gîştele acelea îndopate, că de ghiftuite sînt ghiftuite ţărăncuţele. Adică, *vulgairement* spus, sînt bogate. Şi dumneata nu prea mai ai timp de aşteptat, după părerea mea.

Contesa izbuti probabil să-l supere, fiindcă marchizul, care era un holtei cam bătrîior, se întunecă la faţă şi trase brusc şi cu putere aer pe nas ; faptul acesta nu fu desigur indicat pentru priza de tabac ; deodată bubui ca tunetul un strănut, ceea ce nu i se prea întîmplă cuiva deprins de multă vreme să prizeze. Bătrîna doamnă Doxat, din faţa lui, scoase un ţipăt şi se feri de burniţa deasă, ascunzîndu-se în şalul galben de mătase.

După ce îşi recăpătă respiraţia, marchizul se gîndi la răzbunare şi o atacă îndată pe contesă în punctul cel mai slab. Ştiind-o fricoasă, căută să o înspăimînte.

— Şi cît timp intenţionaţi să rămîneţi la Viena ? o întrebă.

— Vreo şase săptămîni. Cel puţin aşa am înştiinţat-o pe sora mea, doamna von Lequord, în a cărei casă îmi stă la dispoziţie apartamentul ocupat de mine şi toamna trecută.

— Aveţi să rămîneţi mai mult, zise marchizul.

— Cum așa ? se miră contesa. De ce ?

— Din pricina țăranilor, răspunse Caura satisfăcut. Va trebui să vă amînați plecarea. Chiar și acum, în timpul călătoriei, ați fost pîndită poate de primejdii pe care nici nu le-ați bănuit. Într-o lună s-ar putea însă ca în toată țara, de la un capăt la altul, să fie mari tulburări. La Viena, după cîte se spune, o parte din trupe sînt din nou gata de marș ; printre ele și Regimentul Coltuzzi. Asta înseamnă că, în treacăt fie zis, contelui trebuie să-i fi pierit cheful de a mai face pe cocoșul.

Caura tăcu apoi, privind cu satisfacție cum acționa veninul pe care îl picurase, căci de cîteva clipe contesa Partsch pălise. Dar, mirosind probabil repede că la mijloc nu putea fi vorba decît de o malițiozitate care se folosea de zvonurile curente, contesa nu întîrzie să spună :

— Eh, așa e la Viena, de cînd știu se tot dă zor cu țăranii ! Da, firește, țăranii au și năvălit în Viena, dar nu cu bîtele, ci cu fustele și acum au ajuns chiar să danseze la Curte, să facă balet. În privința aceasta, desigur, o să se simtă de ce e în stare gloata. Altfel, însă, totul e o prostie. Și apoi, la început se zicea că numai în Stiria s-au produs tulburări, iar acum îmi vorbiți și de celelalte ținuturi, de parcă n-aș fi trecut prin Stiria ! Vorbe goale ! În afară de aceasta, am fost informată că acolo nu se mișcă nici frunza. Pe mine nu mă puteți înspăimînta !

Marchizul tăcu. Dar avea să fie și mai aspru pedepsit. Spre îngrozitorul lui *ennuy* [1], contesa începu să-i povestească, înflăcărată, despre pasiunea ei pentru studiile savante, vorbindu-i cu exaltare de Kircher, mentorul împăratului, care, de multă vreme, o îndruma și pe ea într-ale științei, fapt ce constituia de altfel adevăratul și principalul scop al călătoriilor sale la Viena.

— Ce om extraordinar ! exclamă contesa și inspiră adînc, pentru ca la următoarele perioade să nu i se taie respirația și să o înăbușe corsetul (și aproape chiar în timpul acestei pauze, cît trăgea aer în piept, răsună un sforăit nu tocmai ușor din direcția baronesei Doxat, care ațipise înfășurată în șalul galben de mătase). Ce om extraordinar ! Stă aplecat zi și noapte asupra studiilor sale de parcă ar fi hotărît să nu lase să-i scape nimic din tot ce se ivește nou pe lume, fie în domeniul artelor, fie în cel al științelor naturii, fie în țările îndepărtate, fie în cele mai apropiate, pentru ca, în al său *museum*, care e un adevărat teasc al viei muzelor, să ne aducă la cunoștință nouă, bieți muritori de rînd, totul într-o formă mai ordonată și mai limpede ! Ah, cît mă bucur la gîndul că în curînd voi avea prilejul să privesc fața venerabilului mentor al sfinței maiestăți împăratul roman și — o spun cu mîndrie ! — și al neînsemnatei mele persoane. Cu toate acestea, ce suflet candid de copil are ! În penultima scrisoare își exprima nespusa bucurie că pînă și un ofițer din cavaleria imperială, un nobil de viță veche, a venit la el, însetat de știință și a zăbovit multă vreme în *museum* ; și cine crezi, marchize, că a fost acela care a izbutit să-i facă o atît de bună

[1] Plictiseală (fr.).

opinio[1] maestrului meu ? Contele Manuel, cocoşul care cîntă pe grămada de gunoi din Stiria ! *Quel bêtise*[2], desigur o toană a acestui tînăr, o trăsnaie, un divertisment, fiindcă i-a venit pofta să se învîrtească puţin şi în jurul muzelor, nu numai al bădărancelor ! Dar, în sublima lui naivitate, acest spirit ales se bucură, el nu poate gîndi decît bine despre oricine şi cultivă orice răsad ca pe o plantă rară. Preavenerabilul învăţat mi-a scris că a pus să mi se procure o carte pentru studiu, care mă şi aşteaptă la el în *museum*. E un tratat despre patria mea, despre vechea mea patrie : *Helvetiam*. Elveţia ! Si se intitulează *Mirabilia Helvetiae*. Minunăţiile Elveţiei...

Marchizul simţea că-şi pierde răbdarea.

Cînd contesa urcă într-atît culmile Parnasului, încît inspiră suficient aer de altitudine pentru a rosti o frază ca aceasta :

— Numai nobilele aspiraţii ale ştiinţelor şi artelor conferă vieţii ce ne înconjoară calitatea de a avea un răsunet tot mai semnificativ în propria noastră fiinţă, numai cine trăieşte sub semnul lui Apolo rămîne cu adevărat tînăr, după cum am constatat chiar eu însămi...

Caura tuşi încet : hm, hm !

Contesa era cît pe-aci să-l întrebe : „Ce ţi se pare atît de curios ?“ — dar chiar în clipa aceea se auziră apropiindu-se în graba mare, cu tropote puternice, cai în galop. Un servitor de al lui Caura, în livrea, trimis mai înainte în oraş, se întorcea,

[1] Impresie (lat.).
[2] Ce prostie (fr.).

însoţit, tot călare, de un servitor al casei Lequord, care venise să o anunţe pe contesă că sora, nepoata, baia şi masa o aşteaptă.

★

Baletul de la Curte avu loc, aşa cum fusese hotărît, miercurea următoare. Întrucît vremea era frumoasă şi nu dădea semne că se va schimba, se construise afară, în spaţiul cuprins între aripile palatului, o scenă enormă cu toate accesoriile de rigoare : grote, frunzare şi malul acoperit cu stuf al rîului Peneios, minunat alcătuit, care, în a doua parte a spectacolului, prin luminarea în fundal a unor piramide, putea să dea uşor impresia că ar fi Nilul. Sistemul de curgere a apei pe aceste două rîuri clasice fusese verificat cu de-amănuntul de mai multe ori, ca şi maşinăria care avea să-l facă pe Hermes, pe Mercur, să zboare prin aer cînd va porni împotriva lui Argus, cel cu o sută de ochi. Pictorii şi arhitecţii italieni, după ce mai cercetară o dată cu mare grijă totul, declarară că scena e perfect pusă la punct şi poate fi folosită. Iluminatul, proiectarea luminii şi stingerea ei fuseseră de asemenea supuse unei ultime probe cu o seară înainte, adică marţi, şi rezultatul se dovedise foarte bun.

O dată cu căderea nopţii, întregul spaţiu, fremătînd de lume, se prefăcu într-un abis presărat cu nenumărate lumini, în care licăririle slabe ale candelabrelor erau strînse ciorchine sau se întindeau şi se împleteau în şiruri lungi. Numai scena rămăsese întunecată şi oarecum ascunsă. Din balconul

încă gol și de asemenea întunecat din fața ei atîrnau covoare grele cu însemnele imperiale.

Cea mai mare parte a invitaților se și adunase. La ferestrele puternic luminate din dreapta și din stînga balconului, care țineau acum loc de loji pentru principii străini, pentru nobili și ambasadori, se vedeau o mulțime de capete în continuă mișcare, aplecîndu-se unul spre altul sau întorcîndu-se spre interior, cei prezenți schimbînd cîteva vorbe cu cei care soseau rînd pe rînd și se așezau. În multe grupuri se vorbea că în urma dorinței exprimate de curînd de împărăteasă, nu va apărea nici un bărbat pe scenă, că pînă și zeii Iupiter și Mercur vor fi interpretați tot de domnișoare, desemnate de maiestatea-sa. Mai ales Mercur stîrnea curiozitatea tuturor, fiindcă trebuia să zboare. Celelalte interprete ale rolurilor bărbătești erau compătimite, îndeosebi cele care aveau să apară cu barbă ; și majoritatea acestora erau doamne de onoare. Numele celor două interprete principale, al domnișoarei von Randegg, care înfățișa în primul balet pe Dafne, și al celeilalte domnișoare de la țară, care întruchipa în al doilea balet pe Io [1], erau rostite adesea în mai toate grupurile. Dar nici unul dintre părinții sau ceilalți membri de familie ai acestor domnișoare nu fusese invitat la Curte.

Teatrul, al cărui plafon înstelat îl constituia de data aceasta însuși cerul înalt și întunecat, fremăta de lume și, din pricina semiobscurității, mulțimea în continuă mișcare părea mult mai numeroasă decît

[1] Personaj mitologic ; Zeus, îndrăgostindu-se de ea, a prefăcut-o în juncă, spre a o feri de gelozia soției sale, Hera.

era în realitate — dacă se aflau de față în totul trei sute de persoane — și mult mai impresionantă. Deodată însă lumina crescu întrucîtva, deoarece în balconul imperial, pînă atunci întunecat, ca și în încăperea dinapoia lui se aprinseră o mulțime de candelabre și de lămpi. Cînd asistența remarcă acest lucru, vuietul vocilor scăzu. Și, ciudat, în tăcerea care se lăsă, mirosul nenumăratelor parfumuri și esențe deosebit de puternice deveni cu mult mai pătrunzător decît în timpul larmei generale, dar, în curînd, parcă și miresmele, asemenea vocilor, rămaseră suspendate, plutind amețitor în aerul pe care nu-l mai tulbura nici o suflare.

După un răstimp destul de lung, în care murmurul vocilor nu crescu cîtuși de puțin, se făcu deodată, ca la un semnal transmis cu rapiditate, liniște deplină. Întregul spațiu dintre laturile clădirii, fațadele cu ferestrele luminate la care se îmbulzeau capete, totul încremeni, totul păru mort.

Numai luminile aveau viață.

În acest vid răsună furtunos o fanfară de trompete pe patru știme.

Și în aceeași clipă apărură în balcon maiestățile-lor împăratul și încă tînăra lui soție din Mantua, pe care o conducea de braț. În spatele împăratului se zări o frîntură de secundă arhiducele Leopold ieșind pe ușă. Toate celelalte persoane care se aflau acum în balcon se așezară îndată după împărat.

Nici un lornion, nici o lornietă nu se mișcară. Deodată se văzu ceva alb : mănușa. Semnul că spectacolul putea să înceapă. Orchestra, care era

ascunsă privirilor, atacă pentru a doua oară, cu trompetele, un cîntec de fanfară, iar scena, pînă atunci întunecată, se prefăcu, printr-o rapidă și iscusită întoarcere și intensificare a luminilor, într-o mare de culori.

★

Fata voinică se încorda încă să arunce sulița după sălbăticiune, părul, o adevărată podoabă aurie ca paiul grîului, de a cărei frumusețe nici nu-și dădea seama, ci simțea doar că o împiedică să-și ia avînt, îi era legat la spate cu panglica fecioriei. Deodată însă, întărîtată de zîmbetul zeflemitor al lui Apolo, dornic să-și dovedească din plin puterea, apăru pe un țanc de stîncă, strălucind ca o piatră scumpă în razele mai multor lumini care se încrucișau, cel mai teribil dintre zei, cu arcul întins, cu tolba de săgeți atîrnînd la coapsa-i trandafirie.

Îl săgetă pe Phoibos [1] în inimă și rana mistuitoare rămase deschisă.

Trase apoi o altă săgeată în fata care vîna, pentru ca inima ei, încă închisă ca un mugure, să mai rămînă multă vreme cetluită și nimeni să nu o poată deschide.

Nici măcar patima unui zeu nu fu în stare să-i miște inima împietrită, mică și dură, încleștată ca pumnul unui copil.

Pe unde trecea zeul amarnic de îndurerat, zbuciumul și chinul inimii lui răscolea natura : grotele se aprindeau, frunzișul pădurii se lumina puternic

---

[1] Altă denumire a lui Apolo.

din adîncuri, pămîntul se învolbura, cuprinzîndu-i în flăcări picioarele.

Așa îl zări Dafne, și fugi, văzînd numai ceea ce era înfricoșător, nu și frumusețea lui, numai norii întunecați, numai încătușarea, care părea să fie o vină grea, de vreme ce pretutindeni natura se răzvrătea. Învîrtejindu-și picioarele zvelte, ea o luă la goană și, avîntîndu-se ca o căprioară, sări de sus, de pe stîncă :

Iute fugeau, unul de frică, de dor celălalt, femeia și zeul.
Aripi parcă avea, date de Amor, urmăritorul.
Fără să-i deie răgaz iată-l acuma aproape.
De răsuflarea-i aprinsă, nimfei îi fîlfîie părul.

Dar ea îi scăpă din nou. Atunci zeul, care o fugărea cu atîta ardoare, încît fata alerga orbește, fără să-i pese de primejdii, se temu să nu-i pricinuiască vreun rău și, în sfîrșit, încetă o clipă să o mai urmărească ; întinzînd brațele cu dor, se opri sub niște copaci bătrîni și înalți, în fața unui frunzar îmbietor, cu fermecătoare lumini colorate, alături de o bancă de piatră, dar fata, ostenită, ușor aplecată, ca o mlădiță, trecu mai departe pe cărarea lată, parcă abia atingînd cu picioarele pietrișul luminos ; da, îndrăzni să treacă pe lîngă Apolo fără să se oprească, și mișcarea brațelor ei, pe care le întinsese ca să se apere, îl pironi locului.

După ce se îndepărtă însă, coarda dorului se întinse din nou și vibră la bătăile inimii care se temea că o va pierde pentru totdeauna : așadar zeul porni iar pe urma nimfei. Picioarele ei zvelte se mai învîrtejiră o dată. Iar cînd ajunse la malul rîului

Peneios se opri cu brațele ridicate și palmele întinse a rugă ; și parcă întreaga fugă fusese o gamă de sunete argintii, iar această oprire nota cea mai acută. Zeul rîului o auzi și, în timp ce muzica devenea tot mai puternică, fremătînd ca pădurea, îi împlini rugămintea, schimbîndu-i înfățișarea :

O scoarță subțire-i încinge a sînului moale undire,
Verde îi crește din păr un frunziș, din brațe cresc ramuri,
Chiar și piciorul ei prinde-n pămînt rădăcină adîncă,
Coroana-i învăluie capul, doar frumusețea-i rămîne.

Și pe cînd Apolo mai ținea încă îmbrățișat cu dor trunchiul fetei, se petrecu sub ochii tuturor, în efluvii de lumină verde, minunea metamorfozării : copacul se înălță din pămînt, îi acoperi mădularele, îi trecu de cap. Iar copacii din dumbravă, primind-o ca pe o soră — în timp ce Apolo rupse o ramură de laur din coroana nimfei Dafne și o ridică în semn de laudă — se prefăcură toți în nimfe grațioase, căci în fiecare trunchi sălășluia cîte un duh, și, în deplină înțelegere, se așezară roată în jurul perechii inundată de lumină, dar acum atît de nepotrivită.

★

În tăcerea desăvîrșită, care, desigur, se datora în parte și unei reale emoții, răsună dinspre balconul imperial o singură, dar puternică bătaie din palme, apoi se dezlănțuiră aplauzele.

Contele Cuendias își făcu cu greu loc prin mulțime. Spre norocul lui (după cum crezu), în camera alăturată, care era deschisă, zări pe un birou mare — desigur al unui slujbaș al casei imperiale — și

pană de scris, și cîteva coli de hîrtie. După ce își exprimă admirația în cîteva fraze în limba franceză, așternute la repezeală, semnă doar : Manuel. Găsi apoi un lacheu căruia îi dădu un galben și scrisorica bine împăturită.

Pînă scrise biletul și căută un servitor potrivit pentru a i-l încredința, trecu oarecare timp, așa că, atunci cînd se întoarse la locul său de la fereastră, baletul al doilea, care începuse aproape îndată după primul, se afla în plină desfășurare. Io fusese de mult prefăcută în juncă și dăruită Iunonei, care, după ce îl pusese pe îngrozitorul Argus să o păzească, se retrăsese din nou, mulțumită, pe muntele Olimp.

Argus, care trona acum pe un țanc de stîncă, era o adevărată capodoperă a ingenioșilor italieni : cei fără îndoială peste o sută de ochi strălucitori ai uriașului său cap nu se odihneau o clipă, cînd se închidea unul, se deschidea altul de alături, luminile verzi ale privirilor alternînd cu cele roșietice. Între timp biata juncă mugea nefericită și tropăia de colo colo, stîrnind totuși — după cum se și intenționa de altfel — hazul spectatorilor.

Dar piesa era montată cu atîta naturalețe, încît la scena în care Inacus își recunoscu fiica prefăcută rușinos în juncă — întrucît își scrisese numele cu copita în țărînă — și își îmbrățișă sub această înfățișare copila pe care o crezuse pierdută, publicul fu cuprins din nou de emoție.

Deodată apăru însă cam la înălțimea etajului al treilea Mercur și începu să plutească în jos cu cea mai mare ușurință (una dintre tinerele domnișoare

de la ţară primise îndată şi chiar cu bucurie să-şi dovedească în felul acesta deplina încredere în ingenioasa montare !). Apoi se opri pe ţancul de stîncă, alături de monstrul cu o sumedenie de ochi. Şi în timp ce cîntecul lui aromitor din nai era acompaniat şi amplificat de orchestră cu variaţiuni graţioase, în alt loc al imensei scene — (pentru episodul acesta se recurse din nou la rîul Peneios, deşi autorul se referea de fapt la alt rîu clasic, dar ce importanţă avea ?) — se reprezenta născocirea naiului de către Pan, care, de asemenea, păcălit o dată de o nimfă, se apucase îndurerat să-şi înjghebe din trestie un fluier deosebit şi să cînte din el : cu povestea aceasta încerca înţeleptul Mercur să-l adoarmă pe necruţătorul Argus, paznicul cu o sută de ochi. Şi concomitent cu cîntecul sugestiv din fluier — executat bineînţeles de orchestră — domnişoara care-l interpreta pe Mercur avea prilejul să-şi dovedească pe deplin darurile actoriceşti, întrucît îi povestea prin gesturi lui Argus tot ce se petrecea jos, pe malul rîului Peneios.

Uciderea lui Argus de către Mercur cu sabia încovoiată ca o seceră — cu care prilej se revărsă peste stîncă atîta sînge roşu încît ar fi încăput într-un butoi voluminos — făcu o impresie extraordinară asupra publicului. Şi, în sfîrşit, cînd junca, lovită cu furie oarbă de Iunona începu să alerge mugind peste cîmp, ca apoi la malul Nilului (sugerat prin luminarea decorului din fundal) „să se prăbuşească-n genunchi, înălţînd doar grumazul", cînd pînă la urmă Iunona făcu de sus semnul iertării, toţi aşteptau cu cea mai mare încordare să vadă

cum se metamorfozează simpaticul animal din nou în şi mai simpatica fată pe care o văzuseră la începutul baletului.

Deplin împăcată-i zeiţa ; îşi ia atunci vechea înfăţişare
Io, schimbîndu-se iar în ceea ce-a fost. De pe trup părul îi piere,
Coarnele-i scad ca prin farmec, ochiul rotund se îngustează,
Botul se face gură de om, se subţie şi înfloresc mîinile, umerii,
Copita se-mparte în cinci : prelungile degete-a zînei.
Nimic nu-i rămîne din juncă, făr' numai alboarea făpturii.

Şi făptura aceasta se ivi, în sfîrşit, ridicîndu-se încetişor, după ce îşi lepădă cu îndemînare pielea de animal care devenea din ce în ce mai subţire (aotriţa, îmbrăcată într-un costum care se putea descoji ca o ceapă, se retrăsese în fundal, în timp ce spectatorii urmăreau cu răsuflarea tăiată apariţia lui Mercur în partea dinainte a scenei). Pînă la urmă căzură numai nişte văluri şi fata cea drăguţă, şi cam dolofană, rămase pe malul Nilului, acoperită aproape doar de gloria aplauzelor unanime şi ropotitoare, care în clipa aceea trebuie să-i fi fost mai dragă decît cea mai somptuoasă rochie.

★

Într-o încăpere spaţioasă, deşi cam scundă, dinspre faţada uneia dintre cele patru laturi ale clădirii, dinaintea căreia se construise scena, fusese amenajată, cît mai aproape posibil de aceasta, garderoba tinerelor domnişoare. În camera mare, cu aerul oarecum încins din pricina nenumăratelor lumînări aprinse, încărcat de mirosul pudrelor, fardurilor,

esenţelor parfumate şi de aburul curat, pătrunzător, răspîndit de trupurile tinerelor femei, se pornea un ciripit şi un gîgîit general ori de cîte ori într-un loc sau altul începea forfota pentru ca balerinele să fie gata de a intra în scenă. De-a lungul sălii, de o parte, se înşirau, la distanţe egale, măsuţele de toaletă, pentru fiecare domnişoară cîte una, iar de cealaltă parte, peretele era acoperit aproape în întregime cu oglinzi mari, veneţiene, care mai-mai se îmbinau una în alta. La o cercetare mai atentă s-ar fi putut observa că lungul şir al măsuţelor de toaletă se întrerupea într-un loc, nu tocmai la mijloc, demarcînd parcă două grupuri, aceasta la cererea tinerelor domnişoare de la Curte, care voiau să se afle astfel la oarecare distanţă de „grajdul de vaci", cum obişnuiau să spună, şi să rămînă numai ele între ele.

„Grajdul de vaci" îl cîrmuia contesa Partsch, secondată şi, din cînd în cînd, înlocuită de o doamnă de la Curte mai în vîrstă, care îi fusese dată ca ajutor pentru păzirea turmei (domnişoarele din grupa separată remarcaseră de altfel că se şi comporta ca un vătaf de văcari). Pe de o parte le strunea pe tinerele domnişoare, pe de altă parte ceata de croitorese şi cameriste care alergau într-una de colo, colo, învălmăşindu-se, chemate pe puţin în cinci locuri deodată, sărind pretutindeni să dea o mînă de ajutor, îngenunchind, ghemuindu-se, înălţîndu-se în vîrful picioarelor, învîrtindu-se, înainte de fiecare intrare în scenă, în jurul zeiţelor şi nimfelor, micşorînd cu cîteva împunsături un fald, lărgind altul prea strîns, netezind, cîntărind din ochi, apreciind,

întrebînd, toate cu faţa încordată de muncă şi mereu cu ace cu gămălie în gură.

În scurta pauză de după baletul *Dafne*, împărăteasa Eleonore o chemă pe contesa Partsch, îi mulţumi cu o sumedenie de cuvinte măgulitoare pentru strădania ce şi-o dădea şi o pofti să mai rămînă puţin în balcon, lîngă ea, şi după începerea celui de al doilea balet ; şi „păzitoarea vacilor" se bucură din plin de această cinste remarcată de toţi. Apoi ceru încuviinţarea maiestăţii-sale ca mai tîrziu să se retragă pe nesimţite, deoarece înainte de episodul ce înfăţişa, concomitent cu povestirea lui Mercur, născocirea naiului de către zeul pădurii Pan, trebuia să mai examineze o dată tinerele domnişoare, care intrau toate în scenă, întrucît în fundal gesturile zeului urmau să fie însoţite prin ritm şi mimică de o horă de nimfe, horă pe care avea cinstea s-o conducă domnişoara Lequord, nepoata sa.

Împărăteasa zîmbi binevoitor, îi mai aduse o laudă foarte măgulitoare în legătură cu mai susnumita domnişoară şi spuse în cele din urmă că, oricum, ar mai putea rămîne puţin lîngă ea pentru a se bucura cît de cît de minunatul balet a cărei reuşită i se datora în mare parte ; în afară de aceasta era convinsă că jos, la garderobă, fiind bine cunoscută energia contesei, domnea o ordine desăvîrşită, aşa încît putea să lase fără grijă cîteva clipe pregătirile în seama doamnei de onoare care-i ţinea locul. Dar dacă mai tîrziu va dori totuşi să coboare la timpul potrivit, putea să plece cu totul *légérement* [1], cînd va crede de cuviinţă.

---

[1] Pe nesimţite (fr.).

Aşadar contesa Partsch, după ce stătu o clipă în balcon, triumfătoare, se ridică încet, făcu, întrucîtva stînjenită de strîmtoarea locului, reverenţa obligatorie la Curte — care în nici un chip nu putea fi neglijată — şi ajunse în sfîrşit jos cînd erau în toi pregătirile pentru baletul din scena lui Pan. Domnişoarele, toate, fără excepţie, nu-şi mai găseau locul, mai mult de jumătate dintre ele alergau de colo colo aproape goale, era un zumzet şi un ciripit asurzitor.

Peste un sfert de oră însă toată lumea părăsise încăperea, dispăruseră pînă şi croitoresele, deoarece un lacheu de la Curte le înştiinţase părinteşte că acum li se va servi pe coridor vin şi gustări.

Contesa rămăsese singură în sala scundă, printre nenumăratele lumînări aprinse, printre sumedenia de lucruri de tot felul şi de toate culorile, printre mulţimea de mirosuri care se învălmăşeau.

Dinspre orchestră răzbăteau sunetele dulci ale naiului care sugerau prin modulaţii meditative stările sufleteşti ale zeului.

Şi contesa era într-o stare meditativă.

Stătea liniştită lîngă o măsuţă de toaletă. Cînd îşi plecă privirile spre ea, îşi dădu seama că e a domnişoarei von Randegg.

De sub o cutie de pudră ieşea un colţ de hîrtie ce părea a fi al unei scrisori împăturite.

Contesa îşi opri ochii asupra lui, îl trase liniştită şi despături hîrtia.

După ce citi semnătura şi cercetă o clipă scrisul, mijind ochii, cufundată parcă în gînduri, se schimbă brusc la faţă, în mod îngrozitor.

Trăsăturile i se descompuseră. Legătura dintre ele, care le ţinea strîns, dîndu-le o unitate, făcîndu-le să alcătuiască o anumită înfăţişare, neschimbată, legătura aceasta parcă se rupse deodată, cu violenţă, şi fiecare parte a feţei rămase independentă : nasul uriaş repezit înainte, care de obicei nu atrăgea atenţia, obrajii de hîrciog, care atîrnau dezgustător, botul grosolan, căscat, care nici nu se putea numi gură.

— *Tu as voulu me faire bisquer, gosse maudit !* [1] şuieră ea cu patimă, fierbînd de mînie. Dobitocule, jigodie ! Las' că te-nvăţ eu minte să mai mîzgăleşti cărţi puse deoparte pentru mine ! Te satur eu de balauri pe toată viaţa, te...

Nu-şi mai găsea cuvintele. Din gîtlej îi ieşi un sunet slab şi ascuţit, ca de şobolan.

Dar, pe cît de brusc îşi pierduse cumpătul, tot pe atît de brusc deveni iar stăpînă pe sine.

Faţa nu-i mai era răvăşită. Acum căpătase o expresie înspăimîntător de calmă. Strecură cu băgare de seamă scrisoarea împăturită la loc, aşezînd-o exact în poziţia în care o găsise, se îndreptă către o oglindă, se privi îndelung, îşi aranjă coafura şi luă puţină pudră de pe o măsuţă de toaletă.

Deodată liniştea care se înstăpînise fu spulberată. Ceata de fete se întoarse de pe scenă şi în cameră se produse o învălmăşeală de data aceasta de-a dreptul exuberantă, bacantică, de mişcări, glasuri, culori. Domnişoara von Lequord, înfierbîntată, cu

---

[1] Ai vrut să-mi faci în ciudă, mucos afurisit ! (Fr.).

răsuflarea întretăiată, îi spuse mătuşii sale că totul mersese de minune. Contesa o mîngîie şi o sărută.

Apoi se întoarse către domnişoara von Randegg, care şedea la măsuţa ei de toaletă.

— *Mon cher enfant* [1], spuse apropiindu-se de tînăra fată care se sculă îndată în picioare, *mon cher enfant*, mi-ar face plăcere dacă ai veni mîine la mine să prînzim împreună.

Faţa contesei avea acum o expresie de bunătate aproape maternă.

Fata blondă, cu ochii strălucind oarecum tăios din pricina bucuriei pricinuite de seara aceea atît de magnifică şi de însemnată pentru ea, ar fi răspuns, probabil, în starea de spirit în care se afla, la orice i s-ar fi spus, „da", chiar dacă n-ar fi ascultat cu atenţie, cu atît mai mult deci invitaţiei acesteia care o onora. Făcu aşadar o reverenţă adîncă, îi sărută mîna contesei şi zise :

— *Oui, ma comtesse.* [2]

— Aş avea să-ţi împărtăşesc anumite lucruri care ţi-ar fi de folos şi ar avea mare importanţă pentru dumneata, dacă doreşti să-ţi faci drum mai departe aici, la Viena — şi după debutul acesta strălucit, nici nu se poate să nu-ţi doreşti aşa ceva. Despre toate acestea vom sta în linişte de vorbă. Va fi de faţă şi vechiul meu prieten marchizul de Caura. Pe doamna baroană de Woyneburg o voi anunţa printr-un curier că protejata domniei-sale va lua dejunul la mine. Aşadar, pe mîine, *ma mignonne* [3].

---

[1] Copilă dragă (fr.).
[2] Da, doamnă contesă (fr.).
[3] Drăguţa mea (fr.).

— Vă mulţumesc din suflet, stimată contesă, răspunse tînăra Randegg, cu ochii strălucind de bucurie, şi făcu din nou o reverenţă.

★

La Enzersfeld, dinaintea întinsei faţade gălbui a castelului, Ines şi Ignacio Tovar se plimbau în sus şi-n jos prin grădina de trandafiri şi discutau.

Cîmpia era scăldată în lumină, aproape ca într-o zi de vară, doar departe, la orizont, se tîrau leneşi cîţiva nouraşi albi şi pufoşi.

După ce vorbiră despre baletul din ajun şi despre unele chestiuni gospodăreşti din pricina cărora fuseseră nevoiţi să plece în ziua aceea din casa lor de la Viena şi să vină la Enzersfeld, Ines spuse :

— Aşadar, după cum se pare, cu Manuel totul va merge cît se poate de bine.

— Da, răspunse Ignacio.

— După balet, nu l-ai mai văzut nici tu ?

— Nu.

— Totuşi, zise Ines înflăcărîndu-se deodată, un lucru nu înţeleg : cum e posibil ca un bărbat să nu-şi manifeste adevărata pasiune faţă de o fiinţă atît de încîntătoare, cînd ştie bine că o poate cuceri ; lucrul acesta nu-l înţeleg şi pace.

— Crezi aşadar că n-o iubeşte ? ! exclamă Tovar întorcîndu-se cu totul spre sora lui.

Ines tăcu, Ignacio privi iar în zare, şi pe faţa lui frumoasă, dar, fără îndoială, mult prea puţin energică pentru un om tînăr, pentru un bărbat, toate

fluctuaţiile gîndurilor şi sentimentelor se perindară ca umbra norilor pe un peisaj.

— De n-ar mai interveni ceva tocmai cînd nu trebuie ! spuse el. Am auzit că Regimentul Coltuzzi este din nou gata de marş, din pricina răzmeriţelor ţărăneşti din Stiria.

— În ultima vreme s-a aflat de mai multe ori în această situaţie.

Un servitor în livrea, străbătînd terasa, veni să-i anunţe că înălţimea-sa doamna marchiză şi-a părăsit apartamentul şi coboară să-şi ia micul dejun.

Tinerii se duseră să-i ţină companie mamei lor. Ignacio îi oferi braţul lui Ines şi, într-un elan plin de gingăşie, îi sărută mîna cu o uşoară apăsare a buzelor.

Manuel dormi foarte neliniştit în noaptea următoare, de joi spre vineri, şi încă de pe la ora două şi jumătate începu să-şi mişte într-o parte şi într-alta capul pe pernă. Exact la ora trei, aşa cum primise poruncă, servitorul intră în dormitorul spaţios, ţinînd în mînă, ridicat sus, un sfeşnic cu mai multe lumînări şi rămase o clipă nemişcat lîngă uşă.

Contele sări din patul său mare, se apropie de fereastra deschisă şi privi în jos, spre parcul întunecat.

Acum ştia şi simţea mai bine ca oricînd că se hotărîse.

Era foarte grăbit. Nu trecuse nici o oră de cînd se sculase, şi acum, lăsîndu-şi litiera şi oamenii să-l

aştepte, şi intră pe lîngă altarul bisericii, prin gardul dărăpănat, în parcul familiei Woyneburg. După ce călcase cu teamă pe trotuarul pardosit cu lespezi de granit, fiindcă i se părea de neîndurat zgomotul ghetelor, simţi deodată sub tălpi pajiştea moale. Era încă foarte întuneric.

Porni totuşi înainte, dădu de aleea largă, aşternută cu pietriş, apoi ajunse la banca de piatră de sub copacii bătrîni : fără îndoială că acela era locul care-i fusese indicat.

Se aşeză. Zgomotele uşoare pe care le stîrni spărgînd tăcerea desăvîrşită — foşnetul hainelor, scîrţîitul uşor al ghetelor — fură absorbite de imensa rezervă de linişte acumulată în parcul bătrîn. Dimineaţa pură, pe care rănile acestea neînsemnate se vindecau de cum apăreau, îl învăluia pe tînărul solitar ca într-un şal invizibil, moale şi pufos.

La răsărit, unde perspectiva se deschidea largă, se ivi o fîşie gălbuie de lumină.

Acoperişul bisericii, care se înălţa în dreapta ca o cocoaşă, parcă se apropie, desprinzîndu-se de cer.

Cînd prin ferestrele înguste de jos răzbătu o lumină palidă de lumînare, care nu se zărise pînă atunci, Manuel simţi şi constată — chiar în clipa aceea ! — că este cît se poate de calm.

Acum avea să vină ea. Rămase cu privirile îndreptate într-acolo.

Se auzi scîrţîind o uşă ; apoi prundişul.

La început îi apăru ca o bucată de întuneric în mişcare, nu îi desluşi chipul şi nu o recunoscu decît atunci cînd, înfăşurată într-o pelerină, se apropie de aleea cu pietriş, unde era mult mai multă lumină

decît sub copaci, de care noaptea rămăsese parcă agăţată ca un văl. De aceea, după cum se părea, ea nici nu-l obsevase încă.

Acum se apropiase bine. Contele se ridică. Margret merse înainte, fără să se abată din drum.

Manuel înaintă printre copaci. Ea nici nu grăbi pasul, nici nu-l încetini.

Manuel înaintă printre copaci. Ea nici nu grăbi parte, fără să-l ia în seamă.

Înainte de a se dumiri că în dimineaţa aceea cenuşie se petrecea un lucru ciudat — Margret mai înaintase o bună bucată de drum spre biserică — contele făcu în grabă vreo trei paşi după ea, aproape alergînd pe pietrişul care scîrţîia.

Domnişoara von Randegg se opri, dar nu se întoarse. Privi doar peste umăr şi, întinzînd mîna dreaptă energic şi poruncitor, arătă către altarul bisericii, spre drumul pe care intrase Manuel în parc. Cum nu simţi în spatele ei nici o mişcare, repetă gestul cu care, nu încăpea nici o îndoială, îl izgonea, bătînd totodată încet din picior. Apoi porni repede mai departe şi ajunse la uşa laterală a bisericii care se deschise şi se închise într-o clipă. Margret dispăruse.

Manuel părăsi imediat parcul ; îl duceau mai mult picioarele, căci mintea îi era răvăşită. În litieră stătu ţeapăn, puţin aplecat înainte, de parcă s-ar fi sprijinit de ceva nevăzut.

Cînd intră în camera de lucru, parcul înverzit, care se vedea prin ferestrele înalte, îi apăru deodată brun, ca toamna tîrziu, mai rău încă, de o culoare brun-cenuşie, ca de abis. Îşi trecu mîna peste ochi şi mai privi o dată : părerea se risipise.

Pe birou se afla o scrisoare. Îşi dădu imediat seama că era din partea Regimentului Coltuzzi şi ştiu bine ceea ce conţinea, ceea ce trebuia să conţină.

Nu se înşelase.

Toate cele şase escadroane aveau să pornească neîntîrziat la drum, dacă pînă la ora douăsprezece nu primeau un contraordin din partea Consiliului imperial de război. Se indicau şi numele : escadronul lui Cuendias era al treilea pe listă. Manuel îl simţi pe servitor în spatele lui. După ce termină de citit, îi întinse hîrtia, fără să se întoarcă, tot aşa îi dădu şi ordinele necesare.

În casă începu forfota.

Peste o oră contele, îmbrăcat în tunică, apăru pe treptele peronului. În grădină, servitorii alergau de zor. Dincolo de gardul de fier, în stradă, caii ţinuţi de dîrlogi de un dragon jucau de nerăbdare.

Manuel străbătu oraşul călare, stînd drept şi ţeapăn în şa. Pe străzi lumina zilei bătea din plin, dar parcă de case mai atîrna albastrul înmiresmat al nopţii. De la bastioane se vedea pînă departe. Cartierele mărginaşe şi dealurile din spatele lor se conturau desluşit sub soare, sub cerul limpede, fără nici un nor. Manuel trecu în trap pe lîngă numeroasele corpuri scunde de clădiri în care locuiau soldaţii, înşirate de-a lungul meterezelor, apoi intră pe poarta cazărmii şi opri calul.

Subofiţerului din garda porţii îi ordonă să spună oricui ar întreba de el că nu este la cazarmă, că a plecat călare nu se ştie unde.

Şi acasă, servitorilor, le dăduse aceeaşi poruncă.

★

Pe la ora zece, un echipaj al familiei Tovar opri în fața palatului Cuendias. Spre mirarea lui, Ignacio primi de la servitori informația pe care fuseseră instruiți să o dea. Socotind însă de la sine înțeles că Manuel se află la cazarmă, porni îndată într-acolo. Dar la cazarmă i se dădu aceeași lămurire.

La început rămase oarecum dezorientat, apoi îi trecu deodată prin minte că ar fi nimerit să-i facă o vizită baroanei von Woyneburg, și mai ales domnișoarei von Randegg, pentru a-i spune în primul rînd acesteia cît de puternic și de plăcut îl impresionase baletul. Așadar îi porunci vizitiului să pornească îndată într-acolo, întrucît ora aceea de dimineață era tocmai potrivită. Trăsura coti în curînd după altarul bisericii minoriților, trecu de-a lungul gardului dărăpănat al parcului, mai coti o dată spre fațada casei Woyneburg, și opri dinaintea peronului.

Ignacio trimise servitorul să-i anunțe vizita și așteptă în trăsură.

Lacheul întîrzie mult.

Întîrzie atît de mult, încît pe Ignacio îl cuprinse mirarea și nu știa ce să mai creadă. Soarele bătea direct în trăsură, piața dinaintea vechii clădiri era pustie și liniștită.

Deodată se deschise ușa și apăru servitorul său împreună cu un lacheu al casei Woyneburg care se apropie de trăsură, făcu o plecăciune adîncă și spuse că, din nefericire, doamna baroană se simte foarte rău și așteaptă medicul, iar domnișoara von Randegg i-a poruncit să-i înmîneze o scrisoare.

Tovar făcu îndată semn vizitiului să pornească, să-l ducă acasă, la palatul său din oraș. Cînd trăsura coti din nou după altarul bisericii, deschise, în sfîrșit, scrisoarea sigilată ; atît de mult ezitase.

Pe hîrtia cu blazonul familiei Randegg nu erau așternute decît cîteva rînduri : „Stimate domn, vă rog să aveți amabilitatea de a-i spune contelui Cuendias că nu mai vreau să-l văd în veci. Și, de vreme ce îi sînteți prieten, îmi iau totodată adio și de la dumneavoastră. Margret von Randegg."

Tumultul străzilor animate pe care treceau i se păru deodată lui Ignacio înspăimîntător de zadarnic și absurd.

Îl îndemnă pe vizitiu să mîne mai repede. În sfîrșit, intrară duruind pe poartă, în curtea palatului. Ignacio sări din trăsură, trecu în goană printre servitorii care îi ieșiseră în întîmpinare și se refugie într-o cameră depărtată, dosnică a imensei case. Dacă ar fi fost Ines acolo, ar fi alergat degrabă la ea și poate că ar fi plîns. Dar Ines rămăsese la țară, la Enzersfeld. Se prăbuși într-un jilț înalt și-și pironi ochii în pămînt. Fața îi era descompusă, părea un băiețandru de vreo paisprezece ani, teribil de speriat.

Dar cum avea o altă fire decît a contelui Cuendias — care obișnuia ca cerinței impetuoase de a diseca cu gîndul un fapt ori poate un sentiment, să-i opună zidul neted al refuzului — după lovitura primită, apărură degrabă în cugetul lui Ignacio unele reflexii, așa cum apar după cutremur unele crăpături în zid. Și, într-adevăr, cu toată buimăceala lui, n-a fost de loc greu să ajungă la o presupunere sau alta.

Se repezi brusc la uşă, o deschise furtunos, strigă un servitor şi-i porunci să-i aducă toate cele necesare pentru scris.

Apoi se apucă să-i scrie domnişoarei von Randegg. Încercă să-şi formuleze gîndurile într-un fel, într-altul, o luă mereu de la început, ceru chiar să i se aducă vin, ca să fie mai inspirat, mai dibaci, totuşi n-o scoase la capăt. Scria — ceea ce nu voia să scrie. O învinuia că e lipsită de suflet, că dă crezare minciunilor, dar, cu una, cu alta, ieşi din toate acestea o scrisoare neaşteptată, da, pînă la urmă se pomeni că aşternuse pe hîrtie, negru pe alb, propria sa suferinţă.

În sfîrşit, fruntea i se prăbuşi pe tăblia de lemn a mesei şi prima lacrimă sinceră şi neînăbuşită îi picură din ochi.

Deodată se smulse locului. Trecuseră cîteva ceasuri, era aproape ora unu. Nu mai putea suporta să rămînă în casă. Porunci să se înşăueze un cal pentru el şi unul pentru un servitor — fiindcă înaintarea greoaie, înceată a caleştei pe străzile mai înguste i se păru deodată îngrozitoare — străbătu oraşul în trap întins şi se opri pentru a doua oară în dimineaţa aceea dinaintea casei lui Manuel; chiar atunci studentul Pleinacher, care primise aceeaşi informaţie ca şi Ignacio, cobora treptele peronului către grădină.

Tovar se bucură din toată inima cînd îl văzu pe băiatul acela blond şi voinic.

— Pleinacher! *Studiosus* Pleinacher! exclamă el. Contele nu e acasă?

— Nu, răspunse Pleinacher oprindu-se lîngă cal.

Era întunecat la faţă şi îngîndurat.

— Ştii să călăreşti? îl întrebă Tovar, care coborîse de pe cal.

— Fireşte! zise studentul.

— Te rog, vino cu mine!

Ignacio îi porunci servitorului să se întoarcă acasă şi Pleinacher îi preluă calul. Porniră repede, atît cît se putea călări de repede pe străzi, spre bastioane, către cazarmă. Ziua era senină şi călduroasă, cerul albastru, fără nici un nor.

Prin poarta deschisă, de care stătea rezemat un ostaş, se vedea locul de adunare şi grajdurile. Peste tot pustiu şi linişte.

Aflară că cele şase escadroane ale Regimentului Coltuzzi, în afară de cîţiva oameni lăsaţi pentru paza cazărmii, porniseră în marş, îndată după-amiază, către Stiria ori poate către Slovenia. Judecînd după cît timp trecuse, trebuie să fi ajuns sus, pe Wienerberg.

Fără să schimbe o vorbă între ei, printr-o înţelegere tacită, Ignacio şi Pleinacher întoarseră caii. Porniră în trap întins de-a lungul bastionului, cotiră, luînd-o prin Widmertor, a cărei boltă răsuna a gol, trecură de primele uliţe ale periferiei şi începură să gonească în galop. Dacă vreunul din ei — mai ales Ignacio — se întreba ce sens avea goana aceasta şi la ce putea să ducă, e greu de spus, fiindcă dacă ar fi făcut-o, ar fi ajuns neapărat la o anumită concluzie. Dar ei nu domoliră caii, ci o ţinură tot într-un galop pînă în vîrful dealului golaş, ba chiar ceva mai departe. Deodată, opriră şi priviră drept înainte. Dinspre dreapta sufla un vînt răcoros.

În vale, unde drumul se desfăşura pe cîmpia netedă, o coloană nesfîrşită de călăreţi lăsa în urma ei nori deşi de praf, care se învolburau de ai fi zis că arde pămîntul sub copitele cailor. Cîmpia împestriţată cu ogoare, pîlcuri de copaci, case şi poteci se pierdea în ceaţă către dealurile Mödling.

— Uite-i colo ! spuse studentul.

Ignacio nu răspunse. Lăsă hăţurile din mînă. Abia acum îşi dădea parcă limpede seama că drumul lor luase sfîrşit.

— Pornim după ei ? întrebă Pleinacher.

Ignacio clătină din cap.

— Nu ne rămîne decît să sperăm, zise după un timp, că zvonurile despre răzmeriţele din Stiria n-au nici un temei. De altfel aşa am şi fost informat de curînd.

La cuvintele acestea, Pleinacher se întunecă la faţă şi arcadele lui boltite părură şi mai proeminente.

— *Fato locuto causa finita,* răspunse el. Cînd soarta şi-a spus cuvîntul, fapta e şi săvîrşită. Pentru a-şi împlini hotărîrea, n-are nevoie de cine ştie ce pregătiri grandioase, te loveşte oricum, chiar fără război. Altfel poţi scăpa teafăr sănătos şi din zece bătălii. Mi-ar părea însă îngrozitor de rău dacă ar fi să păţească un necaz contele într-o împrejurare atît de ruşinoasă ca lupta împotriva bieţilor năpăstuiţi, pe care, fără îndoială, o detestă.

Studentul tăcu, apoi privi departe, spre cîmpie, după coloana de călăreţi, şi îşi scoase brusc bareta. De acolo, din vale răzbătu un sunet de trompete. Praful se învolbură şi mai tare ; după cum se părea regimentul pornise în trap.

Vîntul îi răvăşi părul lui Pleinacher, ridicîndu-i moţul blond de pe frunte.

Întoarseră caii şi porniră înapoi, spre oraş.

X

La Unzmarkt, vorbele care umblau despre Paul Brandter şi nevasta lui se răspîndiseră cu vremea tot mai mult, ajunseseră aproape la urechile tuturor. Şi s-ar putea spune, fără teama de a greşi, că băcănia era centrul de unde vestea, odată aflată, se împrăştiase repede în toate părţile. Acolo avusese loc scena al cărei epilog petrecut în casa lui Brandter, îl cunoaştem. Hanna, sigură pe ea, ştiind că e frumoasă, trupeşă şi că toată lumea o priveşte cu ochi buni, intrase cu pas legănat în prăvălie şi se dusese de-a dreptul în camera din fund, unde cîteva femei şedeau în jurul băcănesei şi beau un vin aromat, numit pe vremea aceea „Claret". După ce dădu bună ziua, începu degrabă să-şi dezlege voioasă traista cu cusături şi să întrebe dacă la velinţă n-ar fi oare mai bine, n-ar ieşi mai frumos, dacă ar umple de pildă cu verde în loc de roşu cîmpul modelelor conturate cu fir auriu. Între timp despături velinţa, o cusătură minunată la care lucrase mai multe seri ore în şir. Băcăneasa (fără să o poftească să şadă) împinse dintr-o singură mişcare totul deoparte şi spuse :

— Las-o aici, nu-i nevoie s-o mai termini. Cît am să-ţi plătesc ?

Chiar şi felul cum îi vorbea era uimitor. Hanna, zvîcnind uşor din cap, ridică ochii şi se uită la celelalte femei. Cînd văzu asprimea trufaşă de pe feţele lor, îmbinată cu o ciudată satisfacţie, pe care nu şi-o puteau ascunde, înţelese îndată că era vorba despre altceva, fără nici o legătură cu cusătura.

— Dar ce este, ce s-a întîmplat ? întrebă, cerîndu-le parcă socoteală.

— Spune cîţi bani mai am să-ţi dau şi nu mă mai ţine de vorbă. Asta este ! zise băcăneasa vorbindu-i de sus.

Hanna îşi strînse într-o clipă lucrul şi ieşi trîntind uşa (ce-i drept cu mai puţină putere decît o făcu mai tîrziu bărbatul ei acasă).

Cînd ajunse în piaţa însorită a satului, o înţepau ochii. Cineva i se alătură. Era o păstoriţă, pe care abia într-un tîrziu o zări, o fetiţă de vreo paisprezece ani.

— Lele Hanna, lele Hanna, repetă ea de cîteva ori parcă în pustiu, fără să fie auzită. Ai fost la băcăneasă ? Nu ?

— Ei, şi ce vrei ?

— De ce plîngi, lele Hanna ? Adică ştiu eu de ce.

Hanna tresări :

— Ce ştii ? O coti cu păstoriţa pe o uliţă la capătul căreia se zărea rîul. Spune, fetiţo.

Atunci află totul.

— Dar mie îmi eşti dragă, lele Hanna, ştii că îmi eşti dragă, nu-i aşa ? Băcăneasa-i veninoasă, fără îndoială că nimic nu-i adevărat.

— Fireşte că nu-i adevărat ! zise Hanna cu îndîrjire în glas. Nimic nu-i adevărat, nici o vorbă, toate-s minciuni, născociri duşmănoase. Îţi mulţumesc, adăugă apoi, mîngîind fetiţa pe cap, şi plecă.

Acest prim incident — mai tîrziu urmară şi altele, asemănătoare, dar o înspăimîntară mai puţin pe Hanna, fiindcă se aştepta în orice clipă să se ivească vreunul — incidentul de la băcănie a avut de altfel o consecinţă care a dus la un fel de înfrîngere a grăsanei de băcănese, făcînd-o oarecum de rîs şi de batjocură. E greu de spus dacă situaţia era îngrozitoare sau mai degrabă ridiculă ; poate că şi una şi alta. Fiindcă peste cîteva zile apăru ca de obicei, după cumpărături, nu Hanna, ci Paul Brandter, şi anume cu toarta coşului petrecută pe după braţ. În prăvălie se afla mai multă lume. În cele cîteva clipe cît rămaseră toţi cu răsuflarea tăiată de uimire, Brandter îi impresionă peste măsură. Avea faţa dîrză, fălcile încleştate, umerii încordaţi şi privirea neabătută, înfiptă drept în ochii celui la care se uita. Nimeni nu mai scoase o vorbă, orice discuţie încetă şi în scurtul răstimp cît zăbovi în prăvălie domni o atmosferă de parcă i-ar fi păşit pragul un mare senior. Ceru scurt şi hotărît ceea ce-i trebuia. Băcăneasa se arătă binevoitoare, chiar zeloasă. Toţi spuseră mai tîrziu că se speriase tare de Brandter şi rîdeau răutăcios. De atunci în colo aşa rămaseră lucrurile. Niciodată nu mai veni Hanna după cumpărături, ci doar bărbatu-său. Şi totdeauna amuţeau toţi. Băcăneasa merse chiar atît de departe cu amabilitatea, încît îi dădea întîietate caporalului, servindu-l imediat, măcar că alţi muşterii, intraţi mai devreme în prăvălie, îşi aşteptau rîndul. Voia, pesemne, să-l vadă cît mai repede plecat.

De altfel Brandter își schimbase oarecum comportarea și în alte privințe. Deși ducea și acum o viață retrasă, era văzut mult mai des pe ulițele satului, fără să se îndrepte de bună seamă spre un anume loc, ci plimbîndu-se doar. Aproape în fiecare zi străbătea piața cu pași mari și îndesați. Era ciudat, dar așa era : Brandter începuse să se arate în lume. De vorbit însă nu vorbea aproape cu nimeni, își împingea doar puțin căciula pe spate și saluta scurt. Avea o înfățișare foarte severă și orice ochi experimentat ar fi recunoscut ușor un vechi oștean.

Acasă tăcea și se gîndea. Și anume mereu la același lucru : la ultimile zile dinaintea execuției sale, care fusese suspendată, și chiar la cele întîmplate sub spînzurătoare, mai bine zis, la o anumită clipă. Cuvintele pe care de curînd i le strigase la furie nevestei sale nu-i mai ieșeau din minte, deși, acum își zicea că nici pe el nu-l silise nimeni — să se lase salvat. Așa judeca lucrurile în ultima vreme. Doar ar fi putut să spună „nu". Avea acest drept, nu-i așa ? Dar el strigase : „bine, puică, nu zic nu !", și apoi chiar mai înainte, nu ceruse el ajutor, urlînd de mai mare rușinea : „Nu-i e milă nimănui de tinerețea mea ?" „Și, cu toate acestea, încă aș mai fi putut să spun «nu» și după aceea", gîndea Brandter cu îndărătnicie. Culmea era că și atunci, da și atunci, pe podeaua spînzurătorii, își dăduse seama o clipă, da, își dăduse foarte limpede seama că de fapt mai putea încă, ba aproape că trebuia chiar să spună „nu". Clipa aceea și-o amintea cu toată forța și precizia pînă și acum (ori poate abia acum). Da,

nu încăpea nici o îndoială. Și cum se obișnuise în ultima vreme să despice firul în patru, i se părea de o deosebită însemnătate. Ca și ultimele sale zile de temniță : nu fusese oare atunci cît se poate de liniștit și întru totul împăcat cu soarta lui ? Nu fusese, la drept vorbind, al dracului de înțelept ? ! Adesea parcă vedea cum se săltase în mîini, pînă sus, la fereastra cu gratii, și cum ședea jos de pază ulanul pe care-l scuipase drept pe căciula lui înaltă.

Între timp în casă atmosfera devenea tot mai apăsătoare, fără nădejde că se va schimba, deși temerile îngrozitoare se dovediseră neîntemeiate. Ce-i drept, și unul și celălalt primeau mult mai puțin de lucru, de necazul acesta nu fuseseră cruțați, uneori pe lîngă atelierul lui Brandter trecea cîte cineva îndreptîndu-se spre rotarul sau șelarul din Judenburg, iar unele țărănci îi cereau Hannei înapoi pînza ce i-o dăduseră să le coasă rufărie nouă, lîna de diferite culori și materialul pentru cîte o năframă cu înflorituri, după cum făceau uitate și unele învoieli mai vechi. Cu toate acestea, erau destui oameni în sat și prin împrejurimi — căci li se dusese vestea pînă departe și primeau de lucru de pretutindeni — care le voiau binele sau socoteau tot ceea ce se spunea despre ei minciuni sfruntate ; alții nici nu luau seama la asemenea lucruri și, de vreme ce le venea mai lesne să dea fuga cu cîte o treabă la niște meșteri pricepuți din apropiere, nu socoteau că trebuie să-i ocolească. Apoi, desigur, la unele gospodării mai izolate zvonurile ajunseră mult mai tîrziu. Prin urmare soții Brandter aveau din ce trăi și acum, și mai tîrziu. Dar, mai greu de îndurat decît

cele întîmplate şi decît situaţia în care se aflau erau, după cum am mai arătat, temerile şi jalea Hannei, felul ei de a vedea totul în negru şi deznădejdea ei, căci nu căuta cîtuşi de puţin să şi le ascundă. Desigur, cînd vreo ţărancă venea obraznică şi trufaşă să-i ceară lucrul înapoi, nu era vorba numai de pierderea unui cîştig, ci şi de o lovitură morală, aşa că biata femeie îşi vărsa focul jelindu-se. Ceea ce îndura Brandter de la nevastă-sa în astfel de împrejurări — care la început, îndată după cele întîmplate, se iveau aproape zilnic — e lesne de închipuit. El îşi dădu limpede seama, din capul locului, că va duce o viaţă de parcă s-ar afla veşnic la stîlpul infamiei. Uneori ieşea din casă fără să spună o vorbă, cu fălcile încleştate, şi rămînea seara, după lucru, mult timp nemişcat în atelierul învăluit în întuneric, sau, dacă era vreme bună, afară, pe malul rîului, al cărui murmur monoton parcă mărea liniştea nopţii ce îl înconjura.

Nu încape vorbă că ajunsese un însingurat. Ieşea dinaintea atelierului, îşi ştergea cu mîneca sudoarea de pe frunte şi privea clipind din ochi, cu neîncredere parcă, dincolo de rîu, către dealurile ca nişte pisici ghemuite. Cîmpul vuia de foşnetul frunzişului, acum mai des şi mai întunecat, vîntul stîrnea praful de pe drum, primăvara luminoasă se înăbuşea sub năvala verii, bolta cerului era mai apăsătoare şi mai albastră. Pe munţii îndepărtaţi, pierduţi în ceaţă, se căţărau ca muşchiul negricios pâduri de brad. În curînd căsnicia lor avea să împlinească cinci ani, iar Brandter treizeci de ani de viaţă, datorită Hannei, care i-o prelungise.

Nici Hanna nu mai era chiar ca înainte. Dar în veşnicile şi sfîşietoarele ei tînguiri nu dădea pe faţă ceea ce o chinuia mai cumplit. I se rupea inima că nu mai putea să-şi vadă micul cerc de cunoştinţe pe care şi-l făcuse, să se oprească în drum cu cîte cineva şi să sporovăiască voios, împărtăşindu-şi ultimele noutăţi, să dea fuga seara pe la o vecină, să simtă că le e dragă tuturor, că toată lumea o socoteşte frumuşică şi pricepută, aşa cum îi mersese vestea. Acum iar nu mai scotea piciorul din casă, ca la început. Şi bărbatu-său tăcea şi mocnea, de se întuneca locul în jurul lui. Apoi şi ea îşi dădea silinţa în ultima vreme, se străduia cît putea să nu vorbească ; fiindcă ceea ce-i stătea pe suflet i-ar fi ţîşnit repede pe gură. Şi nu voia să-l jignească pe Brandter ; cînd se întîmpla totuşi să o facă, îi părea rău din toată inima. Hanna era o femeie cumsecade şi trebuie să recunoaştem că încerca să se lupte cu răul cînd punea stăpînire pe ea. Adesea se ducea pe furiş la biserică şi se ruga.

Căci, ţinînd seamă de slăbiciunile omeneşti, e mai uşor de înţeles, ba aproape chiar de iertat, răcirea ce se produse între cei doi soţi. În acele zile parcă se abătu peste ei un adevărat blestem. Acum nu le mai era drag nici căminul lor, care, înconjuraţi cum se aflau de atîta rea-voinţă, ar fi putut să însemne pentru amîndoi singurul refugiu. Brandter rămînea acasă. Seara, după lucru, se plimba cu paşi mari de colo pînă colo prin cameră şi tăcea. Hanna nu putu

să rabde însă mult această situaţie şi, cu timpul, în măsura în care şi-o putea îngădui, găsi mijlocul de a pleca de acasă, de a ieşi iar în lume.

Căci nu toţi oamenii o priveau cu ochi răi, nu toţi erau trufaşi şi bucuroşi de nenorocirea altuia. Cîte unii ţineau mai mult sau mai puţin făţiş cu soţii Brandter (fapt la care a contribuit şi înfrîngerea ridiculă a băcănesei). Apoi pe Hanna o duşmăneau şi o pizmuiau, fireşte, mai cu seamă femeile. Bărbaţii însă, cei care nu se aflau prea de tot sub înrîurirea acestora, îi arătau adesea pe faţă drăguţei Hanna simpatia şi compasiunea lor. Aşadar erau şi din aceia care căutau să o consoleze. S-ar putea însă ca şi Hanna să fi devenit mai sensibilă la privirile binevoitoare sau admirative. Şi în trecut, în anii dinainte, fusese privită astfel, ca orice femeie drăguţă, la piaţă, la rîu, oriunde. Pînă la urmă, n-ar fi de mirare ca cei care căutau s-o mîngîie cu vorbe plăcute să se fi uitat poate de mult după ea, numai că acum se simţeau mai în largul lor.

Asta nu înseamnă însă, frieşte, că ar fi depăşit cît de cît buna-cuviinţă, nici vorbă de aşa ceva. Apoi, cînd se întorcea acasă, Hanna nu era întrebată niciodată unde fusese. De altfel faţa i se schimbase oarecum, devenise mai severă, mai aspră, mai puţin copilăroasă. S-ar fi putut ca, întrebată fiind, să-i fi răspuns bărbatului ei cu duritate, cam aşa: „Ce te priveşte ? Ţie şi aşa nu-ţi mai pasă de mine !" Şi, fără îndoială, după aceea i-ar fi părut rău. Dar el n-o întreba. În casa lor era linişte, foarte multă linişte.

XI

O dată, spre seară — Brandter era în atelier, unde tocmai termina de împodobit un ham nou-nouţ — se auzi limpede dinspre piaţa satului sunet de trompetă. Brandter săltă capul, se încruntă fără să-şi dea seama, apoi făcu o clipă impresia că n-a auzit nimic, ca să zicem aşa, şi că îşi vede mai departe de treabă. Dar cînd se auzi din nou trompeta — prima dată sunase semnalul care, pe vremea aceea, la cavaleria imperială însemna „coloană, drepţi !" iar a doua oară „stai !" — cînd auzi aşadar al doilea semnal, aruncă hamul cît colo şi plecă.

O luă chiar la fugă. În sat era o vîlvă nemaipomenită. În piaţa largă, pe unde de obicei nu treceau în şir decît gîşte păşind legănat şi cîteodată, seara, tropotind, cirezi de vite în jurul cărora roiau muştele, se afla acum înşirat pe patru rînduri, în formaţie de marş, un escadron strălucitor din Regimentul de dragoni Coltuzzi. Unul în spatele altuia, în linie perfect dreaptă, oamenii şedeau în şa, cu pîntecele supt, şi urmăreau cu privirea, sau întorcînd capul, pe căpitan (Brandter îl recunoscu îndată pe contele Manuel), care trecea călare de-a lungul fiecărei coloane, urmat de trompetul escadronului (atît de departe ajunsese aşadar ordonanţa de odinioară a contelui !). Dragonii, în tunici albe şi platoşe strălucitoare, stăteau ca nişte stane de piatră, numai ici, colo, parcă jucîndu-se cu disciplina, se mişca uşor cîte un cal, clătina din cap, atît cît îi îngăduia căpăstrul, făcea să zornăie frîul

sau bătea din copită. Stegarii și locotenenții stăteau în fața coloanelor lor cu săbiile trase.

Țăranii tăndăleau în jur, își mutau greutatea de pe un picior pe altul și căscau gura. Aproape toate femeile tinere din Unzmarkt erau de față și tot mai apăreau altele, dînd buzna pe porți și ștergîndu-se în fugă pe mîini cu șorțul. Stăteau pîlcuri, pîlcuri în jurul escadronului condus de contele Cuendias, sporovăiau, rîdeau și arătau chiar cu degetul. Băiețandrii însă priveau cu mare seriozitate și ardoare. Nu-și mai găseau locul. Se învîrteau în jurul soldaților ca un roi de țînțari întărîtați.

Brandter se ținea deoparte, ursuz. Plimbîndu-și ochii peste rîndurile de soldați, îi descoperi curînd pe vechii săi camarazi. Micul șvab, scurt și îndesat, stătea pe cal cu pieptul bombat de parcă ar fi fost cel puțin modelul propriei sale statui ecvestre. Pe un flanc al coloanei a treia, chiar în primul rînd, se afla lunganul, care, de asemenea, stătea pe cal cu gravitatea cuvenită. Omul acesta avea o ținută cu adevărat ostășească ; și, pe deasupra, reușise să-și răsucească mustața în așa fel încît i-ar fi îngrozit și pus pe fugă chiar și pe ienicerii sultanului.

În general escadronul îi făcu o impresie destul de bună lui Brandter. Și asta însemna ceva ; fiindcă el cîntărea cu ochi de cunoscător totul, în amănunt, de la starea copitelor pînă la grija mai mică sau mai mare cu care erau întreținute harnașamentele. Și, în cazul acesta, e lesne de înțeles că era înclinat să judece foarte sever.

Totuși acum îi părea rău că nu se putuse stăpîni și dăduse fuga în piață. Acolo, firește, devenea și

mai evident pasul înapoi pe care îl făcuse odată pentru a-și salva viața (căci, într-adevăr, făcuse un pas înapoi cînd coborîse de pe podeaua spînzurătorii, de la înălțimea nespus de solitară a morții, în clocotul înăbușitor al norodului). Și el, Brandter, stătuse într-o vreme pe cal, în flancul unei coloane, ca prostănacul de lungan cu mustață. Iar acum se afla printre bădăranii de țărani. Da, acum îl izbi deodată mirosul mucegăit al straielor lor, de parcă le-ar fi moștenit din moși-strămoși, ori le-ar fi scos dintr-o ladă unde zăcuseră sute de ani. Și chiar acolo, în primele rînduri, unde se înghesuise Brandter, duhoarea aceasta mocnită se învălmășea cu aburul înțepător al nădușelii de cal și cu mirosul de piele care băteau ca un val dinspre trupele ce se aflau în imediata apropiere.

Tocmai în partea cealaltă a pieței, dincolo de escadron, unde nu ajungeau privirile lui Brandter, se afla Hanna. În felul ei, era aproape tot atît de tulburată ca și băietanii din sat. Trompetul o recunoscuse și, la primul prilej — anume cînd, urmîndu-l pe conte, o cotise spre flancul al patrulea — o salutase dînd ușor din cap. Îndată după aceea trecuse foarte aproape de Hanna contele Manuel, care, desigur, o văzuse și el, dar dacă o recunoscuse era greu de ghicit după cum ședea în șa pe calul său înalt. Hanna nu-și afla locul de nerăbdare, mai că sălta pe călcîie. După ce escadronul fu împărțit în grupe mai mici, pentru cantonare, și fiecare din ele se porni la drum, trompetul străbătu piața în galop, executînd adevărate sărituri și, cu o deose-

bită măiestrie, opri drept în fața ei calul, care cabră — femeile din jur se dădură speriate înapoi — sări din șa și-i întinse mîna, privind-o cu ochi scînteietori. Apoi se porniră pe sporovăit, ea cu mîinile în șold, el, răsucindu-și mustățile și cercetînd-o, încîntat. Hanna se legăna de-i jucau fustele. Curînd mai apăru un ostaș, pe jos, cu calul de căpăstru ; era bătrînul vagmistru, care avusese odinioară ideea, cu urmări atît de mănoase, de a strînge de la poporul adunat în piață un obol pentru familia abia înjghebată (în timp ce Hanna, cocoțată pe șaua actualului trompet al escadronului, se avînta cu inima plină de speranță și de temeri în noua ei viață). Barba lui cenușie ca fierul îl îndreptățea să se poarte ca un părinte cu tînăra femeie ; fără multă vorbă, o prinse de bărbie, îi înălță capul și o sărută cu zgomot pe frunte. E lesne de înțeles că femeile din Unzmarkt luară aminte de cîtă cinste se bucura Hanna din partea a doi galonați.

Seara, la cină, soții se aflau fiecare în altă stare de spirit. Brandter avea o înfățișare de parcă și-ar fi stăpînit o durere aproape fizică. Hanna, dimpotrivă, nu izbutea să-și ascundă cu totul buna dispoziție. Pentru ea, o dată cu escadronul de dragoni care venise în marș impetuos și se oprise în piață, începea în sat o viață deosebită (la fel socoteau de de altfel majoritatea țăranilor, numai că ei se gîndeau mai ales la prilejul pe care îl vor avea să-și vîndă produsele), o viață care o va scăpa de vechile necazuri, în care va fi din nou prețuită, în care nedreptățile suferite vor înceta și vor fi date uitării.

Apoi s-a aflat în curînd că trupele vor rămîne mai multă vreme acolo. La început țăranii erau necăjiți, fiindcă escadronul adusese și cîteva care de fîn și de ovăz ; dar cum se stabili în Unzmarkt, și rezervele se terminară, firește, repede, oamenii fură bucuroși să le vîndă furaje. Cîștigul era mai mare decît cel dobîndit de pe urma aprovizionării trupelor cu hrană și a găzduirii lor. Oricum, dacă cineva avea încartiruiți în șopron cincisprezece, douăzeci de dragoni, din cei cîțiva creițari primiți pentru fiecare ajungea, cu vremea, să încropească o sumă frumușică. Și acum, în timp de pace, casieria escadronului plătea totul în bani peșin. Întrucît trupele nu făceau instrucție decît dimineața — locul în parte nisipos ales pentru exerciții se afla în susul apei, la marginea satului, numai la vreo cinci sute de pași de casa lui Brandter — flăcăii erau de cele mai multe ori liberi după-amiază și, adesea, fie că se plictiseau, fie că așa îi îndemna inima, îl ajutau pe țăran la tot felul de treburi ; ori poate și fiindcă vreun țăran bătrîn îi amintea unuia sau altuia de propriul său tată sau gospodăria gazdelor de cea a părinților săi. Și doar nici acolo n-ar fi trîndăvit. Mai ales tinerii recruți dădeau cu dragă inimă o mînă de ajutor. Și, drept mulțumită, erau omeniți cînd și cînd cu cîte un păhărel de vin sau de rachiu.

Escadronul mai aduse și alte binefaceri. Așa de pildă „mototolii“ din Unzmarkt (așa li se zicea bărbaților din Stiria) fură în curînd cu toții de acord că de cînd veniseră soldații o scoteau oarecum

mai bine la capăt cu „caţele“ lor (cum li se spunea femeilor prin părţile locului). Şi, într-adevăr, acum trăncăneau şi îi cicăleau cu mult mai puţin, certurile şi ocările se răriseră. Aveau, fără îndoială, preocupări mai plăcute. O anumită pace şi împăcare se lăsase peste sat. Nu se petrecea nimic sau aproape nimic neplăcut, ceea ce ne face să credem că pe atunci bărbaţii din Unzmarkt nu aveau vreo înclinaţie deosebită spre gelozie. Dacă totuşi cîteodată îl apuca pe vreunul dracii, îi alunga repede şi cu folos cu cîţiva pumni şi lepşe peste bot, iar bărbaţii din Unzmarkt se bucurau din nou de linişte binefăcătoare, la care se pare că ţineau mai mult decît la orice.

Escadronul venise şi cu un potcovar sau, cum s-ar zice, un fierar, om încercat, care în curînd ajunse de mare folos celor din sat. Ţăranii nu-şi lăsau pe seama lui numai caii, ci şi vitele, la care se pricepea de asemenea, dovadă că scăpase o dată de la moarte o mîndreţe de taur. Pe de altă parte şi Paul Brandter le era de oarecare folos trupelor. Desigur, escadronul avea un şelar, dar se mai găsea destul de lucru şi pentru fostul caporal, aşa că mai în fiecare zi răsunau pinteni în atelierul lui. Asemenea comenzi, judecînd după felul cum le primea, nu păreau că îl bucură în mod deosebit pe Brandter şi apoi era şi tare scump la vorbă. Dar fiindcă ştia totuşi să se poarte frumos cu oamenii şi îi erau cunoscute nevoile călăreţilor, mulţi alergau la el. În cele din urmă un stegar îi comandă chiar un căpăstru nou : botarul şi fălcelele din piele fină, galbenă, încrustată cu aur curat, pe care i-o aduse personal la atelier, iar fruntarul împodobit frumos cu blazonul familiei.

La soţii Brandter nu se făcuse nici o încartiruire, nici de oameni, nici de cai. Aceasta, desigur, fiindcă judele satului, care-i prezentase locotenentului însărcinat cu încartiruirea escadronului o listă cu locurile de adăpost disponibile, era chiar bărbatul băcănesei. Pe listă casa lui Paul Brandter nu fusese trecută. De fapt caporalului îi convenea situaţia. Îi ajungea că băieţii intrau în atelierul lui zornăind din pinteni şi făloşi ca nişte seniori. Nu-i trebuia să aibă mereu sub ochi, chiar în casă, fala trecută. Cu Hanna stăteau însă altfel lucrurile. Ea se căina tare că fuseseră de tot trecuţi cu vederea şi făcea într-una socoteala cîţi cai ar fi încăput în şură, cîţi oameni în şopronul gol de lîngă atelier şi cîţi bani ar fi putut să cîştige. Apoi turba la gîndul că nu aveau şi ei un dragon în casă, ca toţi vecinii. De altfel la început Brandter se gîndise să-i ia la el pe cei doi vechi camarazi, măcar că nu-l îndemna prea mult inima. Dar se dovedi că fuseseră încartiruiţi la un gospodar de frunte, unde aveau o locuinţă cu mult mai bună decît le-ar fi putut oferi el. Hanna, în schimb, ar fi vrut să găzduiască, fie şi în ciuda protestului mut a lui Brandter, alţi doi ostaşi, şi anume pe trompet şi pe vagmistru. Brandter, desigur, s-ar fi ferit să i se împotrivească nevesti-si (pentru a nu da iar, ca să spunem aşa, cu capul de perete, căci unul dintre ei contribuise direct la salvarea vieţii lui !). Dar nici această în-

cartiruire nu se făcuse. Vagmistrul trebuia să locuiască undeva în sat, unde se aflau majoritatea cailor, iar trompetul în apropierea locotenentului însărcinat cu încartiruirea ; aşa ordonase căpitanul.

De altfel afurisitul conte Manuel îi pricinuise băcănesei o adevărată dezamăgire şi o făcuse să sufere o înfrîngere, a doua, după capitularea atît de ruşinoasă în faţa lui Paul Brandter, de care s-a rîs din belşug ; dar aceasta era cu mult mai dureroasă. Grăsana se lăudase cum nu se mai poate că toţi ofiţerii escadronului, şi mai ales preacinstitul conte vor fi încartiruiţi în frumoasa ei casă (care era într-adevăr cea mai arătoasă clădire din sat, cu mult mai impunătoare chiar decît casa parohială). Şi acum planul acesta, toată această onoare trîmbiţată cu tărie se spulbera — lovindu-se de nasul unui conte. Deoarece căpitanul, care fusese binecuvîntat sau oropsit, cum vreţi s-o luaţi, cu un simţ al mirosului foarte fin, hotărî, ca urmare a repulsiei sale faţă de miasmele ţărăneşti, parohiale, şi chiar de băcănie, să locuiască într-un cort, la marginea satului. Ofiţerii i se alăturară bucuroşi. Unul dintre ei însă, un locotenent, trebuia, conform regulamentului, să locuiască în mijlocul zonei de cantonare. Şi acesta fu încartiruit, ce-i drept, la băcăneasă ; era tot un preacinstit nobil, dar numai unul, şi, oricum, nici conte, nici căpitan. În zilele următoare, unii ţărani porniţi pe glume răutăcioase întrebau de cum intrau în prăvălie în ce parte anume a casei fusese găzduit comandantul escadronului şi de ce nu se arăta niciodată la faţă.

Aşadar contele locuia împreună cu ceilalţi ofiţeri în mai multe corturi trainice şi frumoase. Locul de tabără se afla destul de aproape de casa lui Brandter, anume în lunca din josul rîului, la capătul satului, pe prundul folosit acum ca teren de instrucţie. Cavalerii îşi ţineau şi caii pe lîngă ei, sub un comarnic mare, înjghebat între copaci. Alături de comarnic se înălţa cortul ordonanţelor.

Era un loc foarte plăcut, cuprins între arborii bătrîni de pe marginea rîului care curgea repede, cu valuri clocotitoare, la poalele unui povîrniş, numai la vreo douăzeci de paşi de intrarea în cortul căpitanului. Mai ales pe seară, cînd se lăsa răcoare şi ofiţerii stăteau în jurul meselor aşternute şi mîncau la lumina felinarelor, iar în spate se ridicau vîlvătăile vii ale focului, acoperite cînd şi cînd de silueta cîte unui soldat care îl scociora — mai ales la ceasul acela de linişte îşi dezvăluia locul de tabără tot farmecul : la apus, printre trunchiurile copacilor şi printre colinele rotunde ale luncii, lumina roşie a zilei în scăpătat întinzîndu-se adesea pînă tîrziu în fîşii peste peticul de pajişte dintre cort şi rîu ; cîntecul ciudat şi plin de taină al păsărilor de apă ; şi prin întunericul care năvălea din spate, sub comarnic, tropăitul unui cal. Oamenii călăriseră săptămîni de-a rîndul, sub soarele dogoritor, pe şoselele înecate în praf, apoi trecuseră peste înălţimile întinse ale Munţilor Semmering, de unde peisajul deschis, cu lunca netedă, cursul rîului şi colinele domoale se vedeau în vale ca un vis tulbure, faţă de torentul spumegînd şi peretele abrupt de stîncă pe care le aveau dinaintea ochilor. Acum, de cînd se aşezaseră

în locul acela răcoros, fiecare se simțea destins și cuprins brusc de un dor straniu, misterios, de singurătate. Viața din luncă, depănîndu-se liniștit în mlaștinile și brațele rîului, plescăitul broaștelor care săreau speriate, plesnetul ușor pe care-l făcea cîte un pește cînd străpungea suprafața netedă ca oglinda a apei ; toate acestea înconjurau tabăra ca o lume cu totul aparte, care îi ținea închiși, îi despărțea cu valul ei de verdeață intensă și suculentă de tot ce era în afară.

Nu prea departe, cam la vreo două sute de pași mai sus, rîul cotea pe după un pîlc de copaci și pătrundea în acest loc tainic. De acolo se vedea pînă în sat, a cărui viață mult mai bogată și mai vie tivea malul rîului : ici spălau femeile stînd în genunchi pe podețe mici, care, pentru a putea să se limpezească rufele, înaintau puțin dincolo de pociumbi, deasupra apei, dincolo își scăldau caii dragonii călărind pe jumătate goi, sărind în apă, bălăcindu-se și stropind, făcînd o larmă cumplită, așa cum le place lor, ceva mai departe se afla un grup de soldați și de țărani, care stăteau de-a valma și, fără îndoială, flecăreau.

Această devălmășie se împlinise foarte curînd, fiindcă norodul rămîne tot norod, chiar și în haină ostășească ; apoi, cu toate că în escadron se aflau și destui mercenari străini, valoni, spanioli și italieni (acești flăcăi se bucurau de altfel de o deosebită atenție din partea femeilor din Unzmarkt !), majoritatea călăreților erau mai mult sau mai puțin băștinași, în sensul mai larg sau mai restrîns al cuvîntului, și, în afară de aceasta, mai toți fii de țărani. Și, după cum se știe, țăranul nu e numai omul cel mai așezat și legat de locul său de baștină, dar totodată și omul care se simte acasă pretutindeni ; el își află frați oriunde lumea trăiește numai din munca cîmpului și la nevoie știe să se descurce și la capătul pămîntului ; căci nici acolo nu pică pîinea din cer, trebuie să ari, dacă vrei să mănînci și să trăiești.

În felul acesta sătenii se înțeleseră repede și se împrieteniră de-a binelea cu ostașii făloși care sosiseră mîndri, pe cai, iar acum împestrițau ulițele satului, umpleau de bărbați duminicile naosul bisericii, intrau și ieșeau una într-una din băcănie, zornăind din pinteni, făceau să curgă noutățile, discuțiile și cuvîntările la cîrciumă, pentru oameni, iar pentru birtaș banii în buzunar, în schimbul cîtorva păhărele de vin. Căci ostașul era generos, nu verifica nici o socoteală, nu se tocmea, dădea cît i se cerea (uneori, ce-i drept, și lua ceea ce nu se băga de seamă, dar în privința aceasta preacinstitul conte era al dracului de sever, iar vagmistrul apărea îndată cu nuiaua în mînă).

XII

Și în casa lui Brandter forfotea acum lumea, deși în mai mică măsură. Dar, oricum, era ceva nou, care stîrnea o senzație încă necunoscută și s-ar putea spune că pentru Hanna zilele treceau într-o adevă-

rată beţie. Probail că o cuprinsese un fel de ameţeală, asemănătoare întrucîtva cu starea în care se aflase Brandter cu cinci ani mai înainte, după suspendarea execuţiei : şi ea se lăsa acum dusă de valurile agitate ale vieţii ce-i fusese din nou dăruită.

Brandter, care îşi păstrase obiceiul ca din cînd în cînd să pornească prin sat şi să străbată cu paşi mari uliţele (măcar că noua viaţă din Unzmarkt anula, ca să zicem aşa, raţiunea iniţială a plimbărilor sale, deoarece valul clocotitor ce se abătuse de curînd îi făcea în fel şi chip pe oameni să-şi uite cu totul de vechea lor răutate) — Brandter, aşadar, fu întîmpinat într-o seară cu zîmbete prieteneşti de cîteva femei tinere, care, pînă la urmă, se încumetară chiar să intre în vorbă cu el. De unde venea această bunăvoinţă şi această amabilitate dulce ca mierea ce picura din gurile lor rele se va vedea îndată. Îi vorbiră cu mare admiraţie despre Hanna, care ziceau că e o femeie frumoasă (Brandter bănui îndată intenţiile lor răutăcioase) şi adăugară în şagă că, într-adevăr, merită un soţ atît de chipeş ca el. Apoi îl întrebară dacă nu o văzuse cum joacă acum la cîrciumă (în apropierea căreia se aflau). Juca de mai mare plăcerea. Cu trompetul dragonilor. (În clipa aceea tocmai se auzi din nou muzica începînd să cînte în cîrciumă.) Oare n-ar vrea şi el să-i tragă un joc bavarez ? Printre soldaţi se află cîţiva muzicanţi foarte pricepuţi care de multe ori vin şi cîntă seara.

Brandter nu luă în seamă această invitaţie prietenoasă ; salută dînd din cap şi porni încet mai de-

parte. Dar încă înainte de a trece de uşa cîrciumii, vorbele veninoase începură să-şi facă efectul, aşa că intră înăuntru, deşi la început nu avusese cîtuşi de puţin acest gînd.

Acum vedea pentru prima oară interiorul cîrciumii, fiindcă izbutise (s-ar putea spune cu o îndărătnicie cumplită) să trăiască cinci ani în Unzmarkt fără să calce vreodată pe acolo. Dacă petrecerea n-ar fi fost în toi, desigur că oamenii l-ar fi zărit mai degrabă pe Brandter, şi prezenţa lui ar fi stîrnit oarecare vîlvă, ori poate chiar vîlvă mare. Dar acum încăperea din faţă era ticsită de ţărani şi mai ales de dragoni, iar în spate, în grădină, se ridica un zid de oameni în jurul locului de dans. Cei care priveau dinăuntru se înghesuiseră în uşă şi, cum se intra şi se ieşea într-una, domnea o permanentă învălmăşeală. Brandter se strecură şi el prin mulţime. Muzica făcea tărăboi, îngîmfîndu-se cu glasul galben al goarnelor de alamă şi cu rîul de miere aţîţător al clarinetului. Iar deasupra lor ţiuia şi uguia dulce o vioară mînuită cu măiestrie.

Deodată soldaţii începură toţi să strige entuziasmaţi şi să aplaude furtunos. Pe locul de dans, rămas liber, păşiră Hanna şi trompetul. Omul acesta în tunică albă era drept şi înalt ca un brad şi, la numeroasele întoarceri ale *Hupfer*-ului pe care-l jucau doar ei în faţa tuturor, îşi învîrtea partenera ridicînd-o în aer, de-i săltau mult peste genunchi fustele decent de lungi, iar picioarele ei zvelte, în ciorapi albi, păreau din cînd în cînd aproape că tropăie peste capetele privitorilor. Jucau într-adevăr „de

mai mare plăcerea“, femeile avuseseră dreptate. Brandter își făcu loc prin mulțime și plecă, fiindcă îl și agrăise careva.

Așadar purtarea lui rămase neschimbată. Chiar și acasă, firește. Trompetul venea des pe la ei. Brandter de fiecare dată pleca pe nesimțite, cît mai curînd, și intra în atelier, lăsîndu-i singuri pe lavița de la poartă pe nevastă-sa și pe oaspete să sporovăiască mai departe. Cînd și cînd apărea și bătrînul vagmistru. Pe acesta, Brandter îl vedea mai degrabă cu ochi buni. Nu era un golan cu mustața răsucită și cu o nejustificată privire de vultur, de parcă ar fi fost bătrînul Wallenstein [1] *in persona* [2], nici nu purta o tunică de filfizon, atît de strîmtă în talie, încît să ți se pară că acu-acu îi pleznesc toate cusăturile. (Căci domnul trompet tare mult ar fi vrut să-i semene întocmai căpitanului său, ceea ce i-ar fi îngăduit oarecum înălțimea și statura în general, dacă n-ar fi fost cioplit ceva mai grosolan și nu l-ar fi depășit cu cîteva livre [3] !). Bătrînul cu barba cenușie ca fierul știa însă ce înseamnă și războiul, și pacea, și îi cunoștea pe oameni (inclusiv pe el însuși, fără îndoială) din nenumăratele experiențe care, repetîndu-se de-a lungul a cincizeci de ani, lăsaseră urme adînci. Dar, după cum se părea, nu prea ținea

[1] Se referă la *Albrecht von Wallenstein* (1583—1634), comandant al oștilor imperiale în Războiul de treizeci de ani.
[2] În persoană (lat.).
[3] Livră — unitate de măsură pentru greutăți, egală cu aprox. 0,5 kg.

seama de ele. Așa, de pildă, faptul că soții Brandter nu aveau copii îl socotea grav — atît cît se putea deduce din puținele vorbe pe care le mormăise — oricum clătinase de cîteva ori din cap cînd Brandter adusese vorba întîmplător despre această chestiune.

În treacăt fie zis, era fără îndoială pentru prima dată că fostul caporal vedea în treaba aceasta oarecum un rău. Noi, care îl cunoaștem acum întrucîtva, știm că numai cu o jumătate de an înainte nici prin gînd nu i-ar fi trecut una ca asta. I se năzărise așa, deodată ! „Atunci multe ar fi mers mai bine“, adică dacă ar fi avut copii, îi spusese el bătrînului vagmistru. În unele situații omul e înclinat să caute greșeala vieții lui, adică greșeala capitală, esențială, ca să spunem așa, cu tot dinadinsul în altă parte decît acolo unde se află. Doar știm bine că pînă atunci Brandter era bucuros că nu are copii.

O dată, într-o după amiază, pe cînd ședea pe lavița de la poartă cu Hanna și cu trompetul, trecu la pas, de-a curmezișul drumului dintre casă și șosea, urmat de îngrijitorul cailor, contele Manuel care pornise desigur să se plimbe călare. Trompetul sări repede în picioare și luă poziție de drepți, cu palmele lipite de coapse.

Totodată se petrecu ceva de mai mare hazul. Brandter, fără să-și dea seama, procedă la fel ca ostașul. Hanna, smulsă și ea de pe laviță, ca să zicem așa, de mișcarea celor doi bărbați, ieși din încurcătură făcînd o plecăciune adîncă. Contele răspunse la salut, ducînd o clipă mîna la cascheta de

campanie; apoi cîrmi deodată calul, porni în trap spre șosea și o luă de-a lungul ei, către luncă.

Soții Brandter rămaseră o vreme uluiți de propria lor comportare. Cînd caporalul observă însă un rînjet semnificativ pe buzele trompetului, mormăi ceva și dispăru repede în atelier.

Numai nobilul ăla caraghios pe calul lui înalt îi mai lipsise ! Se apucă în silă de treabă căci avea de croit trei curele pentru o cruce de ham. Dar se opri în curînd și căzu pe gînduri, fără să lase din mînă cuțitul lung și ascuțit ca briciul.

Abia după o bună bucată de vreme tresări, se apropie de masa de lucru și începu să taie cum se cade curelele. După ce termină, cusu bine și cu grijă, cele trei fîșii, de belciug, iar de cea de la mijloc o curea mai lată, pentru chingă. Luase măsura, așa că trebuia să se potrivească. La cele două capete dădu găuri pentru catarame. Cînd sfîrși, puse de o parte crucea de ham și uneltele și ieși puțin afară.

Trompetul mai era încă lîngă Hanna. Cînd Brandter se apropie de ei, Hanna îi sări veselă înainte și luă poziție de drepți, bătînd din călcîie, așa cum făcuse și el în fața contelui. Fără îndoială, era o glumă răutăcioasă. Trompetul rîdea și se bătea pe coapse de încîntare. Probabil că Hanna încă nu-și dădea seama cum stăteau de fapt lucrurile. Spuneam mai înaine că trăia ca într-un fel de beție. Apoi nici comportarea soțului ei nu-i ajută cîtuși de puțin să se lămurească. Deoarece Brandter — atît de bătăios de obicei ! — îi răspunse la glumă imitînd-o și el pe ea, făcînd, în felul femeilor, o plecăciune adîncă.

Acum, firește, rîsetele se întoarseră de partea lui. Trompetul se zguduia de rîs. Îi răsunau hohotele ca prundișul descărcat dintr-o căruță.

XIII

La scurt timp după acest mic incident se petrecu un lucru de mirare : Brandter pofti în casa lui oaspeți. Și anume, pe cei doi vechi camarazi și, în afară de ei, pe trompet și pe vagmistru. Bătrînul merse și mai departe : le porunci muzicanților să vină în seara aceea să cînte la Brandter. Apoi, spre uimirea tuturor, Brandter în persoană se duse la cîrciumă și cumpără o cantitate considerabilă de băuturi, și vin, și bere, și rachiu.

În fața casei puseră mese, bănci, iar caporalul se apucă să înjghebe el însuși din scînduri și bîrne o podea nu prea mare, dar solidă, pentru dans. Hanna, pe de altă parte, făcu ce făcu și chemă și cîteva femei tinere. Așadar, după cum se părea, avea să se încingă o mică petrecere.

Către seară începură să sosească oaspeții. Vagmistrul apăru și el destul de devreme în fruntea muzicii, care fu primită cu urale puternice și paharele pline. După ce se strînse toată lumea, se așezară la masă și mîncară din belșug, stropind cum se cuvine bucatele cu băutură. Peste „Bocksrücken" soarele în scăpătat arunca fîșii piezișe de raze, iar piscurile, în plină lumină, se conturau puternic. Trompetul îi po-

vestea Hannei că îl înştiinţase pe conte că foştii lui protejaţi locuiau acolo în sat, dar înălţimea-sa nu primise bucuros vestea, ci îi ordonase să-şi ţină gura şi să facă stînga împrejur. Deşi contele, după cum i-a mai spus, ştia acum mult mai bine limba germană. Hanna asculta cu atenţie, dar cînd trompetul începu să vorbească despre alte lucruri, deveni mai distrată şi se uită de-a lungul mesei, pieziş, la soţul ei, a cărui comportare îi atrase luarea-aminte. Brandter părea peste măsură de vesel. Femeile din jurul lui rîdeau strident. Alături de ele vagmistrul mesteca de zor, cu gura plină. Pe deasupra mesei şi a podelei de dans fuseseră întinse sfori de care atîrnau lămpi multicolore. Mai tîrziu aveau să fie aprinse. Femeile îl întrebau pe caporal dacă o văzuse atunci pe nevastă-sa jucînd ; de altfel n-avea nici un rost să tăgăduiască şi să se prefacă, arătîndu-se nepăsător ! Fiindcă se uitaseră după el şi văzuseră bine cum intrase în cîrciumă. De data aceasta însă nădăjduiau toate să le facă cinstea de a le juca şi el ; doar era stăpînul casei, şi le poftise la petrecere, aşa că nu se cădea să nu le împlinească dorinţa. Apoi începură urările. Se bău în cinstea stăpînei casei, a stăpînului casei, a femeilor poftite la petrecere, a domnului vagmistru, a camarazilor şi, în sfîrşit, a muzicanţilor. Era un semn. Muzicanţii puseră îndată mîna pe instrumente, îşi luară paharele, se mutară la o masă mai mică de lîngă podeaua de dans şi începură să cînte un *Schleifer* lent şi legănat. Hanna şi celelalte femei aprinseră lămpile, căci ultimele licăriri galben-roşietice dispăruseră de mult de

pe piscuri şi întunericul părea că se ridică din luncă şi inundă valea. Către sfîrşitul acestei mese cîmpeneşti era limpede că vinul începuse să-şi facă efectul ; mai ales ultimele pahare, golite pînă la fund în cinstea celor numiţi, luminau dinăuntru pe toţi mesenii desigur la fel de multicolor ca nenumăratele lămpi roşii, verzi, galbene şi albastre care-i luminau de afară.

Hanna şi bărbatu-său deschiseră dansul. La început nu dansară decît ei, în timp ce luna, care apăruse de curînd, se ridica printre cîţiva nouraşi dincolo de luncă. O clipă Hanna îi văzu capul blond şi creţ întocmai ca odinioară şi începu să se mişte mai vioi, fiindcă i se păru că braţele lui o strîng mai tare de şolduri.

— Două zile n-o să ne vedem, femeie, spuse Brandter în timpul dansului. Mîine pînă în zori plec cu căruţa la Judenburg, unde am ceva de lucru.

Hanna ridică uimită capul ; pînă atunci nu-i pomenise nimic despre toate acestea. O clipă se uită la el întrebător şi-l cercetă cu privirea. Apoi lăsă repede ochii în jos şi zise :

— Să te întorci sănătos şi cît de curînd.

În timp ce jucau pe dinaintea oaspeţilor care-i priveau, Brandter o luă de bărbie pe chipeşa lui nevastă, îi săltă capul şi o sărută apăsat pe gură. Bătrînul vagmistru strigă : „Bravo !" şi începu să bată cu putere din palme ; toţi ceilalţi îi urmară exemplul şi se porni un ropot de aplauze. Apoi o invită bătrînul pe Hanna la joc. De data asta se înghesuiră perechi după perechi pe podeaua de dans, molcomul *Schleifer* încetă şi începu un *Oberländer*

vesel, vioara zbîrnîia și zumzăia. La al treilea dans (tot la un *Hupfer)* Hanna fu invitată de trompet. Fustele zburau, ciorapii albi se învîrtejeau, tălpile repezite de sus, din aer, bubuiau pe podea.

— Bravo ! trompetule ! Așa le stă bine tinerilor ! spuse bătrînul.

Desigur, nu numai Hanna, ci și lumea cealaltă observase cît de schimbat era Brandter în seara aceea. De altfel, nici nu era greu. Dansa aproape într-una, glumea cu femeile care rîdeau și țipau, bea pahar după pahar, ciocnind cu vechii camarazi. Micul șvab se cherchelise de-a binelea, în schimb prostălăul de lungan mustăcios avea o atitudine ridicol de demnă, deși bea și el vîrtos ; se vede că omul acesta avea o putere de rezistență nemaipomenită. De altfel nu încape îndoială că punea mare preț și pe o așa-zisă comportare cavalerească, fiindcă la anumite intervale de timp o invita la dans pe stăpîna casei, apoi le lua la rînd pe toate celelalte femei. Acestea erau însă furioase în sinea lor pe trompet, care nu ținea de loc să-și distribuie cu aceeași echitate invitațiile la dans. El o prefera evident pe Hanna și nici nu-și dădea silința să-și ascundă această preferință. Brandter, în ceea ce-l privea, nu lua cîtuși de puțin seama la astfel de fleacuri. De cînd se încinsese petrecerea, devenise ciudat de absent, acum era peste măsură de gălăgios, acum se așeza iar dinaintea paharului cu vin și stătea liniștit, zîmbind fără noimă, sau, uneori, privind visător în gol. Și, totuși, dintre toți, el era cel mai puțin beat, poate chiar că nici măcar amețit nu era. Oricum, bătrînul vagmistru, pe care Hanna îl întrebase în taină dacă nu cumva bărbatului ei i se urcase băutura la cap, după ce se uită la el, mijind ochiul stîng, îi spuse că se înșală. Brandter nu era pentru nimic în lume beat, putea să se bizuie pe privirea lui, căci avea experiență îndelungată și se pricepea la astfel de lucruri, pe el nu-l ducea nimeni, prefăcîndu-se treaz cînd e beat și cu atît mai puțin invers. În orice caz, oricare ar fi fost situația, Brandter făcea impresia unui om care, ca să spunem așa, se eliberase doborînd parcă un zid, și se purta într-un fel neobișnuit pentru el pînă atunci. O dată, cînd luă iar în mînă un pahar plin, Hanna se apropie drăgăstos de el și, cînd vru să bea, îi puse ușor mîna pe braț, ca și cum ar fi căutat să-l oprească. Dar bărbatul îl dădu peste cap și rîse.

— Ai într-adevăr de gînd să pleci mîine ? îl întrebă ea în treacăt.

— Da, răspunse Brandter, sînt nevoit. După prînz, după ce trag un somn să mă dezmeticesc.

Hanna îl privi iar dintr-o parte, cercetîndu-l bine, și în clipa aceea fu încredințată că Brandter nu era cîtuși de puțin amețit. Vagmistrul avusese dreptate, nu încăpea îndoială. „Ce om ! își zise în sinea ei. Toate acestea erau neliniștitoare. Dar unde aveau să ducă ?“ se întreba în timp ce ședea lîngă Brandter și el o ținea pe după mijloc. Totuși nu-și urmă gîndurile, nu era în stare de așa ceva, fiindcă i se și încețoșaseră ochii de vin.

Mai tîrziu, către sfîrșitul petrecerii, cînd unii oaspeți se și pregăteau de plecare, se mai întîmplă o mică ciudățenie. Ceterașul — un fost husar ungur,

care, fiind spătos, fusese trecut la cavalerie — puse mîna pe arcuş şi cîntă un cîntec din ţara lui, acompaniat uşor din cînd în cînd, în lipsa unui ţambal adevărat, de chitarist şi de clarinetist, cu cîteva acorduri zumzăitoare, aşa cum îi învăţase, pe cît se pricepuse, ungurul. Se ştie cum sînt cîntecele astea. Toate se aseamănă între ele. Toate sînt ca o povestire insinuantă, se poticnesc deodată, răsună îndelung şi îşi au locul de fapt la focurile de tabără şi în cîmpie, în a cărei imensitate se pot pierde tînguindu-se uşor. Către sfîrşit, apoi, de fiecare dată, melodia o dă într-un *csárdás* înfocat şi mistuitor, încît ţi se pare că vin hăuind din depărtări fabuloase cete de călăreţi, că le şi vezi umbrele hăituite de bezna nopţii, alergînd la marginea zării unde mai stăruie încă vreo trei fîşii de roşu crepuscular. Şi vedenia din pustă se pierde pînă la urmă în trei sunete prelungi de vioară.

Cîntecul acesta înflăcărat îşi făcu efectul chiar şi asupra oaspeţilor ameţiţi. Şedeau braţ la braţ, sprijinindu-se unul de altul, şi priveau dincolo de lămpile în parte stinse, în sus, spre lună, spre talgerul ei rătăcitor, pe dinaintea căruia treceau în grabă fîşii subţiri de nori, lăsîndu-l doar cînd şi cînd cu totul descoperit ; şi atunci deodată străluceau peretele casei, băncile, mesele şi lunca pînă la Mur, iar de partea cealaltă a rîului pădurea şi muntele se pierdeau într-o ceaţă de argint. Cînd începu să se învolbure *csárdás*-ul, oaspeţii se mai înviorară şi, cum nimeni nu se pricepea la acest dans neobişnuit, unul sau altul sălta ori îşi legăna fie piciorul, fie genunchii, ori ridica paharul spre lună,

ciocnea cu cei din jur şi bea. După ultimele sunete prelungi ale viorii domni apoi liniştea.

Dar Brandter o spulberă. Sări pe o bancă, ridică paharul, îl întoarse către toţi, roată, întinse braţele şi închină în cinstea oaspeţilor rostind doar cîteva cuvinte, de altfel ciudate :

— Camarazi, strigă el, trăiască libertatea !

Oamenii nu prea înţeleseră ce voia să spună, sau poate unii înţeleseră prea bine (cine poate şti ?), în orice caz mişcarea lui avîntată spre luna luminoasă o înţeleseră toţi, o înţeleseră, fiindcă era în spiritul cîntecului sub a cărui vrajă se aflau.

— Trăiască libertatea ! strigară dragonii dînd năvală spre Brandter şi toţi, pe rînd, ciocniră paharul cu el.

XIV

O broască sări cu zgomot mare în apă ; trebuie să fi fost un broscoi gras şi voinic. Contele Manuel, care şedea cu capul îngropat în palme, tresări şi ascultă cu atenţie. După cîteva clipe, sprijinit cu coatele de masă, iar se scufundă în gînduri. Cina era în faţa lui, aproape neatinsă.

Căpitanul rămăsese singur în tabără. Ceilalţi ofiţeri se aflau în casa băcănesei, la locotenentul însărcinat cu încartiruirea, unde fuseseră poftiţi la o partidă de cărţi şi la un chef între camarazi. Contele Manuel se scuzase faţă de ei că nu poate veni, invocînd că are o corespondenţă urgentă de rezolvat şi

alte pretexte de același fel. Acum nu mai urma decît să sosească, după apelul de seară, stegarul de serviciu și să raporteze că în zona de cantonare totul e în ordine și că s-a schimbat straja. După aceea nu trebuia să mai vină nimeni. După aceea avea să rămînă singur.

Totuși Manuel îl aștepta cu oarecare nerăbdare pe tînărul ofițer care avea să-i mai tulbure o dată liniștea după apusul soarelui, ceea ce înseamnă că nu se simțea prea bine în singurătatea dorită de el însuși. Făcu chiar și unele pregătiri, ordonă, după cină, să se pună vin la răcit și să se schimbe felinarele, care, de altfel, rămăseseră deocamdată neaprinse, fiindcă abia începuse să amurgească.

Era o seară de vară liniștită, fără vînt, cu cerul pe jumătate acoperit, în care se simțea apăsarea ușoară a zădufului din luncă. La apus, cerul se aprinsese straturi, straturi, lumina soarelui în scăpătat pătrundea în fîșii mai late sau mai înguste printre trunchiuri și printre frunzișul verde care sclipea în bătaia razelor. Și pe peticul de pajiște dintre cort și malul rîului se întindea, apropiindu-se încet, o dungă întîrziată de lumină roșie-purpurie. Manuel se ridică de la masă și începu să se plimbe încolo și încoace pe dinaintea cortului. În ceasul acela de seară lunca îi împresura singurătatea, închizîndu-l parcă pentru totdeauna într-o lume cu totul deosebită, ale cărei ziduri de aur roșu și verde intens opreau orice zvon dinafară.

Și așa se lăsă încet înserarea. Contele încă se mai plimba neliniștit ; curînd se apropie însă iar de masă

și căzu pe gînduri. În sfîrșit, auzi dinspre prund un galop mărunt. Ofițerul *du jour* [1] venea ceva mai devreme decît îl așteptase. Stegarul aruncă unei ordonanțe frîul calului, se apropie de cort și îi dădu raportul căpitanului. Manuel îi întinse mîna, îl pofti să șadă și porunci să se aprindă lumina. Era aproape întuneric.

Stegarul — un tînăr din Rheinland, vesel, cu părul blond și ochi sinceri, luminoși — fusese firește îndemnat de camarazii lui să facă tot posibilul și să-l aducă pe căpitan la petrecerea care se și încinsese, da, să-l tîrască pînă acolo, ca să zicem așa, folosindu-se de orice mijloace de convingere. Ofițerul, cînd văzu că Manuel nu era aplecat peste hîrtii, așa cum se așteptase, ținînd seama de scuza pe care o invocase, ci sta fără nici o treabă dinaintea unei mese goale, prinse mai multă nădejde că își va putea îndeplini cu succes misiunea. Dar în curînd starea ciudată în care se afla Manuel îl făcu să vadă altfel lucrurile. Mai tîrziu, în decursul vieții, a povestit adesea, fără să se lase rugat, cum a fost ultima sa întîlnire cu contele Cuendias, și de fiecare dată a pomenit de un fel de nepăsare sau poate apăsare pe care i se păruse că o remarcase la comandantul escadronului, o stare de spirit în care nu-l mai văzuse pe căpitan, așadar neobișnuită și izbitoare. Apoi, contele Manuel i-a pus o dată mîna pe braț, l-a privit lung și i-a spus : „Dragă camarade, sînt unele principii la care nu poți să renunți ; le porți

[1] De serviciu (fr.).

multă vreme în tine, îţi clădeşti viaţa pe ele, şi în cele din urmă devin mai tari ca oţelul, pe care poţi să-l frîngi, dar de îndoit nu-l poţi îndoi, aşadar trăieşti sau mori o dată cu ele." Cuvintele acestea ale contelui nu prea aveau legătură cu discuţia sau poate numai cu conversaţia uşoară pe care o duceau, şi de aceea i se părură cu atît mai ciudate. Despre ce anume vorbiseră în seara aceea memorabilă nu-şi mai aducea aminte domnul René von Landsgeb (aşa îl chema pe stegarul de odinioară), dar îi rămăsese viu întipărită în minte atmosfera generală : în cercul de lumină care pîlpîia şi tremura uşor în jurul mesei, contele, cînd alerga agitat de colo-colo, cînd se aşeza, cînd se plimba cu paşi mari. Tunica albă, cu totul contrar obiceiului, îi era descheiată de la gît pînă peste piept, aşa că îi ieşea prin deschizătură cămaşa de mătase. Faţa îi părea mică şi îngustă, ca de băietan, iar sub pielea brună parcă se vedea cum rînd pe rînd păleşte cumplit şi roşeşte uşor. Ochii, apoi, îi erau mai mari şi mai întunecaţi ca oricînd. Domnul von Langsgeb sublinia întotdeauna că, în jumătatea aceea de oră cît stătuseră împreună, simţise cu tot mai multă tărie necesitatea imperioasă de a-l lua pe conte şi a-l duce în sat, la camarazi. Şi de data aceasta, nu pentru a-şi îndeplini misiunea şi a le face ofiţerilor o bucurie, ci, după cum i se părea, din motive cu mult mai serioase. Care anume ? Sfiala de a se amesteca în viaţa particulară a contelui, care era şi mai mare ca vîrstă, şi superiorul lui, l-a oprit desigur pe stegar să-i pună vreo întrebare

directă. Dar, după cum singur o mărturisea de atîtea ori, mai tîrziu a socotit purtarea lui de atunci nu numai uşuratică, dar şi condamnabilă. Deşi, cînd i-a repetat invitaţia, căpitanul a respins-o la fel de amabil şi de hotărît ca şi înainte, apoi a schimbat îndată vorba. „Nu libertatea nelimitată de a te aventura în toate direcţiile (cam aşa spusese) te face să simţi din plin viaţa. Cine îşi impune anumite limite şi rezistă cu dîrzenie simte cu mult mai din plin viaţa, după cum şi curgerea apei devine mai evidentă cînd se izbeşte de o stavilă, de un picior de pod sau de un par bine înţepenit. Ai să-ţi dai singur seama, camarade, că omul trebuie să ridice odată pentru totdeauna anumite ziduri în jurul lui (la cuvintele acestea contele Manuel a început iar să se plimbe de colo-colo) ca să poată trăi, în general, şi să nu moară sau să nu piară — glasul i se subţie parcă şi-i deveni oarecum înfricoşat — ca apa, vreau să spun ca apa cînd o arunci ! Da, uneori e necesar. Şi cine a izbutit să ridice aceste ziduri, nu trebuie să le zdruncine. Dimpotrivă, trebuie să se comporte ca un întemniţat care nu străbate niciodată pe de-a întregul în lung şi în lat temniţa în care e închis, care, cu bună ştiinţă, nu uzează de tot spaţiul îngăduit : fiindcă oricum e mai puţin dureros să fii reţinut de propria ta voinţă decît de un zid care nu cedează ! Un zid — vezi tu, care se poate ridica, fireşte, şi dintr-o hotărîre pe care ai luat-o la un moment dat, devine cu vremea tot atît de puternic ca o forţă dinafară, tot atît de tare, vreau să spun, ca viaţa. Cînd m-am referit la zid, cam la

aceasta mă gîndeam. Sau, cu alte cuvinte, la principiile fundamentale — în sfîrşit, numeşte-le cum vrei : poţi să trăieşti lipsindu-te cu totul de ele (dar ce viaţă mai e aceea ? !) sau să-ţi păstrezi existenţa numai prin ele. Cine a ridicat odată zidul nu trebuie să-l mai doboare. Dincolo de el te aşteaptă — aş zice, într-un fel sau altul, moartea. Poate că vorbele mele ţi se par cam ciudate?! Dar să lăsăm asta."

Mai tîrziu domnul von Landsgeb a subliniat întotdeauna că după ce l-a auzit pe conte vorbind astfel era înspăimîntat. La plecare însă s-a petrecut ceva şi mai curios. Ordonanţa îi adusese calul şi era gata să încalece cînd căpitanul — care îşi luase rămas bun de la el şi se aşezase din nou la masă — îl strigă. Domnul von Landsgeb se întoarse repede. Contele se apropiase între timp, dar nu spuse nimic, abia după cîteva clipe de tăcere (o tăcere stranie !) repetă ordinul pe care i-l mai dăduse o dată, şi anume să transmită ofiţerilor adunaţi în casa băcanului cele mai bune urări din partea lui ; Landsgeb mulţumi din nou şi încălecă. Dar abia îşi porni calul ca, trecînd încet pe lîngă mlaştină, printre copacii şi tufişurile din luncă, să iasă la prund, cînd auzi din nou glasul căpitanului. Opri aşadar şi, rămînînd în şa, întoarse capul. Tunica albă a contelui se zărea destul de aproape, printre tufişuri. Prin urmare comandantul escadronului venise după el o bună bucată de drum. Dar şi de data aceasta tăcea. Domnul von Landsgeb tocmai avea de gînd să întoarcă totuşi calul, cînd căpitanul zise, în sfîrşit : „Nu te opri, René, voiam doar să-ţi spun că ar trebui să călăreşti încet acum, noaptea, pe prund, doar eşti cu Bellefleur (acesta era calul cel mai bun al domnului von Landsgeb, provenit din propria-i herghelie, un cal tînăr, abia dresat) şi poate nu are pasul sigur ; pe aici oricînd se poate poticni de o piatră." „Răsare acum luna, domnule căpitan", răspunsese Landsgeb întinzînd braţul şi arătînd spre discul galben ca mierea care tocmai se ridica peste un strat de nori. Contele Manuel mai dădu o dată din cap şi se pierdu în bezna luncii. Domnul von Landsgeb ajunse la prundul scăldat acum în lumina lunii şi porni în galop uşor. Dar nu făcu nici trei sute de paşi şi opri atît de brusc, încît nobila Bellefleur căzu pe partea dinapoi. „Hei-hei ?!" hăuli stegarul cît putu de tare. Oare să se fi înşelat ? I se păruse că fusese strigat a treia oară. Dar nu mai auzi nimic, nici după ce mai hăuli o dată. Lunca se ridica în spatele lui ca un zid negru, în timp ce peste prund se revărsa din plin lumina lunii. Îngîndurat şi buimac, domnul von Landsgeb merse o mică bucată de drum cu calul la pas. Apoi, în sfîrşit, se îndepărtă de locurile acelea repede, în galop.

★

Manuel stătea cu fruntea rezemată de trunchiul alb al unui mesteacăn. Cînd îi izbucni din piept al treilea strigăt, cînd departe, pe prund, galopul calului se opri o frîntură de timp chinuitoare, nesfîrşită, şi în liniştea aceea răsună răspunsul de două

ori repetat al stegarului, simţi că se prăbuşeşte adînc, ca într-o prăpastie, torturat de sentimentul înjosirii. În sfîrşit se auziră iar tropotele calului. Corpul încordat al lui Manuel se înmuie deodată, inima începu să-i bată din nou, respiraţia îi era grea, capul, căzut în piept, şi-l sprijini de copac.

Abia după o bună bucată de timp îşi adună puterile, scrută întunericul de jur împrejur şi, păşind nesigur, cu picioarele ciudat de ţepene, se întoarse înapoi la cort. Luminile ardeau, cana cu vin se afla pe masă. Trecu repede şi înfiorat din întuneric în cercul de lumină, îşi turnă un pahar plin şi îl dădu pe gît.

Apoi se prăbuşi pe o bancă. Din luptele pe care le dăduse în ultimele zile începuse să se întrevadă limpede că rezistenţa lui, zidul acela, ridicat de el însuşi în jurul său şi care îl oprea trufaş de la cel mai mic pas, de la cea mai mică acţiune întru împlinirea dorului său, căzuse sfărîmat, începuse să se dărîme, fără îndoială, încă din clipa cînd o zărise şi o recunoscuse pe Hanna în mulţime, îndată după intrarea escadronului în piaţa satului. De atunci, oriunde se afla, se ducea sau îşi îndrepta privirile — era şi ea ; dinaintea frontului trupei, între el şi rîndurile de cai care mişcau din cap, dinaintea cerului azuriu de deasupra îndepărtatului „Bocksrücken", dinaitea copacilor apropiaţi, învăluiţi de întunericul nopţii sau dinaintea perspectivei care se deschidea spre prundul învrîstat cu raze de lună — de pretutindeni se ivea plutind către el făptura Hannei, din fiecare coclaur, din fiecare

frunziş răsărea faţa ei şi-l privea, peste tot se legăna pasul ei, flutura părul ei, i se răsucea trupul al cărui contur neuitat de odinioară se contopea cu cel înduioşător de acum. Manuel simţea că nu mai e în stare să-şi păstreze liniştea, că îşi pierduse cu totul puterile în permanenta rezistenţă pe care o opunea presiunii exercitate de neant împotriva lui. Acum nu-i mai rămînea decît să treacă la faptă. Dar în ce fel ? Orice ar fi făcut ar fi fost o nebunie.

Totuşi nu exista altă soluţie. Nici măcar pentru seara aceea nu izbutise să ia hotărîrea de a se pune în siguranţă faţă de el însuşi, poruncind, să zicem, pur şi simplu să i se înşăueze calul şi să plece apoi la camarazii lui împreună cu stegarul. Nu, pînă la urmă rămăsese pe loc pentru a se frămînta şi a se opune unei oarecare posibilităţi vagi, ca aceea, de pildă, de a străbate lunca, apoi prundul şi a se duce cel puţin pînă în preajma unei case aflată în apropierea şoselei, chiar în dreptul locului unde o roată înfiptă într-un drug arăta că e o rotărie acolo.

Manuel începu din nou să mediteze, ceea ce, pentru un om în situaţia lui, trebuie să recunoaştem, era cu totul inutil, apoi, ţinînd seama de felul lui obişnuit de a gîndi, chiar problematic. Peste ultima întîmplare de la Viena trecu uşor, ca de multe ori de altfel : da, nu-i venea prea greu, nu-i venea cîtuşi de puţin greu, fiindcă acum şi în locul acela, nimic, nici un amănunt, nu-i mai dăinuia viu în minte, dimpotrivă, deşi inexplicabil, totul îi apărea

vag, îndepărtat, mort. Pînă şi indignarea se risipise, parcă, definitiv. Cu atît mai uşor îi era aşadar să treacă peste înlănţuirea de cauze şi efecte pur obiective care-l adusese pînă la urmă acolo, la Unzmarkt, şi îi dăduse prilejul s-o revadă pe Hanna. Pe scurt, după cum s-a constatat, regimentul se urnise mult prea tîrziu din Viena, găsise la Judenburg toate locurile de încartiruire ocupate de alte trupe şi fusese nevoit să-şi cantoneze escadroanele separat, în diferite sate de pe malul Murului. În felul acesta ajunsese prin urmare acolo, în Unzmarkt. Iar ordinul de continuare a marşului nu mai venea. De ce se masaseră la urma urmei şi la drept vorbind în Stiria atîtea trupe, poate că în comparaţie cu totalitatea armatei nu prea multe, dar, oricum, destul de numeroase, nici măcar ofiţerii nu ştiau precis. Printre ei se vorbea mai ales de iminenţa unor răzmeriţe ţărăneşti, aşa cum se zvonise de ani de zile la Viena, dar în ţinut, pînă departe, nu se observa nimic. Printre soldaţi circula o poveste cu turcii, care găsea crezare. Oricum ar fi stat lucrurile însă, deplasarea şi cantonarea trupelor era nu numai un lucru firesc, dar şi destul de frecvent în armată, aşa că la Unzmarkt viaţa ostăşească se desfăşura ca în oricare alt sat sau orăşel. În toate acestea nu era nimic deosebit, numai urmările pentru contele Cuendias erau într-adevăr extraordinare, dar, fireşte, nu se puteau explica prin raportarea lor la nişte cauze atît de obişnuite. De aceea faptul că Manuel stătea şi-şi frămînta mintea, întrebîndu-se cum de ajunsese acolo şi recăzuse în starea dinainte nu-i ajuta la nimic...

În afară doar de lămurirea unei singure chestiuni care, încă de mult, avusese urmări ciudate şi primejdioase. De unde pînă atunci socotise că ultima schimbare ivită în viaţa lui la Viena se datora retragerii bruşte a sprijinului dinafară şi a scării de salvare pe care viaţa — pe lîngă influenţa lui Pleinacher de care îşi amintea adesea cu drag ! — i-o oferise la un moment dat, şi se considerase un om nimicit probabil de egoismul şi mai ales de credulitatea unei fete de la ţară îndopată cu prejudecăţi, acum Margret, pe care o şi dispreţuia, îi apăru mai sinceră şi mai bună decît se aştepta — aşadar într-o lumină mult mai favorabilă. Fiindcă oricît de stupidă ar fi fost comportarea fetei — care avea inima încleştată ca un pumn de copil — şi oricare ar fi fost motivele pe care le socotea ea de căpetenie, însuşi felul său de a se purta dezvăluia conştient sau inconştient adevărul, da, era întru totul sub semnul lui : desigur că i se şoptise la ureche cine ştie ce minciuni, ca întotdeauna (şi Manuel bănuia de unde anume porniseră). Dar pînă la urmă faptul acesta n-avea importanţă. Hotărîtoare fusese numai lipsa lui de convingere ; dacă ar fi avut cu adevărat convingere, ea s-ar fi răsfrînt şi asupra inimii şi minunea s-ar fi întîmplat. Aşa însă, foarte probabil că Margret şi-a dat seama de această lipsă chiar din prima seară, la Schottenau, şi anume de aceea şi-a plecat apoi urechea la zvonurile veninoase şi a fost înclinată spre cruzime. Dar cînd Manuel închidea ochii cîteva clipe şi privea în trecut, deodată vedea parcă sala aceea de dans de la peri-

ferie, clocotind de lume, şi pe fata aceea fermecătoare, cu dinţi mărunţi, ca de animal de pradă ; aşa se întîmplă şi acum, şi, în sfîrşit, înţelese că tocmai atitudinea necruţătoare a domnişoarei Randegg din zorii cenuşii ai acelei dimineţi de vineri, schimbarea ei bruscă şi îngrozitoare — nimerise direct în miezul lucrurilor.

Da, pînă la urmă Manuel trebui să-şi alunge gîndurile, fiindcă se organizau dezolant de identic cu o proprie condamnare la moarte...

Înălţă capul şi privi obosit, dincolo de felinar, către capătul celălalt al mesei unde, pe un scaun de campanie, era centironul pe care şi-l scosese. Cînd îşi văzu sabia avu probabil un sentiment neplăcut, fiindcă îşi luă imediat ochii de la ea, se ridică, străbătu peticul de pajişte şi porni prin întuneric, printre copacii cu frunziş bogat, către rîu, oprindu-se pe povîrnişul ce cobora spre apa murmurătoare. Lumina lunii cădea pe alocuri în fîşii printre coroanele copacilor, dînd un luciu mat rîului care curgea neostenit.

Manuel privi multă vreme în jos, în semiobscuritatea aceea în veşnică mişcare, tremurînd ici, colo, sub razele lunii. Ultima lui încercare de a face să acţioneze din nou resorturile atitudinii ferme, neînduplecate, pe care o adoptase odată, cu mulţi ani mai înainte — căci de fapt aceasta era raţiunea cuvintelor ciudate ce i le spusese domnului von Landsgeb — această ultimă încercare rămăsese doar ca un fel de bîlbîială, de păşire ciudat de nesigură pe un teren neted, ca şi, de altfel, recenta lui strădanie de a gîndi. Totul murise în el. Acolo unde în adîncul fiinţei lui fusese înainte o lumină scînteietoare, acum se lăsase o semiobscuritate lîncedă, asemănătoare celei de deasupra apei din vale. Cînd se ridică totuşi o voce în el — ca de multe ori de altfel în ultima vreme — care se pretindea a fi vocea raţiunii şi îl sfătui să se avînte curajos în viaţă, fără să se mai chinuiască singur, şi să se supună unei înclinaţii ce nu putea fi înfrîntă, să i se supună şi să trăiască în voia ei, întîmple-se ce s-o întîmpla — cînd aşadar, sufletul lui înjosit de patimă rupse toate băierile care-l ţineau legat, i se păru o clipă că nu mai priveşte în apa întunecată, poleită de lumina lunii, ci de-a dreptul în ochiul de nepătruns al neantului sclipitor care curge într-una.

Se întoarse. Cercul de lumină din jurul mesei se micşorase, două dintre lumînări se stinseseră. Întunericul deveni şi mai dens, fiindcă luna dispăruse chiar atunci după o grămadă de nori, Manuel nu se simţi îndemnat să intre în cercul de lumină al lumînărilor. Mai rămase un timp nemişcat, cu capul întors, privind în întuneric. Apoi începu deodată să meargă, pluti ca o umbră albă (într-adevăr propria sa umbră) de-a lungul peticului de pajişte de pe marginea rîului, pătrunse printre copacii din luncă, făcu un mic ocol, înconjurînd tabăra, şi ajunse iar la capătul prundului, nu departe de mesteacănul de care îşi sprijinise în aceeaşi seară slăbiciunea, îndată ce-i izbucnise din piept, fără să-şi dea seama, ultimul strigăt după stegar. Dar de data aceasta merse repede mai departe de-a curmezişul

prundului, într-o linişte ciudată, deşi n-avea de fapt nici un motiv ; păşea ca un somnambul, ferindu-se de orice piatră, de orice obstacol. Numai zornetul uşor al pintenilor răsuna cînd şi cînd. Peste cîtva timp ajunse la şosea — care, după ce făcea un ocol mare, împrejmuind lunca, se apropia în locul acela din nou de rîu — o traversă şi merse pe lîngă ea, pe iarba moale, ca să nu-i răsune prea tare în urechi proprii lui paşi. Lumina era mereu schimbătoare, cînd bătea din plin şi scotea la iveală întreaga întindere, de se vedeau pînă şi piscurile argintii de dincolo de rîu, cînd o acopereau în întregime norii şi totul se cufunda în beznă. Contele Manuel, odată ajuns la casa lui Brandter, coti de-a dreptul pe după atelier şi şopron, fără să stîrnească cel mai mic zgomot, intră în curte şi văzu în faţă ferestrele luminate ale camerei. În fund, pe latura mai îngustă a curţii, închisă de o aripă a casei care făcea unghi drept cu restul clădirii, era, dinaintea uşii, o scară cu vreo zece trepte de piatră necioplită, aşa cum se obişnuieşte peste tot în Stiria. De sus, din capul scării, se putea desigur privi dintr-o parte în camera mare care se afla în aripa mai lungă a clădirii.

Într-adevăr, aşa era. După ce contele Manuel urcă repede şi pe nesimţite scările, o zări de sus, de pe lespedea dinaintea uşii, prin cea mai apropiată dintre cele trei ferestre, care nu avea perdeaua bine trasă, pe Hanna, cu umerii goi, cuprinşi de un braţ de bărbat. Cînd se ivi şi capul bărbatului, fără îndoială după un sărut îndelungat, contele Manuel văzu că era trompetul escadronului.

Închise ochii, pleoapele îi erau mistuite pe dinăuntru de flăcări. O clipă se răscoli totul în el, de parcă îi venea să-şi verse propriile măruntaie. Apoi începu să se învîrtească totul în jurul lui. Simţi că-şi pierde echilibrul, întinse mîna şi dădu să se sprijine de uşă. Dar uşa, scîrţîind tare din balamale, se deschise puţin, atît cît îi îngăduia lanţul zăvorului.

Era ultima prăbuşire, vuitoare, în cea mai adîncă prăpastie a decăderii. Nu putea pentru nimic în lume să deschidă ochii. Îndată se vor uita pe fereastră şi îl vor vedea. De altfel acum pînă şi faptul acesta îi era cu totul indiferent. Fiindcă din clipa aceasta viaţa nu mai putea să însemne pentru el decît batjocură şi ruşine.

★

Sus, în cameră, cînd se auzi uşa scîrţîind, Hanna tresări speriată, se smulse din braţele trompetului şi ascultă atentă. Cu faţa descompusă de deznădejde, gata să izbucnească în plîns, începu să şoptească în liniştea care le tăia răsuflarea :

— Ah, ţi-am spus doar că astăzi nu, tocmai astăzi n-ar fi trebuit să vii ! Nu mai poţi să ai nici o încredere în el, ştiu bine acest lucru !

— Dar nu s-a auzit nimic, nici cal, nici căruţă, mormăi trompetul bănuitor, în timp ce i se încreţea fruntea. Apoi, n-a plecat decît acum cîteva ceasuri spre Judenburg.

Hanna protestă, dînd din cap, ca şi cînd ar fi ştiut ea bine cum stau lucrurile. Fiindcă domnea liniştea şi nu se mai întîmplă nimic, îndrăzniră, după ce făcură lampa mai mică, să arunce o privire afară prin deschizătura perdelei de la fereastra cea mai îndepărtată de uşa de la intrare.

Curtea era luminată de lună. Pe scară, sus, îl zăriră întîi cu groază, apoi răsuflînd uşuraţi, pe conte, în ţinuta aceea ciudată, fără spadă, fără chipiu, cu tunica descheiată, încremenit, palid la faţă şi cu ochii închişi. Semăna cu un strigoi, şi Hanna chiar se închină.

Cînd îşi plimbă însă privirile primprejur, se dădu deodată speriată înapoi şi arătă spre partea cealaltă a curţii. În colţul şopronului, în lumina lunii, răsărise parcă din pămînt încă cineva, şi anume Paul Brandter. Probabil că şi el auzise uşa bufnind şi scîrţîind, fiindcă stătea aplecat şi asculta atent. Contele, din locul unde se afla, desigur n-ar fi putut să-l zărească. De la fereastra aceea însă se vedeau şi unul şi celălalt, pentru că aripa casei era mai lungă decît şopronul din faţa ei.

Peste o clipă se întîmplă ceva uimitor. Contele coborî treptele, fără să mai calce cu fereală, ca şi cum puţin i-ar fi păsat dacă stîrneşte zgomot sau nu. Străbătu încet curtea, tîrşîind ciudat picioarele, aşa cum merg de obicei somnambulii şi se îndreptă spre colţul şopronului, după care stătea Brandter. Cînd Brandter auzi paşii cu zgomot uşor de pinteni coborînd treptele de piatră, se ghemui şi mai mult, se furişă după şopron, foarte aproape de colţ

şi îndoi braţul drept către piept. Atunci se văzu că ţine în mînă un cuţit cu vîrful ascuţit şi tăişul ca briciul, cum sînt de obicei cuţitele de tăiat piele. Lama îi strălucea în lumina lunii.

Fireşte că, de sus, din cameră, trompetul îşi dădu seama de situaţie şi în acelaşi timp de primejdia în care se afla căpitanul său. Dar nu apucă să strige cît de cît ca să-l prevină. Ce s-a întîmplat cu biata Hanna atunci rămîne de neînţeles. Destul că a împins-o dracu să pună deodată mîna pe o cîrpă ce se afla pe un scaun din apropiere, să i-o treacă fulgerător, pe la spate, trompetului pe după gură şi nas, şi să se agaţe de el cu degetele încleştate. La acest atac neaşteptat, bărbatul, cît era de mare, încremeni o clipă, dar atîta fu de ajuns ca jos, în curte, lucrurile să-şi urmeze cursul. Hanna privea ţintă, cu un fel de lăcomie dementă într-acolo şi, chiar după ce începu să se lupte cu trompetul, care se dezmeticise, în sfîrşit, încerca să se uite mereu prin deschizătura perdelei, ca şi cum ar fi vrut să nu-i scape nimic din cele ce se petreceau acum fulgerător de repede.

Contele Manuel ajunsese cam la zece paşi de colţul şopronului. Brandter ieşi atunci la iveală şi dădu buzna spre omul în tunica albă. Contele, văzînd că îi sare astfel dinainte, duse mîna la coapsa stîngă, de parcă ar fi avut sabie şi ar fi vrut să o scoată. Între timp Brandter îl şi înjunghie. Manuel se prăbuşi fără prea mult zgomot şi aproape nici nu mai mişcă. Se vede că fusese lovit chiar în inimă. Brandter se apleca asupra muribundului, îl ridică

brusc de umeri şi îl privi la faţă. După indiferenţa cu care îl trînti apoi iar la pămînt, era limpede că abia acum îşi dădea seama că se înşelase. Cîteva clipe rămase cu picioarele îndepărtate şi, probabil, răsufla greu. În lumina lunii statura lui părea uriaşă. Deodată smulse însă cuţitul şi cu cîteva salturi ca de tigru străbătu curtea şi urcă scările. Cînd văzu că uşa e zăvorîtă, se repezi cu atîta furie în ea, încît zăvorul sări din lemnul răscopt şi uşa se izbi cu pocnet îngrozitor de pereţii tindei. După aceea i se auziră paşii duduind pe scară.

Trompetul izbutise între timp să scape de Hanna. Se uitase înnebunit în jur şi îşi înhăţase pistolul pe care îl lăsase pe masă. Cînd, la izbiturile furioase ale lui Brandter, uşa încuiată cedă, caporalul fu întîmpinat cu două focuri de pistol. Dar Brandter, nevătămat, se repezi prin fum de-a dreptul la adversarul său şi îl înjunghie. Trompetul se prăbuşi cu zgomot mare, răsturnînd în cădere masa, laviţa, scaunul. Dar, ca şi contele, rămase în curînd nemişcat. Numai un picior, încălţat în cizme înalte de călărie, şi-l trăgea încet şi zvîcnind, mai aproape de trup.

Apoi se lăsă liniştea. Hanna, fără să se clintească, încremenită, stătea cu mîinile la tîmple, cu ochii larg deschişi şi privea în gol. Părul îl era ciufulit şi încîlcit, cămaşa sfîşiată îi alunecase de pe umeri. Brandter se uita prin casă, ciudat de calm, căutînd parcă ceva. Cînd dădu de sabia grea a trompetului, care era lîngă un scaun răsturnat, o luă, se uită la ea meditativ, apoi o scoase din teacă.

Femeia începu îndată să ţipe, să ţipe fără întrerupere, de parcă ar fi hăuit lung. Totodată ţopăia şi bătea din picioare, aşa desculţă cum se afla. Cînd încercă să fugă, Brandter îi tăie drumul. Sabia grea vîjîi prin aer de parcă ar fi fost doar o codirişte de bici. Hanna, fără să mai scoată un sunet, fără să mai facă o mişcare, se prăbuşi greoi, neînsufleţită, ca un sac. Brandter aruncă doar o privire piezişe spre ea (şi spre lacul de sînge care se formă repede în jurul cadavrului). Apoi ridică un scaun şi se aşeză.

Ar fi putut să fugă ; dar preferă să rămînă lîngă morţi, care zăceau aşa cum căzuseră (ca în război) şi cum zăcea şi preanobilul domn, jos, în curte. Fără îndoială ar fi putut să fugă. Aurul dăruit pe vremuri de contele Cuendias Hannei se afla acolo, în dulap, şi, pe deasupra, şi economiile, care nu erau de loc mici. Cu atîta bănet s-ar fi descurcat foarte bine.

Dar el rămase acolo. Aşa îl găsiră în dimineaţa următoare, mult după răsăritul soarelui, şi încă dormind. În aceeaşi zi, pus în lanţuri, dragonii îl duseră sub escortă la Viena. Cînd carul cu loitre, în care zăcea pe paie, lăsă în urmă satul, cei doi vechi camarazi îi ieşiră în cale. Şi alergară un timp pe lîngă el, nespus de tulburaţi. La despărţire, Brandter le strigă :

— Vedeţi, pînă la urmă m-am întors iar printre voi !

Dar ei nu înţeleseră ce voia să spună.

La Viena fu repede judecat. Crima lui atît de monstruoasă — faptul că-i ucisese tocmai pe oamenii care-l scăpaseră odată de la moarte — se cerea pedepsită cu cea mai mare asprime. Brandter fu osîndit să fie tras pe roată de viu, şi anume de jos în sus, ca să se chinuie mai mult. Pînă la urmă însă împăratul se milostivi şi dădu poruncă să fie spînzurat.

Cînd îl porniră de la închisoare, Brandter nu se simţea de loc atît de nenorocit cum ar fi fost de aşteptat. Cerul palid al zilei aceleia din toiul verii, străzile desfăşurîndu-se în plin soare, depărtările cu sclipet de acoperişe ici, colo, totul îi oferea de data aceasta o ultimă privelişte cum nu se poate mai potrivită omului care voia şi trebuia să se despartă de lume, chiar şi numai pentru faptul că nu-i mai rămînea nimic altceva de făcut în viaţă. O inimă ca a lui e fără îndoială goală, pustie şi poate chiar luminoasă, în felul încăperilor goale, de pildă, nemobilate, care fac întotdeauna impresia că sînt mai luminoase decît locuinţele adevărate, cu toate cele de trebuinţă omului. După ce trecu pe poarta turnului şi zări spînzurătoarea — aceeaşi linie frîntă, de culoarea lemnului proaspăt descojit — nu mai resimţi de loc panica în care intrase odinioară, cînd se aflase în aceeaşi situaţie, da, aproape că nici nu-şi mai amintea cum îşi pierduse atunci cumpătul şi cum îl cuprinsese deznădejdea.

În sfîrşit, ajunse pe podeaua spînzurătorii, la înălţimea solitară a morţii. Jos, mulţimea făcea

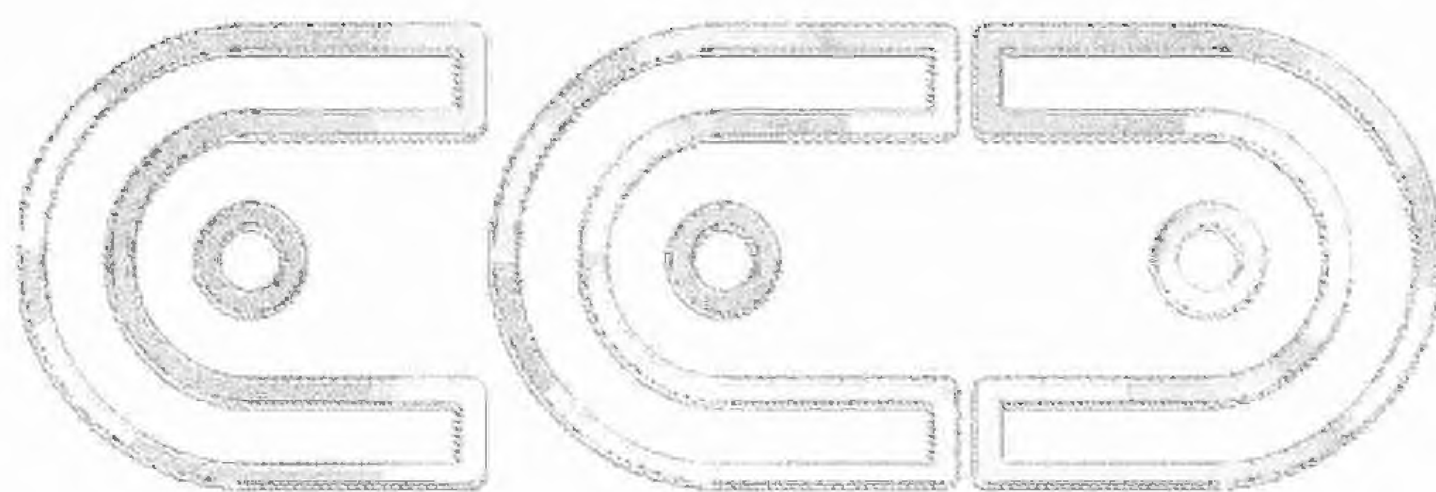
impresia unei cete imense de înecaţi, ale căror feţe, cu gurile căscate, năzuiau toate, cu disperare, să răzbată în sus. Orologiul din turnul bisericii St. Theobald din Laimgrube răsună limpede. O clipă, cît îi trecu călăul ştreangul pe după gît, lui Brandter i se păru că ultimii cinci ani încearcă, sclipind, să se mai ridice o dată la suprafaţă. Dar se traseră înapoi, începutul şi sfîrşitul lor se contopiră şi nu mai rămase din ei decît un vis tulbure şi foarte scurt între două ceasuri ale morţii.

Redactor responsabil : SUZI HIRSCH
Tehnoredactor : AURICA IONESCU

Dat la cules 31.03.1967. Bun de tpiar 10.06.1967. Apărut 1967. Tiraj 30 160 ex. broşate. Hîrtie tipar înalt B mat de 63 g/m². Format 700×900/32. Coli ed. 9,92. Coli tipar 7,75. A. nr. 4.287. CZ. pentru bibliotecile mari 83. C. Z. pentru bibliotecile mici 83—31=R.

Intreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918", Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, Bucureşti, Republica Socialistă România
Comanda nr. 289

Scanare și prelucrare digitală

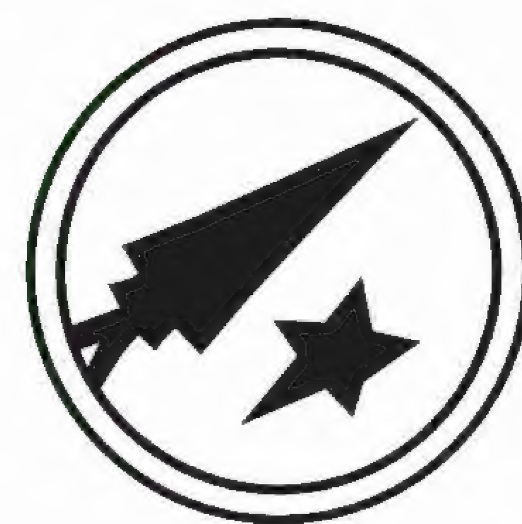

de

Anonim

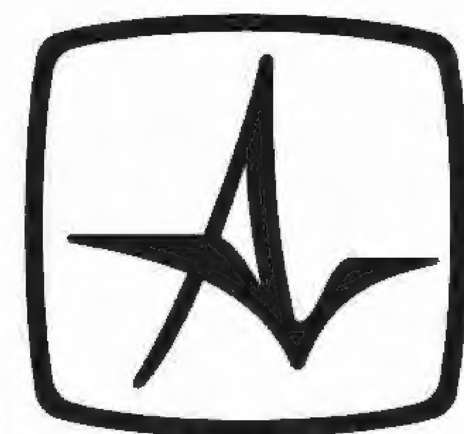

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

